N° 84

p Etrus brutus art. doct. Epūs Cathareū: Barnabe celsano. S.P.D. non
me fugit te errata corrigeř mi barnabasli qua sūt excribēdū uitio imp
itorū: diuini opis aduers⁹ gētiles athanasii scriptoris doctissimi: quod
iāpridē magna lucubratione & industria ex greco in latinū traduxit
omnibus uir quidem ex omni parte bonus: atq; dicēdi peritus. quod lab oris mi
hi crede religioni nrē & fidei multum conferet: Eritq; legentibus & curiosis uti
le: ac periocundū. Ego. n. qui librum q̄nq; lectitaui mihi non parū emolumēti
excepi Quař tibi gratias ago et hēo: quod tuo laboř studio atq; opera legi possitur
perge igitur ut cepisti: & te hac suscepta prouintia mortalibus gratum redde:
quippe qui mores tuos ingenium atq; doctrinā & in primis litterati omnes & ap
probant & amplectuntur. Non. n. uereor qui de uirtute benemeriti omnes q̄pri
mum te uirum doctissimum Codicem perlegisse acceperint: eum sibi peculiare p̄
omnibus habituri sint. delectabitur profecto studiosissimus lrāꝝ q de fide catholi
ca bene sentit: modo ex hoc dialogo: modo ex illo. Inest. n. tanta uerboꝝ concinni
tas: tantaq; dicendi copia cū grauitate coniuncta: ut diuinum opus quidem: & in
arce poni dignū: q̄t Minerua illa phidię merito dici & affirmari possit. Mirabar
equidem uir doctissime: cum non ignorarem priscorum nrōrum per multos co
dices & poetarum & oratorum tua emendatione castigatos missum faceres hoc
tantum opus: quod non tantum fugatis nebulis irradiante sole mundus ubiq;
lucet atq; discernitur: quantum huiusmodi scri, .is & disceptationibus pro ueri
tate tuenda explendescit christianus sensus: & intellectus humanus. nutritur ue
ritas: augeř fides: ratioq; seruatur: nec non singulari quodam & admirabili do
cumento ritus nrōs & institutiones contra hareticos celeste hoc opus & necessa
rium firmauit & stabiliuit. Quae res non latuit omnibonum doctorem tuum: cu
ius beneolentibus floribus atq; doctrina te mirum inmodū perornasti: & adeo
perornasti: ut te omnes: qui uirtute prędin sunt uirum bonum doctum atq; peri
tum iudicent: dicāt: & affirment. Nouit ipse hominū mētes q̄ plurimoꝝ sepi⁹ curi
osa quadam cupiditate diuina pcontari: & dubitare aliquando quod certum ē:
que res quantum mali hoīnibus interdum afferř possit corde uoluntas: & memo
ria repetens athanasii lrīs grecis scriptum in latinum edere animum induxit.
nec potuit uir optimus ipse addere quod optabat: minuere quod uolebat morte
correptus: non sane ut scriptoris sniam perturbaret: sed ut quod grece dulce: la
tine dulcius personaret. non ne permissit hoc deus? uoluit quidem atq; decfuit:
quando te alterum Omnibonū iure & merito hęc nrā ętas habeat & cōtempleř.
traduxit ipse: tu uero corrigis: castigas: atq; emendas utriq; debet non parū hu
mana hęc mortalitas. & cui plus? aliis relinquamus iudicium, attamen exitus ac
ta probat (ut ille ait) & finis non pugna coronat. Neq; te rogo. B. expectes ut ali
quoꝝ adhortatiōe & aūcte ad hoc perficiendū mutuus incitatus uidearis: q̄nqui
dem inceptum hoc a te perfectum iri tua uirtute bonitate constantia & integrita
te boni iudicent oēs. Fefellit unq̄ neminem probissimorum hoīuꝫ optima de te o
pinio: quod impr̄itiaꝝ si decepti fortasse uiderentur: eo grauius ferrent: quo fa
cilius fidelius ue hoc a te uiro doctissimo fieri posse arbitrabanř. Non hęc scribo
ut prudentię tuę diffidam: uel quid tibi agendum sit te fugere dubitem: sed me
ęternus incitat amor: cogitq; fides. Lego & ipse oratores tuos q̄nq;: lego & poe
tas animi causa: cū e comuni studio nr̄o iuris pontificii & sacraꝝ litteraꝝ lectiōe
aliquātulum me subtraho: quorū doctrina (ut orationis suauitatē omittam: &
carminum dulci modulatione currentium) tantā prę se feret dignitatē: & rationē
bene uiuendi: Vt non nisi: quę ingenio atq; cognitione digna sūt in ipsis inueni
ri possint. Sed tn̄ nihil cōmodi⁹ ęgritudinibus humanis: nihil animis nr̄is condu
cibilius: q̄ scriptis sāctoꝝ pr̄um incūbere: Ioannis chrysostomi: basilii: athanasii.

gregorii nazanzeni: ambrosii: hieronymi augustini atq; gregorii: & huiusmodi omnium: qui de sacris litteris bñ meriti extiterũt. Hęc sunt quę nr̃is angoribus sola medentur & sanant. aduersa non curant. iocunditatẽ parant: fęlicitatem atq; beatitudinem pollicent̃. Ad hęc igitur incũbe humanissime. B. peto ate precario: & presertim huius nr̃i athanasii operis copia: pficito omissis oĩbus aliis: ut q̃primũ hr̃i possit: ne illustrata fidei ueritas: quam sũmus ille opifex hõibus dedit: incuria tua longius in oculro iacere uideatur. Da hoc muneris tuo petro Ep̃o Chatharẽsi: da uicentinis oĩbus: & cęteris: qui te uirtute tua diligũt: & obseruant. Hoc expecto hoc cupio hoc uolo: qui si me audieris: habebis me profecto in omnib' sẽp iocundum & ęque charũ. uale litteratorum decus: Quarto nõas decembres. M. cccclxxxi. in palatio Ep̃ali uicentino.

Barnabas Celsanus: Petro bruto episcopo Catharensi. S. P. D.

I erudirissimus quisque nostri sæculi christiano munere fungeret̃: Petre brute Episcope Chatarensis: nõ tam bene dicendi: q̃ etiã beneuiuẽdi rationes inuri studeretur. Hinc efficeretur: ut iam florentibus bonarum artium studiis: non deessent nobis optimi: & eloquentissimi uiri: qui de rebus diuinis pulcherrime: & ornatissime scriberent. Nã uis ingenii: & copia dicendi: ut ait fabius: quemadmodũ iuncta natura: sic etiã officio copulata esse deberent. Sed p deum imortalem: quotus quisq; est eloquentiæ studiosus: q non mallit humana ornate dicendo laudare: q̃ uel recte scribendo: uel bñ agendo diuina complecti? An desunt fortasse nobis: quæ de deo dici possint? de beatissima uirgine? de mysteriis diuinis? de uniuersa christiana religione? Quæ tã multiplex est: tam diues: tam copiosa: ut optimo cuiq; ingenio uberrimã dicendi materiã prebere queat. Qua ex re plerique ad optimã frugem peruenirent: ac sapientiam cũ uera religione cõiungerent: cui' officiũ est: docere: ut cõculcatis terrestribus: & abiectis erroribus ad æterna cęlestis thesauri premia dirigamur. Quid. n. ad agnitionẽ dei cõducibilius? quid ad uerã beatitudinẽ cõsequendam aptius? qd homini christiano magis necessariũ? q̃ diuinaꝝ rerũ cõtemplatio? Nam cũ humana despicimus: cognoscentes supa atq; cælestia: hęc nostra: ut exigua: & mortalitati subiecta cõtemnimus. Atqui ego satis mirari nequeo quid ita cupidi cęteris bonis artibus incũbamus: atq; cuiusque placitæ disciplinę ꝓsectemur magistros: diuinaꝝ uero rerũ libros negligẽtius euoluam': & quod mõstro simile esse uidetur: nos homines nati ad diuinaꝝ reꝝ cõtemplationẽ: a sacris litteris aborream': atq; in fabellis: & deliramẽtis magnã tẽporis partẽ conteramus. Hinc fit: ut bona eruditoꝝ ps poti' iter gẽtiles: q̃ iter christiãos cẽseri mereãt. Sed ex oĩ doctissioꝝ nr̃i tẽporis nũero: pace alioꝝ dixeri: duos ego noui uiros i oĩ gñe doctrinę emĩentissimos: eosdẽ et uita ꝓbatissĩos: ac christiãę rligiõis assertores cõstãtissimos. Te dico petr brute Ep̃e Cath. oĩ uirtute & doctriã pstãtẽ. alter extitit Omnibõus leõicẽus Pręcęptor meus suauissius. Omnibõus iq̃ nostri sęculi dc': Ciuitatis uero nr̃ę fama & gloria. litteraꝝ tam græcaꝝ: q̃ latinaꝝ columen. bonorum moꝝ specimen. ueræ ꝓbitatis exemplũ: ut alter suę ętatis Socrates merito dici potuerit. Religione uero tanta: atq; modestia fuit: ut nihil ei defuerit: qđ in optimo: & sanctissimo uiro requirendũ uideatur. Nemini unq̃ detraxit Omnibõus neq; loquẽdo: neq; scribendo: q̃uis ab ęmulis sępius fuerit lacessitus. Tanta deniq; uixit integritate: ut ἀμάρτητος dici potuerit. Quãtũ uero litteris græcis ualuerit (Naꝫ de latinis testes sũt perpolitę eius orationes: & libri ornatissime conscripti) uel ex hoc intelligi põt: qđ tu i uenetiis apud Bissarioneꝫ Cardinalẽ nicenũ græce orationẽ habuisset: tanta facũdia porauit: ut græcos oẽs eloquẽtia: doctissimi uiri iudicio

pręstitisse dictus sit. eloquentięq; palmā quā sola grecia possidebat: eum ita ad
latinos transtulisse: ut nihil: aut parū egregię laudis apud grecos relictū esse: di
cere non dubitauerit. quēadmodū de Marco et Tullio tradūt apollonū dixisse.
Sed: ut praterita & quę sub oculis nō sūt: missa faciamus: ꝯferamus grecum atha
nasiū cū latino: lectitemus utrūq;: tum facile ūnicuiq; erit uidere: si utramq; liguā
calluerit: q̄tū ille grecaꝝ litterarū cognitionis habuerit. in quo tanta dignitas: tā
ta ueritas seruat̄: tanta uerborum: & sententiarū concinitas: ut qđ est in interp̄
te mirum: ubiq; ꝓspiciat̄ ęquabilitas ɼonis: & grauitas. Nō ita copiosa est: ut lu
xuriet oratio: neq; ita suauis: ut lasciuiat: nec adeo compta: ut affectata cōpositio
ne fucura esse uideat̄. Quibus uirtutibus atq; cūtextu orationis nihilo ipsius atha
nasii archetypo inferior apparet: ex quo itelligi potest: quantū uel in scriptione
latina: uel eruditione greca ualuerit. Quāobrem nemo uel aptius: uel fideli⁹: uel
etiam elegantius q̄ Omnibonus: poterat traducere diuinū athanasii opus contra
gentiles: quippe q & christianissimus esset: & i utraq; lingua ꝑstātissimus: ut cre
diderim deū optimū max. hunc delegisse hominē: q ad istitutiōē nr̄am hūc libꝝ
posteris legendum: atq; ediscendū interpretaretur. Q đ aūt me humanissime p̄
sul tā suaui epistola demulces: tantumq; tribuis: facis qdē amice. sed uereor ne id
abs te potius ex propensa quadam erga me beniuolentia dici plerisq; uideatur: q̄
quod tāto tāti uiri ꝑconio dignus existā. Nā qđ tātopere me hortaris: ꝑetis: imo
iubes: ut ꝑgatū hoc ipm̄ Athanasii opus emendare: id ego feci ἀκριβέστερον &
celerius q̄ ipe putabam: siue suauitate orationis pellectu: q iocundissimi p̄cep
toris mei uiua uox adhuc auribus meis ꝑsonare uideretur: siue q n̄ ignorabā q̄
tibi iocunda futura foret nr̄a hęc qualiscunq; esset emendatio. Iam nostuę mo
rem gessimus uolūtati: iā tibi satisfecimus: At tu: (nā cum tua uenia dicam) qđ
dormitas? quo ueterno languescis? An obliuioni tradidisti id qđ iampridem mihi
recipisti? te editurū ꝓpediē cōtra iudęos op⁹ ꝓphetica ueritate ꝯscriptū? Quid igi
tur in editionē cessas? An expectandū tibi ē: ut inueterata exuti peruicatia: ultro ad
fidē conuertant̄? Auersi sunt penitus: mihi crede: a uera religiōe. id ipe satis didi
cisti optime Pręsul: cū eos ꝓximis diebus & ante hac sępius i frequētissio doctissio
rū cętu grauissīs disputationib⁹ icessisti: liberius ē mōuisti: Vellēt uates suos au
dire rectū salutis suę tramitē ostēdētes. Nō esse āplius messiā expectādū. sic. n. ie
sū christū hūani generis redēptorē appellāt. uenisse iā qui mittēdus erat. Quod
tū multis rōnibus. tum per suas illas hebdomadas: tū uero p Osee grauissimuꝫ
oraculū facile declarabas. Sedebūt inquit filii israel sine rege: sie principe: sine sa
crificio: sine altari: sine sacerdote: Haec & alia p multa: quę memoriter enarrabas
christianissime Pręsul ꝓ officio tuo argute simul: & copiose disserebas. Et ne gens
impia tibi nimiā i disputādo obiiceret subtilitatem: i redarguēdo uehemētiā: in dis
ferēdo artificiū (nam iis oīb⁹ q̄tū ualeas testes sūt optīi & doctissimi uiri: q hisce
disputatiōib⁹ iterfuerūt) hebraica uolumia cū latinis cōferebas: uerba uerbis:
sēsa sēsibus: non sine ꝑitissio hebraicę liguę interp̄te cōponebas. At illi modo
calūniabāt̄: iterdū pręuaricabāt̄. n̄ nūq̄ tergiuersabāt̄. Q đ d⁹ ipe p Hesaiā futu
rū prędixit. Audite inquit audiētes: & nolite itelligere. Videte uisionē. & nolite co
gnoscere exceca cor populi huius: & aures ei⁹ agraua. Tu eñ. Optime Pręsul a ꝑ
sequēdo istos uerpos nō desistes: ut si fieri possit aliqñ itelligāt: nō corpore sed
mēte circūcidi oportere: si uolūt ueræ beatitudinis fieri cōsortes. Age igit̄ solue
rostratā nauē: ꝑmitte uela uētis: atq; i iudeoꝝ classem ferare: quoꝝ submersas
obrue pupes: aut age diuersos: & disiice corpora pōto. ut iudęus apella se tādē
omni pelle instar fabulosi illius marsye exutū intelligat. uale pręsidiū meum: &
iudeoꝝ scopule. uicentię quinto cal. ianuarias. M. cccclxxxi. Finis.

OMNIBONI LEONICENI Rhetoris excellentissimi in athanasiuȝ ad Paulũ Venetum .ii. Summum pontificem pręfatio feliciter Incipit.

N Multis scripturę locis Beatissime pater: dolũ q̃ inimicum dei
legimus. Sed pręcipue ubi dominus dixit disperdere oĩa labia do
losa. et recte quidem. Nam si deus ueritas est: Contrariũ nihil ma
gis habet q̃ falsitatem: & repetentibus sanctoꝝ uiroꝝ monumen
ta psuaderi facile potest aliã uim nullã fuisse: quę bellum eccle
się romanę grauius: aut periculosius intullerit: Idolatria primũ
gentes nõ tam errore seductas: q̃ illecebris suis captas aliq̃diu te
nuit. Mox ubi ueritas de terra orta ẽ: et lux đ cęlo ꝓspexit: cum
ipsa per se uanitas facile redargueretur: tum uero ineptiis suis homines magis ma
gisq; erubescere incipientes christũ dominũ quidã spę alacres apte sequebantur
Pars metu pculsi sentiebant melius: q̃ fatebantur. Nam cęteri grassabantur ĩ eos.
quia suis cupiditatibus impliciti nouę legis sãctimonia uidere nõ poterãt: uel cer
te nolebãt. Quippe aduersantẽ uoluptatibus suis: quas illi magnope amplexi te
nentes: cũ aliter non possent: ui ac terrore tueri pabant. Donec iã fide confirmati
complures ferrũ, ac tormenta peterent: mortẽq; ipsam pro christi noie contemne
rent. Nec uiri solũ & foemine. sed pueri etiã atq; puellę: ut abse terrorem ĩ eos qui
inferrebãt metuendi magis q̃ metuentes conuerterent, & id quod nouũ est uicto
rię genus cęsi de occidentibus triũpharẽt. nã quos uincens ratio: nõ flexerãt eos
dem mors deuicta frãgebat. Iamq; omnes ꝓpemodũ in una ecclesia domio ac đo
christo dicata coalescebãt: cũ subito hęreseos dolus exoritur: quo nulla pestis p
niciosior dici: aut fingi põt: qui mentes hoĩum securas ipsas: et prętextu pacis secu
riores factas circumuenit Si quidẽ se se ostendat armis nostris & isignibus istruc
tus ut incautos opprimat: nihil minus q̃ bellũ expectantes. Dolus enim: ut mihi
uidetur: nihil aliud est: q̃ falsa miscere cũ ueris: bona cum malis: ut uinũ aqua ui
tiatum: ut aurũ uel argentum ęre confusum adulteratur: sic ueritas quotiens sãc
tis uerbis ꝓphanã inseruntur. Eo euenit ut multis ãtea tempestatibus pfidus hic
hostis fidẽ nostrã suis insidiis obsitã pẽe ad iteritũ deduxerit: cũ aduersus rẽ chri
stianã filios ꝓpe inumeros edidrit. Hic Eũonios extulit: Hic Nestorios. Hic Sãor
teos. Hic Marciões & Manicæos. Hic Herodiãos Hic Eutychios Hic Saduchęos
arabesue ꝓtulit: aliosq; multos: quos oĩs longum eẽt enumerare: Sed nouissime
dirũ nephas arium ꝓgenuit: sicut in fabulis tellus gigantum indignata cęđ mon
strum in deos peperisse fertur imanius. Nam alii: tametsi magnas in re christiana
calamitates fecerunt: eos tamẽ aliquãdo nostri nominis theologi uiri singulos sin
guli excipientes ꝓfligauere. Nunc uero in unũ conuersi omnes (tantum fallendi
arte pollebat) uix tandẽ subigere potuerunt. Et ut alios õmittã christianæ fidei
pugiles: ex nostris notissimi hierõymus et Augustius duo: ut ita dicam: hęretico
rum scopuli. ex gręcis duos item prę cęteris in arianos scripsisse compio Cyrilũ
& Athanasium: quoꝝ Aalter librum edidit: ĩ quo uir ille omnes coꝝ ãbages euol
uere ac refellerẽ studet. Athanasius autem orator locuplex: disputator acutus. idẽ
ac uehemens subdolũ & ipe Arium multiplicemq; ptentat: ut ipius ad ęgypti &
libyę episcopos ępistola indicat: et altera ad Serapionem de spiritu sãcto: quatu
orq; sermones. nec nõ diuius ille cum ario dialogus: ubi ex ipo dilabente: ac diu
multumq; renitente ueritatem extorquet. Hæc Athanasii contra Arium scripta di
uinitus: Cumq; his homelias duas: contra gentiles unã: Alterã đ humanitate chri
sti magno studio traducẽda suscepi: quę nõi tuo Beatissime pater dei benignitate
traducta deuoueo. Nam ẽt si tãnti uiri characterem exprimere non potui: ut quã
tum ille dicendo: tantum ego uertendo cõsequerer: tua tamen lectione Beatissime

pater non indigna putaui. Nec absona quidem ab ea cogitatione: i qua mens tua
tota uersatur: ut hanc agrege tuo beluam pastor auertas: quę ceruicibus nostris
iāpridē imminere uidetur. Nā ut illi: de quibus modo dicebam: sanctissimi uiri ne
ueritatē. In ullā desererēt: extrema oīa pati nō dubitabant: Iniurias: ꝯtumelias: re
legationes: exiliū: mortē deniq; ipsam: si falsitati aliter obuiam ire nō poterant:
Sic tu nuper Beatissime pater nullū laborē: nullū periculum recusasti: ut comuni
omnium saluti cōsuleres: nō lōgitudinē uię: nō locoꝝ asperitates horruisti. Om
nia uitę i comoda: pro nihilo habuisti: ut qui iam tu i ecclesię cardo nec ꝑtati nec
ualitudini parceres. Sed quod dominus dixit re ipa ꝑstares. Pastor bonus animam
suā ꝑ ouibus ponit. O te felicem christiane populus: qui talem: tantumq; patrem
sortitus fueris. O beignum potius: misericordēq; deum: qui tēpora nostra mi
seratus gregē suum pastori uero demandauerit. Iā uero spe bona uos esse iubeo
christiani. Profecto tātum promtitudinis: deus: tātumq; studii minime contēnet.
Nam si ueteres illi patres in dolo inimico dei expugnando: qui ut ab initio docui:
perniciosus est (capit enī improuidos) ut pote sacris paliatus eloqs: si i ābiguo
i q̄ refellēdo: quod sub ueri specie latebat: sāctī uiri ꝑsentia sua tantum ualuere: ut
a ueritate romanos ēt imperatores stare cumpulerint. Quid ī piculo ꝑpulsando
tam certo: tāq; explorato sanctissimus pater. q̄tum efficiet? Nō ne conspectu ipo
principum. ac regū aios mouebit ut se ad hanc expeditionem accingant tā hone
stā: tamq; neccessariam? Sāctoꝝ enim uiroꝝ non uerba solum: sed frons etiam: ac
q; occuli ui diuina quandā prę se ferunt: Apparebunt igitur maestati: tuę Beatis
sime pater cū ceteri omnes: cum uero itali duces tā armis q̄ periculo primi. Nam
te itale te inquā appelo: quē ista procella petit: cui minatur exitiū. qd dubitas? qd
tergi uersaris? Te belli neccessitas sequitur: si eam fugis. Qui expergiscere tādē:
populusq; prior in bella conuerte. Quod profecto facies: si bene te: tuorumq; in
gēia noui. Neq; enim fortissime credo iussa aliena pati: & dominos dignabere teu
cros: sic enim se appellant: tātūq; sibi uanitate nois arrogant: ut romanū Imperi
um: si deo placet tāq̄ debitū repetant: Sed me iamdudū proemii metas egredi ser
tio: Quare Athanasio cedam: ut obi uolueris beatissime pater uirū audias precla
re cū Ario de christi fide certantem:

i N sermonibus inquit ubiq; locutiōe clarus ē: & breuis: & simplex. Acu
tus tamē: & altus & argumētatiōibus oio uehemēs: & in his tanta inquit
ubertas: ut ad mirabilis sit: Logicis āt methodis nihil tenuiter: nihil Iuue
niliter: ut pueri & rudes: sed philosophię: sed magnifice utitur. Scripturarū testi
moniis: ac demostratiōibus ad uicendū comunit⁹ ē. Et i primis sermo ille: q̄ de
humanitate uerbi dei habitus ē. & quinq; i Ariū libroꝝ uolumina. quod ē de oi hęre
se tropheū: sed de ariana potissimū. Et si qs theologum Gregoriū: & diuinū basi
lium diceret: ex hoc libro tanq̄ sōte quodam aurientes orationis suę pulchros il
los: ac plucidos ꝯtra errorē fundere fluuios: nō iret ut arbitror ꝑcul a similitudi
ne. Scripta sūt aūt ab eo iquit: & i ecclesiastem cōmentaria: & i cantica canticoꝝ:
sic & i psalteriū & alibi i multis: Gra tamen & ornatu uere excellūt sermones con
tra apolinariū & Epistolę quotquot sui ipi⁹ exilii excusationem continēt:

# ATHANASII LIBER PRIMVS CONTRA HAERETICOS INCIPIT.

Mnia quecũq; dñs nr̃ & Saluator. Iesus xp̃us fecit & docuit: q̃
admodũ Lucas scripsit: ad nr̃am salutẽ fecit. Vẽit.n.ut Ioánes a
it.nõ ut mundũ iudicaret: ſ3 ut mũdus per eum saluaretur: Sed
illud ẽt ẽ inter oĩa: in quo bonitatẽ e9 admiremur: qd̃ nec d̃ aduer
sariis nostris tacuit: Quin ẽt ualde p̃dixit: ut ↄ illa euenisset: mẽ
tẽ doctrina eius ↄfirmatã offẽderẽt. Dicit.n. Surgẽt Pseudo pphe
te: et Pseudochristi et dabũt signa: et miracula: ut seducãt: si fieri põst ẽt electos.
Ecce predixi uobis. Multe sũt q̃dẽ: & supra hoiem disciplinę: multa beneficia exi
stũt: quę ab illo i nobis reposita sũt. Cęlestis.n. patrie figura ẽ atq; potestas con
tra dęmões. ueȝ tamẽ adoptatio. Beneficiũ maximũ atq; scriptum ẽ p̃ris & ipius
uerbi cognitio & donũ spiritus sãcti. Sed mens hominũ i praua studiosius incum
bit. Preterea aduersarius noster diabolus tãta nobis inuidẽs bona circuit quęrẽs
diripe semina uerbi: quę i nobis sũt. ob hoc igitur dominus propics q̃i thesauros
disciplinas i nobis obsignãs pręmonẽda dicebat. Videte ne q̃s uos seducat: Multi
eni uenĩẽt in nomĩe meo dicẽtes. ego sũ: et tẽpus appinquauit: et multos seducẽt
nolite ergo eos sequi: Donũ quẽdã nobis ĩgẽs dedit filius dei: ne his decipiãtur:
quę si multa sũt: sed potius siquid abditũ sit: sp̃us sancti gr̃a discernamus. Nam
quia totus iuidus ẽ mũctor malitię: magnusq; dęmõ diabolus tãtũmõ figẽs omni
bus illutat q̃i serpẽs: q̃i draco: q̃i leo: quęrens quẽ rapiat: ac deuoret. Et pptere a
id quod ipe ẽ dissimulat quidẽ: et tergit. Quod aũt desideratur. calidus simulat:
ut imagie capiẽs ppiis demũ uinculis seductos obstrigat. Ac ueluti si q̃s alienos
liberos absẽtibus pẽtribus capare uellet: imitatur uultus illoȝ: et desiderãtes fili
os decipit: quos deinde pcul abductos de medio tollit. Eodẽ mõ malus dęmõ et
obliquus diabolus. cũ ipe i cõspectũ uenire nõ audeat: hoies aũt amore ueritatis:
duci uideat: imitatur eiusmõi imagie: et suũ i eos uenenũ inicit q̃cũq; ipm secuti
fuerint. Sic et Euam decepit: cũ loquereẽ nõ sua sed uerba d̃i simularet: et mẽtẽ
illoȝ peruerterẽt. Sic et iob uxorẽ sub iecit: quę amorẽ uiri simularet: et i deũ blas
phemaẽ doceret. sic hies dolosus ludit imaginibus: dũ latet: et in suã omnes trahit
maltię foueã. Cũ igitur primũ ãtiquit9 hoiem decepisset Adam: et oẽs per illum
captiuos tenere putasset: audax in siluit dicens. ut uniuersũ terraȝ orbẽ q̃i nidũ
manu mea ↄphẽdã: & q̃i oua deserta tollã. nec ẽ qui me fugiat: uel ↄtradicat. Cũ
uero dominus aduenit et inimicus piculũ fecit hũanę ↄditionis eius: qui carnem:
quã ipe gestabat: decipe non potuit: ex eo iã tẽpoẽ. q uniuersũ terrarũ orbẽ ↄphẽ
dere pserebatur: ab illo et p illũ illuditur. Et supbus ille sub puulo tãq̃ pascercu
lus ẽ. Paruulus.n. ĩfãs nunc sup aspidũ. ligua manũ iaciõs rideret eũ: qui decepit
ẽuã et oẽs: q̃ recte i dnũ3 credũt: pterũt eũ: qui dixit. Ponã sedẽ meã sup nubes:
et ascẽdã: et ero similis altissimo. Sic igitur ille cũ ruboẽ patitur: uerũ tamẽ ẽt si de
nuo ipudẽs figere audet: cognoscitur ĩfelix. nunc ẽt magis ab his: qui signũ i frõ
te gerũt: et demissus auertit atq; cõfusus. Nã si tãq̃ serpẽs nũc ẽt repit: et i ãgelũ
lucis trãsfiguratur: nihil tñ simulatio pdest. Dicimus.n. si uel ãgelu s nobis cęli
tus extra id: qd̃ accepimus: euãgelizarit: hunc anathema ẽe. Q d̃ si suũ itẽ mẽda
tiũ texerit: et ueritatẽ labiis loq simularit: nos tñ icępta eius nõ ignorãtes dicere
possumus: quę ipi dicta sunt saluatoẽ. Peccatori ãt dixit deus: ut qd tu narras iu
stificatiões meas: et nõ pulchra laus i ore peccatoris: uetitus.n. nec cũ ueȝ dicit
fide dignus cẽsetur. Et hoc scriptura decreuit ipius I Euã i padiso dolũ expoñẽs.
Redarguit ãt ipm dominus primo qm i mõte: cũ thoracis eius squãmas dispulit:
et ostendit ipm qualis eẽt diabolus: et ↄuicit nõ ẽe sãctoȝ unũ: sed tentatoẽm Sa
tanã: cũ dixit: uade retro satana: Scriptũ ẽ.n. dnũm deũ tuũ adorabis: et ipi soli

seruies:et cũ clamantes de sepulchris repssit demonas: Verũ eiꝫ erat ꝗ . abeis dice
bat: Neqꝫ tũc mẽtiebãt :cũ dicerẽt: qꝛ tu es filius dei.& sctus dei: Sed nolebat p
os in mũdũ ueritatẽ ꝓferri:et pillos potissimũ: ne hꝰ pretextu ĩ miscentes. ꝓ priã
malitie uolũtatẽ hõibus eam dormẽtibus insererent. Propterea nec ipse passus ẽ
illos: dũ talia dicerent. et cũ nec nos pati: ueliceos: q eꝰ mõi sũt. ꝑ se ipꝭ admonuit
dicẽs. Attendite a falsis ꝓphetis: q uenitũt ad uos ĩ uestimẽtis ouiũ: intrinsecus. au
tem sunt lupi rapaces. Per sctos ãt apostolos: nolite credere oĩ spiritui. hic enim
mos ẽ operationis aduerse: Talia sũt heresũ facinora Nã cũ sue quisqꝫ opinionis
pñtem hẽat diabolũ: iam inde ab initio puersũ et homicidã et mẽdacẽ factum: et
erubescat in usũ eꝰ nomẽ ꝓferre: saluatoris bonũ: et sup omne nomẽ simulat: et
scripturaꝝ sermoẽs. induitur: & uerba quidẽ dicit: sensũ aũt uerũ abscõdit : Suã
deinde quam finxit opinionem : quodam q̃i dolo inuoluens: erantiũ. et ipse homi
cida efficitur. Et enim unde Marchioni et Nanicheo fuit: ut euangeliũ: et legẽ ne
garent? ex antiquis. n. cognoscuntur noua: et noua antiquis testimoniũ dãt. Hec
igitur qui negat: ea qomodo fatebũtur: que ex illis sunt? Paulus: n: euãgelii huic
apostolus quod in scripturis sanctis ꝑ prophetas eꝰ p̃oũnatum fuerat: Dñs autẽ
ipse dicebat. Scrutamini scripturas: quoniã ẽt sunt: que de me testimoniũ ꝑhibẽt:
Quomodo igitur fatebuntur dominũ: qui scripturas nõ ꝑscrutãt? quẽ. n. mo
ses scripsit atqꝫ ꝓphete: hunc discipuli inuenisse dicunt: Quid autẽ et saducans
lex quã ꝓphetas nõ admittunt? Deus. n. q legẽ dedit excitare ipse prophetas in le
ge profitetur. ut idẽ dñs sit legis et prophetaꝝ: et qui eoꝝ alterum negat: neget
prorsus et alterum: Quid demõstrum Iudeis testamẽtum uetus: qui dñnum ex
eo nõ cognouerunt expectatũ. Nã si moseos scripturis. credidissẽt: dñi uerbis cre
didissent. de me eiꝫ inquit ille scripsit. Quid & samotheo scripture? qui uerbum
dei negat: & uerbi in carne p̃sentiã: que ex utraqꝫ scriptura ueteri & noua signifi
cat: & oñdit. Quid postrẽmo Arianis scripture? qd ue ipsas ꝓferũt hoĩes: q crea
tũ esse dicũt: uerbũ dei: & creature seruiũt: sicuti gentiles õmisso creatorẽ deo? Ho
rum. n. quelibet heresũ ꝑ sua eꝰ qꝫ opinionis impietate nihil cõmune cũ scriptu
ris hẽt: & hoc sciũt & ꝓfessores eaꝝ ꝗ uniꝰ cuiusqꝫ opinioni scripture multũ: imo
uero oĩo dissentiũ. ualẽt aũt: quia simpliciores decipiunt: de qbus in ꝓuerbiis
scriptũ est. Siplices credũt oĩ uerbo. Fingunt meditari: & dicẽt uerba: sicuti pater
eoꝝ diabolus: ut ex uerbis rectã uideant hẽre sẽtentiã. & miseros demõstrũ ꝯtra
scripturas. sẽtire ꝑsuadeãt: Quippe ita figens in una quaqꝫ heresũ diabolus uer
ba callide subiicit. De his. n. dñs ait. surgẽt pseudochristi & pseudoꝓphete : ut
multos seducãt. Diabolus igitur uenit dicẽs ꝑ singulas hereses ego sũ christus: &
penes me uerũ ẽ. & singulas priuati & publice mentiri fecit calumniator: & quod
mirabile est: heresos cũ oẽs de qbꝰ queqꝫ malis ficta ẽ sibi ipse dissentiãt In hoc so
lo ꝯsentiũt: ꝗ pariter mẽtiunt. Vnũ. n. prẽm hñt q mẽdatiũ oĩbus inserit. fidelis
igit: & euãgelii discipulꝰ: q spũaliũ dicernendaꝝ reꝝ grãm hẽt: sup petrã edifica
uit fidei sue domũ: & stabilis stetit hoꝝ fraudis securus ꝑ manẽs. Siplex aũt: ut di
xi: q intuo positus nõ ẽ is cũ uerba tãtũ ꝯsideret non ẽt sensũ ꝯtẽplet: isidiis illoꝝ
cõtinuo subtrahit. ꝓpea bonũ ẽ & necessariũ orare: ut dicernendi sp̃s donũ acci
piamꝰ: ut secũdũ Ioãnis admonitionẽ unusqꝫqꝫ cognoscat: quos respuere : quos
ite admittere debeat: q̃i amicos: & qui eiꝰ dem fidei sit: De his igitur siquis elaborarẽ
uelit multa ꝑscripserit Multa. n. & uaria per hereses ipietas & insania & arguta ni
mis: fallatiũ caliditas appãrbit. Sed quoniã diuina scriptura facultatẽ oĩuꝫ uincit
id circo si qui sunt qui de his plura cognoscere uelint: cõsiliũ dederĩ: ut diuinas
scrpituras postulẽt. ego aũt idꝗ urgebat ostẽdere ꝓperaui . Quo fit: ut ita potis
sĩm scripserim. Audiui cũ inistis regionibus: uersaret: Frẽs. n. uere: & recte opi
nionis denõtiarunt quosdã facto grege ex his: q cũ Ario sẽtiũt scripsisse iã de fidẽ

& aduos mittere uelle ut sub scribatis: ꝓ ut ipi decernũt: imo uero prout eis dia
bolus inspirauit. An aduersarius exulabit? Et.n. regionũ istaꝝ episcopos iam per
turbare incipiũt. Hinc igit̃ scriptoꝝ qualitas dephendit̃. Nã qui ita scribũt: ut lit
teraꝝ suaꝝ finis exilio: & alia pena inultet̃: Quid nam eiusmõi fuerĩt hões? chri
stianis quidẽ inimici: diabolo et demonibus ei⁹ in primis amici. Nã pręter senten
tiam piissimi impatoris costãtini: qui hũanus est: ea iactitãt: quę ipsi uolũt. Idq;
multa calliditate faciũt: duaꝝ pcipue reꝝ causa: ut mihi qdẽ uidet̃: unius: qa sub
scribẽtib⁹ uobis ab Arii uideatur ignominia desistere: Et simul ipsi fallere: qĩ cuȝ
Ario non sentiãt: Alteri⁹ ãt: quia cũ hęc scribãt uideant̃ itẽ cęlare factam nicęę
synodũ: et fidem: quę ibi cõtra heresim arianã exposita est. Sed hoc potius mali
gnitatẽ eoꝝ: peruersitatem q; redarguit: Nã si recte credebãt: fide cõtenti fuissent:
quę nicęę ab uniuersa totius orbis synodo exposita est: & si se calumniari & aria
nos temer̃ dici putabã: nõ oportebat studer̃ eos: ut i mutarẽt quę aduersus Ariũ
scripta sũt. Nũc ãt hoc nõ faciũt: sed ipi pro se pugnãt: nõ aliter q̃ si Arius essent.
Et.n. uide q̃ non sit istis ueritas curę: sed ꝓpter arianã heresin oĩa dicãt: & faciãt.
Nam qui ea calumniari audẽt: quę bene diffinita sũt: & diuersa ab illis scribere ag
grediunt̃: quid aliud faciũt q̃ pres. accusã? heresin uero deffendũt: contra quaȝ
illi & fuerũt. et fuisse declarati sũt: Quin & ea: quę nũc scribũt: nõ q̧ eis curę sit
ueritas scribũt: ut mõ dicebã: Sed ludũt potius: & arte hoc faciũt: ut hões decipi
ant: & dũ epistolas mittũt: populoꝝ aures eis occupatas teneãt. Ipoꝝ uero accu
sandoꝝ tempus eludũt: & fallẽtes qĩ non ipie uiuãt: hereseos locũ hẽant explicã
dę: quę qĩ cancer porrigit̃. Omnia igitur mouẽt et faciũt: nec ita quidẽ suis ipsi
cõtenti sũt: Siquidẽ annuatĩ ueluti qui testamẽta scribũt conuenientes & ipi de fid
simulãt scriber̃: ut hoc etiã magis risu: & cõfusione digni sint: q̧ sua nõ ab aliis:
sed ab se ipsis explẽdunt. Nã si priorib⁹ quę scripsere cõfiderẽt: secũda scribere
non quererẽt. nec item nũc scriberẽt: omissis illis: quę scripserãt: qui hoc oĩo me
ditãtur: qđ denuo pmutẽt: uȝ cũ parũ tẽporis pręterierit: & ipi cõsuetudinis occa
sionẽ ceperit: ut aliquos circũueniãt. tũc.n. de fide potissimũ scribere simulãt. cũ
isidias faciũt ut q̃admodũ pilat⁹ manus abluit ita & isti cũ scribũt eos iterficiãt.
q piei christo uiuũt et tã q̃ đ fiđ đliberẽt uideãt̃: ut sepe dixi puersitatis accusatõẽ
effugere. Sed nec faller̃ nec fugere poterũt: Nã dũ se purgãt se ipi semp accusãt:
& recte quidẽ neq;.n. his respõdẽt. qui eos redarguũt. At uero sibi ut uolũt ipi p
suadeãt: Vbi nã criminis sui reus idẽ & iudex absoluit? hac igit̃ de causa sẽp scri
bũt. sẽp sua mutãtes icertę fidei. et malignitatis sũt: et hoc mihi iuste pati uidẽtur
qui quoniã a ueritate defecerũt et fidẽ nicęę ꝓbe scriptã euertere uolũt: desidera
rũt sicuti scriptũ est mouere pedes suos. Propterea et isti uelut olim illũ defadiga
ti sũt et deficiũt in mutationib⁹ alias alia scribẽtes: modo tẽpus eludãt et seducen
dis hõib⁹ ipugnatores christi pmaneãt: qs igit̃ cui uald curę sit ueritas istos diu
tius sustinere uoluerit? Quis nõ eos scribẽtes merito auerterit? Quis nõ eos auda
tię ꝯdẽnarit: qui cũ pauci numero sĩt sua pre omnib⁹ ualere uolũt: et cũ suos ipo
rũ ꝯsẽsus: qui i angulis fiũt: et suspecti sũt obtinet̃. uelĩt orbis terrę synodũ: quæ
siplex et pura fuit soluere nitunt̃ et quoniã heresi defẽdũt ipugnatricẽ christi ho
mĩes ab eusebio ꝑfecti audẽt ꝯsultare de fide: Et cũ ipi tã q̃ rei iudicãdi sint Queãd
mõȝ caiphas iudicar̃ conãt̃ et festos dies agũt cũ sibi credi uelĩt q nesciunt ipi qũo
credãt. Quis.n. ignorat: q̧ ꝓpter ariãi furorẽ. secũdus Pẽtapolitan⁹ cũ antea sę
pe depositus fuisset susceptus ab his est: subornat⁹ uero gregori⁹ qui nũc ẽ lao
dicęę: et leontius eunuchus. et ãte hũc stephanus et theodorus. heraclęę: Nam et
ãtea a sacredotio depositi postea ꝓpter ipietatẽ uocati sũt episcopi: ursatius et ua
lẽs q. et ab initio ut pote iũiores apud ariũ eruditi fuerãt: acatius et patophil⁹ et
narcissus i omne nephas pcipites: hi qdẽ et i magna synodo q̃ apud sardicẽ facta

est depositi fuerant: Eustachius qui nūc ē sebastȩ et eudoxius et basilius patroni impietis huc prouenerunt: Nā de lutionibus cecropo qui et auxentius dicitur et epicteto hypocrita super uacaneum. est dicere: cum apud omnes constet quomodo qua occasiōe. qbus ue inimicis subornati sūt et isti ut ī circūuētos rectȩ fi de episcopos calūnias ɔminiscerētur: Nā et hi cū de octaginta celis essēt nec a populis cognoscerent. nihilominus ob īpietatē sibi ipsis. episcopi nomē uēdicarūt: Ob eā rem igitur & gregoriū quendā ex cappadocia mercede conductum ad uos mittere uolunt. Sed de hoc sermo nullus: dico aūt in regionibus istis: cū ipe nec oio qdem christianus sit: sed potius idolatriā sequat: & carnificinā exerceat. Propterea hūc qui eiꝰ modi esset assumpserunt: ut iniuriā facere rape occidere possit. Hȩc. n. magis exercuit nec oio nouit quȩ christianȩ fidei ꝑpria sunt. Hȩc igitur illi ɔtra ueritatē machinantur: Sed eoꝝ sētētia patebit oībus tamet si elabi milies tāq̄ āguillȩ conēt: & falere ꝙ christi impugnatores sint. Propterea obsecro uos nemo uestrū decipiatur nemo abripiat. Sed omnes potius q̄i Iudaica impietas in christi fidem insurgat inherere domino & fidē quisq; tenentes a patribus traditā quā & nicȩȩ scriptā ɔcilium memoriȩ mandarunt. nolite hos sustinere q res nouas in eā molliunt. Iā & si de scripturis dictiones excripserint nolite sustinerē scribentes ēt si rectȩ fidei uerba enūtiauerint nec sic qdem loquentes audite. non .n. recta intelligentia loquunt. sed tāq̄ paliati aniana intrinsecus sapiunt: nō aliter q̄ hȩresum princeps diabolus: Nā & ille secūdū scripturas loquebatur sed cū repussus ē a saluatore: Si. n. quȩ dicebat. ea ēt sensisset nō excidisset e cęlis: Nūc aūt sententia ꝑcipitatus uerbis simulat ueterator. Sȩpe ēt per gētilē uerboꝝ ostētationē & eiusmodi argutias maliuolus decipere tētat Nāsi ab orthodoxis scriberēt qualia fuerunt a magno & uere pio maximo galliȩ. episcopo uel successore eius uel a philogonio & eustachio episcopis orientis uel a Iulio & liberio tomȩ uel acyarico misiae uel aposto & aristaeo grȩtiȩ episcopis uel a syluestro & ꝓtogene datiȩ uel a Leontio & eupsychio capadotiȩ episcopis uel ēt aliano africȩ. uel eustorgio italiȩ. uel capitone siciliȩ. uel machario ierusalē. uel alexandro ɔstātinopolis uel a pederotȩ heradiȩ uel a magnis Basilio & meletio & lōgiano & q cū ipis fuerūt ex armenia et ponce uel a leppo et amphione ex cilitia. uel a Iacobo et qui cū eo fuerūt ex mesopotania uel a nr̄o felici alexandro. et q cū ipis senset ūe nihil in his quȩ scribunt suspicati licuisset: Mos. n. apostolicoꝝ uiroꝝ purus est et simplex. Cū uero ab his scribantur q gr̄am inierūt ue hȩresi suffragarēt et iuxta diuinū ꝑ uerbiū: Sermones impioꝝ dolosi sīt et os impiorum mala respondeat: et Impū dolos gubernēt. Vigilate fratres oportet: ut ait dominus: ac sobriosꝙ esse: ne qua sit ex ostentatione uerboꝝ: et caliditate deceptio: cū nomie aliquis ueniat dicēs. et ego christum prophiteor: et paulo post antichristus agnoscatur. Antichristi autē sunt hi: quotquot uos propterea. Arii furorē aderunt. Quid. n. desideratur a nobis: ut aliunde nos aliquis adueniat: uel quo nam indigent ecclesiȩ: quȩ in egypto: quȩ in libia: q̄q; in alexandria suntꝰ ut ꝓ lignis et oneribus episcopatum negotiantes occupent ecclesias: q̄ nihil ad eos ptinētꝰ Quis nō uidetꝰ qs nō clare intuetur ꝙ hȩc oīa faciūt ꝑpter īpietatis ɔspirationē. Qua pp etiā si se stupidos fecerīt: si ap̄liorē sibi fibriā q̄ pharisȩi circūdederīt: & eā sibi ipi īflatioīb' dilatauerint: et sonum uocis elaborauerīt: eis credi nō debet. Nō. n. dicer̄: sed sentire: et cū pietate uiuer̄ fidelem cōstituit. ꝑpterea saducȩi: et herodiā: tamet si legē in labiis haberent. confusi a saluatore sunt audientes. Erratis nescientes scripturas: et uirtutem dei. et oībus planum est. reprȩhensos esse illos: q̄uis legem loqui uiderentur: quia mente hȩretici erant. et impugnatores dei. qui cum talia dicerent: alios fallebant dominum uero: qui homo erat: fallere non poterant. Verbū caro factū erat qui cogitationes boīū nouerat: qd' inanes sunt. Sic. n. et Iudeos insidiātes

arguebat dicens. Si deus pr̄ uester esset. amaretis me utiq;. ego. n. a pr̄e exiui : &
ad uos uenio. Sic mihi nūc etiā tacere uidet̄. occultant enim: quę sentiunt. idcirc
co ad scribendum de scripturis uerba mutuant̄: ut in ipis fallentes ad peruersita
tem suā ignorantes deducant: Sed uidete nonquid ita res hēat. Si. n. cum nihil su
biectū sit de fide scribunt. superfluus est conatus: & noxius: quia cū nulla ipis
quęstio fiat alterrandi occasionē amplectūtur: qui simplicia fratrū corda pertur
bent. & ea seminent q̄ ipis nec in mentē quidem unq̄ uenerunt. Quod si arianam
hęresin purgantes scribet̄ cōant̄: oportebat malaꝝ plātaꝝ semina prius destrue
re. & eos: q̄ semia p̄buerunt: sigilare: & ita quę contra illos sunt recte scribere uel
apte ariana defendere: ut nō clam: sed palam christi impugnatores ꝓhiberent̄.
& eos fugerent omnes tanq̄ a facie serpentis. Nunc uero & illa occultant: & de
aliis se scribere simulant. ac ueluti medic⁹ ad sautiū uocatus: Et ęgrū si adueniēs
de uulneribus nihil dicet̄: d̄ itegris uero membris disputaret: multę damnaret̄
uecordię: cū de his taceret quoꝝ gr̄a uenisset: de his aūt disputaret: q̄ nihil ipius
usū requirerent. eodēmō etisti: quę ad hęresin eoꝝ ptinēt omittūt: quę uero alie
na sunt: scribere conantur: Oportebit autem si quid fidei curā agerent: & chri
stum amarent: prius maledicta aduersus eum uerba destruere. & ita pro illis sana
loqui & scribere uerba. hoc uero neq; ipi faciunt: neq; alios facere permittunt: uel
ignorantes uel arte caliditatis utentes. quod ignorantes hoc pariunt̄. temeritatis
recte acusarentur: cum ea quę nesciūt affirment. Si uero scientes: dissimulant: ma
ior in eos aīaduersio foret: quicū de suis rebus cōsulunt: nihil alienum inquiūt
cum de christi nr̄i fide scribunt ludunt & omnia potiusq̄ uera loquunt̄: et ea cę
lant: in quibus hęreseos accusantur: & scripturaꝝ uerba pronuntiant. hęc aūt ē
ueritatis nō obscura subdictio & res totius in iustitiæ plena. nec dubito quin pie
tas ur̄a ex his ꝓbe conspicere possit: Nemo qui de adulterio accusatur: de furto
respondet: Nec qui cędis actorem persequitur: reos sustinet: qui se purgātes
dicant nunq̄ ab iurauimus. sed depositum seruauimus. Ludificare hoc est pon⁹
q̄ cremon soluere & ueritatem ostenderę. Cędes. n. quid habet cum deposito cō
mune? uel cū adulterio furtum? Vitia enim ex eadem mente ꝓdeuntia tametsi in
uicem connexa sint: attamē qđ ad soluēdū attinet crimen: nihil interse societatis
habent: Achar itaq;: ut in iesu filio nabe scriptū est: furti accusatus nō beniuolē
tiam in belicis rebus ꝓferens deprecabat̄: sed furti conuictus lapidibus undiq; o
brutus est. & Saul negligentię & iniquitatis reus nihil profecit: dum alia excusa
ret: Neq;. n. purgatio: quę in aliis criminibus fit aliorum solutionē operat̄. Qua
re: si legitime omnia & iuste fieri oportet consentaneum est: de quibus quisq; ac
cusat̄: de his etiam excusationē facere: & uel ostendere non factum: uel fateri sic
darguat̄: & eadem posthac non admisurum: neq; facturū: quę fecerit & admise
rit. Q d si non fateat̄: sed simulans alia ꝓ aliis dicat. planum est nō recte fecisse
illum: sed ipsum sibi iniquitatis consciū esse: Quanq̄ quid opus est lōgioribus
uerbis? Quādo quidē ipi isti hęreseos arianę accusatores sūt. Nā si dicer̄ n̄ audēt
sed potius occultant quę illoꝝ sunt uerba blasphemię: cognoscere uident̄ hanc
hęresin a ueritate absonam & alienā esse. Quare cum occultent ipi ac dicere uer
tantur: necesse est reuellare nos impietatis uellimen: atq; hęresin patefacere: cū
ea nouerimus: quę tūc ariani dicebāt: & quomō ab ecclesia eiecti sint: & sacerdo
tio priuati. ueniā. tn̄ petimus primū: si qua uerba: ꝓnuntiabimus ab hotentea.
Neq;. n. quod ꝓbamus: loquimur: Sed hereticos reprehēdimus: Igitur Alexāder
felix episcopus ab ecclesia Arium eiecit: qui hec dicebat deus nō sēper pater: non
semper fuit filius. sȝ cum omnia sint ex nihilo: & filius dei ex nihilo est: & cū om
nes res creaturę sint: et ipe c̄ratura est atq; factura et cū omnia prius non essent:
sed postea facta sint: sint aliquando cum et ipsum dei uerbum non erat: et nō erat

antequam genitum esset Sed habet existendi principium.tunc.n.fuit.quando ip
sum deus fabricare uoluit:unum enĩ ex omnibus opus est.& ipse filius:cum etiã
natura mutabilis sit.libero autem ipsius arbitrio bonus manere uoluit:uerũ ta
men ubi uult mutari potest:& ipse:sicut & omnia. Nam propterea deus qui bo
num ipsum fore prouidebat preueniẽs hanc ei gloriam dedit quam & postea ex
uirtute habuit: ut ex operibus suis:que deus prenouerat:nunc ipse talis existat
Ergo nec christum quidem deum uerum esse dicunt.Sed ipse uelut omnes ali p
ticipacione deus dicitur: Adiiciunt uero & illud:non in patre ipsum esse natura
nec sempiternum eius uerbum.Sed suam in patre sapientiam sempiternam esse:
in qua etiam hoc uerbum fecit.At uero hunc ipsum dominum per opinionẽ dici
uerbum.Ex his quę rationabilia sunt.& iuxta opinionem dici sapientiã ppea q̃
sapienter fiunt.quia uidelicet inquiunt cum extrema & aliena sint a patre omnia
per substantiam:ita & ipse a substantia patris externus & alienus est.per omnia
uero eorũ:quę genita sunt:& creata:pręcipuus est & unus:Creatura enim & fac
tura est & opus. Rursumq; aiunt: non nos propter illum creauit : sed propter
nos illum.Erat enim inquit unus deus nec erat cum ipso uerbum : Deinde cum
nos fabricare uellet:hunc fecit.& postq̃ factus est uerbum ipsum nominauit: &
filiũ:& sapientiam.ut nos per ipsum fabricaret.Et cum prius non esset sicuti om
nia:uoluntate dei factus est.Non enim uerbum patris est propriũ & naturaliter
genitum.sed & ipse gratia factus est:Deus enim cum esset:filium: qui non erat :
consilio fecit :in quo & omnia fecit:& fabricauit & creauit et fieri uelint : dicunt
enim et illud christum naturalem non esse ueramq; dei uertutem:sed ut locusta
uirtus dicitur et bruchus:ita et ipse patris uirtus dicitur: Ad hęc patrem dicebat
filio inuisibilem esse: et filium nec uidere nec cognoscere perfecte ac plene patrẽ
nam qui existendi principium habet:eum:qui sine principio est:uidere non po
test:Sed et hoc etiam:quod cogñscit et uidet suis proportionabiliter mẽsuris no
uit ac uidet:sicut et nos secundum propriam dei uirtutem cognoscimus ac uide
mus:Addebat autem et illud:quia non modo patrem non plene cognoscit : sed
nec suam quidem ipsius essentiam nouit. Hęc et eiusmodi arius cum diceret pro
nuntiatus est hęreticus:ego autem uel scribens modo conqueror meram dũ ea
cogito:quę iste uolebat:et impietatis sensũ itelligo.Nam et in synodo nicęę qui
conuenerant omnes undiq; episcopi:aures super his continebant:et propterea.
hanc hęresin ad unum omnes condemnarunt:et anathema fecerunt cum eam di
cerent ab ecclesiastica fide alienam : et extremam esse:neq; ad id necessitas iudi
cantes cogebat:sed ueritatem omnes spiritos uindicabant:hoc autem iuste et re
cte fecerunt. Impietas enim ex his introducitur Quin immo extra scripturas iu
daismus.cui proxime est gentilitas subsequens:quo fit:ut qui hęc sentiat iam nõ
christianus uocetur:hęc enim omnia scripturis aduersantur. Ioannes quidem in
principio inquit erat uerbum isti autem dicunt non erat:ante quam genitus esset
Et rursus ipse scribit et sumus in uero filio eius Iesu christo hic est uerus deus et
uita ęterna. Isti uero quę nam repugnantes dicunt:non esse christum uerum deũ
sed et ipsum secuti cętoros deum participationi uocari:et Apostolus quid genti
les accusat q̃ creaturam uenerantur dicens:Creaturę seruiuerunt extra creatorẽ
deum:isti cum dominum dicant creaturam esse et ipsi:tanquam creaturę seruiant
Quid agentilibus differunt? Quomodo enim si hoc sentiunt non contra eos
est lectio:et ita ipsos beatus paulus accusat:et dominus quidem dicit: Ego et pa
ter unum sumus:& q me uidet:uidet & patrẽ :& qui ab eo missus erat : ut pduca

ret apostol⁹ scribit. qui cū sit splēdor glorię & imago substantię eius: isti audent diuidere: & ab essētia & sēpiternitate: pr̄is alienū dicere: & mutabilē introducere sacrelegi: qui non uident cū ista dicunt: q̄ eū am non unum cum patre faciunt: sed creaturis connumerant: Quis non uidet inseparabilē esse a luce splendorem? & suū ipsius cū ea semper naturaliter ꝯsistere: nec post illam genitū esse? Deinde cum pater dicat: hic est filius meus dilectus: & scripturę dicāt hūc esse patris uerbum in quo et cęli firmati sūt: & omnino per ipsum facta sunt oīa. Isti cum inanium opinionum inuentores sint et cōmentores aliud uerbum: et aliam sapientiam patris esse introducunt. hūc uero per opinionē ex his: quę rationabilia sūt uerbū. et sapientiam uocari qui non uident absurditatē rei: Nam si ex nobis per opinionem uerbum: et sapientia dicitur. quid ipse sit dicere nō possunt Si .n. quę de ip̄o scripturę dicunt ea isti esse non uolunt: plane ip̄m nec esse quidem uolunt sacrilegi: et scripturis aduersi: hoc fideles ab ip̄a paterna uoce et ab angelis qui eum adorauit: et a sanctis: qui de ipso scripserunt: discere possunt. Isti quia mentē puram non habēt nec diuinos possunt theologos q; uiros audire: uel a dęmonibus ip̄is: quorum similes sunt: discere possunt quia nō quasi de multis clamabāt Sed hunc solum noscentes dicebāt: Tu es sanctus dei & filius dei: Nam & is qui heresim summistrat eis cum ipsum tentaret in monte non dicebat: si et tu es fili⁹ dei: tanq̄ essent et alii: sed si tu es filius dei tanq̄ solus esset ip̄e. Sed mirabiles isti quemadmodū gentiles ab unius dei intelligentia lapsi in deoꝝ multitudinem p̄uenerunt: ita et ip̄i cum uerbum patris unum esse non crederent: in multoꝝ opinionem ceciderunt: et uerbum negant: qui uere uerus est deus: Iam uero et creaturam ipsum cogitare ausi sunt: Quę audatia quę sit impietatis plēa nō uidēt. Nam si creatura est quonāmō ip̄e creaturaꝝ est opifex: uel quonāmō filius ip̄e et sapientia et uerbum. Verbum enim non creature: sed gigitur et creatura non filius: sed quod factum. Et si creaturę per ip̄m facte sunt: Creatura aūt ē et ip̄e. per quem igitur factus est et ipse? Necesse est enim quę fuint per aliquē fieri: sicut et facta sunt per uerbum quia ipse factura nō est: sed uerbum patris. Et rursus: si alia est. in patre sapientia pręter dominum: Sapiā iā in sapientia facta est: Si aūt sapiā. ē uerbū dei: uerbū esse iuerbo factū. Et si uerbum dei est filius esset fili⁹ ꝑin filio factus: Quomō igitur dominus dicebat: ego in patre et pater in me? Si alter est in patre in quo et ip̄e dominus factus est? Quomō aūt Ioannes omisso illo de hoc narrat dicens oīa per ipsum facta sunt: et sine ip̄o factum est nihil: Quod oīa uoluntate facta per ipsum facta sunt: quomō ipse unus est ex his quę facta sunt? Et cum apostolus dicat: propter quem oīa: et p̄ quem omnia: quo nā modo isti dictū: nō nos propter ipsum. sed ille propter nos factus est? oportebat enim eū si quidem ita esset dicere propter quos factum est uerbum: nūc uero non hoc dicens sed propter quem omnia: et per quem omnia hos hęreticos et calūniatores ostendit: pręterea si uerbum aliud in deo esse confidunt: quoniam apertas nō habēt ex scripturis demonstrationes: ipsius saltem opus ostendant: si patris opera sine uerbo facta sunt: ut opinionis suę aliquem prętextum obtineant. Veri .n. uerbi opa oīb⁹ mālfesta sūt: ut ex his ip̄m p̄ similitudinē cognosci posit. Vt enim cum creaturam uidemus: deum cogitamus qui: creauit eam: ita cum cernimus in his: quę facta sunt. nihil temerarium esse: sed ordine. ac prouidentia moueri et manere omnia: deum esse aīaduertimus: qui rebus omnibus pręsit et imperet: Hoc etiam diuinę scripture testantur dicentes: ipsum q; esse dei uerbum et per ipsum facta esse oīa et sine ipso factū eēe nihil. Illi⁹ uero ꝺquo iste loquūt nec dictū nec factū ullū demōstrat ab eis: et .n. ꝯ pater ipse

dicat: hic est filius meus dilectus alterum non esse preter ipsum significat. Nō ne igitur & in hoc manichęis admirabiles isti conueniunt: Nam & illi bonum deum nomine tenus tantum modo appellant & opus eius neq; uisibile neq; inuisibile ostendere possunt: uerum autem & qui uere est deus factorem cęli & terrę & omnium inuisibilium negantes omnino sunt uaniloqui: hec mihi sentire uidētur & isti malesani: Quippe qui ueri & unius uere in patre uerbi opera uident: & hunc quidē negant: aliud uero sibi ipsi comminiscentes uerbum nec ex operibus nec ex auditu ostendere possunt. nisi forte deum arbitrantur compositum uelud hominem q loquatur & uariet. uerba priora & rursū ita cogitet sophismata fingens: hęc ipsi cum dicunt. in contradictionem exciderunt: Nam se habet uerba super incidentia hunc hominem putant. se ex ipso plata deinde euaniscunt: maioris sunt impietatis: Nam perfecta ex eo qui est resoluunt in nihilum Si enim ipsum omnino generare arbitrantur: melius est & pium magis dicere unius esse uerbi genitorem deum qui est plenitudo diuinatis eius inquo thesauri totius cognitionis recunditi sunt: & hunc esse & cū suo ipsius patre simul esse per quem & omnia facta sūt Nec deum putare patrem multorum qui nusquam appareant: quo fit ut eum fingant compositum hominem quasi passibilem qui natura simplex est: Prętera cū apostolus dicerat Christus dei uirtus et dei sapia Isti multas uirtutes & eū his hūc & unum conumerant: & quod peius est. & cum loquste compant aliisq; mutis animalibus quae ad punicionem per ipsum mittuntur. Deinde cum dominus dicat nemo cognoscit patrem nisi filius. & rursus nemo patrem uidit nisi qui a patre est quomodo non sunt isti uere impugnatores dei qui dicūt nec uideri perfecte neq; cognosci a filio patrem: Nam si dominus dicit quemadmodum cognoscit me pater. Ita & ego cognosco patrem: sed non ex patre cognoscit pater filiū: q̄d nugari non desinunt q̄ ex patre & non plene cognoscit filius patrem: ad hęc si principium essendi filius habet a patre principiumq; habent essendi oia. Quid cuius primum fuerit dicant ipsi: sed nec habent quid dicant: nec uerbi tale principium ostendere possunt iniqui Nam patris uerus est & sempiternus eius genitus & in principio erat uerbum & uerbum erat apud deum. & deus erat uerbum: q̄ autem dicunt ipsi nescire filium suam ipsius substantiam superuacaneum ē respōdere. nisi tantum damnare illos insanię: si se ipsum non nouit filius qui oibus patris & sui ipsius cognitionem prębet: & eos repręhendit quise ipsos nō agnoscūt sed scriptum est in quiunt: Dominus creauit me ab initio uiarum suarum: stulti & monte capti: Seruus etiam in scripturis dictus est. ut ācillę filius et agnus et ouis: & q̄ fatigatus est & sitiuit & pulsatus est. & passus sed res occasionem hēt & causam facilem: In promtu sūt hec item ex scripturis significata: quoniā homo & filius hominis factus est serui formam assumens: quę fuit humana caro: Verbum enim in quit caro factum est: Quod si homo factus est: nullos oportet super eiusmodi uocibus scandalizari fieri plasmari fatigari pati mori ex mortuis suscitari: Ac ueluti cum uerbum sit & sapia patris omnia quae sunt pati is hēt sempiternum imutabilē per omnia & in omnibus similem non prius & posterius: sed una esse cum patre. Et formam diuinitatis: ipsum esse & opificem & haud q̄q̄ creari: quippe qui patris per substantiam similis creabilis esse non potest sed creator ut ipse dixit: pater meus ad perfectionem operatur: & ego operor. parratione cum homo factus sit & carnem gestauerit: neccessario creari dicitur & fieri & omnia quę carnis sunt propria. quamquam isti quasi caupones iudaici uinum aqua permisceant: submittentes uerbum & diuinitatem eius. quem cogitationibus subiciunt rerum quę factę sunt. Iccirco enim conuenienter & iuste patres grauiter tulerunt & impiissimam hęresim hanc anathęma fecerunt: Eam isti ut quę sabili reprehendi potest: & undiq; in

ualida est trepidi occultant: Nos et.n. breuia hec pro eo℞ peruersitate cunscrip\-
mus Siquis at uoluerit rephensione aduersus eos uti lariore iueniet hāc heresim
nō pcul esse a gentilib⁹ et heresum oīum extremā ac fecē existere: Si qdē ille uel cir
ca corp⁹ errāt uel circa dñi icarnatiōe₃: alię aliter mētiētes uel secundū iudeos ñ
uenisse omnio dominū putātes decipiūtur: Hec āt sola in ipsā diuinitatem prae
sumpsit dicens nec oīo esse uerbū nec deum esse patrem: hinc non irrationabili
ter quispiam diceret psalmū illum aduersus illos scriptū esse: Dixit insapiens in
corde suo non est deus. corrupti sūt. & abominabiles facti sūt in meditatiōibus.
suis. Sed ualemus inquiunt: et possumus argutiis hersin tueri: Melior autē esset
eo℞ purgatio. quādo hec ñ arte ulla neq₃ gentiliū cauillatiōib⁹ dfendi potest: sz
simplici fide. Quod si eā confidūt atq₃ cognoscūt ecclesiasticam esse dicant apte
sententiam. Nemo.n. accendēs lucernam ponit sub medio sed super candelabrū
ut omnib⁹ luceat ingredientib⁹. Ergo si et isti defēdere possūt scribāt quę supra
dicta sūt et heresin primū in lucerna demonstrant: Et beatissimū episcopum alex
ādrum palam criminentur: qd i iuste arium eiecerit: qui talia dicebat. & rephen
dant nicęę synodum: q₃ pro impietate comentata est: et scripsit impiā fidē. sed ñ
facient. probe noui: quod nō usq₃ adō ignorāt quam ipi finxere malitiam. et pre
terea seminare contēdūt: Quin ēt ualde cognoscūt: Quod ēt si ab initio simpli
ces noua fraude subduxerint: Statim tamen cogitatio sua tāq̄ lumen impiorū ex
tinguitur: & ipi tāq̄ inimici ueritatis ubiq₃ notātur. Quippe qui stulte omnia fa
ciunt: & q̄i stulti omnia loquunt. hoc unū ac qui seculi sūt filii prudenter agēres
submedio lucernam suā abscūdunt: ut apparere existimet: ne si appuerit depre
hensa extinguatur. Nam et ipe arius cum princeps esset hereseos. eusebii uero so
tius pre studio: eusebiano℞ ad cōstātinum augustū uocatus et requisitus ut fidē
suam i scriptis diceret: Scripsit quidem uersutus: ꝓprię uerba ipietatis ocultans
tanq̄ diabolus: et ipe scriptura℞ uerba simplitia. et ut sūt scripta dissimulans: De
inde cū beatus constantinus diceret: si nihil preterea aliud hēs i mente tua. testē
da ueritatem: ulciscit.n. dñs peierantem: Iurauit miser nihil hēre se nec aliquid
pixter q̄ quę scripta essent dixisse unq̄ aut sensisse: et continuo egrediens q̄i iam
pœnā daret lapsus ē i pceps. et medius crepuit: Omnibus quidē hōibus cōmunis
uitę finis mors est: neq₃ oportet isolescere quenq̄ tam etiā si inimicus fuerit qui
mortuus est. Cū incertum sit an et sibi hoc idem ad uespam usq₃ cōtigat: Sz finis
arii quia nō temere fuit ꝓpterea nō idignus est memoratu: Illum. et.n. in ecclesiā
eusebiani itroducere minabantur. Alexander constantinopolis episcopus contra
dicebat: Arius ui confidebat. et minis eusebii: erat aūt sabbatū et expectabat po
stera die conduci: magnū igitur certamē erat: illi minabantur. alexander erabat:
Sed dñs iudex factus contra nocentes disceptauit: nundum.n. sol occiderat et cū
ad locum neccessario tractus esset: illic cecidit. et utraq₃ re continuo societate ui
delicet et uita priuatus est. Et beatus quidem constantinus statim audiens admi
ratus est: cum uideret hunc probatum esse periurum: hoc autem planum omni
bus factum est: nam eusebianorum fractę sunt minę: et spes arii facta est ioanis:
Illud etiam patuit arianam insaniam a domino factam esse prophanam: et hic et
in ecclesia q̄ in celis est prima parens: quis non merito igitur stupeat: ubi hos ꝯ
tendere uiderit quos dominus condēnauit: et heresin tueri quan dominus ꝓpha
nam ostendit: cum principem eius ingredi ecclesiā prohibuit. nec uereri eos qd
scriptum est. sed ea conari quę fieri non possunt: Et enim que deus sanctus con
suluit quis rescindet: Et quem deus condemnauit: quis absoluet: Illi ergo sua q̄i
somnia tuentes scribunt quę uolunt. uos autem obsecro fratres qui domini uesa
gestatis et in his ecclesię dogmata ostenditis probatores estote rei: si et alia cuius
modi iā dicta sūt arii uerba cū scribūt. hinc de ipsis tāq̄ hypochritis male sentiatis

quod uenenū mētis occultant & labiorū uerbis blādiunt̄ more serpētis:& enim
cū hęc scribūt secū habent eos.qui cum ario eiecti sunt. secūdum pentapolitanū
& clericos qui olim in alexandria coniuncti sunt.his etiam in alexandria scribūt
& hęc utq; mirū nos quidē & qui nobiscū erāt pelli fecerūt:tā & si nos piissimus
ꝯstantinus in p̄riam & ecclesiam cum pace remitteret:et concordię populorum
curā hēret.Nūc uero his tradi fecerunt ecclesias & oībus oñderunt:q̄ d' eorū grā
omnes in nos insidię iam tū ab initio aliorsum tendebant .qūo igitur qui talia fe
cerunt:hec cū scribant fidem hēre possunt?Si.n. rectę scriberent celebritatem de
lerent quā arius scripsit.hęresis propagines abicerent:Discipuli.n.isti & partici
pes impietatis & damnationis arianę fuerūt.Hos igitur cū minime abiciāt:nō ne
oībus palam ē haud rectę sentire illos ēt si innumerabiliter scripserint.Propterea
uigilandū est:ne forte litterarū ambage fraus aliqua fiat & a pia fide nō nullos de
ducant:qđ si ariana confidenter scripserint qui rē ꝓcedere sibi ac succedere uidē
ant:nihil nobis reliquū est q̄ ut magna ut ani libertate dicendi'. Apostolica dicta
reminiscentes quę ꝓpter has hęres p̄nuntiās litteris tradidit:& nos dicere conue
nit:Scimus quia ut scriptū est.declinabunt:nō nulli a sana fide attendentes spiri
tibus erroris & doctrinis dęmonū qui ueritatē auertunt & quicūq; uolunt pię ui
uere in christo iesu persecutores patient̄ .Mali aūt hōies & uenefici ꝓficient i pe
ius seducentes & errantes (sed nos nihil horū mouebit neq; a christi caritate sepa
rabit:ēt si quis mortē minatus fuerit:christiani &.n. sumus nō ariani:atq; ut ina
ni ne isti quidē ariana sentirent.qui hęc scribūt:Ita fratres huiusmodi nūc opus
est libertate dicēdi.Nō.n.spiritū seruituti accepimus ad metū rursus sed ad liber
tatē uocauit nos deus:& ꝑfecte turpe ē si fidē quā a dn̄o per apostolos hēmus eā
per arium & eos qui ariana ꝓfitent̄ amiserimus.Iam.n.plurimi ex his ēt regionī
bus cū scribentium fraudē didicerint parati sunt ad sāguinem usq; illorū insidiis
resistere:maxime.q de constantia nr̄a audiuerunt:Quoniā igit̄ insectatio aduer
sus hęresin a uobis insonuit:& tanq̄ serpēs de fouea hęresis apparuit:seruat' est
apud nos infans:quē herodes interficere quęrebat:uiuit in uobis ueritas & uiget
in nobis fides:ꝓpterea.obsecro uos ut fidē a p̄ribus in nicęa scriptā prę manib'
habētes & eā ꝓmptitudine magna ī deo stabilita tuentes omnibus qui ubiq; sunt
exēplū esse uelitis ostēdentes ꝓ ueritate aduersus hęresi certamē incūbere:& uari
as esse hostis insidias:nō.n.solū nō a dolore libanū martyras hostēdit:uerū ēt nō
negare fidē testimoniū cōscientię liquidū reddit. Nec hi solū q ad idola incuruan
tur tāq̄ alieni ꝯdēnati sunt:Verū ēt qui ueritatē ꝓdiderūt:Iudas quidē nō quia ī
molauerit apostolica dignitate excidit.sed quia ꝓditor factus ē. hymeneus uero
& alexāder . nō quod ad idola ꝯuersi sint exuluerūt:sed q circa fidē naufragium
fecerunt:Cōtra uero abraā patriarcha nō q occisus fuerit coronatus ē sed qr d̄o
fidelis fuit:Alii quoq; sācti de quibus loquitur paulus.gedeon.barac sansō ieph
thae dauidq; & samuel & qui cum ipsis fuer̄ non effusione sāguinis perfecti eua
serunt:sed fidē nunc admiramur quia propter pietatē in dominū mortem ēt sub
ire parati erant & si addendum ē factum ēt ętate nostra.Nosti contra hęresi istā
comodo beatus alexāder ad mortem usq; certauerit:quod angustias quantos la
bores perpessus fuerit & senex uriq;'& in senecta ętate perpessus.ānumerat̄ & ip
se patribus suis:quod ēt alii quantos labores sustinuerint cum aduersus hāc im
pietatem p̄dicarēt:& gloriā ꝯfessionis habent in christo:Nō ne igitur & nos qua
si sit & nunc imcumbat de rerū summa certamen:negare scilicet uel seruare fidē:
studium hoc & propositum habemus? ea seruare quę accepimus pro monumē
to tenentes fidem in nicęa scriptam & res nouas auertere & populos docere ne
audiant spiritus erroris sed omnino declinent ab impietate furroris ariani.
& a coniuratione melciana qui cum illis conspirarunt: Videtis enim quomodo

prius inter se dissentiétes nunc tanq̄ herodes et pōtius iblasphemiā cōsēserit ad
uersus dominum nostrum iesum christum. in quo eos fēte quispiam oderit: q̄d
cum priuatarum frum gratia dissiderent: odio in ueritatem et impietate i deum:
amici facti sunt. et inter se amplectuntur et omnia pret opinionem pari non
dubitāt: ppter sui cuiusq; ppositi uoluptatē: Melitiani ppter ꝑsidēriā: et isaniam
auaritię: ariāi ppter īpietatē suā ut in eiusmōi ꝯiuratiōe suū mutuo suffragiū pre
stāt possint. et illi q̄d horū īpietatē dissimulāt. in uero in praua illoꝝ malitia ꝯcur
rūt. et iō cōmūiter suas ipoꝝ malignitates tāq̄ babylonię proculū miscētes ius ili
dias fatiūt qui pie uiuūt in dño nr̄o iesu christo. fuit igitur et ātea manifesta om
nibus puersitas et clamnia melitianoꝝ nec non et īpietas ariāoꝝ ec impugnatrix
dei heresis dui ubiq; et oīb⁹ nota fuit: nō. n. breue tēpus ē. ꝫ hi ānos āte quinq; et
quinquagita schismatici fuerūt. hi uero sex āte ānos. et triginta. pnūtiati. iuditio
totius ūiuersalis synodi. Ex his aūt quę nūc fecerūt plane oñditur. his ét quos la
tere uidebātur nullā aliā ob rē nobis et oībus recte fidei episcopis insidias ab ini
tio fecisse. nisi ppr suā ipoꝝ īpietatis heresin. Ecce. n. factū ē nūc q̄d eusebiā⁹. ātea
curabāt. et opam dederūt ut anobis auferrētur ecclesię. episcopos et sacerdotes.
qui cū ipis nō sentiebāt p libidīe sua exterminarūt. et populos. qui eis aduersabā
tur excluserūt ecclesiis: et eas arianis tradiderūt qui multo āte tēpoꝛ damnati fue
rāt: ut hypocrisi melitianoꝝ ꝯspirāte auderēt in eis uerba suę īpietatis expuere &
ātichristo qui heresin sērēuauit in eis. pparare uiā perditiōis quēadmōꝫ consueue
rūt: illi ergo dormitātes necquicq̄ tāta somniēt et humāus iperator (scimus. n.)
ubi hec audierit peruersitates eoꝝ phibebit: nec diu durabunt ꝫ ut scriptum est
corda ipsoꝝ cito deficiēt. Nos uero tāq̄ in apostatas qui: futorē uelint indomo do
mini ipingere diuinarum scripturaꝝ ut scriptum ē sermonibus induti: stemus cō
tra. nec morte icorporis timeamus. nec istoꝝ uias ęmulemur: sed ueritatis sermo
prę ōnib⁹ deligat: Nā & nos ut scitis oēs cū eusebiā. postularēt ut uel īpietatē. a
pud eos dissimularemus. uel insidias expectarem⁹ cū ipis pacisci uoluimus: sed p
secutiōeꝫ. ab eis potius pati delegim⁹. q̄ uidę morē imitari: & fecerūt pfecto: quē
admodū minati sūt: & Iezabel imitātes se ipos isidiatores melitiāos cōpararūt: q
se norūt: quales i beatū Petrū martyrē quales deide i magnū achillā & postea in
beatū Alexādrum fuere: ut tales i nos ēt sint. et q̄i hoc meditātes isti qdē ppositū
suū dissimulēt: illi uero occasiōe capiāt ꝑsequēdi et quęrēdi nos ut itetficiāt. hoc
eni situint: nec adhuc desinun ét cupe ut sāguiné nostrū effūdāt. Sed horū nulla
mihi cura. Noui. n. & cōfido fore ut patiētib⁹ sit. e saluatoꝛ ꝑmiū: & uos populis
sicuti patres extremū facti passi fueritis: externā hanc aliené q; ipioꝝ oppinionem
euerteritis gloriari possiti dicentes: fidē seruauim⁹: Capiētis aūt coronā uitę quā
repromisit deus diligētibus nomé tuum: atq; amātibus se. Vtinā et ego promis
sa uobiscū ꝯsequat: q̄ non solū paulo dicta sūt: sed & omnib⁹ qui diligūt aduētū
dñi: et saluatoris: & dei: & uniuersalis regis nr̄i iesu christi: p quē patri gloria. &
po testas inspū sācto per omnia secula seculoꝝ Amen:

Ittere sācte caritatis: mihi in ermo reddite sūt: & quāq̄ acerba uo
bis ꝑsecutio īminebat. & magna eoꝝ indagatio: q nos occidere quę
rbāt: Verū tn̄ miseratiōū pater: et totius ꝯsolatiōis de⁹: nos i litteris
etiā tuis consolatū est. cum. n. caritatis tuę: familiariū q; omniū re
miniscerer. eos tūc mecū esse existimabāt. diu itaq; gaudebam litte
ras retinés: cum uero eas legeré cępi rursus pp eos dolerer: qui om
nino cōtra ueritaté pugnare meditātur: Scribebas. n. tu quoq; dolés dilecte uere
q; amabilis. nō nullos qui ppter blassemiā idei filiū ab arianis defecissent: sentire
eosdem cōtra spiritū sanctū: & eū dicere nō non mō creaturā, seder ex his qui mi

nistrāt spiritibus unū & ipsū esse:& ab angelis gradu tantū modo differere hoc
aūt est spē.quidem aduersus arianos pugnare:re uero pię fidei cōtradicere:nam
& illi dū filium negāt:negant & patrem:ita isti cum in spiritū sanctum blasphemi
ant:blasfemant in filium: & ps utraq; bellum contra ueritatem partita est:ut con
tra uerbum illi.hi cōtra spiritū sanctum.sentientes:eadem utantur in sanctam tri
nitatem blasphemia:Cō igitur hęc conspicerem:& multa mecum cogitarem i tri
sticia fui:qd' ab integro diabolus inuenisset:qūo in his luderet qui insaniam ipsi
us imitant :& hoc quidem tempore tacendū esse iudicabam:sed ępistolam:tū pp
sanctitatis tuę per suasionem tum ēt propter absurdam eoꝝ opinionem: petulan
ciamq; satanicam:paucis conscripsi Cum & hęc uix potuerim id modo ut & tu .
capta ex his occasione pro tua prudencia quicquid defuerit adiicias.& ita hęrsis
impię confutacio impleatur:Igitur hęc quoq; sentēcia nō ab arianis aliena:quip
pe qui cū semel uerbum dei negauerint iidem contra spiritum ipsi⁹ ꝑmore blas
phemant:nec ideo quicq̄ ad illos amplius dicere oportet.Nā sufficiunt:quę i eos
antea dicta sunt:ad hos autem qui.de spu sancto id quod ipsi faterentur decepti
quodāmodo sunt.exquisite uerba facere conuenit:quoꝝ certe admireris amen
tiam cum uerbum dei creaturam esse nolit & hoc utiq; recte senciant quo nā mo
do spiritū ipsius creaturam uel audire substineant.Et.n.si uerbū ꝑpter unitatem
qua cum patre hēt ex his ipsum nolunt:quę facta sunt sed id quod est:uere opifi
cem factoꝝ esse senciunt:cur spiritum sanctū:qui eadem cum filio unitatem quā
ipse cum patre hēt:creaturam esse dicunt:& nesciunt :qr sicut non diuidentes a
patre filium seruant unū deum esse:ita separantes a uerbo spiritum:nō iam unam
in trinitate diuinitatem seruant:qui eam cindunt:& naturam cum ea miscent alie
nam atq; diuersam & creaturis eam equipperant:& hoc item ostendūt trinitatem
non esse unum.Sed ex duabus eam differentib⁹ q; naturis cōsistere: propter diui
sim spus.ut sibi ipi finxere substanciam.Quęnā hęc igitur theologia fuerit:quę
ex opifice:& creatura consistit:aut.n.trinitas non est aut dualitas:aut creatura
est in trinitate:quod certe nō est.& qūo creaturis q̄ post trinitatem sunt:spritum
trinitatis annumerant?hoc.n.ē denuo diuidere:atq; dissoluer̄ trinitatem. Cū igit
de trinitate:ēt de spiritu sancto male senciant:nec de filio bene senciunt.Nā si rec
te de uerbo sentirent sincere quoq; de spiritu sancto sentirent:qui ex patre filio
q; procedit:& a filio.ꝑprie dicipulis datur.& omnibus qui credunt in nomen e⁹
sic autem errantes:nec de patre sinceram fidem hn̄t.Nam qui aduersantur spiri
tui:ut magnus testis ait stephanus:idem & filium negant:qui uero filium negant
hii neq; spiritum tenent:Vnde igitur uobis:oquicūq; estis:tantę temeritatis occa
sio?Vt non formidetis quod a domino dictum est qcumq; blasfemauerit in spiri
tum sanctum remissionem non hēt neq; in hoc seculo:neq; in futuro. Ariani qr
nec uerbi:nec incarne ꝑsenciam:nec ea q̄ pp ipsam dicta sunt intelligebant:cū ex
his occasionem hęresis suę cępissent christum impugnare : & noua dicere ut q
uere de terra essent coniuncti sunt uos autē seducti estis ? A quibus audistis? uel
quis erroris huius uīi modus?Legimus inquiunt in ꝑpheta amos cū deus dicat
ecce ego firmans tonitruum:& creans spiritum:& annūcians hominibus scriptū
suū faciens auroram:& tenebras & gradiens super alta terre dn̄s dūs omnipotēs
nomen ei:& hinc Arianis credimus qui spiritum sanctū.creaturam esse dicunt:
ergo quod est apud amos legistis:quod autem in prouerbiis dicitur dn̄s creauit
me īnicium uiaꝝ suaꝝ in opera eius legistis:nec ne & qd' . in prouerbiis dicitur
ita ut ueritas hēt interpretamini:ne uerbum creaturam dicatis: quod uero in ꝑ
pheta est non interpretamini ne uerbum creaturam dicatis.Quod uero ī prophe
ta est non interpretamini:sed spiritum simpliciter.audientes spiritum factū dici
putatis.& tamen in ꝑuerbiis sapīa plane dicit creauit me & dictū hoc nihilomi⁹

recte sẽciẽtes ita iterp̃tãini: ut sapiã opificẽ creaturis nõ cõnũeretis: atq̃ dictũ in p
phecia spũs sãctus significatiõẽ ñ habet: s; ð spũ sĩpliciter dictũ ẽ. Q uo igit ꝯ sit
i scripturis pluria differẽcia ð spũ & dictũ hoc suã possit rectã haberẽ sẽtẽtiam: uo
stram q̃ litigiosi: aut certe antiqui serpẽtis morsu labefacti. spiritũ sãctũ ab aios dic
tũ eẽe putatis: id solũ uidet. ne obliscãmi sẽtire creaturã. Dicite igit sicubi ĩscrip
tura iuẽitis: sãctũ spũꝫ sĩpliciter spũꝫ dici sic ab dictiõe: uel dei: uel patris: uel me᷒
uel ipsius christi & filii. uel ame. hoc ẽ a deo uel cũ articulo: ubi non sĩpliciter dr̃
spũs. sed: τό πνεῦμα uel ipe hic spũs sãctus: uel paraclitus: uel ueritatis spũs. id
est filii: q dic ego sũ ueritas: ut spiritũ sĩpliciter audiẽtes: spũꝫ sãctũ eẽe pcipiatis
sꝫ ab hoc excipiãt sermõe: q accepti iã spũ sãcto rursus nomiat: qq; facta prius
mẽciõe spũs sãcti: cũ postea ĩplicatiõe & admõitiõe spũs tãtũmõ dr̃ nõ ignorant
dequo audiãt. & pterii qa sic etiã cũ articulo dicit: et oio spũs nõ sic articulo: uel
adiectiõe p̃dicta significat. cuiusmõi sũt: quo paulus scribit ad galatas: hoc solũ a
uobis discer uolo: ex opib᷒ legis spũꝫ accepistis: an ex auditu fidei: q̃lẽ uero acce
perãt nisi spũꝫ sãctũ q credẽtib᷒ dat: et renacẽtib᷒ p lauacrũ r̃generatiõis: & ꝯ the
ssalõicẽsib᷒ scriberẽt: spũm ne extiguite dicebat sciẽtib᷒ & ipsisquẽ acceperãt: ne
accẽsã i se grãtam spirit᷒. p negligẽtia extiguerẽt. i euãgeliis aũt de saluator̃ si ppter
carnẽ q̃ assũpserat hũane dixerit euãgeliste. iesus aũt plẽus spũ recessit a iordãe:
et iluc tũc iesus deduct᷒ ẽ a spũ i desertũ ut tẽptaret adiabolo: sẽsũ eũdẽ. habet nã
p̃dictũ erat a luca. factũ ẽ ãt dũ baptizaret ois populis. baptizato iesu et orãte api
ret cęlũ: et descẽderet spũs sãct᷒ corporali forma: q̃i colũba sup eũ Si igit in qb᷒
ẽ spũs: cũ sic abiectiõe dicit: dubiũ nõ ẽ spũm sãctũ significari. p terii cũ articulũ
hẽat. sed nos id qð ppositi dicire: nõ qd i ullo scripturę loco spũm sãctũ iuẽeritis
spũm sĩpliciter dici. sic adiectiõe predicta: et absq; obseruatiõe q̃ mẽorauius. sed
nũq̃ diceritis: neq; n. scriptũ iuẽieris. sed i geẽsi scriptũ ẽ et spũs di ferebat sup a
q̃s. et paulo post nõ mãebit spũs me᷒ i hõib᷒ istis qa caro sũt. nũeris moyses a
it naue. Quid emularis p me: et qs tribuat ut ois popul᷒ pphete: eis dñs sp᷒ sñi: et
i iudicib᷒ ð dãiele: et fact᷒ ẽ sup eũ sp᷒ dñi. sup ephae ð sãsõe ãt firmat᷒ ẽ iqt isa
ns. et bẽedixit ei dñs et cępit spũs dñi cũ ipo ãbular̃. et saluit sup eũ spũs dñi: et
dauit qdẽ cãit. spũm sãctũ tuũ ne auferas ãe: et rursus i psalmo cẽtessiio q̃dragesi
sio secũdo. spiri᷒ tu᷒ bõus ðducet me i terrã r̃ctã ppter nomẽ tuũ domie. in esaia
uero scriptũ ẽ spũs dñi sup me: ppter quẽ unxit me. Nã ãtea dictũ erat. Vę filii ð
sertores hęc dicit dñs. fecistis cõsiliũ: et non per me: et compositiones: et nõ non
p patrem meũ: addere peccatũ. super peccatũ: & iterum audite hęc nõ ab initio in
occulto locutus sum. ex tempore antea q̃ fierẽt: ibi erã: et dñs nũc misit me: et spũs
eius: et paulo post sic ait: et hoc est meũ testamẽtũ dixit dñs: spũs meus ẽ ite: et itẽ
i sequẽtib᷒ subiũgit dicẽs: nõ legatus: nõ ãgelus sed ipe dñs saluauit eos quia. dili
gebat eos et parcebat eis. et ipe redemit eos. et leuauit eos cũctis dieb᷒ sęculi: ipi
uero ad iracũdiã puocarũt. et aflixerũt spũm ei᷒: et auersus ẽ ab eis in inimicicias
et iezechiel. ita dicit: et assũpsit me spũs: et duxit me i terrã caldeoꝝ i uisiõe in spũ
di. i daniele ãt: et clamauit spũs dñi i eo uoce magna: inõcẽs ego sũ a sãguie ei᷒. sꝫ
et micheas iquit: dom᷒ iacob irritauit spũꝫ dñi: et p iohelẽ d᷒ ait et erit post hęc
effũdã de spũ meo sup omnẽ carnẽ. p zachariã dẽuo uox di ẽ dicẽtis. Verũ tñ ser
mões meos et legitima mea accipite q̃cũq; mãdo seruis meis pphetis: ubi et accu
sãs paulo post populũ ppheta dicebat. Cor suũ ꝯtumax ut nõ obedirẽt legi mee
et sermonibus quos misit dominus omnipotens in spiritu suo in manibus pphe
tarum. aña & hęc quidem ex antiquis pauca colligentes diximus sed euangelis
uos quoque: & ex his quę apostoli scripserunt: querite & audietis quomodo: &
illic in magna spiritũ differeticia exceptus sp̃s sanctus: nõ simpliciter spiritus: sed
cũ adiectiõe: ut diximus nominet. Domius igit cũ hũniter ut ãdixi: pp eã quã
gestabat carnẽ baptizaret spũs sãctus sup eũ ðscẽdisse. dr̃: quẽ ꝯ discipulis dart

Accipite inquit speritũ sanctum.cum doceret eos paraclitus iquit spiritus sanctus
quem mittet pater in nomine meo ille uos docebit oia:& paulo post de eodem &
spiritum ueritatis qui apatre ,pcedit ille uos docebit oia:& testemonium perhibe
bit de me.& rursus nõ.n.uos estis qui loquimini.sed spiritus patris uñi qui loqui
tur in uobis:& paulo post:si in spiritu dei eicio demonia porro uenit i uos regnũ
dei & cum omnem in hoc theologiam perfectionem q; nostram impleret qua nos
sibi conexit & per se patri discipulis mãdauit.omnes docete gentes baptizantes e
os in nomine patris:& fili :& spiritus sancti.Cũ uero promisisset missurum se il
lis:precepit aierosolimis ne discederent.sed expectarent promissionem.et post di
es paucos cum implerentur dies pentecostes erant omnes pariter in eodem loco:
& factus est repente de cęlo sonnus tamq̃ uenientis spiritus uehementis.& imple
uit totam domum ubi erant sedentes.& uise sunt eis dispartite lingue tamq; ignis
& stetit super unum queq̃ eoꝝ:& impleti sunt omnes spiritu sancto:& ceperunt
loqui uariis linguis pro ut spiritus sanctus eloqui illis.hinc igitur per impositio
nem manuũ apostoloꝝ renascentibus dabatur spiritus sanctus. Agabus uero q
dam super hoc prophetauit .inquiens.hęc dicit spiritus sanctus At paulus iquo
uos inquit.spiritus sanctus fęcit episcopos: ut regaris ecclesiam dei quam uendi
cauit per proprium sanguinem Et baptizato eunucho rapuit spirit⁹ philipum &
Petrus scribebat accipientes donum fidei salutem animaꝝ:de qua salute exquisie
rũt.& in uestigarũt prophete:qui de gratia quę in nobis est prophetarũt:in uesti
gantes in quod:uel quale tempus ostenderet spiritus qui in eis erat: christũ pro
testat passiones in christo:et postea glorias.et Iohannes scribebat in hoc cogno
scimus quod in ipso manemus.et ipe in nobis:qđ de spiritu suo dedit nobis. pau
lus romanis scribit.Vos aũt non estis in carne sed in spũ si qdem sp̃s dei habitat i
uobis.Corpus qdem mortuũ pp peccatũ:sp̃s aũt uita pp iusticiã . Quod si sp̃s
e⁹ q suscitauit iesũ habitat in uobis.Corinthiis aũt sp̃s.n. omnia scruptat . et p
fũda dei.qs.n.nouit q̃ sũt hominis nisi sp̃s hominis q i eo est:sic etiam q̃ dei sũt
nemo nouit nisi sp̃s dei.Nos aũt non spiritũ mũdi accepimus.sed spiritũ q ex deo
est ut sciamus q̃ a deo donata sũt nobis.et paulo post.hęc oia operat unus et idẽ
sp̃s:diuidens unicuiq; sua pro ut uult Et rursus dñs aũt sp̃s est: ubi uero dñs ibi
liberalitas:uidete qũo.et galathis scribit dicens: ut bẽdictio abraam fiat i christo
iesu ut promissionem spiritus accipiamus per fidem:& iterum qr estis paruuli
misit deus spiritum filii sui in corda uestra abba clamans pater.Ita q; iam non
seruus sed filius si aũt fili⁹ & hęres dei per iesũ xp̃ũ:& ephesiis ita dicebat:nolite
ↄtristare spiritũ sanctum dei in quo signati estis in diem redemptionis.& ite soli
citi seruare unitatem spiritus in uinculo pacis ad philipenses autem palam dice
bat scribens.Quid.n.dum omni modo siue per occasionem siue per ueritatẽ cri
stus anuncietur:in hoc gaudeo.sed & gaudebo Non qr hoc mihi continget in sa
lutem per uestram precationem & largitionem spiritus iesu christi.secundum ex
pectationem & spem meam:q; in nullo erubescam:& rursus nos enim sumus cir
cuncisio:q spiritu dei ministramus & gloriamur in christo iesu.& thesalonicensi
bus testificatur ergo qui nos spernit:non hominem spernit:sed deum qui dat spi
ritum sanctum suum nobis.Ad hebreos autem hoc significate spiritu sancto nõ
dum propalatã esse sanctorum uiam in primo tabernaculo habente mansionem
& uerum quanto existimatis deteriore erit dignus punicione.q filium dei cõcul
cauerit.& sanguinem testamenti polutũ fecerit uel duxerit in quo sanctificatus ẽ
& spiritum gratię contumelia affecerit.et iterũ si.n. sanguis taurorum et ircorũ
& cinis uitulei aspersus polutos sanctificat ad carnis puritatem:quanto magis sã
guis christi qui per spiritum sempiternum:se ipsum obtulit i maculatũ deo:pur
gabit conscientiam nostram ab operibus mortuis.et ad thesalonicenses et tunc

reuellabitur iniquus: quem dñs iesus iterficiet spũ oris sui. & destruet illustratione aduentus sui. Ecce quõ spũs sãctus ĩ omni scriptura diuĩa significatur. Quid igitur uos talẽ ne ĩ propheta uidistis? Minime quidẽ: nec articulum quidẽ habet: ibi spũs dicit: ut uel occassionẽ habetis. sed modos uobis ipi excogitat austi estis & asserere spũm: qui creari dicitur ipm esse spiritum sanctũ: cum tamẽ a studiosis uiris de spiritum differẽtia discere possitis. dicitur et. n. hominis spũs ut canit dd. nocte cuʒ corde meo meditabar: & scopebã spiritum meũ: Baruch aũt orans: anima ĩquit inangustiis: & spũs anxius clamauit adte. & in cãtico etium pueroꝝ benedicite spiritus & anime iustorum domino. sed apostolus scribit spiritus testimonium perhibet spũ nostro: quod sumus filii dei. si filii dei ergo & heredes & rursus nemo nouit q̃ sũt hominis. nisi spũs hominis: qui in eo est & in epistolo ad thessalonicences. obrestans dicit ĩteger uester spũs. & aĩa & corpus: irreprehensibiliter ĩ aduentu dñi nostri iesu christi obseruetur: dicuntur uero & uentorum spũs hoc modo ĩ genesi. & ĩduxit dñs spũm sup terram: & quieuit aqua. At ĩ iona: & excitauit dñs spiritum super mare. & facta est tempestas magna ĩmari. & piculuʒ fuit ut naufragium fieret & ĩ psalmo. c. lx. scriptũ est. dixit & uenit spũs pcelle. & sublati sunt fluctus eius. in. c. aũt. 4. viiii. psalmo. laudate ĩquit dominũ ex terra dracones. & omnes abissi: ignis: grãdo nix cristalus: & spiritus procellaꝝ q̃ faciunt uerbum eius. In ezechiele ĩ sede tua incorde maris ĩ aquis multis adduxerũt te remiges tui: & spũs non contriuit te. Quodsi uos quoq; diuinas scripturas legitis ĩ uenietis spiritum dici sensũ. etiã qui est in diuinis eloquiis: cum paulus scribat: qui nos idoneos fecit ministros noui testamenti: nõ littera sed spiritu littera. n. occidit: spũs aũt uiuificat. Nam dictũ littera designatur: sensus aũt ĩ eo est spiritus dicitur. Sic & consuetudo spiritu alis est quemadmodũ rursus ait nõ seruimus ĩ uetustate littere: sed in nouitate spũs. et idem grãs agens. ergo ego ipse mente quidẽ seruio legi dĩ carne aũt legi peccati. Nulla igitur nũc ꝯdenatio his q ĩ christo iesu sũt. lex. n. spũs qui est in christo iesu liberauit me alege peccati. philipus aũt eunuchũ a littera: ad spũm cõuertere uolẽs dicebat. putas ne ĩtelligis q̃ legis? Talẽ cũ haberet testat & caleb: quia factus est alter spũs ĩ se: et sub secutꝰ ẽ inquit me ĩtroducã ipm ĩ terrã ĩ quam uocatus est illic. Cũ. n. ipe diuerso ab illis sẽsu locutus eẽt. Acceptus factus đo est. Talẽ habere sensũ populo deus suadebãt p ezechielẽ dicẽs facite uobis cor nouũ: & spũm nouũ. hęc igitur cũ ita sint: rãta q; spũum diuersitas ostẽdat: meliores essetis: si cũ despũ qui creat audiatis de ũo corũ sẽti retis: qui añ dicti sũt: qualis erat qui ĩ hesaia scriptus ẽ. Cõsensit arã cũ hephraim et seducta est aĩa eiꝰ: et aĩa populi eius: quẽadmodũ ĩ sylua lignũ a spũ agitat. Talis erat et quẽ dñs p ionã excitauit sup mare spũm. Sequnt. n. tonitrũ spũs uéroꝝ sic ĩ pluuia secũdũ achaab qđ scriptũ est et usq; huc factũ: et cęlum obscuratũ est ĩ nebulis et spũ. sʒ quoniã christuʒ ĩ quiẽt eloquiũ memorat ꝯsequẽter: et spũm qui ĩ eo dr aliũ nullũ: q̃ spũm sãctũ ĩtelleximus. At uero dirimere ipsũ et afilio alienare natura: ubi dedicistis? Nã christũ creaturã nõ eẽe dicitis spiritũ uero sãctũ creaturã asseritis: et absurdũ est cũ uinclin noĩare: quę de similia sũt natura. Nã quę comunitas: uel quę similitudo creature ẽ cũ creatoꝛ? Ecce. n. creaturas uos filio. etiã cõnumeratis: atq; cõnectitis q̃ per ipm facte sũt. sufficiebat igr̃: ut dixímꝰ despũ uẽtorũ ĩtelligere scriptũ. uerũ qr ĩ eo christi mẽtionem causamini: neccessariũ est accurate dictũ hoc ĩspicer. nõ qui ꝓpriũ magis sẽsuʒ ĩueniamus despiritu qui creari dicir. Quid. n. uel igĩt ẽ omnibus ãnũciate christũ coꝝ: nisi ipsũ hominẽ fieri: et tale quicq̃ dicer. Ecce uirgo concipiet: et pariet filiũ: et uocabũt nomẽ eius hemanuel. et alia quotquot đ eo uel de ipsius aduẽtu scripta sũt. Cũ uero annũciat uerbi carne p̃sẽcia: quẽ nã oportet spiritũ creari: nisi spiritũ hominũ: qui creatur: et renoua t. hoc. n. et p ezechielẽ deꝰ annũciauit

dicēs & dabo uobis cor nouū & ſpiritū nouū dabo uobis.& auferrā cor lapide
um ex carne ueſtra:& dabo uobis cor carneum:& ſpiritū meū dabo uobis:Quā
do hoc impletum eſt?niſi cum dominus pñs omnia gratia ſua renouauit Ecce.n.
& indicto hoc differencia ſpirituū oſtenditur:& ſpiritus noſter eſt qui renouatur
ſpiritum uero ſanctum:non ſimpliciter ſpiritus ſed ſuum ipſius deus eſſe dixit : i
quo & noſtri ſpiritus renouantur.ſicut & dd pſalmo.cap.prio canens ait aufferſ
ſpiritum eorum & deficiēt emittes ſpiritum tuum & creabuntur:& renouabis fa
ciem terrę .quod ſi in ſpiritu dei renouamur:non eſt ergo ſpiritus ſanctus : qui
nunc dicitur creari ſpiritus.ſed noſter & ſi rectę ſentitis filium non eſſe creaturā
qr per uerbum facta ſunt omnia:quomodo blaſſemia non eſt dicere ſpiritum ſā
ctum eſſe creaturam:in quo pater omnia per uerbum perficit:& renouat?Cū ue
ro simpliciter ſcriptum ſit ſpiritum creari hunc ſibi ipſi ſpiritum ſanctum eſſe fi
xerunt.Cognoſcāt qr ſpiritus ſanctus non eſt qui creari .ſed noſter qui in eo reō
uatur de quo'& dd orabat canens.Cor mundum crea in me deus & ſpiritum rę
tum in noua in uiſceribus meis.hic quidem deus creare dicitur. prius autem for
mare:ut zacharias canit:ait .n. explicans celum & fundans terram. & formans
ſpiritum in eo:quem .n. prius formarat. hunc lapſū recreauit ipſe in creatura
factus:Cum uerbum caro factum eſt:ut quemadmodum apoſtolus ait:duos cē
aret homines:in unum nouum qui ſecundum deum creatus eſt:in iuſticia & ſan
ctitate ueritatis:nō.n.quaſi alter creatus eſſet pt̄er hominem qui ab inicio factus
eſt ad imaginem.ſed eum in chriſto creatum reparare conſulit Quid ité oſtendit
per ezechielem ipſo dicente. facite uobis cor nouum:& ſpiritum nouū:& ut'qd
morimini domus iſrael?qr nolo mortem morientis dicit adonay dicens Cum igi
tur ſpiritus qui creatur talem ſenſum habeat:conuenienter fidele uerbum audiē
tur:uel intelligeretur:& tonitrus qui firmatur:& lex ſpiritus que non mouetur
huius .n. cū dominus miniſtros eſſe uellet Iacobum:& ioannem boanerges uo
cat eos:Quod eſt filii tonitrus.Ioannes'uere cęleſtis tonat in principio erat uer
bum:& uerbum erat apud deum:& deus erat uerbum.prius.n. umbram lex ha
buit bonorum:quę futura erant:poſtq̄ autem chriſtus annuntiatus eſt homini
bus & affuit dicēs ego ipſe qui loquor adſum: tūc ut paulus ait uox eius terram
cōmouit.Cum prius ad huc promiſiſſet.ſemel ego moueo non ſolum terram :
ſed & cęlum illud adhec ſeme oſtendit eorum quę mouebantur comutationem':
ut in mobilia per maneant.Quare cum regnum accipiamus in mobile : gratiam
habemus per quam deo obſequenter miniſtramus.Regnum autem q̄ ipſe inmo
bile dixit.hoc'dauid firmatum canit dominus regnauit decoré indutus eſt : idu
tus eſt.n.dominus uirtutem.& precinxit ſe.&.n. firmauit orbem terrę uel terra
rum.qui non commouebitur:dictum igitur ꝑphetę:aduentum ſaluatoris ſigni
ficat in quo & nos renouati ſumus.& lex patris inmobilis per manſit.Sed hi uer
tropici cum arianis ex compacto aduerſus'diuinitatem partiti blaſphemiā: ut illi
filiū:et hi ſpiritū ſanctū creaturam dicant: auſi ſunt modos ut ipſi dicunt denuo
ſibi ipſis in uenire et apoſtoli dictum deprauare:quod timotheo rectę ſcripſit di
cens.Teſtor coram d'o et chriſto ieſu : et electis angelis.ut hęc cuſtodias ſine p̄
iudicio nihil faciens in aliam partē declinando.illi uero dicunt cum deū et chri
ſtum nominauerit:deinde angelos.neceſſe eſt angelis cōnumerati ſpiritū et illo
rū ordinis.etiā ipſum eſſe: et ceteris angelis maiorem.primum igitur uallentini
eſt hoc impietatis īuentū.Nec fefellerunt iſti nos quod ea loqūtur.q̄ illi⁹ ſūt ile
.n. dixit qr miſſo paracleto una cū ipſo equęui miſſi ſūt angeli:deinde cum ſpi
ritum deduxiſſent ad angelos:non prouiderūt angelos in trinitate conſtitui. Si e
ni ut ipſi uolunt poſt patrē et filiū angeli ſūt trinitatis.uidelicet angeli forēt nec
iā miniſtrabiles ſpiritus.qui ad miniſteriū mittantur nec ipſi ſanctificarentur. ſed

ipsi sanctificarent potius alios. Que nā istorū amentia tanta: ī quo rursus scriptu
rarū loco spūm creaturā dici inuenerūt eadē cū superiorib⁹ dicēda sūt paracle
tus dictus est: & spiritus adoptionis & spūs sanctificationis: & spūs dei: & spiritus
christi dictus est: nusq̄ aūt angelus: neq; archāgelus: neq; spūs ministeriꝫ: quales
sūt angeli: sed ipsi potius cum filio agabriele ministratur: qui marię dicebat.
spūs sactus superueniet ite & uirtus altissimi obrumbauit tibi: Cū uero spūm an
gelū scripture nō dicāt: q̄ nam istis excusatio fuerit tā irraciōabilis audacię? qn
quidem & ualentinus: qui talem ipsis amētiā inseruit. hunc paracletū: hos ange
los nominauit. & ītēpore ęquali spūm āgelis ęquū amētissimus ipe cōstituit. sed
ecce īquiūt ī ꝓpheta zacharia scriptū est. hęc dicit angelus q loquit̄ ī me: & pla
nū est qr spūm significat āgelū īse loquētē. hęc uero nō dicerent: si lecti afum ad
uerterēt. ipse. n. zacharias dixit cū uisū de cādelabro uidit & r̄spōdit āgelus qui
loquebatur ī me & ait: nō cognoscis quid sunt hęc? Et dixi nō dn̄e: & respōdit. &
dixit adme dicēs. hic sermo dn̄i ad zorobabel dicēs: nō in uirtute magna: nō īfor
titudine sed ī spū meo dicit dn̄s omnipotēs. clarū est igitur: qr loquēs angelus ꝓ
phete: nō erat spūs sāctus sed ipe āgelus spūs uero sāctus omnipotētis spiritus ē:
cui ministratur ab āgelo. & diuinitate uriq; īseperabilis est auerbo. Quoniā uero
apostolicū dictū cauātur: qr post christū angeli dicūtur. dicāt quis ex omnib⁹
hic cū trinitate ꝯstituettur: non omnes sunt unus numero. Aut qui eorū ad iorda
nē ī specię colūbę dīscēdit: milies. n. milia sūt. & d̄cies milies milia milū ministrāt
aut cur cęlis aptis nō dixit: & descēdit ex āgelis celestibus sed spūs sāctū aut cur
dn̄s cū discipulis decōsumatione dissereret distinguēs dicebat: mittet filius hom
nis angelos suos: & antea dictū erat: angeli ministrabāt ei: & iterū ipe dicit exibūt
angeli: & sepabūt Malos demedio iustorū: sed discipulis autē cū daret accipite in
quit spūm sāctū: & cū eos mitteret dicebat: Euntes docete oēs gētes baptizantes
eos ī nomine patris & filii. & spūs sācti. Neq;. n. angelū cū diuinitate posuit: neq; ī
creatura nos sibi patri q; cōnexuit. sed in spū sācto: quē ipe pollicitus nō angelū
se missurū dixit. sed spūꝫ ueritatis qui apatre ꝓcedit: & moyses qūo cognosceret ā
gelos creaturas esse. spūm uero sāctū filio iūtū ac patri. Cū ipi deus diceret. Va
de ascēde hinc: tu & populus tuus. quē eduxisti deterra egypti ī terrā quā iuraui
abraam: & isaac & iacob dicēs semini uro dabo eā. & simul mittā ante faciē tuam
angelū meū. et eiciet Cananeū: recusauit dicēs nisi tu ipe ueneris nobiscū: non de
duces me hinc: neq;. n. uolebat creaturā p̄cedere populo: ne preter deū creatorē
omniū: creature seruire discerēt. Quippe cū āgelū recusaret deū ipm orabat ut
eos deduceret. Cū uero deus ꝓmiserit: dixerit q; illi: et hūc sermonē tuū quē dixi
sti faciā. Inuenisti. n. grām ī cōspectu meo: et nonite sup oēs. Scriptū est. n. ī hesa
ia qui traduxit ex terra pastorē pecudū ubi est qui posuit ī eis spm sāctū qui edu
xit dextera sua moysē. et paulo post ait descēdit spūs dn̄i: et ducebat eos. sic duxi
sti populū tuū: faciēs tibi nomē glorię. Quis. n. ueritatē ex his nō cōspicit? Nā ꝗ
dn̄s ducere ꝓmisserit: nō āgelū mittere profitetur: sed spm suū: qui est super an
gelos et ipe est qui populū ducit: et oñditur: qr neq; creatura neq; āgelus: est spi
ritus. sed supra creaturā diuinitati patris unitus: ipe. n. deus per uerbū ī spū po
pulū ducit: unū p omnē scripturā ego deduxi ex ęgypto: testes uos estis: si fuit de
us ī uobis preter me. et sācti deo p̄cinūt: duxisti populū tuū tanq̄ pecudes. et du
xisti eos ī spe: nec ueriti sūt hūc ymnū. etiā dedicare dicētes. deducēti populū suū
ī deserto qr ī seculū est misericordia eius. Magnus aūt moyses iugiter narrat: et
deus qui āte faciē uestram spūs ergo dei āgelus nō fuerit neq; creatura: sed post
us diuinitatis: nā cū spūs esset ī populo deus ī spū ꝑ filiū ī ter ipsos erat. Sint ista sa
ne iquiūt et ipi. Quid igitur apostolus: post christū nominauit nō spūm sāctū sꝫ
electos āgelos. itidē et ipos quispiā īterrogaret: quid nō archāgelos nec cherubī:

nec seraphim: nec dominaciones: nec tronos: nec aliud aliquid paulus nisi electos
angelos nominauit. Numquid igitur quia non ita nominauit. angeli sunt archan
geli? An soli sũt ãgeli: nec cherubim: nec seraphim: nõ archangeli: nõ dominatio
nes nõ troni: nõ uirtutes: nõ principatus: nec aliud prsus quicq̃ est? hoc esset ne
cessitatẽ inicere apostolo: quid nõ ita scripserit. sed ita & diuinas ignorare scriptu
ras: & a ueritate id circho aberrare. Ecce. n. apud hesaiã scriptũ ẽ: accedite ad me
& audite. hęc nõ ab initio in occulto locutus sũ: ante q̃ fierent ibi erã & nunc do
minus misit me: & spiritus eius: & apud angeon: & nũc confortare zorobabel dicit
dñs & cõfortare iesu filii iosedech sacerdos magne dicit dñs. & cõfortare omnis
populus terrę dicit dñs: & facite qr uobis cũ sũ dicit dñus exercituũ: & spiritus
meus stetit in medio ũri. Apud utrũq; pphetam de solo dño & spiritu eius memo
ria facta est Quid igitur de hoc quoq; dicent? si: n. cũ christi memoriã paulus fe
cisset: qr de spũ tacuit: & electos angelos memorauit: id circo inter angelos spũ
cõstituũt. Vide ne qcũq; propheticha ista legerint audacius ipi de eo q tacetur di
serant. Si. n. dominũ esse filiũ dixerint? Quid de pre respondebũt? Si aũt prem: qd
de filio dicẽt? absit ut in illũ qsq̃ uel cogitet blasphemiã: quę consequẽs esset. Necce
se. n. ẽ fateri eos: id q tacetur: uel nõ esse: uel creaturis cõnumerari: Quid ergo
dicent sectatores eorum: iudex. n. erat in urbe quadã: q nec deũ timebat nec hoĩnem
uerebatur. anqr post deũ hic noiauit hominẽ: filius dei erat homo iste quẽ ĩ iust⁹
ille iudex nõ uerebatur: uel tercius id circo est filius post hoĩnẽ. Quid si aposto
lũ in eadẽ epistola rursus audierint pcipio tibi corã deo: q oĩa uiuificat & dño ie
su q testimoniũ reddidit sub pontio pilato bonã confessionẽ ut serues mãdatum
in maculatũ & irreprehensibile: anqa de ãgelis: nũc & spũ tacuit: de ãgelis: & spũ
dubitãt: utrũ sint? dubitãt quidẽ sic. n. de spũ maledicere meditati sũt. Quod si
scripturã audierint in exodo dicentẽ. Timuit Aũt populus dñm: & crediderũt do
& moysi seruo suo: Nõ quid moysẽ domino cõnumerabunt: & post deum nõ filiũ
sed moysẽ solũ intelligẽt. Quid si ẽt audierint patriarchã iacob bẽdicentẽ ioseph
& ita dicentẽ: deus q me aluit a iuuẽtute mea usq; ad hunc diẽ. Angelus q me ser
uauit ex oĩbus malis benedicat his paruulis: anqr post deũ noiauit angelum: an
gelus erit filio prior: uel angelis filius cõnumerabitur. Quid ni rursus ita inteli
gẽt: q mente corrupti sunt Sed nõ est huiusmodi apostolica fides: nec eos christi
anus oĩo tollerarer. Sancta. n. & beata trinitas in diuidua est: & secũ unita: & cum
dicit pr: & una est & uerbũ eius: & i filio sps. Cũ uero & filius noiatur: & filio ẽ
pater: & sps nõ est extra uerbum. Vna. n. est ex pre gracia: q̃ p filiũ in spũ sancto
cõpletur: et una diuinitas est: et unus deus est super oĩa: et p oĩa. et in omnibus
Sic. n. et paulus cum dixisset testificor corã deo. et iesu christo: sciebat qr nõ diui
ditur: a filio sps: sed in christo est: et ipse sicut filius in patre: electos uero angelos
subiũxit cõgrue ut qr discipulo testificatio fiebat: cũ cognosceret ea q̃ dicebãtur
adeo p christum in spũ dicta esse. Angelos uero nra cuiusq; opa obseruantes mi
nistrare pceptoris monita custodirent: uelud q obseruatores hẽret testes: eorum q
dicebãtur: an fortasse ppter paruulos: q in ecclesia sũt restificat et angelos: q sep
cõtẽplantur faciẽ patris qui in cęlis est: ut cognoscẽs discipulus curatores popu
lorum apostoli monita nõ negligeret: diuinorum igitur eloquiorum: sensus. hic mihi uid
tur: q hoĩnum roĩs expertum blasfemiã in spm redarguit. ipi uero cum certamen
ptinax ad uersus ueritatẽ hẽant: ut ipa scribit nõ iã: e scripturis: neq;. n. inueniũt
sed ex habundancia sui cordis eructantes iterum dicunt si creatura nõ est nec an
gelorum unus: sed ex pre pcedit: ergo filius est et ipe: et duo frates sunt et ipi: et uer
bum si frater est: quomodo unigenitum uerbum: uel quomodo nõ equale? Sed
hic post patrẽ genitus est: ille post filium noiat? quomodo uero si ex pre est: nõ
dicitur et ipe genitus esse: uel filius esse. Sed simpliciter spssanctus: q si sps filii ẽ

igitur spūs auus est pater. hec dicūt miseri sattagētes: & profunda dei scruptari
cupiētes q̄ nemo nouit nisi spūs dei: qui blasfematur ab ipsis Oportebat igitur iā
nō istis respondere. sed eos iusta mandatū apostolicū post admonitionē pręḋic
torū tanq̄ hereticos repudiare: aut ex his digna interrogationib⁹ eos q̄rere: & rē
ponsū ut ipsi a nobis: ita nos ab ipis reposcere. Dicāt igitur non quid pater ex pa
tre: et an alius cū ipo genitus ut ex uno frēs sint: & quod nomē eis: & quis eorū
quoq; pater: & auus: & illoꝝ ꝓgenitores: sed nō esse dicēt: quō igitur pater ipe
non genitus ex patre? Respondeāt uel quō filiū habere potuit: q̄ prior ipe genit⁹
non est: q̄ filius Nouꝫ ꝙ ipsa sit interrogatio: Sed quid tanta illudunt: ipos illud
fas est: ut uel ex hac iterrogatione absurda: & ipia: suā posint sentire demētiā(
Neq;.n.ista sūt) Absit nec de diuinitate ista hoc mō iterrogare decet: nō est.n.ue
homo deus: ut humana etiā de ipo iterrogare quisq̄ audeat. Taceꝛ igiꝛ ut mō di
xi: & istos non admittere oportuit. sed ne ipis taciturnitas nr̄a ipudencię occasio
nē igeneret. sic accipiant: sicut nō li;. patris dicere patrē: ita nō licet filii diceꝛ fra
trē: neq;.n. deus: alius ut scriptū est an̄ patrē genit⁹ ē: & filius nō est alius. Vnige
nitus ē.n. & iō solus: & unus pr̄. uniusq; filii pater est: & in una diuinitate paterq;
& filius semp fuit & est. hominū siquis pater dr̄: filius nat⁹ est alterius. & ii filius
diciꝛ pater alteri⁹ nominatur. Abraam.n. cū filius esset thara: pr̄ fuit Isaac: & isa
ac cū filius esset abrae pater fuit iacob: & hunc modū natura hominū tenet par
tes.n. sūt alii aliorū: & quicūq; nasciꝛ patrē patris habet: ut & ipse alteri⁹ fiat pa
ter. In diuinitate uero nō ita ē: nō.n. ut hō de⁹: nec diuisibilē naturā hēt: iccirco
nec filiū generat diuisibilē: ut & ipe alterius pater fiat: qn̄ nec ex patre diuisibili
nec pars patris est. Iccircho nec generat sicut ipe generat: totus totius est ymago
& splēdor: & in diuinitate pr̄ proprie pater est: & filius proprię fili⁹. & ihis pater
sēp extitit pater: & fili⁹ sēp filius: & quēadmodū pater nūq̄ filius esset: sic filius
nūq̄ pater: et sicut pater nūq̄ solus desinet esse pater. Ita fili⁹ nūq̄ desinet solus ēe
filius. Ita et spūs sāctus sēp ē: fuit: et erit utriusq; cōiūctio. igiꝛ pater de⁹ est. fili
us et spūs sāctus: et nō tres dii. ſꝫ unus de⁹ solus omnipotēs. Insania igitur fuerit
uel cogitare tātūmō ac dicere i filio fratrē i patre aui nomē Nā nec spūs sāctus in
scripturis nomīat⁹ est filius ne frater puteꝛ: nec filius filii: ne pater auus iteligeꝛ
tur: Sed filius patris fili⁹ et spūs patris: filii spūs dictus ē: et ita sāctę trinitatis ūa
diuinitas et fides ē: qđ ex hoc igiꝛ isania ē creaturā ipm dicere. Nā si creatura eēt
cū trinitate nō statuereꝛ. Tota.n. unus ē de⁹. Et cognoscere sufficit qr spūs crea
tura nō ē: nec his q; facta sūt cōnumeraꝛ. Neq;.n. trinitati alienus i seit: q̄ idiui
sibilis ē: et sibi ipi similis. hęc iq̄ fidelib⁹ sufficiūt. hucusq; hominū cognicio ꝓgꝛ
diꝛ hactenus alis cherubi uellāt. Qui supra hec q̄rit: scruptariq; uult non audit
dicētē: noli sapere sup flua: ne obstupescas: nāq̄ fide tradita sūt: i sapia hūana nō
sūt: Sed aurib⁹ fidei ꝑcipiēda sūt. Quis.n. sermo digne iterp̄tari poterit: q̄ naturā
creatā excędūt: uel q̄ auris itelligere poterit: quę hominib⁹ nec audire nec fari li
cet? De his.n. q̄ paulus audiuit ita dixit de ipo aūt deo. Inscruptabiles sūt inquit
uię eius. Et.n. quis nouit mētē dn̄i: uel quis cōsciliarius eius fuit. Abraam igitur
nec curiosus fuit: nec iterrogauit loquētē. sed credidit: et iputauit ipi ad iusticiā
sic moyses fidelis seruus uocatus ē Qui uero cū ario sēciūt quō i malignā eorum
aiam itrabit sapia: quādo sāctā trinitatē minime idiuisibilē credūt nec ppea uel i
tatē deprauabūt: cū ea q̄ ipi itelligere nō possūt: fieri nō posse dixerit. Rem.n. ad
mittūt absurdissimā: qr cū itelligere nō possūt quō trinitas sācta idiuisibilis sit.
Vnū cū creatura esse uolūt ariani filiū: Tropici spūm quē et ipi cū creaturis ānu
merāt. Atq debebāt aūt oīo nō intelligētes tacere: neq;.n. i creaturis constituere
illi filiū. hi spiritū aut id qđ scriptū est itelligere: et cū patre filium connectere: et
a filio spūm non diuidere: ut sācte trinitatis i diuisibilitate naturę: uere unitas p

maneret. hec cũ didicissent: ꝓsumere non debebant: nec ambigentes interogare quõ ista essent: ne si is etiam q interrogatur respondere hesitaret prauas sibi opiniones excogitarent: Creaturis quidem omnibus: sed precipue nobis hominibus de rebus archanis digne loqui non licet. Temerarium est item eos qui loqui non possunt noua super his uerba ex cogitare q̄ in scripturis nõ sunt. Quin ẽt furiosus ẽ ille conatus: & interogantis & respõdere oĩo cogitatis. Nulla. n. creaturaꝝ: q̄ sic iterogaret sanã mẽtẽ habere putaretur: aut isti respõdeãt q oĩa facile dicũt quõ cõstitutũ sit cęlum qua ue ex materia: & quę huius cõpositio uel quõ sol & stelle omẽs. sed quid mirũ eoꝝ ameciã ex superioribus arguere: quãdõ nec quõ lignoꝝ instic natura. & cõpoliciones aquaꝝ: quõ ẽt aĩalium formas constitucio cognoscatur assererent. Quando & salamon pre omnibus sapientior uel sapientie ꝑticeps. Cũ hoĩes de his nõ posse rationẽ inuenire per spirere dicebat: Et unq; uniuersum seculũ dedit in corde ipsoꝝ nõ ĩueniat homo facturã: q̄ fecit deus ab initio usq; ad finẽ: nõ qd igitur hec qr dicere non possũt: nec esse quidẽ affirmabunt. Certe qui corruptã mentẽ gerũt. Quo circa ad aliquid eos merito diceret O stulti & oĩuz audaces. quid non potius de sancta trinitate curiosi eius desistitis & hoc solũ ꝙ est creditis: cũ in ea re magistrũ hẽatis apostolũ dicentẽ credere opꝫ primũ deo ꝙ est: & exquirentibus eum mercedẽ retribuet: Non. n. dixit quõ est: sed solũ ꝙ est. Quod si nec ita quiddẽ ꝯfunduntur dicant quõ est pater: ut ita discant quõ est filius. Sed absurdũ esse dicent de p̄re sic interogare. Cũ igitur huiꝰmodi conatus superfluus sit & uanus plenusq; furoris. nemo post hac talia interoget: & ea solũ discat: q̄ in scripturis sunt. Nã q̄ in ipsis de hac re posita sunt extra per se satis supq; sunt: fons igitur & lux dicitur pater. Me inquit de reliq̄rũt fontem aque uiuentis: & iterum baruch: Quid est israel ꝙ in terra inimicorum es: de reliquisti fontem sapientię: & secundum ioannem deus noster lux est sed & filius respectu fontis quasi fluuius dicitur: fluuius. n. dei repletus est aquis. respectu uero lucis splendor: ꝯ paulus dicat: qui cũ sit spendor glorię & figura uel ymago substãtię eius Cũ igitur pater sit lux: filius splendor eius. idem. n. sepę d̄ his ꝑsertim dicere nõ est uerendum uidere quoq; licet in filio spiritum in quo illustramur: udet inquit nobis spiritum sapientię & reuellationis in cognitos ipsius oculos cordis illuminatos. Cũ aũt sp̄u illuminemur christus est q in ip̄o nos illuminat. Erat. n. inquit lux uera q̄ illuminat omnẽ hominẽ uenientẽ in hũc mũdum. & item cũ pater fons: filius fluuius dicitur bibere dicimur sp̄m. scriptũ est. n. qr nos omnes uno sp̄u inebriati sumus. Qui uero sp̄u ebriamur christum bibimus. Bibebant. n. de spirituali sequente petra: petra aũt erat christus. & rursus cũ christus uerus sit sit filius nos q sp̄m accipimus adoptamini Nõ. n. inquit accepistis spiritum seruitutis iterum in timor. sed accepistis sp̄m adoptionis. Cũ uero adoptemur sp̄u in christo uidelicet. filii dei appellamur: quot quot. n. receperunt eum: dedit eis potestatẽ filios dei fieri. Deinde cũ pater solus: ut paulus ait: sapiens sit dei sapientia filius est: christus. n. dei uirtus: & dei sapia cũ uero filiꝰ sapia sit: nos q sapiæ sp̄m accepimus filium habemus: & i eo sapites efficimini sic. n. & scriptum est Centessimo & quadragessimo quinto psalmo. & soluit uictos dñs. & illuminat cecos: & cũ sp̄s nobis datur: deus ĩ nobis est. Nã saluator ait. Accipite sp̄m sãctum. sic. n. iohannes scripsit: Si diligimus ĩnuicẽ deus ĩ uobis ma& In hoc cognosscimus q; i ip̄o manemus & ip̄e ĩ nobis. est et filius ĩ nobis: cum dicat ip̄e filius ueniemus ego et p̄r: et mansionẽ apud eum faciemus. ꝑterea cum filius uita sit Ego. n. iquit sum uita: uiuificari dicimur i sp̄u Nã q christum ĩquit a mortuis suscitauit uiuificabit mortalia corpora ur̃a p sp̄m suũ q habitat ĩ uobis. Cũ aũt uiuificemur i sp̄u christus ĩ nobis uiuere dicit Cũ christo. n. ĩ q̄t crucifixus sum: uiuo iã nõ ego: uiuit ĩ me christus. ad hęc sic filius opa quę

faciebat pr̄m opari dicebat:pr̄ ī me manēs īquit ip̄e facit opa:credite mihi qr e
go ipatre:& pater ī me:aliquī ,ppter opa ei⁹ credite mihi:ita quicq̄d īuirtute sp̄ūs
paulus opabat :christi opa esse dicebat:Nō.n.audebo quicq̄ loq̄ quod nō opat⁹
sit christus pme ad obedienā gētiū ī uerbo & opere ī uirtute signoꝝ & ,pdigiorū
ī uirtute sp̄s sācti.Cū uero sācte trinitatis constitucio & unitas hui⁹mōi sit:,qs er
go fuerit:q filiū apr̄:uel filiū asp̄ū sācto aut ab ip̄o patre separaret.uelquis adeo
temerari⁹ ut trinitatē secū ip̄a dissimilē dicat:& natura diuersā : ut alteri⁹ apatre
substātię filiū:aut alienū afilio sp̄ūꝫ.Quomō āt ista sūt īquiet' aliquis denuo īter
rogās:ut cū sp̄ūs inobis sit:filius īnobis esse dicat .'& cū fili⁹ sit īnobis pr̄ esse di
car :aut cū ita sit trinitas ī ūo esse dicat :uel significet trinitas.Diuidāt primū ip̄i
asplēdore lucē:uel asapiēte sapīaꝫ:aut dicāt q̄uo ista sūt:Quod si nō possūt:mul
to maior īsaniēciū temeritas fuerit talia dedeo quęrere.Diuinitas.n. ut ī dictū est
īdemōstratiōe racionū.sed īfid & īraciocinaciōe pia ueīēda q̄ tradit .Nā si desalu
tifera cruce:nō ī sapīa uerboꝝ sed ide mōstratione sp̄ūs paul⁹ p̄dicabat :& audie
rat secreta īparadixo:hōī uerba:q̄ fari n̄ licet.'Quid de ip̄a trinitate sācta ? Verū
tn̄ dubitacionē hāc sanar̄ poteris:fide primū:deīde his q̄ supra dicta sūt ymagīe
īq̄ & splēdor̄:& fōte & fluuio:& hipostasi & figura:Sic.n.ī,pptia ymagine filius
ē īsp̄ū sic & pr̄ īfilio.Nā & diuīa scriptura cū ībecillitatē īterp̄tādi talia uerbis &
ꝯphēdēdiꝯsolet :hęc nobis extra ,pposuit:ut hoc mō ,ppter temerarioꝝ īcreduli
tatē.sīpliciter & tuto dicam⁹:& cū uenia ītelligam⁹ deīn̄ enā credam⁹ uera ēe sāc
tificationē ex pr̄ & filio ī sp̄ū sācto factā:sicut.n.fili⁹ generatio ūigenita est ita &
sp̄ūs q dat :Ac mittit afilio un⁹ ē ip̄e n̄ multi:nec ex multis un⁹ sed solus ip̄e sp̄i
rit⁹.Cū.n.unus sit filius uiuēs uerbū.Vnā ēe opꝫ p̄fectā ac plenā sāctifica illumi
nabilē q̄ uitā ip̄i⁹ opationē ac donū :q̄ expatre ,pceder̄ dicit . Quoniam auerbo
q̄d ex pr̄e ꝯstat:elucet:mittit dat .Quippe fili⁹ apr̄e.sic.n.iq̄t deus dilexit mūdū
ut filiū unigenitū suū traderet.fili⁹ āt sp̄ūm mittit.Si.n.īquit ego abiero mittam
paracletū:& filius patrē glorificat:qui dicit pater ego te glorificaui.sp̄ūs āt glo
rificat filiū.ille.n. meglorificabit īq̄t.& filius q̄ audiui īquit apr̄:hęc & loquor
ī mūdo.sp̄ūs uero accipit a filio.Ame.n.īquit accipiet & renōciabit uobis.& fili
us innomine patris uenit.sp̄ūs sāctus īnomīe filii Ait.n.sp̄ūs sāctus q̄ mittet pr̄ ī
nomīe meo.Cū uero talē ordinē et talē nām sp̄ūs hēat ꝯ filio qualē fili⁹ ꝯ pr̄ : q̄
qs.n.eū creaturā dixerit:n̄ ne idē de filio quoq; necessario senserit ? Nā si sp̄ūs fi
lii creatura ē ꝯsequēs ē dicere:et ip̄m patris uerbū creaturā ēe.hęc.n. somniātes
ariāi iudaismū caiphę ceciderūt.sed q̄t ariana sētire dissimulāt de sp̄ū uero talia
dicūt:fugiāt et illi⁹ uerba:nec aduersus sp̄ūm īpie faciāt. ut.n.fili⁹ ꝯ īpatre sit :
et īeo pr̄:creatura n̄ ē.sed substātię patris ,pprius.hoc.n.et uos dicer̄ simulatis :
ita et sp̄m:ꝯ ip̄e īfilio sit:et ī eo filius:nephas ē ꝯ creaturis statuer̄:et ip̄m auerbo
diuidere:et trinitatē īp̄fectā r̄ddere hactenus q̄ addictū attinet apostolicū: atq; ,p
pheticū:quoꝝ illi sētēciā puertētē se ip̄os seduxerūt .et tropicoꝝ ex īsulsitate bla.
phemiā redarguisse sufficiat:nūc āt ip̄sap se uideamus:quę īdiuinis scripturis:d
sp̄ū sācto dicūt :et tāq̄ ,pbi trapetitę disernāus.ā sp̄ūs ,ppriū aliquid creaturaꝝ
habeat : an dei proprius existat ut uel creaturam ipsum dicamus uel certe a
creaturis alienum : et diuinitatis in trinitate ingenita proprium . Fortasse hoc
modo conuertentur cum didicerīt q̄tum addiuīis eloquīs uerba dissēciūt : quę
ab eoꝝ blasphemia īuēta sūt.īprincipio.n.fecit deus cęlū et terrā et oīa q̄ ī eis sūt
sed sp̄s sāctus,ex deo dr̄.Nē o.n.īquit:nouit q̄ hoīs sūt nisi sp̄ūs hoīs q ī eo ē.sic et
q̄ dei sūt:nemo nouit nisi sp̄ūs dei.Nos uero n̄ sp̄ūm mūdi accepimus sed sp̄ūm
q ex deo ē:quę nā igitur expredictis cognatio sp̄ū ꝯ creatura fuerit ? Nā creatu
rę n̄ erāt.Deus āt ē:q ē ex quo et sp̄ūs q̄d āt ex deo ē:ex nihilo nō fuerit neq; crea
tura nec secūdū illos.is etiā ex quo sp̄ūs ē.creatura ēe putetur.Quis āt uel igitur

hos de mẽtes sustineat: q et ipsi icorde dicũt ñ ẽe deũ: Et .n. sic nemo nouit q̃ sũt hoĩs oĩi sp̃s q in eo ẽ ita & q dei sũt nisi sp̃s q ĩ deo est. Quomõ non igitur demẽcia fuerit creaturã dicere sp̃m qui in deo est: Qui & ꝓfunda dei scrutatur. Talis .n. discet asserere id q̃ hoĩs ẽ: extra hominẽ ẽe Ac uerbũ q̃ in p̃re est: ac sp̃m creaturã esse: Propterea sp̃s sanctificationis: & renouationis sp̃s sanctus ẽ ac dicit̃. scribit .n. paulus prẽfinitũ filii dei in uirtute secundũ sp̃m sanctificationis ex resurrestione iesu dñi nr̃i. Et iterũ sed sanctificamini inquit. sed iustificamini in noĩe dñi nr̃i iesu christi: & in sp̃u dei nr̃i: Qui ad titũ quoq; scribẽs dicebat. Cũ uero bonitas: & hũanitas apparuit saluatoris nr̃i dei: nõ ex opibus iustitię q̃ fecimus nos. sed secundũ mia3 suã saluauit nos per lauacrum regenerationis: & renouationis sp̃s sancti quẽ effundit in nos habũdanter p iesũ christũ saluatorẽ nostrum: ut iustificati grã illius. heredes efficiamur secundũ spẽ uitę eternę Creaturę uero sunt q̃ sanctificãtur & renouant̃. Emittes .n. sp̃m tuũ & creabuntur & paulus ait ĩpossibile .n. q semel illuminati sunt: & gustauerunt donũ cęlestę & participes effecti sũt sp̃s sancti. Qui ergo nõ sanctificat̃ ab alio: nec particeps est sãctificationis sed ip̃e p se possidens inquo ẽt creaturę oĩes sãctificant̃. Quõ hic unus omniũ esset: & eoꝝ q sui participes sũt: Nã q hoc dicũt: dicant neccesse est: & filiũ p quẽ oĩa facta sũt unũ oĩu3 esse: sp̃s ẽt uiuificãs dicitur: ait .n. q suscitauit iesum christũ a mortuis: uiuificabit: & mortalia corpora uñã: p sp̃m suum qui habitat ĩ uobis: Et dñs qdem est ip̃e per se uita: & uitę p̃nceps ut petrus ait. Dicebat aũt ipsis dñs: aqua quã ego dabo ei. fiet in ipso fons aquę saliẽtis in uitã eternã. hęc aũt de sp̃u dicebat: quẽ accepturi erãt credẽtes in eũ Sed creaturę ut dictũ est sũt q̃ p ip̃m uiuificant̃. Qui uero nõ participat uitã: sed participat̃ ip̃se: creaturasq; uiuificat: quã cognacionẽ cũ creaturis hẽt: uel qũo ex creaturis ꝓrsus esset: q̃ in illo sanctificatur: a uerbo. Vnctio dicitur sp̃s: & sigillũ ẽ ẽt ioães .n. scribit & uos unctio quã accepistis ab eo manet in uobis: & neccesse habetis ut aliqs uos doceat de õnibus. i ꝓpheta uero hesaia scriptũ est sp̃s dñi sup me cuius causa ũxit me in quo & credẽtes obsignitati estis ĩ die redemptionis Quod si creaturę hoc obsignat̃ & ungũtur: & de omnibus docent̃: sp̃s aũt unctio est: & sigillum iquo uerbũ obsignat & unguit oĩa: quę nã unctionis ex sigilli ꝓprietas est: cũ his q̃ ungũtur et obsignãt: Quocirca ob hoc quoq; nõ esset ex oĩbus ip̃se: nã neq; sigillũ: ex his quę obsignãt̃. sed hic suus est obsingnãtis: & ungẽtis uerbi: & unctio bonum hẽt ũgẽtis odorẽ & habitũ q̃q; hũgũtur eius p̃cipes facti dicũt xp̃i bonus odor sumus. sigillũ uero xp̃i formã obsignantis hẽt. & hãc q obsignant p̃cipãt ipsius accipientes effingiẽ. Cũ apostolus dicat. filioli mei: quo denuo pepi quo ad formet christus ĩ uobis. sic uero obsignati ꝯuenienter diuine naturę participes efficimur ut ait petrus: & hoc mõ uerbum creatura oĩs in sp̃u participat: & p sp̃m omnes participes dicimur. Nescitis .n. qr tẽplũ inqt estis dei: & sp̃s dei habitat in uobis. Siqs tẽplũ dei destruit destruet ip̃m deus. Templũ .n. dei sanctũ estis uos. qđ si creatura esset sp̃s sãctus nulla dei p̃ticipatio nobis ĩ eo fieret. sed creaturę uidet ꝯnecteremur: & alieni adiuina natura efficeremur: ut q nihil oĩo ipsius p̃cipes essemus Nũc uero cũ xp̃i p̃cipes dicamur participesq; dei ũctio et sigillũ q̃ in nobis sũt: nõ ex creatoꝝ natura Cõsistere ꝓbat̃: sed dei p sp̃m q in eo ẽ: q nos p̃ri ꝯglutinat hoc .n. ioães ut in supiorib⁹ dictũ est: scripsit dicẽs in hoc cognoscim⁹ qr in deo manemus & ipse in nobis ex sp̃u ei⁹ quẽ dedit nobis. Quod si participaciõe sp̃s diuinę nãę p̃cipes efficimur: In saniat aliqs dicens creatę & nõ diuinę nãę sp̃m esse. Icc irco .n. & in hoĩb⁹ est: & p ipsũ homines deificant̃: q̃ si hoĩes deificat: nõ dubiũ est qui ĩ natura eius diuina sit. Et clarius ẽt ad hãc hęresim delẽdã psalmo. capitulo. to. canit̃. aufferes spiritũ eoꝝ & deficiẽt & ĩpuluerẽ suũ ꝯuertẽtur: Emittes spiritũ tuũ: & creabũtur: et renoãbis faciẽ terrę Et paulus tito

ſcribit.plauacrũ regenerationis:et renouatiõis ſpũs ſãcti:quẽ ĩ nobis effũdit ha
bũde ṗ iesu christũ. Quod ſi pr̃ in ſpũ p uerbũ oĩa creat:et ĩnouat.quęnã ſimili
tudo:uel cognacio creaturi:cũ creaturis fuerit?uel qũo creatura fuerit is in quo
oĩa creat?eiuſmõi.n.et iſtiuſ blaſfẽia ɔſeqr̃:ut q ſpm creatr̃ ã dicũt:uerbũ ẽ p qđ
oĩa creãt creaturã dicãt. imago filii dr̃ ipſe et ẽ:quos.n.cognouit:hos et prędiſti
nauit ɔformes ymagini fieri filii ſui Ergo cũ filiũ illi ɔſenciãt creaturã nõ ẽe.nec
ymago qdẽ eius creatura fuerit.Qualis cũq;.n.ymago fuerit:talis ſit neceſſe ẽ
et is cuius ymago ẽ:hinc uerbũ cũ ymago ſit patris cõgrue et decẽter creaturã ñ
eſſe cõuenit.Qui ergo ſpũm creaturis cõnumerat ĩ his etiã filiũ cõſtituit:in hoc
patri quoq; detrahẽs dũ ymaginẽ efficit ignominia:nõ ẽ igit̃ ex creaturis ſpſ ſed
filii ꝓpriũ potius:nec a dõ aliẽũ ẽe demõſtratũ ẽ.Nã et calidũ illđ iterrogatũ eoꝝ
ſi ſpſ ex dõ quid non et ipſe filius dicit̃ ? iſue prioribus oñſũ ẽ:petulãs ac temera
riũ ẽe. oñdit uero et nũc nihilo ſecius nã et ſi ñ filius ĩ ſcripturis dictus ſit: at tñ
ſpſ dei ut in ipſo deo:et ex ipſo deo dictus eſt quemadmodum apoſtolus ſcripſit
Filius.n.quoniã ex deo ẽ ꝓprius ſubſtãtia ei⁹ ẽ:Neceſe ẽ ſpʒ:q ex deo dicit pro
priũ ẽe ſecũdũ ſubſtãtiã illi:quippe cũ dñs ſit fili⁹ ipſe ſpũs adoptiõis ſpſ dictus
ẽ:Et rurſus cũ fili⁹ ſapiã ſit:& ueritas ſpũs ſcript⁹ ẽ ſapię & ueritatis ſpũs ẽe. Et
iteꝝ fili⁹ dei uirtus ẽ & glorię dñs:ſpſ quoq; dicit̃ uirtutis & glorie ſpſ.Cũ ſic đ
ſigulis ſcriptura dicat:Paul⁹ qdẽ chorithiis ſcribit.Si cognouiſſẽt:nũq̃ dominũ
glorie crucifixẽt.Et alibi.n. accepiſtis ſpʒ ſeruitutis iterũ ĩ timorẽ? Sed accepiſtis
ſpm adoptiõis.Et rurſus:emiſit de⁹ ſpm filii ſui ĩ corda nr̃a:clamãs abba pr̃. Pe
trus uero ſcribebat.ſi uituperamur ĩ noĩe chriſti: beati qum ã glorię & uirtutis
ſpũs ĩ nobis rquieſcit.Dñs uero ſpm dixit ueritatis:& paracletũ ẽe:ex quo ꝓbat̃
pfectã ĩ hoc ẽe trinitatẽ.In hoc igit̃ uerbũ creaturã deificãs glorificat:Adpotans
patri ɔciliat.Qui uero creaturã cũ uerbo glorificat ex creaturis ipſe nõ eſſet.& q
creaturã adoptat a filio nõ ẽet alien⁹:Nã alterũ nec ẽe foret ſpu ex qtere: q nos
deo ĩ chriſto cõnecteret.Sʒ hoc abſurdũ ẽ:nõ ergo un⁹ ẽ ex creatis ſpũs: ſʒ pater
nę diuinitatis ꝓpri⁹.Q đ ãt ſupra creaturã ſit ſpũs:& ali⁹ ab eoꝝ nã:quę facta
ſũt:diuinitatis ãt ꝓpri⁹:ex his dẽuo ɔſpicer̃ licet.Immutabilis ẽ & ĩ uariabilis ſpſ
ſãctus.Sãctus.n.ſpũs ſapiẽtię iquit fugiet dolũ:& recedet a cogitationib⁹ iſẽſatis
Et petrus ait:In ĩcoruptiõe:& qete mãſueti.& qeti ſpũs:& iteꝝ ĩ ſapiã:Nã ĩcorru
ptibilis ſpũs tuus ẽ ĩ oĩb⁹:& nemo nouit:quę dĩ ſũt:niſi ſpũs dei:qui ĩ eo ẽ. Nõ ẽ
apud deũ:ut Iacob⁹ ait:dilatio uel tẽporis mutatio:Cũ igit̃ ĩ deo ſpũs ſãctus con
grue ĩmutabilis:ĩuariabilis:& ĩcoruptibilis fuerit. Quod ſi factaꝝ creataꝝ q; re
rũ natura mutabilis ẽ:ut q̃ ſeorſũ a ſubſtãtia dei ſũt:& ex nihilo ſubſiſtũt. Om
nis.n.iqt hõ mẽdax:& oẽs peccarũt:& priuati ſũt gloria dei. Angeli ẽt qui prin
cipiũ ſuũ nõ obſeruarũt.ſed ꝓpriũ domiciliũ dereliquerũt.In iob ãt ſi ɔtra ſanc
tos ei⁹ nõ credit. Stellę uero nõ purę ĩ conſpectu ei⁹.Et paul⁹ ſcribat:neſcitis qa
ãgelos iudicam⁹:nedũ tẽporalia:ſed diabol⁹ ẽt cũ ĩ medio cherubi ẽet:& obſigna
tio ſimilitudinis exiſterer: excidit ex cęlis rãq̃ fulgur: Quod ſi creaturę naturã
eiuſmodi habẽt:& de ãgelis talia ſcripta ſũt ſpũs ãt unus ẽ.& ĩuariabilis: & cũ fi
lio:cui⁹ ẽ ɔſtãtię ſẽp ĩmobilis?quę nã ſimilitudo ĩmutabili ɔ mutabilib⁹ fuerit?
Manifeſtũ ẽ eni:quia nec creatura ẽ:neq; oĩo de ſubſtãtia angelorũ. illi.n.muta
biles ſũt.ſed imago uerbi:& ꝓpri⁹ patris ẽ.Preterea dñi repleuit orbẽ terrarum
Sic.n.cãit & dauid.quo abibo a ſpũ tuo:& iteꝝ ĩ ſapiã ſcriptũ ẽ.ĩcoruptibilis.n.
ſpſ tuus ẽ ĩ oĩb⁹.Quę uero facta ſũt oĩa ĩ diſptitis ſũt locis. Sol qdẽ & lũa: & ſtel
lę ĩ firmamẽto.Nubes ĩ aere:& oĩb⁹ ſtatuit fines gẽtiũ.Angeli ad miniſteriũ mit
tunt̃:& uenerũt angeli:ut apparerẽt ĩ ɔſpectu dñi:ſicut ĩ iob ſcriptũ ẽ: Et ſomni
auit patriarcha iacob.et ecce ſcala firmata:cuius uertex perueniebat in cęlum.et ã
geli dei aſcendebãt et deſcendebant ſup eam.Quod ſi omnia ɔplet: et ĩ uerbo eſt
ĩ medio oĩuʒ ſpſ:ãgeli uero minores ĩ loco ſũt:et quo mittãt̃ illic ad ſũt:Nõ ẽ igit̃

dubium quid nec creatura: nec angelus: ut uos dicitis. spiritus est: Sed supra angelorum naturam. rursus enim ex his etiam uideres participabilem esse. spiritū sanctum: et non participem. Eadem. n. dicere non est uerendum impossibile est i quit: qui semel illuminati sunt: gestarunt quoq; donum cęleste. et particeps facti sunt spiritus sancti & bonū gustarunt dei uerbū. Angeli uero & alię creaturę ipsius spiritus sancti participes sūt: Iccirco. n. & excidere ipę possūe participes: sps aūt idē est & participabilis: Creaturę uero sūt ipsius partici pes: Nō esset iam sps sanctus uel angelus: uel alia creatura. sed uerbi ꝓprius: aquo datus participatur a creaturis. Videas. n. illos & filiū dicerē creaturā: cuius omnes in spiritu participes facti sumus: Ad hęc unus ē sps sanctus: creaturę uero multę. Angeli. n. milies milia & decies milies decem milia. Luminaria quoq; multa. & throni: & dominaciones: & cęli: & cherubim: & seraphim: & archangeli multi. Et nō sunt creaturę unū: sed multę omnes atq; diuersę: At si sps sanctus unus est: creaturę uero multę: & angeli multi: quę nā similitudo spū cū his est: quę factę sunt? Nec incertū est: ꝙ nō ex multis est ips: sed neq; angelus. Vnus est. n.: immo uero unius uerbi ꝓprius: & cū substantialis est. Hęc si etiā ꝑ se singula de sps sancto dicantur: & spiritum ostendunt: nec natura: nec substātia cōe quicq̄ siue ꝓpriū cum creaturis habere: Sed alium abis esse: quę facta sunt ꝓprium uero substantie & diuinitatis filii: & non alienū ab ea: ob q ipse cū sanctę quoq; trinitatis sit in sensibilitatē illorꝫ confūdit: Verū tamē unā cū his ipsā quoq; ab initio traditionē doctrinā & fidem ecclesię catholicę uideamus: q̄ doius dedit: apostoli prędicauerūe: patres obseruarunt. In ac. n. fundata ē ecclesia: a qua qui exciderit christianus nec sit. neq; dicatur: Trinitas igitur sancta est atq; pfecta in pre & filio & spiritu sancto diuinitus celebrata. q nihil alienum uel ex trinsicus ꝯtractū hēt: nec ex eo cōsistat ꝙ fabricatur & fit: sed ex eo tota ē q d' creat & fabricat. Et nā sibi ipsa similis est. & indiuisibilis. & una ipsius est operatio. pr. n. per uerbum in spiritu sancto oīa facit: & sic sancte trinitatis unitas saluatur. Sic unus deus in ecclesia predicatur: q supoia & ꝑ oia & in omnibus est. super omnia ut patet: q̄i principium: & fons: per oia: ut per uerbū: in oibus: ut in spiritu sancto. Est aūt trinitas non noīe tenus solum: & representatione dictionis. sed re & substantia trinitas. Vt. n. pater est: q est. ita uerbum eius est: q ē super omnia deus. & spiritus sanctus non fictus ē: sed existit uereq; substat: Et his ecclesia catholica nec minus sentit: ne in istos cū caipha iudeos neue in sabelium incidat: nec plus concipit: ne in mulriplicum. gentilium deitatem precipitet: Quod aūt hęc sit ecclesię fides discāt quomodo apostolos mittens dominus dicebat: Euntes docete omnes gentes batizantes eos: in nomine patris & filii & spiritus sancti: Apostoli uero ꝓfecti sic docuerunt: & hęc est in omni sub cęlo terra predicatio: cum hoc igitur ecclesia fidei fundamētum habeāt dicāt denuo nobis illi' atq; respōdeāt trinitas sic an dualitas: Si dualitas spiritus a uobis cum creaturis cōnumeretᷣ. Sed hoc mō sensus noster nō in uno đo ē: q sup omnia et ꝑ omnia et in omnibus est. Nā spiritum nō hētis q in omnibus est quē ad diuinitate diuiditis: et alienatis. Et perfectio urā. q̄ uos dum ita sentis facere putatis. nequaq̄ in diuinitate pficitur: Miscetis. n. cum ipsa creaturā: et theologia urā ē. qualis arianorꝫ atq; gentilium: q creaturam cum deo iungitis: quā ipse per suum uerbum creauit: Sic uero dispositi cuius spei estis? aut quis uos deo connectet? qui non dei sed creaturę spiritum habetis? Et quę nam audatia urā est atq; temeritās? qui patrem et uerbum eius ad creaturam deuoluitis: et itē creaturam deo coęquatis: hoc autem facitis de spiritu quasi de creatura somniātes et ipsum in trinitate constituentes. Quę uero et in sania uestra est? ut iniuriā cogitetis in deum? quādo qđ a uobis nō āgeli omnes siue creaturę: sed ex his unus deo et ipsius uerbo cōnumeratᷣ? Oportebat. n. postq̄ semel secundū uos agelus

est:et creatura spiritus:et intrinitate constituitur:non unum:sed omnes creatos angelos cum diuinitate statuere. Nec deinde trinitatem : sed turbam quandam diuinitatis inumerabilē esse:ut in hoc ēt uŕa hęc:quę uideť esse pfectio : distractam passim i stabilis uarietate fieret.hac nāq; uestrę sūt et arianoꝝ pfectiones : qui contra diuinitatē cogitatis & pręter deū creatorē oium creaturę seruitis:Hęc igitur absurda uobis occurunt si dualitatem dicitos. At si trinitas est:ut certe est demōstrata.est aūt indiuisibilis esse neq; dissimilis necesse est unā ipius sanctitatem. unam sempiternitatē esse inmurabilitatis q; naturā. Sic.n. tradita in eā fides nos deo conglutinat:& qui subtrahit de trinitate aliquid:quiq; isolo patris noīe baptizať uel filii aut sine spū i patre & filio nihil accipit:sed inanis & in imunis pmanet.& ipe et qui dare uideť Nā perfectio in trinitate est:ita qui filiū a patre diuidit:uel spiritū ad creaturas deuoluit:nec filiū habet:neq; patrē .sed sacrilegus ēt & infideli deterior:& omnia magisq̄ christianus est.& merito quidem.Nā quem admodū unū est batisma i patre & filio & ipūscō pfectū:& una in eo fides ut apostolus ait:ita et sancta trinitas:quę in ea est:et secū unitur nihil inse cŕatū habet: et ipa trinitatis unitas idiuisibilis:et una i ea fides.Quod si pro restra adiuētione non ita est o tropici:sed spūm sāctum creaturā dicere somniastis:iam non una fides uestra est.nec baptisma unū sed duo:Vnum quidē i patre et filio: alterū in āgelo ꝗ creatura est:et nihil uestrum ꝑptęrea certū est neq; uerū : Nam quę creato cū opifice cōmunitas?uel quæ inferioribus creaturis cū uerbo:qđ eas fabricatur unitas?Hoc cū nosceret beatus Paulus:non ut uos trinitatem diuidit:sed unitatem eius docens corinthis de spūalib⁹ rebus scribit:et omnia i unū deum pr̄eȝ sumatim refert:dicens. Diuisiones aūt gratiaꝝ sūt.idem aūt spūs : et diuisiones ministerioꝝ sunt:Idē aūt dn̄s:et diuisiones operationū sunt :idem aūt deus:qui omnia operať i omnibus:Quæ.n.spūs ūicuiq; diuidit:hæc a patre per uerbū cōtribunť . Omnia. quę pr̄is sunt filii sunt iccirco et ea quę a filio in spū datur patris sunt dona:Et cū spūs sit in nobis.et in hoc ipo pater ita sit illud ueniemus ego et pater et mansionē apud eum faciem⁹.sicut dictumē.Vbi.n. lux ibi et splēdor :et ubi splēdor ibi et eius operatio et gr̄a splendorē referens:Et hoc quoq; apostolus docens corinthiis item scribebat in altera epistola dicetis gr̄a dn̄i iesu christi et caritas dei et cōmunicatio sancti spiritus cū omnib⁹ uobis: Nam et gr̄a quę gratis datur intrinitate datur a patre per filiū in spū sancto:Sicut.n. ex patre per filium gr̄a datur sic tributionis cōmunicatio in nobis non esset nisi i spū sancto:Huius.n.ꝑticipes caritatem patris habemus et filii gr̄am et ipius spūs sancti cōmunicationem:Vna ergo ex his quoq; operatio trinitatis ōnditur Nā ea quę ab uno quoq; dantur non differētia neq; diuisa:sed intrinitate dari et omnia ex uno deo esse apostolus significat.Hūc ergo cum creatura non sit sed unitus filio sicut filius unitus est patri qui cum patre et filio conglorificatur: et cum uerbo diuinitus celebratur et opera facit quę pater per filium operatur: Hunc inquā siquis creaturam dicit quomodo non in filium ipsum palam impius existit ? Nihil enim est ꝙ non per uerbum in spū fiat et operetur:Hoc et in psalmis canitur Verbo domini cęli firman sunt et spiritu oris eius omnis uirtus eorum et centesimo quadragesimo septimo psalmo mittet uerbum suum et liquefaciet ea flabit spiritus eius .et fluent aquę et iustificari sumus ut ait apostolus in nomine domini nostri;et in spiritu dei nostri indiuisibilis enim est a uerbo spiritus :Quippe cum christus dicat ueniem⁹ ego et pr̄ simul uenit et spiritus n̄ aliter q̄ filius i nobis hiturus:Dum paulus scribat ephesiis ut dedit uobis secundum diuitias gloriæ suæ uirtute corroborari p spiritum suū i iteriori homie hitaŕ christū : Et cū fili⁹ i nobis sit ē ēt pater:dicēte filio ego i patre et pater i me:Et iō ꝯ uerbū sic in prophetis in ipso spiritu sancto ꝓphetant:Cum igitur scriptura dicit Et factū

nic hora & nūc est q̄n ueri adoratoꝛs adorabūt patrē i spū & ueritate Et.n.pater tales quęrit qui se adorēt q̄a spūs est de⁹: & equi adorāt eum adorar oportet i spi ritu & ueritate Hic ergo demōstratum est filium ipm ueritatē eēe: quēadmoduȝ ipse dixit ego sum ueritas de quo et ,ppheta dauid dicēs iplorabat Emitte lucem tuam & ueritatē tuam: Verum adoratores adorāt prēm filium i spū et ueritate ꝯ fitentes iseperabilis.n.est a filio spiritus sicut a patre filius ipe ueritas testat̄ di cēs. Mittam uobis pacleton spūm ueritatis qui ex patre procedit quē mondus ac cipere nō potest. qui sunt negantes eum ex patre i christo esse oportet igit̄ ad ueri dicoꝝ imitationē ꝯsentire & cōcurere ueritati Quod si posthac etiā nec discere uoluerit nec itelligere potuerit at blasphemare desināt nec trinitatem diuidant. nec auita ipi diuidantur nec spiritum sāctū creaturis cōnumerent nec sicut phat i sai quondā quæ spīsācti sunt hezebuel attribuebāt: ita & isti non inferiora audē tes irremissibilē et nunc & postea pœnam cum illis sustineant:

p Hotius archieps cōstātinopolis ad frēm suum tarasium de sermoni bus magni iter sanctos athanasii archiepi alexādrię in sermonibus in quit ubiq; locutione clarus est: & breuis et siplex. acutus tamen: et al tus. et argumentationib⁹ oīo uehemēs. et in his tanta īquit ubertas ut admirabilis sit: Logicis āt methodis nihil tenuiter. nihil iuueniliter: ut pueri: et ru des: sed philosophice: sed magnifice utitur: Scripturaꝝ testimoniis: ac demōstra tionib⁹: ad uicendum cōmunitus est: et in primis sermo ille: qui de humanitate uerbi dei hitus est: et quinq; in arrium libroꝝ uolumiā: quod ē de omni herese trophæum: sed de ariana potissimū. Et si quis theologum gregorium: et diuium basiliū diceret ex boc libro tāq̄ fōte quodā hauriētes: ofonis suæ pulchros illos ac plucidos. contra errorē fundere fluuios: non iret: ue arbitror: procul a simili tudine: Scripta sunt āt ab eo īquit: et i ecclesiasten cōmentaria: gr̄a tn̄ et ornatu uere excellunt sermones: contra apolinarium: et epistolæ quotquot sui ipsius exi lii excusationem continent:

ATANASII ARCHIEPISCOPI ALEXANDRIAE NOSTRI INTER SANC TOS PATRIS CONTRA GENTILES.

d Iuini cultus: et uniuersoꝝ ueritatis cognitio: non tātum humana doc trina īdiget: quātum ipse pse cognosci potest. Quotidie ferme rebus exclamat: et sole clarius se ipsā p christi doctrinā ōndit: Sed tn̄ cupiēti tibi de ea nō nihil: audir̄: age Omachari: ,p uiribus nostris de fid̄ chri sti paucha exponam⁹: tibi quidē: q cū eam ex diuinis eloquiis īuenire possis: ,pbe tamen ab aliis etiam audite concupiscis: Sacrę enim: spirtualesq; scripē æ ipsę p se ad professionem ueritatis sufficiunt Sunt autem et multi de his r̄bus sermones a beatis doctoribus nostris compositi: Quibus siquis inciderit: scripturarum interpretatione quodam modo intelliget. et quam appetit cognitionem consequi poterit: Nunc uero: quoniam prę manibus doctorum scripta nō habemus: neces se est: quę ab illis didicimus: ea nunciare tibi et scribere. dico autem saluatoris christi fidem: ne quis uillem existimet sermonis nostri doctrinam: nec absur dum esse arbitretur in christum credere: quemadmodum gentiles insultant et soluto risu nobis illudunt: nihil aliud: q̄ christi crucem obiicientes. inquo pręcipue tarditatem eorum quispiam commiseratus fuerit: q crucem calumniā tes: uirtutem eius non uident: quę totum terrarum compleuit orbem: nec diuię cognitionis opera: quę per eam patefacta sunt omnibus: neq; enim si & ipsi di ui nitatem eius diligenter. considerarent: sapientiam tantam ludificarent: sed poti⁹.

hunc agoſcerent: ſaluatorem uniuerſi: & cracem non detrimentum creaturę: ſed
remedium extitiſſe: Si enim ſurgente cruce omnis idolatria ſoluitur omnis deme
num phantaſia hoc ſigno propellitur. Sollus chriſtus colliteur: & per ipſum pa
ter agnoſcitur: Aduerſani erubeſcunt. & aduerſariorum qotidie animos latenter
ipſe conuertit: quo nam modo (ſic enim ad eos non irrationabiliter quiſpiã di
xerit) quo nam modo humanum ad huc licet putare negotium? & non potiꝰ uer
bum dei: & ſaluatorem uniuerſi: qui aſcendit in crucem. Sed iſti non aliter mihi
uidentur affecti. q̃ ſi quis ſolem nubibus obtectum irrideat: Lumen uero eius ad
miretur: ꝙ omnem ab eo creaturam illuſtrari uideat. Vt enim bonum eſt lumen
& luminis princeps: ſol melior. ita cum diuinum pręceptum ſit: cuius cognitiõe
uniuerſus orbis terrarum completus fuerit: Neceſſe eſt huius bene geſtę rei du
cem: ac principem deum eſſe: & dei uerbum: Dicamus igitur quantũ aſſequi poſ
ſumus: Primum arguentes infidelium ſtulticiam: ut confutatis mẽdacis: ueritas
deinde ipſa per ſe luceat: & tu confidas o homo: ꝙ ueritati credideris: & chriſtũ
agnocens deceptus non fueris. Tibi autem conuenire arbitror: ſi chriſtum amas
de chriſto disputare: Nam & te credo cognitionem huius: & fidem rebus
omnibus precioſiorem ducere: Ab initio quidem uitium non erat: nam ne nunc
quidem in ſanctis eſt: nec omnino per ipſos exiſtit. homines autem hoc poſtea co
gitare ceperunt: & per ſe ipſos fingere: unde etiam idolorum opinionem ſibi ipſi
formaruut: falſa pro ueris exiſtimantes: Opifex enim uniuerſi: & rex omnium
deus qui longe ſuperat omnem ſubſtantiam & cogitationem humanam. ut q bo
nus: ſuperq; bonus eſt: per proprium uerbum ſaluatorem noſtrum ieſum chri
ſtum: humanum genus ad imaginem ſuam fecit: Et hominem ipſum conſtituit:
contemplatorem rerum: & cognitorem per ſimilitudinem ſuam: Cui dedit etiam
proprię ſempiternitatis intelligentiam: & cognitionem: ut identitatem ſeruãs: nũ
q̃ nec a dei contemplatione deſiſteret: nec a ſanctorum cõſuetudine recederet: ſ;
cum eius: qui deberat gratiam haberet: haberet & propriam ex patris uero uertu
tem: diuinitate exultaret: & cum ea coloqueretur. uitam uiuens letam: uere beatã
& imortalem: Nam ſi nihil ei obſtet: ad dei cognitionem: contemplatur ſemper
puritate ſua patris imaginem: & deum uerbum: Cuius etiam ad imaginem factus
eſt. obſtupeſcit autem illius in omnia prouidentiam. mente concipiens: cum fac
tus ſit rebus ſenſibilibus: & omni corporea per ſpicacitate ſuperior: Quin etiam
quę in cęlis diuina ſunt: ac ſpiritualia mentis. uirtute pertingit. ubi .n. mens ho
minũ a corporibus ſequeſtrata eſt: nihil extrinſecus hẽt: cũ eoꝝ cupiditate per
mixtũ: ſed tota ſecũ ipa eſt: uelud ab initio fuit. Iã tũ ſenſibilia et hũa oĩa tranſcẽ
dens: ſublimis euentur: & uerbũ intuens: uidet in eo: & uerbi patrẽ: ipſius ꝯtem
platione capta: Cuius et deſiderio renouatur: Qualẽ primũ hominẽ ſacrę ſcrip
turę dicũt: q ẽt ſecundũ ebręoꝝ ſcripturã: adã noĩatus eſt: ab initio liberioꝛ licẽ
tia i deũ hũiſſe mentẽ: & uixiſſe ſanctis ſpiritaliũ reꝝ ꝯtẽplationẽ: quã in loco illo
huit que & ſanctus moyſes paradiſũ methaphorice noĩauit. potis eſt aũt puritas
aĩę deũ. ẽt ipa p ſe ſpeculari. quẽadmodũ & dñs inquit. Beati mundo corde quo
niã ipi deũ uidebunt? Sic igit opifex: ut dictũ ẽ: hoĩũ genus ꝯſtituit: & ita p man
ere uoluit: hoĩes uero melioribꝰ neglectis rebꝰ: in q bꝰ ẽt ꝑcipiẽdis oſcitabãt: ea ꝯ
qſiuerũt: q̃ ſibi ꝓpiora eſſẽt: ꝓpiora aũt ipis erãt: corpus: & corporis ſẽſus. Hinc
mẽtẽ ſuã ſpiritualibus rebus priuarũt: ſe ipos aũt ꝯſiderate cępunt: & cũ ſe ipos
cognoſcerẽt corpori ſenſibilibꝰ ꝙ alijs inherẽtes: ꝓpũs capti rebus in ſui cupidi
tatem ceciderunt: ſua ipſoꝝ digniora putãtes: q̃ rerum diuinarum contemplatio
nem. et cum uerſarentur in illis: nec a proprioribus deſiſtere uellent: corporis
uoluptatibus animam ſuam. addiuxerunt: omni cupiditate perturbatam
atq; confuſam: Poſtremo uirtutis obliti ſunt quam ab initio diuinitus acceper

ant: Hoc et ex primo formato homie quispiam. uerum esse cognosceret: ueluti sacrę de illo scripturę loquunt: donec mentē in deum: ac dei contemplationem habuit: auersatus est corporis cogitationem. ubi uero serpentis cōsilio destitit ab intelligentia dei: se q; ipsum considerare cępit: tūc & in corporis cupiditates ceciderunt: & se nudos esse cognouerunt: & cognoscentes erubuerunt: nudos autem cognouere se ipsos non a uestibus tantum: sed quod diuinaꝝ rerū cōtēplatione spoliati erant: et cogitationem in diuersa: contulerant: Cum enim ab eo: q unus est: et uerus (deum dico) & ab eius desiderio cogitationem auertissent: cōsequenter in uarias & singulas corporis cupiditates inciderunt. Postea cuiusq; rei: & multarum (ut fieri solet) cupiditatem admittentes in his habitum etiam facere cęperunt: ut propterea illas amittere timerent. Hinc animę sunt pauores: & metus: & uoluptates: & mortalium rerum sensus. Nam: cum a cupiditatibus absistere nolit: mortem metuit: et corporis seperationem. Rursus: cum res eiusmodi cupiat: et eas consequi non possit: occidere: ac iniuriam facere didicit: Quomodo autem et hæc faciat: non absurdum est: pro uiribus ostendere. Abducta a rerum spiritalium contemplatione: cum singulis abuteretur corporis actionibus: et corporis cogitatione capta: bonam sibi uoluptatem esse sentiret: aberrans boni nomine abusa est: et ipsum urebonum: uoluptatem esse putauit. ut si quis mente captus esem aduersus deceptores exquireret: et hoc faciens respicere putaret. Amplexa uero uoluptatem uarie illam explere cœpit: Siquidem natura facile mobilis tametsi res bonas auersatur: attamen moueri non desinit. Mouetur ergo: non iam ad uirtutem: nec ut deum intelligat: sed uana considerans ui suam peruertit: qua in his abutitur cupiditatibus: quas excogitauit: Cum liberi creata sit arbitrii: potest enim sicut ad bōa nihilare: ita ad mala conuerti: Bonū uero aduersata prorsus: quę contraria sunt considerat. Neq; enim omnino quiescere potest: quin moueatur. Quando quidem est: ut ante dixi: natura facile mobilis: et cum liberum sui ipsius arbitrium cognoscat: uidet se ipsam posse: ad utraq; membris corporis uti: ad uera scilicet et falsa: uera sunt autem bona: falsa econtrario friuola. Et uera quidem appello bona: quoniam ex deo: qui uere est: similitudinem habet. Falsa autem dico mala: quoniam nulla cum esset hominum cogitationibus ficta sunt. Corpus enim: cum oculos habeat: ut creationem inspiciat: et per concordem hanc rerum compositionem opificem cognoscat: auditum ut diuina eloquia: et mandata percipiat: manus ut in res neccesarias exerceat. in dei precationem tollat: anima a contemplatione bonorum: et ab ea quę in his est inclinatione seiuncta: consequenter aberrans in contraria mouetur. Porro dum uim suam inspiceret: et ea ut ante dixi abuteretur: cognouit quod etiam in contraria potest: corporis membra mouere: et ob eam rem pro eo: qđ est creationem inspicere: ad cupiditates oculum auertit: et se hoc etiam posse demonstrat. et dum modo moueatur: suam putat seruare dignitatē: nq; peccare dum facit quod potest: quæ nesciat non ideo se natam esse: ut simpliciter moueatur: sed qđ opprtet ad id moueatur. iccirco: et uox apostolica pronunciat: omnia: licet: sed non omnia expediunt: At uero hominum audacia non ad id quod expedit: et decet sed ad id quod potest intenta: perperam facere cępit. Hinc manus inaduersum mouens: cędem perpetrauit: Aures traduxit in ob auditionem: alia prolegitime generanda sobole: membra in adulterium: linguam pro benedictione i blasphemiam: in conuitia. in periuria. Rursum uero manus in furta: in pulsationes hominum: Narres in uaria odorum genera uenerorum: Pedes in celeritatem effundendi sanguinem. Ventrem in ebrietatem et crapulam in explebilem: quę omnia uitia sunt animę: atq; peccata. horū aūt causa nulla ē alia: q̄ a rebus melioribus auersio. Vt. n. in stadio equis instans auriga si metam contempserit:

quo intendere debet:auersusq; ab ea:agitet equum temere : quemadmodum po
tuerit ( potest autem quemadmodum uult ) in obuios plerunq; impellit:pleq;
q; per præceps agit:illatus quecunq;:se ipsum equorũ uelocitate pertulerit: rat⁹
dũ ita curit:a meta non decerrare:Fuge enim solum intentus est:nec se uidet ex
na metam euasisse:Sic& anima diuertens a uia iudei:cum præter honestum : mẽ
bra corporis impellat:sed ipsa potius cũ his pariter a semet ipsa impellatur: abe
rat & malum sibi ipsa fingit:nec de uia se declinasse uidet:& extra ueritatis metã
euasisse:ad quam beatus paulus:uir christo plenus intendens dicebat:ad metam
festino:ad brauium supernæ uocationis christi iesu:Intuens igitur bonum uir sã
ctus:malũ nunq̃ fatiebat : Gentilium igitur nonnulli cum aberrassent a uia : ne
q; christum cognouissent:peccatum in substantia & per se ipsũ esse dixerunt : bi
fariam errantes:qui uel opificem priuant:ne sit rerũ omnium factor:neq; eni ea
rum dominus essent.Si quidem peccatum secondum eos substantiam per se ipsũ
haberet & essentiam:uel rursus si omuersi eum uolunt:mali & necessario factorẽ
esse concedent:quando in his quæ sunt:placet & malũ esse.hoc autem absurdum
esse:nec fieri posse manifestum est:non enim ex bono malum:neq; in ipso est: ne
q; per ipsum:quippe bonũ esse desineret si mixtam naturã haberet:uel mali cau
sa esset:qui uero per heresin ab ecclesiastica doctrina exciderunt:& quod ad fidẽ
pertinet naufragium fecerunt:Hi quoq; mali substantiam esse delirant: & alterũ
sibi fingunt præter uerum christi patrem deum: & hunc in genitum : mali⁹ facto
rem & peccati principem:& creationis opificem.hos autem facile quispiam refel
lerit:& ex diuinis scripturis:& ex ipsa hominum intelligentia:unde hæc ipsi cõ
muniscentes insaniunt: dominus igitur & saluator noster iesus christus in euan
geliis suis:moyse uerba.ↄfirmans ꝙ dominus deus unus est:confiteor tibi pater
inquit cęli & terre.Si autem unus est deus:& hic cęli terre q; dominus:quo nam
modo alius præter eũ deus fuerit?Vbi nã & ille qui secundum ipsos deus est?Cũ
unus & uerus deus uniuersa cõpleat:quæ cæli ac terræ ambitu continentur?Quo
modo rerũ factor esset & alius?quarũ deus ipse & pater christi dñatur secundũ
saluatoris uocẽ?nisi forte eorꝫ quæ boni sunt dei malũ quasi equa lance dicerent
dñari posse:Quod si hoc dicunt uide quãtũ impietatis incuerunt:In his enim q
pari potestate sunt:nec superius quicq̃ inuen iretur :nec fortius.Et enim si alter
est altero nolente par utriusq; uirt⁹:& infirmitas:Virtus qdẽ:ꝙ ipsi iter se alter
alterius uoluntatẽ in eo ꝙ sunt uincunt:infirmitas uero:ꝙ nolentibus ipsis res
præter sniã euenũt.est .n.bonus præter sniã mali.est & malus:præter uoluntatẽ
boni:Preterea( hoc &.n. inqet aliquis )Si ea quæ uidentur opera sunt mali : ꝙ
nã opus est boni?uidetur.n. nihil præter solã opificis creationẽ:Vnde autẽ bo⁹
esse cognoscetur?si nulla eius opera sint:per quæ cognoscatur?Ex operibus .n.
artifex agnoscitur:Quomodo aũt duo fuerint sibi inuicẽ contraria:uel quid erit
quod ista diuidat:ut separata sint?Simul .n.esse non possunt:cũ alterũ ab altero
destruatur:Sed nec alterũ esse potest in altero:propter eorũ disiunctionem:dissi
militudineq; naturæ:Ternũ igitur sueget aliquid diuidẽs:ꝙ & ipsũ deus erit.hoc
uero ternũ:cui⁹ naturæ fuerit?bone ne?an mali?Incertũ esse apparebit nã utrius
q; ipsũ naturæ esse non potest.Cũ igitur hæc eorũ sententia uim nullã habere cũ
probetur:necesse est ecclesiasticæ cognitionis elucere ueritatẽ ꝙ nec a deo malũ
est:nec in deo:nec ab initio fuit: nec ipsius ulla substantia:Sed hoĩes:postq̃ bo
ni ↄtẽplatione priuati sũt:inani asibi: & quæ ipi uolunt cogitare:& fingere cepũt
ut.n. si quis lucente solem omnẽ sua luce terrã lustrante claudens occulos tene
bras sibi ipe fingat:& iõ tanq̃ in tenebris errans obãbulet: sępius quæ cadat p pre
ceps subactus:nec lucẽ:sed tenebras ẽe putet.Quippe:q pspicere existimet cum
omnino nõ uideat:sic & anima hominũ oppresso oculo:p quẽ potest intueri deũ

sibi ipsa composuit mala: in quibus mouetur : demens quę nihil cum faciat: aliquid se facere existimat: Siquidem inania fingit: nec ipsa qualis facta fuerat: talis et perstitit: sed qualem se contaminauit: talis quoq; uidetur: Facta enim fuerat: ut deum intueretur: et ab eo illustraretur: ipsa uero corruptibilia pro deo quęsiuit et tenebras: sicuti spiritus quodam loco per scripturam inquit : Deus hominem fecit rectum: ipsi uero quęsiuerunt cogitationes multas inuentio igitur : et excogitatio peccati hominibus ab initio sic nata est atq; formata. Quomodo autem ad idolorum quoque insaniam deuenerint: dicere iam necessarium est: ut cognoscas idolorum inuentionem: non a bono fuisse: uerum a malo. Quod aũt principiũ malũ: habet nulla ĩ re bonũ esse iudicaretur cum omni ex parte malum sit: Anima uero hominum: nequaq̃ peccati cogitatione contenta : se ipsam pedetemtim cepit in deteriora deducere. cum enim uoluptatum uarietates didicisset: ac rerum diuinarum obliuione detenta corporis delectaretur affectibus: pręsentia solum intuens et gloriam eorum nihil pręterea putauit esse amplius: q̃ quę uiderentur sed bona esse temporanea solum atq; corporea. Auersa igitur et oblita se ad ymaginem esse boni dei: iam non uidet sua ipsius uirtute uerbum dei : per quod facta est: Sed alienata a semet ipsa falsa considerat: atq; componit. nam corporalium cupiditatum implicationibus: id quod in ipsa est: speculum inuoluens: quo solo patris ymaginem intueri poterat: iam non uidet: quę animã intelligerẽ decet sed passim uagatur: et ea sola uidet: quę sensui obiiciuntur: hic iam omni carnea cupiditate repleta: et eiusmodi opinionibus perturbata: hunc deinde: qui mente exciderat deum corporeis denuo rebus: ac sensibilibus fingit: et his quę uidentur dei appellationem imponit: ea solum magnificãs quę ipsa amat: et quasi iocũda intuetur. Pręcipue igitur idolatrię causa peccatum : Homines enim sibi ut uanũ peccatum concipere: sic et uanos deos fingere didicerũt: uelutí si quid in profundum abditus non iam lucem: nec quę in luce uidentur aspiceret : ꝙ oculi ipsius ad ima inclinarent superq; cum aquę infusio procumberet. Quę uero ĩ profundo sunt tantumõ sentiens nihil pręterea aliud esse q̃ quę obuersarentur. et uera eadem ac propria esse putaret. Sic et primi hominum uecordes in carnis cupiditate: et cogitatione demersi: atq; etiam diuinę obliti contemplationis: et glorię nubila mente: sed amentia potius usi: ea quę uidentur deos constituerẽt: creaturam pro creatore glorificantes: et opera potius q̃ dominum deum eorum auctorem et opificem deificantes: Sic autem in pręposito exemplo: qui in profundũ abditi sunt q̃to magis descendunt : tanto etiam obscuriora et profundiora incurrunt. sic et homium generi euenit. Neq; enim simplicem habuere idolatriam: nec unde cęperunt: ibi et pstiterunt: Sed quanto diutius in primis uersati sunt: tãto inamores sibi inuenere superstitiones: Et cum priorum sacietatem non capessut: aliis denuo impelebantur malis: qui turpissimis rebus augescerent: et impietatẽ suam in maius extenderent. Hoc etiam diuina scriptura testatur dicens: Cum uenerit ipsius ĩ profundum malorum contemnit: Nuper enim resiluerat mens hominum adeo: et cogitationibus homines ac opinibus descendentes: Cęlo primũ et soli ac lunę et astris diuinum honorem attribueret illos non solum deos esse uerum et alia consequi putantes: quę secundum ipsos auctores essent: Deinde cum obtenebratis considerationibus dilaberentur ętherem et aera et quę in aere sunt deos appellarunt. Procedentes uero in malis elementa etiam et primordia constitutionis corporum calidam frigidam aridam humidam q; substantiam deos cõcelebrarunt: et quemadmodum prostrati omnino per terram uoluntantur terrestium ritu coclearum sic et impiissimi homines postq̃ ceciderunt: ac deciderunt a ꝯtemplatione diuina continuo et homines et hominum formas quosdam dum uiuerent alios post mortem diis annumerarunt. Ad hęc autem peiore consilio et ra

cionatione in lapides etiam et robora. et reptilia: maris ac terrę: et immanes brutorum feras: diuinam augustamq; dei appellationem contulerunt: eis q; omnem dei cultum attribuerunt: & deum iterum: qui uere est deum inquam christi patrē auerterunt: Sed utinam hactenus amentium stetisset audatia: nec ulterius progrēdientes se ipsos impietatibus contaminassent. Non nulli enim usq; adeo cogitatione pręcipites fuerunt & mente capiti, ut etiam quę nusq̄ nullatenus essent: nec in rerum natura apparerent ea tamen sibi ipsi comminiscerentur: deosq; confingerent: si quidem humana iūcta cum brutis: & quę dissimilia sunt natura in unum compacta ueluti deos coluerunt: quales sūt apud egyptios cynocephali & ophiocephali: & onocephali & apud libes criocephalus hammon: Alii uero partes corporis caput & humeros: & manus: & pedes seorsum digesta unum quodq; dedicarunt: & prę diis habicerunt: ut quibus satis non esset ex uniuersitate solidi corporis religionem habere. Coeteri fruentes impietatem horum inuentionis & sui ipsorum flagitii occasionem uoluptatem & cupiditatem deos faciunt: ac uenerātur: Qualis est apud eos cupido: & in papho uenus. Quidam uelut ī peionbus ambitiosi ausi sunt principes suos: uel etiam filios ipsorum in deos trasferre q; eorum uel imperium uerebantur: uel tyrannidem metuebant: ut in creta celebratus apud eos Iuppiter. in archadia mercurius: apud indos bachus: apud egiptios isis & osiris & orus: & nuper antinous indolictis habitus ab adriano imperatore romano. quem & si hominem noi int: nec probum hominē sed flagitii plenum: metu tamen principis obseruant: Adrianus enim cum ī egyptiorum regione uersaretur morientem antinoum uoluptatis suę ministrum adorari iussit: id quid' ipse quod etiam post mortem puerum amabat: sed tamen contra se argumentum contra omnem idolatriam testificationem prebuit: q; non aliter apud homines inuenta fuerit q̄ propter eorum. qui inuenere cupiditatem. Sicut etiam sapientia dei testatur dicens principium fornicationis cogitatio idolorum. nec sane admiratus fueris: nec procul a fide hęc dici putaueris quando quidem non multo ante uel nunc etiam fortasse romanorum senatus principes olim suos: q; abinitio fuerunt uel omnes uel quos ipsi uolunt & censent inter deos esse decernunt: & deos uenerari scribunt: quos enim oderem hos tanquam hostes iuxta naturam fatentur: & homines nominant: Quos autem caros habent hos iuxta uirtutem adorari iubent quasi deos facere in potestate habeant ipsi cum sint homines: nec se mortales esse infitientur: Oportebat aut qui alios faciunt deos: ipsos potius deos esse: quod enim facit eo quod fit prestantius esse debet: & qui decernit eo qui decernitur dignior sit necesse est: & qui dat omnino gratificatur qd' habet: his uero qui accipiunt potior est: & melior. Si ergo quos ipsi uolunt hos deos esse decernunt: oportebat primum & ipsos deos esse. Sed hoc mirum est: q; ipsi cum moriantur ut homines suum ipsorum arguunt falsum esse decretum: q̄ hii quos ipsi deos fecere: Hęc autem consuetudo nec noua est: nec a senatu romano cępit. Sed ab antiquo prius erat & premeditabatur in cogitatione idolorum: Dii namq; apud gentiles antiquitus celebrati iupiter: neptunus: & apollo ceres uallas: & diane: uulcanus: mercurius: & iuno: decretum est ut dicerentur dei iussis thesei: cuius apud grecos monumenta extant. Et qui decreuerunt tanq̄ hoies mortui lugentur: qui uero decreti sunt tanq̄ dii inmortales uenerantur. O absurditatem: & insaniam magnam: Cum eum norint: qui iussi eos. qui iussi sūt digniores putant: & utinam ad mares usq; pergeret idolatrarum furor: nec in feminas diuinam appellationem conferrerent: Ham & foeminas dei honore dignantur & cultu: quas nec rerum quidem. peccatorum consilio adhibere tutum est: sicuti quae iusse sunt a theseo quemadmodum prediximus Apud egyptios uero isis & proserpina & neotera: & apud alios uenus: Nam aliarum noīa nec dicere quidē

pium esse arbitror: cum omni sunt ludificatione plena. Multi enim nõ modo superiori tempore: uerum et ętate nostra carissimis priuati fratribus: cognatis: uxoribus: Multe etiam uiris quos omnes natura arguit homines esse mortales: cum eos pręnimio luctu pinxissent: statutis feriis consecrauere: quos deinde posteri propter imaginem & artificii ambitionem deos coluerunt: rem pręter naturam admittentes. Quos enim parentes non ut deos fleuerant (Neq; enim eos siquidē deos esse cognouissent tamq̃ perditos deplorassent: Quippe qui eorum imaginē iccirco pingebant: quod ipsos non solum deos non esse: sed nec omnino quidem esse putarent: ut hoc ipsum quod iam esse desierant: per imaginis representatiōē consolarentur) his tamen stulti homines tanq̃ deis supplicant: & ueri dei honorem imponunt. Itaq; in ęgypto nunc etiam lamentatio de osiridis & ori et typhonis: & aliorum amissione celebratur: Et dodonę e bala: & cretę corybantes iouem arguunt non deum esse sed hominem et hunc effero de patre natum: Illud certe admirando quod plato illę apud gręcos sapientissimus: qui se multa de đo scire iactitat: in piraeum cum socrate uenit dianam ueneraturus hominis arte cęlatam: Hos & eiusmodi insanas idolorum inuentiones superiori tempore: et multo ante scriptura docuit dicens: initium fornicationis cogitatio idolorum: Inuētio autem ipsorum corruptio uitę. Neq; enim fuerunt ab initio neq; in sęculum erunt inanis enim hominum gloria uenit in mundum: & propterea breuis finis eorum consideratus est: Acerbo enim luctu cruciatus pater amissi celeriter filii fecit imaginem: & hominem: qui tunc cadauer erat: nunc tanq̃ uiuentem ueneratus est: & his qui sub sua potestate erant mysteria tradidit: & ferias. Procedente deinde tempore impia consuetudo obtinuit & quasi lex obseruata fuit: & tyrannorum iussis adorauere sculptilia. et quos in oculis quia procul habitabant çelere non poterant eorum formam expresserunt: et insignem honorati regis imaginem fecerunt: ut pre studio adularentur absenti tanq̃ presenti. Ad augendum uero cultum ignaros homines artificis etiam ambitio conuertit: qui dum principi fortasse placere studet: arte similitudinem expresit uenustiorem: Sed uulgi multitudo artificii lenocinio capta: quem pauloante hominem coluerat: eum đ inde numen esse consuit: Et hoc uitę debebatur ad fraudem: ut uel calamitate homines: uel tyrannide iucti nomen: quod communicari non potest: lapidibus: ac lignis imponerent. Cum igitur idolorum inuentio eiusmodi apud homines teste scriptura inceperit: ac fabricata fuerit: nunc reliquum est: ut tibi aduersus eam argumenta declaremus coniecturam non tam extrinsecus capientes q̃ ex quibus isti gloriantur. Nam ut ab his primum inferioribus incipiam: si quis eorum qui apud eos dii nominantur: res gestas inspexerit: ipsos inueniet non solum deos ñ esse uerum etiam hominum turpissimos fuisse: quale enim quale est uidere iouis ap̄ poetas amores atq; flagitia: quale est apud eos audire illum modo ganimedē rapere: & furtiua exercere adulteria: modo timere atq; pauere: ne pręter sententiam eius troianorum męnia euertantur. quale est uidere illō sarpedonis filii mortem grauiter ferre: cui cum uellet opitulari non poterat: Insidiis etiam ab aliis diis circumueniri pallade iniquā & iunone atq; neptuno. Sed a femina thetide iuuari ac centimāe aegeone: & uoluptatibus unici: qui mulieribus feruiret: propter quas in brutorum animalium formis quadrupedum ac uolatilium periclitabatur: & rursus latere quidem ipsum propter patris insidias. Saturnum uero ab illo uinciri: & patrem a filio euirari. Hunccine igitur dignum fuerit arbitrari deum: qui tant areus perpetrarit: quanta nec comunes romanorum leges his etiam: q̃ simpliciter homines sunt facere permitterent. ut enim ex multis pauca pre multitudine commemorem: Quis cum eius uiderit in semelen in ledā

in alcumena: in dianam: in latonam: in maiam in eurepem: in danaen: in ãtiopen nequitiam & corruptionem? Quis cum eius uiderit in propriam furorem uim & audaciam: q̧ eandem & sororem habuit & uxorem. quis hęc inquam cum uiderit non irrideat ac morte condemnet? non solum q̧ adulter fuerit uerum etiam: q̧ ex adulterio natos sibi filios deos fecerit: & consecrarit: pretextũ nequitię spẽm deificationis astituens: quorum bachus & hercules sunt: gemini: Mercurius perseus: & sopita: Quis cum ad troiam deorum interse uident implacabile certamẽ grecorum troianorumq; causa non deprehendat imbecillitatem eorum qui q̧ ipsi interse contenderent: homines etiam concitabant: quis cum uulnerari uiderit a diomede martem & uenerem ab hercule simonem & ordium quem deum plutone uocant & a perseo liberum patrem ab arcade inme: uam & dau dicantem p̃cipitari uulcanum: quis non eorum naturam percipiat: & posthac deos dicere abhorreat: quos cum corruptibiles ipsos ac uulnerabiles audiat: nihil aliud eos q̃ homines esse & homines imbecillos intelligat & eos magis qui uulnerarent quã qui uulnerari sunt admiretur. Vel quis cum uiderit martis cum uenere concubatum: & uulcanum utris quę dolos tendere alioq; deos ad concubitus spectaculum a uulcano concitos uenire. & flagitium illorum conspicere: quis non hęc rideat: & eorum fatuitatem reprehendat? uel quis non rideat cum herculis ĩ ophalen ex ebrietate insaniam uiderit: atq; libidinem. nam eorum propter uoluptatẽ facinora insanos amores simulacra deorum aurea. argẽtea ęnea: ferea: lapidea: lignea non sunt studiose refellenda: cum res ipse. per se abominationem habeãt & sponte sua nontiam erroris estendant: quib⁹ ĩ rebus delusos homines quispiã maxime conmiseratus fuerit: qui cum insidiantem suę cuiusq; uxori adulterum oderint: adulterii magistros deos facere: non uerentur: & qui suis ipsi sororib⁹ non commiscerentur. hoc qui fecerunt eos uenerãtur: & qui pueros corrumpere malum esse fatentur: huiusmodi culpe qui affines sunt: eos diuino cultu dignãtur: & quæ nec humanę quidem leges concedunt: ea his attribuere: quos ipsi deos uocant: non erubescunt: deinde lapides: & ligna adorantes non uident quę pedibus calcant: & igne comburunt eorum se partes deos appellare: & quę pauloante i usum rapiebant: eadem sculpta per insaniam adorant: Rem omnino non uident: neq; considerant: qui non deos: sed sculptoris artem uenerantur. Nam & lapidem donec rudis est. & siluam: donec infeimis: pedibus pei munt: & is etiã ad suos usus plerunq; sordidos utuntur ubi uero in eisdem artifex peritię suę lineamenta deduxerit: & uel uiri uel mulieris in materia formã effinxerint: tum uero artificis gratia tanquam deos colunt quos pretio đ sculptore coemunt. Sępe etiam statuarius. eorum quę fecit oblitus suis ipse operibus supplicat. & quę pauloante secabat. incendebat: sculpebat eadem posthabitam artem deos appellat Oportebat autem siqdem hęc admirari. licet periti hominis artifitium: admirare non ficta fictori preponere: non enim materia artifitium sed artifitium materiam ornauit: ac deum fecit. Multo igitur equius fuerat artificem uenerari q̃ quę ab eo facta sunt: q̧ & prior fuit artificialibus diis. & quemadmodum uoluit. Ita & facta sunt: Nunc autem post unta ęquitate peritiam: & artem aspernantur: quę uero cum peritia: & arte facta sunt admirantur. Cumq; Is: qui ea fecit: moriat: quę ab eo facta sunt tanquam immortalia uenerantur: quę nisi quotridiana diligentia seruentur: omnino propter naturam temporis uetustate dilabuntur. Quomodo non eos quispiam ob id etiam miseratione dignos duxerit. q̧ ipsi q̧ uident non uidentes adorant: & ipsi qui audiunt non audientibus supplicant. & animati. & rationabiles natura homines eos: qui nec omnino quidem mouentur Sed inanimi sunt: quasi deos appellant: et hoc utiq; admirandum: q̧ ipsi quos

seruant : & sub potestate habent : his tanq̃ dominus seruiunt . nec me putaueris
hęc dicere nequicq̃ : uel aduersum eos mentiri : Nam & oculis ipsorum fides
occurrit : & uolentibus talia uidere : licet. ualidum etiam de his est sacrę scriptu
re testimonium : pręmonentis antiquitus atq; dicentis : Simulacra gentium : ar
gentum : & aurum opera manuum hominum . oculos habent & non uidebunt :
os habent et non loquentur : aures habent & non audient . Nares habent et non
odorabunt : manus habent et non palpabunt . pedes habent et non ambulabũt .
non clamabunt in guttture suo . similes illis fiant : qui faciunt ea : Nec prophęti
ca ab his procul est uituperatio : Sed hic etiam aduersus eos reprehensio spiritus
dicentis : Erubescent qui deum fingunt : & sculpunt omnia uana . & omnes un
de facti sunt aruerunt : & muti ab hominib⁹ congregentur omnes : & stent simul :
& ꝯuertant et reuereant simul . quoniā acuit faber ferrũ et ascia elaborauit illđ :
et statuit ipsum brachio fortitudinis eius : et famescet : et infirmabitur & non bi
bat aquam . lignum enim eligens faber statuit ipsum in mensura : et inglutine ap
tauit illud . et ipsum fecit tanq̃ formam uiri : & tanq̃ hominis pulchritudinem
statuit ipsum in domo : & quod cęcidit lignum e sylua : & quod plantauit domi
nus : et pluuia produxit : ut sit hominibus ad comburendum : & capiens ab eo
calefiat : & comburentes coxerũt panes in eo : Reliquum uero fabricarunt in đ
os . et adorauerunt ipsos Cuius dimidium ipsius combuserunt igni : et super di
midio eius testas carnes comedit : et impletus est : et calefactus inquit : iocundũ
mihi ꝙ calefactus sum : et uidi ignem . Reliquum uero adorauit dicens : eripe
me quoniam deus meus es tu : Non nouerunt sapere : quoniam offuscati sunt :
ne uideant oculis suis : et intelligãt corde et non considerauit in corde suo : neq;
considerauit in anima sua : nec cognouit intellectu : ꝙ dimidium eius combusit
igni : et coxit super prunis eius panes : et testas carnes comedit : et reliquum ei⁹
in abominationem fecit . et adorant illud : Cognoscite ꝙ cinis cor eorum : et er
rant : et nemo potest eripere animam eorum . Videte et non dicetis : ꝙ munda
num in dextera mea . quomodo non apud omnes sacrilegi esse iudicentur : qui
adiuia scriptura impietatis arguuntur ? uel quomodo nõ fuerint cacedęmones :
qui manifeste adeo reprenduntur : res inanimas pro ueritate colentes . At uero
quę spes istis ? uel quę uenia ipsis fuerit ? qui brutis et immobilibus confidũt :
quę pro uero deo colunt . Debuerat enim : debuerat saltem sine forma deos illis
fingere artifex : ne manifeste argui possent . ꝙ sensu careant : Tefelissent enim o
pinionem simplicium tanq̃ sensibilia forent simulicra . Si quidem signa non habe
rent sensuum : ut oculos : et narres : et aures : et manus : et os : quę non mouen
tur ad sensus usum : sensibiliumq; rerum susceptionem . Nunc autem habentes
non habent : et stantes non stant : et sedentes non sedent : neq; enim eiusmodi of
ficium faciunt . sed quemadmodum fictor uoluit : ita et positi manent . dei qui
dem nullum uestigium habet . sed in animi prorsus solum hominis arte compo
siti uidentur . debuerant etiam falsorum eiusmodi deorum pręcones et uates :
poetas dico : et scriptores simpliciter deos ipsos scribere : nec facinora eorum ex
ponere : quę ipsos procul a diuinitate : ac diuicis moribus fuisse redarguunt .
poterant enim solo diuinitatis nomine ueritatem usurpare : uel potius a ueritate
multitudinem seducere : Nũc uero iouis amores : et flagitia prosequentes alioꝝ
etiam puerorum raptus et foemineas in uoluptate suspitiones : metus pauores :
et alia eorum uitia . nihil aliud q̃ se ipsos arguunt non solum non disserere de di
is : sed nec de probis quidem hominibus : uerum de foedissimis et ab honesto re
motis uerba facere . Sed in his fortasse homines male pii confugient ad id quod
poetarum est proprium : et dicent suum esse poetarum scribendi genus ea : quę

non sunt fingere:& in fabilis mentiri ut audientes delectent : Cuius rei gratia de diis quoq; talia finxisse iactabunt. Sed hęc omnium maxime ratio debilis esse ostendetur ex his quę ipsi de illis sentiunt atq; proponunt. Nā si res apud poetas ficte: falseq; sunt: falsa erit & ipsa iouis:& saturni:& Iunonis:& martis:& aliorū nuncupatio: Fortasse enim id quod ipsi aiunt ficta sunt. & nomina. nec est omnino iuppiter neq; saturnus neq; iuno: neq; mars Sed eos quasi sint comminiscūt poetæ: ut audientes capiant: quod si poetę falsa componunt: cur eos quasi ueros adorēt? uel ( id enim rursus fortasse dicent ) nomina quidem non fingūt: facinora tantum aduersus eos mentiuntur. Sed hoc ad illorum. excusationem nihilominus infirmum est. Si enim facinora mentiti sunt. prorsus eorum mentiti & nomina: quorum facinora esse dixerunt. uel si de nominibus ueridici sunt: de facinoribus quoq; necessario ueridici: Pręterea qui deos istos esse dicunt: nouerunt ꝓbe: quid deum agere deceat: nec diis unquam hominum cogitationes annecterēt sicuti neq; ignis officium quisq; aquę attribueret: alter enim urit : altera e contrario substantiam frigidam haberet. Si ergo facta de his conueniunt: dii sunt: q ea fecerunt: Sin hominibus:& hominibus non bonis ut adulteria:& quę predicta sunt facinora: homines:& non dii sunt: qui ea fecerͣ. Res eni substantiis cōgruere oportet: ut qui fecit ex eo: quod factum est probari:& quod factum est ex substantia cognosci possit. Vt igitur si quis de aqua disputaret:& igne: cum eorum effectus enuntiaret: aquam urere: ignem refrigerare: non diceret: nec si quis de sole: ac terra dissereret terram diceret illustrare: Solem uero herbis: ad fructibus sen: quod qui diceret: omnem insaniam excederet: ita nec scriptores apud illos:& maxime omnium excellentissimus poeta: siquidem nouissent iouem cum reliquis deos esse: talia istis facinora ascripissent: quę ipsos non deos esse coarguunt: Sed homines potius:& homines haud quanquam honestos: aut si contra eos mētiti sunt tanquam poetę: tuq; etiam mentiris: Cur non in uirtute mentiuntur heroum: pro fortitudine ignauiam: pro ignauia fortitudinem fingunt. oportebat enim sicut in ioue: atq; iunone:& ita in achille imbecillitatem mentiri. in thersite uires admirari:& ulyxis quidem cauillari stulticiam: nestoris confingere insaniam: Diomedis:& hectoris mollitiem! Hecube uero facta fortia comminisci. In omnibus enim poetas: ut ipsi dicunt fingere oportet: atq; mentiri: Nunc uero in hominibus ueritatem seruarunt: In his quos deos uocant: mentiri non timuerunt: Et illud fortasse dixerit aliquis. i his q̄ ad illorum flagitia pertinent facinoribus mentiuntur: in laudibus uero cum patrem deorum: & supremum & olympium & in cęlo regnantem dixerint iouem: non comminiscuntur. sed ueridici sunt. Hanc rationem quiuis: non ego solum contra eos esse argueret: Rursus enim ex his: q̄ modo demostrata sunt: ueritas aduersus eos stare apparebit: Si quidem facta homines ipsos esse confirmant: Pręconia uero hominum naturam excedunt. Horum autem sibi inuicem utrunq; repugnat: Nam nec eorum: qui cęlum habent: proprium est talia facere: nec eos qui talia faciunt deos arbitrari quisquam potest: Quid igitur intelligendum relinquitur? nisi falsa quidem:& assentatoria esse pręconia? Vere autem contra eos loqui facinora? Et hoc aliquis ex cōsuetudine uerum esse cognosset. nemo enim quos laudat: eorum mores uituperat. Sed potius quorum facinora turpia sunt: eos ꝓpterea ꝙ hinc uituperabiles sunt laudibus extollit: ut earum magitudine captis auditoribus illorum iniquitatem occultet: Quemadmodum igitur siquis non nullos sibi laudare proposuerit: nec propter eorum turpitudinem ex moribus:& uirtute animi laudandi occasionem inuenerit: aliter tamen extollit eos ipsis supra quam sint attribuēs. Sic & pre clari apud illos poetæ turpibus eorum: quos deos uocant: facinoribus offensi nomen ipsis

plusq̃ humanum applicueret: nescientes q̧ eiusmodi supra hominem opinioni
bus res eorum humanas haud q̃q̃ obtenebrant: Sed potius humanis ipsorum de
lictis dei opiniones ab eis alienas esse demonstrant. Et ego utiq; arbitror ab
his etiam prꝫter uoluntatem libidines eorum: & facinora prodita esse: Cum eni
honorem dei: & appellationem: quę: ut ait scriptura: communicari nõ potest
ipsi illis imponere studerẽt: qui non dii sed homines erant mortales: cumq; id
qđ audebant magnum esset: & ipsum: iccirco a ueritate coacti sunt: inuiti etiam
eorum ęgritudines exponere: ut in eiusmodi scriptis perturbationes istorum po
sitę: quę ipsos deos non esse coarguunt: posteris omnibus appareant. Horum
igitur supersticiosis hominibus quęnam defensio fuerit? quę demonstratio? ut
hi dei sint? Ex his enim quę pauloante dicta sunt homines eos & homines nequa
q̃ probos fuisse monstrauit horatio. Sed ad illud fortasse uertentur: atq; adeo ĩ
his gloriabuntur: quę ab ipsis inuenta sunt: humanę uitę conducibilia: & eos
propterea dicent haberi deos: q̧ hominibus utiles fuerunt: iuppiter enim fictilẽ
artem tenuisse dicitur. Neptunus gubernatoriam. Vulcanus fabrilem: Miner
ua textoriã: Apollo musicam. Diana uenatoriam. Iuno cultum corporis. Ceres
agriculturam: et alii alia: quemadmodum scriptores de ipsis tradidere. Sed has
& eiusmodi artes non ipsis tantummodo oportebat ascribere sed communi homi
num naturę: ad quam homines intenti artes inueniunt. Multi enim artem ipsã
dicũt naturę esse imitationẽ. Si ergo quibus quisq; studuit artibus: eorum periti
facti sunt non propterea & ipsos putare deos necesse est. Sed potius homines nõ
enim ex ipsis artes: sed in his ipsi naturam imitati sunt. Nam cum homines secũ
dum eorum diffinitionem naturaliter sint susceptibiles scientię: nil mirum si
humana cogitatione suam ipsorum naturam intuentes: eius cognitionem assecu
ti artes excogitarunt: uel si eos propter artium inuentiones deos renuntiari di
gnum dicunt: Tempus est aliarum quoque artium inuentores eadem ratione
deos & ipsos renuntiari: qua & illi hoc nomine dignati sunt. litteras enim inue
nere pœnices. pœsim heroicã homerus: dialecticam zeno eleates. rethoricã artẽ
Corax siracusanus: & fructum quidem apud Aristęus. frumenti sationem Tri
ptolemus. leges uero ligurgus spartiates: & solon atheniensis. atqui litterarũ
ordinem: & numeros: & mensuras: & pondera palamedes inuenit: & res alias
alii uarias humanę uitę: pro ut homines testificantur conducibiles: professi su
nt. Quod si deos scientię faciunt: & propterea dii sculptiles sunt: eos etiam
qui post illos fuere aliarum inuentores deos secundum ipsos esse necesse est:
uel si non eos dei honore dignantur: sed homines fuisse cognoscunt: Sequitur
ut Iupiter & iuno & reliqui non dii nominentur: sed homines: et ipsi fuisse cre
dantur: et pręcipue q̧ homines fuere: non probi quandoquidem et ab ipsa sta
tuarum sculptura nihil aliud: q̃ homines fuisse confirmant: quam enim aliam
ipsis formam sculptores mittunt. q̃ uirorum: uel mulierum: et quę his etiam
sordidiora sunt animalium ratione carentium: uolucrum uariarum: quadrupe
dum: domesticorum: et agrestium: et reptilium: quęcunq; terra: pontus: et
omnis aquarum natura producit? Homines enim cum in perturbationum: et
libidinum insaniam incidissent: nihil uidentes pręterea q̃ uoluptates: et carnis
cupiditates: ut qui in rebus rationem carentibus cogitationem haberent: in bru
tis etiam rem diuinam statuerunt: deos pro suę cuiusq; libidinis uarietate fin
gentes. Quadrupedum enim imagines: et reptilium: et uolucrum apud eos
sunt quemadmodum diuinę ac uerę pietatis interpres ait. euanuerunt in cogita
tionibus suis: et obscuratum est stultum cor eorum: dicentes esse sapientes stul

facti sunt:& commutarunt gloriam incorruptibilis dei in similitudine imaginis
corruptibilis hominis:& uolatilium:& quadrupedum.& reptilium:propter qđ
tradidit eos deus in passiones ignominię.Nam cum animum antea libidinum ut
dixi temeritate occupassent.in eiusmodi fictionem deorum pręcipitarunt: pręci
pitati deinde:uelut cęcutientes dum:deum auertunt:in ipsis uolutantur:& mu
tis animalibus uel bi patrem deum assimilant.De his conuicti qui apud gentiles
docti: & sapientes dicuntur :eos qui ipsis uidentur dii: hominum brutorumq;
formas : & figuras esse non negant:respondentes autem:eos pręptiea : habere
dicunt:ut per hos numen ipsis respondeat:& appareat:Neq; enim aliter ipsum :
quod est inuisibile cognosci posse:quam per simulacra eiusmodi:atq; ministeri
a:Qui uero his sapientiores esse:& profundiora dicere putantur.hęc inquiunt
iccirco parari:& fingi:ut inuocetur:& appareant angeli:ac potestates diuine:&
per hęc ipsis oblati cogitionem dei significent .& hos hominibus quasdam q̄si
litteras esse:quibus occurentes de comprehensione dei ex ipsa:quę per ea fit di
uinorum angelorum uisione cognoscere possint.Hęc quidem isti ita fabulant̄
non de deo loquuntur.absit enim : Si quis uero deligentius rationem inquisi
erit horum opinionem: non minus falsam inueniet:quam quę superius dicta sūt
Diceret enim aliquis ad eos:qui cum ueritate iudice adesset:Quomodo per hęc
deus respondet.uel agnoscitur?Verum per inhęrentem ipsis materiam:in per fa
mam:quę in eis est. Si enim per materiam:quid opus est forma?& quid non pri
us quam ea formentur per omnem passim materiam deus apparet?Nequicquam
isti templa condiderunt:lapidem unum:aut lignum includentes:uel auri partē
cum omnis terra eiusmodi substantia plena sit. Quod si forma inherans causa
est apparitionis dei: quid opus est materia auri:& aliarum eiusmodi rerum ?
& non potius per natiua ipsa animalia:quorum simulacra formæ sunt:deus ap
paret:Melior enim de deo pro eorum ratione fuisset opinio:si per animalia uiuē
tia rationalia:& irrationalia appareēt :quā si in mutis:& immobilibus rebus ex
pectaretur:in quibus maxime contra se ipsos impietatem operantur. Natiua si
quidem animalia:quadrupedes:& uolucres:& reptilia abominantur:& auertūt
uel propter feritatem:uel propter immunditiam: & tamen horum formas in la
pidibus:lignis auro que celatas deificant:oportebat autem eos ipsa potius cole
re uiuentia:quam horum figurans in statuis adorare.an fortasse horum nihil :
neq; forma: neq; materia causa est diuinę presentię sed ars sola scientię coniūcta
deum excitat? ut uidelicet:quę ipsa est imitatio naturę. Si uero propter artem
sculptilibus admouetur numen:quid rursus opus est : materia ? cum in ho
minibus sciā sit? Nam si omnino propter artem deus apparet:& propterea tam
quam dii simulacra coluntur:oportebat homines tanquam deos cęli:& adorari
quando & rationales sunt: & sciām in se ipsis habent.Iam uero de secunda eorū
ac profundiori responsione cōsequenter aliquis ita diceret.Si hec uobis o genti
les contingunt:non propter ipsius dei apparitionem:sed propter angelorum:q̄
illic sunt presentiam:quid simulacra : per quę inuocatis uirtutes meliora : & su
pra ipsas inuocatas uirtutes esse ducitis?Formas enim sculpitis:ut deum comp̄
endans:et ipsius dei propemodum honorem : et appellationem sculptilibus a
tribuitis:rem admittentes minime piam: Qui cum fateamini dei potestatem si
mulacrorum exilitati precellere: et iccirco deum per ipsa inuocare non ausi in
feriores potestates inuocatis.his deiñ pretermissis: cuius ipsi presentiam timetis

eius appellationem lapidibus ac lignis imponitis: et deos ꝓ lapidibus: et hūana arte nominatis & colitis. Nam ꝗ hec uobis tanꝗ littere sint: nimium a dei contemplatione aberratis. Par non est ut ea quę significant his digniora sint: quę significantur. Non enim si quis nomen regis scriberet: & rege scripturam digniorem duceret sine periculo esset. Sed hic mortis pœna damnaretur. litterę uero scriptoris scientia formatę sunt. Itaq; nec uos siquidem sanam considerationem haberetis: tantam dei significationem in materiam conferretis sed nec sculpturam sculptore digniorem putaretis. Nam si etiam omnino di apparitione tanꝗ litterę significant. & propterea ueluti quę deum significent deificatione digna sunt: attamen eum a quo celata sunt: ac insignita artificem dico: multo magis deificare oportebat: ut qui longe illis potentior: longeq; diuinior esset: quando et illa pro uoluntate ipsius leuigata sunt: atq; formata. Si ergo admirationem littere merentur eas: qui scripsit propter artem & animi scientiaꝫ multo magis admiratione pręcellit. Quod si ipsos non ob eam rem deos nominare dignum est: an non illos rursus quispiam interroget de idolorum insania: huismodi formę causam discere cupiens. Siquia humanę formę numen est: iccirco ita effingitur: Cur ei brutorum quoq; imagines circundant? Sin auteꝫ figura eius mutorum est animalium: Cur ipsum humana etiam effigie uestiunt? At si utrunq; simul est: et ex utrisq; deum percipiunt: ꝗ & hominum formas: & brutorum habeat: cur ea separant: quę coniuncta sunt? & hominum ac mutorum animalium effigiem douidunt? Et non ubiq; ipsum ex utrisq; confingunt: Qualia in fabulis portenta sunt: Scylla: & charybdis: & centaurus: & apud ęgyptos Cynocephalus anubis. Oportebat enim eos aut ita geminos tantummodo depingere: aut si una solum natura habēt: non et aliam aduersus ipsos annectere. Rursus: si uiriles horum sunt formę: cur et fęmineas eis circundant effigies. Sin autem fęmineę: cur et uiriles: In eos mentiuntur imagines. Quod si denuo simul utrunq; sunt: non diuidere sed ambo connectere oportebat: et efficere quales hermaphroditi dicuntur: ut non modo impietatem et calumniam sed et risum intuentibus eorum superstitio pręberet. Et omnino: si corporeum arbitrantur numen: ut et uenerem: et manꝰ: et pedes: et item collum: et pectora: et alia: quę sunt generis humani membra: in eo cogitent: et effingant. Vide quantum impietatis et sacrilegii mens eorum incurrat: qui talia de deo coniiciant: Sequitur enim ipsum et alia pati omnia: quę corporis sunt: ut et cędi et diuidi: et enim ex parte resolui possit. hęc autem et his similia non dei: sed corporum potius terrestrium propria sūt. Deus.n.incorporeus est: et incorruptibilis et immortalis: nullius in rem quampiam indignens. Hęc aūt corruptibilia sūt: et corporū signa: et quę ipsorū electoꝶ usu indignet. sicut et ante dictum. Sæpe igitur inueteratos renouari: et quos tempus: uel pluuia: uel animalia terrę demolita sunt: hos refici uidemus: in quibus stulticiam eorum ꝗuis deprehenderit: ut quorum ipsi factores sunt hos deos pronuntient: et quos artibus procurant ne corrumpantur: ab his ipsi salutem petunt: et quos nō ignorant: sua ipsorum cura indigere: ab his suam ipsorum indigentiam supplerī dignum ducunt: et quos angustis domunculis includunt: hos cęli totiusq; terrę dominos appellare non uerentur: Neq; ex his solum impietatem eorum quispiam didicerit: uerum etiam ꝗ in ipsis idolis eorum est opinio discors: Si enim ipsi dei sunt: ut dicunt: ac de ipsis philosophantur: quis cui presteterit eorum

& quos ex his potentiores esse censuerint? ut uel deum adorando confidant : uel
numen: ut aiunt: in ipsis cognoscẽdo non ambigant: Non enim idem apud om
nes nominantur dii: Sed ut plurimum ; quot gentes sunt: tot etiam dei fin
guntur: Est etiam ubi una regio: unaq; ciuitas inter se de idolorum superstitione
dissentiunt phenices igitur deos nesciunt: qui apud ęgyptios dicuntur: neq; egip
tii eadem cum phenicibus simulacra uenerantur: & sythę quidem psarum: per
sę syrorũ deos nõ admiteunt. Sed & pelasgi threicios deos calumniantur thraces
thebanos ignorãt. Indi uero ab arabibus: arabes ab ęthiopibus ęthyopes ab illis
de idolatria dissenciunt: Bithimi alios. alios armenii sibi ipsi finxerunt : & quid
mihi de multis? Alienos ab insulis continẽs a continente insulę deos uenerantur
& celebrant. Et omnino urbis omnis & uicus finitimorum ignara deorum suos
quęq; colit: & hos solum deos esse putat. Nam de egyptiorum abominacionib⁹
nec dicere quid attinet: cum in oculis sint omnibus ciuitates: quam uarias : q̃ q;
repugnantes inter se cerimonias habeant: Cum finitimi propinquis aduersa cole
re studeãt . Apud alios crocodilus ueneratur: ut deus. idem apud finitimos abõi
natio putatur: Apud hos leo quasi deus colitur. hunc uicini non modo non co
lunt sed eum: ubi inuenerint: tanq̃ feram occidunt. ab his piscis consecratur. idẽ
ab aliis cibus exquiritur: hinc bella sunt atq; discordię: & est apud ipsos omnis
occasio cędium: omnis uoluptas libidinum Et hoc utiq; mirum: q; ut scriptores
narrant: cum ab egiptiis pelasgi deorum nomina didicerint: hi deos egiptiorum
nesciunt: Sed ab illis diuersos colunt. & omnium omnino: qui in simulacris deo
rum insaniunt: opinio uaria est: atq; religio: nec eadem apud eosdem inueniunẽ
& iure quidem hoc patiuntur: Nam cum ab unius dei cogitatione excidissent in
res multas. & uarias precipitarunt: Cumq; uerum patris uerbum saluatorem õ
nium christum auertissent: mentem consequenter habuerunt in multa delęran
tem: & ueluti qui solem auertunt si in obscuris locis fuerint. multos uiarum am
bitus circumflectunt: & p̃ntes quidem non cernunt: qui uero nusquã sunt : eos
quasi p̃ntes contemplantur & uidentes non uident eodem modo qui deum a
uertẽt animum obtenebrati: mentem habent delerantem: & ea quę non sunt tã
ebrii: & nihil cernentes animis fingunt: hęc autem sunt impietatis eoꝝ baud me
diocre argumentum: Cum enim uarii sint: & multi per urbes & loca dii: & alter
alterius deum tollat. omnes ab omnibus tolluntur. Et enim qui apud hos nomi
nantur dii uictimę sunt: & hostię eorum: qui apud alios celebrantur: & aliorum
uictimę e conuerso horum dei sunt. Egypti bouem colunt: & apini qui uitulus
est: & hos alii sacrificãt ioui : Et si enim ipsos illos non immolent: quos consecra
runt: uerum tamen quia eius generis animalia sacrificant eadem sistere uidentur
Arietem libes: quem hammonem uocant: deum habent: & hic diis multis pro
sacrifitio immolatur ab aliis. Indi liberum colunt. ipsum mistice uinum appellã
tes: Sed hunc libant aliis alii. Fluuios & fontes pleriq; & omnium maxime egip
tii uenerantur aquam: & deos appellant Sed tamen alii & ipsi: qui hos colũt egip
tii aliorum: & suas ipsorum sordes aquis abluunt: & quod reliquum fuerit con
temptim effundunt: & omnes ferme dii egiptiorum uictimę sunt apud alios deo
rum. quo fit ut ab ipsis illis etiam ludificentur: quod non deos: sed quę aliorum
apud ipsos quoq; piacula & hostię sunt: ea diuinis honoribus digentur .
Iam uero non nulli eo impietatis: & insanię deuenerũt: ut & ipsos homines: quo
rum effigies sunt: & formę falsis eorum deis immolent: & pro uictimis sistant :
Nec uident impii: quod immolatę hostię exemplaria sunt deorum: qui ab eis fi
guntur : & adorantur: & his homines immolant similia ferme similibus

uel potius meliora deterrioribus. Nam et uiua inanimis sacrificant: et ratio
nalia mutis imolant Scythæ: hi qui taurii uocantur: uirgini (sic apud eos ap
pellat̃) naufragos homines: et ex grecis quotquot ceperit: sacrificiũ exhibẽt:
Adeo contra sui generis homines impie faciunt. Sic etiam deorum ipsorum cru
delitatem ostendunt. Quos enim prouidentia periculo maris eripuit: hos ipsi
prouidentię propemodum infesti uigilant: & illius beneficium sua ipsorum e
ferata mente supprimunt. Alii uero postq̃ a bello uictores redierint: captiuos
per centurias diuidunt et: ex singulis unum sumentes tot marti iugulant: quot ex
una quaq; contraria delegerint. Atqui non scythę solum propter ingenitam bar
baris ipsis feritatem hęc admittunt abominana: sed id proprium est idolorum
ac demonum Malignitatis facinus: Nam & egyptii antiquitus tales iunoni ho
stias immolabant: Phoenices uero & cretas filiorum sacrificiis saturnum placa
bant: & ueteres romani iouem quem latialem uocãt: humanis hostiis colebant:
& alii aliter: & homines passim polucebant et polluebantur: Polluebantur qui
dem ipsi homicidia per petrantes Polluebant uero templa sua eiusmodi sacrifici
is adolentes: hinc iam hominum mala in uulgus penetrarunt: qui cum demones
suos his rebus delectari uiderent: statim et ipsi in eiusmodi peccatis deos suos u
nitati sunt; proprium uirtutis opus arbitrari; Meliores ut ipsi opinantur ęmula
ri: eo euenit: ut homicidiis parocidiis et flagictis omnibus homines: dediti sint
& enim omnis ferme ciuitas flagitiis plena est: deorum suorum moribus similis
facta nec est in idolatria probus nisi qui apud eos flagitii documentum dederit.
Mulieres igitur in idolis phœnicię antiquitus prostabant diis illis primitias
exibentes: sui ipsarum corporis mercedem: deamq; suam ratę meretricio pla
cari: et ab ea ueniam hoc pacto exorari. At uiri naturam infitiantes cum mascu
li deincops esse nolint uirtuntur in fęminas tanq̃ exinde matri deum (sic enim
apud eos dicitur) obsequia: & honorem exhibeant. Omnes autem ima cum
turpis simus uiuant: & secum ipsi peioribus certant: et quemadmodum inquit
sanctus christi minister paulus: Mulieres eorum permutarunt naturalem usum
in eum qui est pręter naturam. Similiter autem et mares omittentes naturalem
usum mulieris incensi sunt in cupiditate ipsorum adinuicem. Mares in matib⁹
turpitudinem operantes. hęc et eiusmodi perpetrantes confitentur: et arguunt
deos suos uitam similem egisse. Nam ex ioue sodomitium et adulterium. ex
uenere lenocinium. ex rhea flagitium. ex marte homicidium. ex aliis alia didi
cere similia: quę cum leges puniuit: tum uero probus hominis auertit. Num
quid igitur dignum fuerit hos etiam putare deos: et non potius mutis animali
bus: ac rebus in animis miserabiliores ducere? Nam si animi sui ui consideras
sent nunq̃ in his rebus omnino pręcipites reuoluti uerum deum christi patrem
repudiassent. Sed fortasse q̃ his altius euaserunt. et creaturã admirati sunt abo
minationum reprehensionibus offensi: hęc facilia cognitu: et reprehensibilia a
pud omnes non negabunt et ipsi. illam uero opinionem firmã ipsis: et irrefraga
bilem esse putabunt de cęlo cęliq; partibus: quas religiose colueret. Neq; enī
se lapides: et ligna: & formas hominum: atq; brutorum: uolatiliumq;: et rep
tilium: et quadrupedum passim: sed solum: et lunam: et omnem cęli ornatum:
et terram rursus: et uniuersam aquę naturam colere: et obseruare prędicabũt:
et neminem esse dicent quis hos quoq; ostendere possit: nõ deos esse natura: Cũ
palam sit omnibus: hęc non in anima: neq; irracionabilia consistere: sed homi
num naturã excellere: quę partim cęlos: partim terras inhabitent: Sed de his
ẽt uidet̃ dignũ ẽ et ĩquiret̃. p̃rsus. n. et ĩ his r̃o ĩueĩet certã aduersus eos r̃phẽsionẽ
Sed ante quam uideamus: et demonstrandi principium faciamus: Potest contra
eos sufficienter creatura ipsa ferme suffragari & ostendere factorem suum & opi

ficem deum ipsius: & uniuersi regem: patrem domini nostri iesu christi: quem uani sapientes auertunt: & creaturam: quę ab eo facta est: adorant: atq; deificant quę tamen adorat & ipsa dominum quę fatetur eum quem illi propter ipsam negant: sic enim homines partibus creature stupentes probe ostenderit ipsarum partium mutua necessitas. ostendit autem: & significat uerbi patrem: qui etiam ipsorum dominus & factor est obedientię precepto irrefragabili: quo diuina legis sanctio dicit: Cęli enarrant gloriam dei: Opera autem manuum eius annuntiat firmamentum: Fides autem horum non obscura est. Sed ualde clara his certe: qui mentis oculum non omnino occęcatum gerunt: Si quis enim creaturę partes ipsas per se sumpserit: & unum quodq; seperatim considerauerit: ut solem per se ipsum solum: & lunam seorsum: & terram: & aerem: & calidam & frigidam: & aridam: & humidam substantiam ab ea quam inter se habent connextone dirimens unum quodq; per se ipsum exceperit: & seperatim contemplatus fuerit inueniet omnino nullam sibi ipsi sufficere: Sed omnia mutuo usu indigere: & alterius inter se adminiculis consistere Sol enim uniuerso cęlo circumfertur: & in eo continetur: nec unquam extra illius ambitum existeret: Luna uero & alia sidera testantur quid habeant a sole adminiculi: Terra item apparet non sine pluuiis fructus reddere: At pluuię non sine usu nubium in terram descenderent. Sed nec nubes unquam sine aere per se ipsę apparerent atq; consisterent: & aer non a se ipso sed ab ęthere incenditur. a sole uero illustratus clarificatur: & fontes: fluuiiq; nunquam sine terra consisterent: Terra quoq; non in se ipsa firmata est sed sup aquarum substantia constitit continetur autem undiq;: & ipsa in medio colligata uniuersi: Mare & qui uniuersam terram ambit oceanus ingens mouetur auentis & agitur quecunq; ipsum uis uentorum impulerit. Ipsi uero uenti quemadmodum de his tradidere non in se quidem. sed ex eo qui est ęthoris ad aerem ardore atq; calore in ipso aere consistunt. & per ipsum ubiq; spirant. Nam de ipsis elementis ex quibus corporum natura cōsistit calidam duo. & frigidam: & aridam: humidamq; substantiam: quis a deo mente confusus est: ut nesciat hęc simul connexa consistere: diuisa uero: & per se posita continuo alia inuicem ab aliis interimi: prout uis eius fuerit quod superabit. Calidum enim a frigido superante destruitur Frigidum e contrario in calida ex hauritur: Aridum rursus ab humido liqscit & hec item ab alio torretur: Quomodo igitur hęc dii fuerint: quę alia aliorum adminiculo indigent: uel quomodo ab aliis aliquit petere conuenit: Cum ipsa mutuū īter se usū requirant: Nam si de deo dicitur: Nullius ipsum rei indigentem esse: sed per se ipsum sufficientem & sui ipsius plenum: & in ipso omnia consistere: & potius ipsum omnibus Inolescere: quomodo solem & lunam & alias creationis partes: quę tales non sunt: sed mutuo indigent usu: deos predicare dignum fuerit: Sed fortasse fatebuntur et ipsi: quando ipsa in oculis demonstratio est: hęc si diuisa fuerint et per se sumpta imperfecta esse: simul autem connexa omnia: et magnum unum pstinentia corpus: totum hoc deum esse dicent: Nam si totū unitum fuerit iam non ipsis extrinsicus neccessitatem fore totum uero sibi ipsi satis et per se ad omnia suffecturum esse: uani sapientes ut hinc quoq; reprehendantur disputabunt. Hęc aūt ratio non minusq̄ quę supradicta sunt: Immo uero magis eorum: summa cum ignorantia impietatem ostendent. Si enim singula connexa totum perficiunt: totumq; ex singulis qbusq; consistit totū igitur ex partibus ꝯstat: et unū quodq; totius partes sūt hoc aūt ꝓcul est ualde ab his q̄ de deo cogitantur. Deus. n. totum est: et non partes: neq; ex differentibus ꝯsistit: sed rerū oium constitutionis factor ē ipse. Vide sane qui hęc deserūt q̄ te aduersus diuinitatē impietatis autores sunt. Si enim ex ꝑtibus cōstitit: ꝓrsus ipse sui ipsius

dissimilis esse: et ex dissimilibus perfectionem habere dephendit. Nam si sol ē: lūa non est. si luna est terra non est. et si terra foret: mare non esset. Itaq; singula quispiam sumēs huiusmodi rationis eorū absurditatē inueniet: hęc et ex hūano corpore nostro: si quis perspiceret contra eos esse cognosceret. Sicut & enim oculus non est auris: nec auris manus. nec uenter pectus: nec item ceruix est pes: Sed horum unum quodq; suum habet officium: & ex his differentibus unum cōficitur corpus: qđ partes habet modo connexas secundum usum: modo diuisa secundum tempus: qđ tunc cident cum ea: quę uinxit naturę dissoluerit: pro dei uoluntate: qui preceptum imposuit (ueniam det ipse: qui pręualet orationi) Eodem certe modo si creationis partes in unum corpus connexas deum predicant: Necesse est ipsum secundum se ipsum sibi ipsi: ut ostendimus: dissimilem esse: Rursum uero dissolui secundum partiū naturam: quę dissolubilis est. Alio quoq; modo impietatem eorum quispiam pro ueritatis contemplatione reprehenderit. Nam si deus natura incorporeus est: & inuisibilis: & impalpabilis: quomodo corpus deum esse cogitant? & quę uidentur oculis: palpantur manu diuino honore dignantur? & item: si id ualet quod de deo dicitur: ipsum ire per omnia posse: nihil ipsius capax: ipsum omniū capacem: ac dominum ēe: quomodo non uidēt qui creaturam deificant: ipsam ab hac dei diffinitione seclusam esse? Solis enim ubi sub terra fuerit lumen: terra ne uideatur in umbrat: lunam frequenter sol fulgor lucis offuscat: Et terrę fructibus grando sępius nocet ignis uero si qua fuerit aq̄rum inundatio restinguitur. etiam hiems quidem truditur uere: uer ęstate terminos preterire non sinitur. & hęc item suas horas autumno prohibetur excedere. Quod si dii essent: oportebat eos non a se ipsos: inuicem subigi: ac premi: Sed una semper esse: & comunia pariter officia complere Solem oportebit simul et lunam: reliquumq; stellarum certum inter diu ac noctu ęquum lumen hr̄e: idq; omnib⁹ lucere: & ab ipsis oriri. Oportebat ęstatem simul: & hyemen: uer: et autumnū impermutabiliter uidemq; consistere: Mare oportebat p̄misceri fontibus & comunem potum hominibus prębere. Oportebat tranquillitatem atq; procellas promiscue fieri: ignem simul et aquam communem: et unum hominibus usum prębere Nihil enim: nihil quisq̄ ex his detrimenti cępisset quippe qui dii sūt ut ipsi uolunt: nec ut noceant quicq̄: sed ut prosint potius: omnia faciunt. Q̄d si hęc fieri oportebat: fieri autem non possunt propter eam: quam inter se retinent discordiam: qui fieri potest: ut ea nomine uel honore diuino celebrentur: quę interse contraria: et repugnantia sunt: et eadem simul stare nō possunt: Quę uero interse natura sunt sediciosa quomodo aliis pacem supplicantibus prebuerint? uel ipsis concordię interpretes extiterint? Quę cum ita sit: nec sol recte: nec luna: nec alia quę ius pars creationis: multo autem minus: quę in lapidibus et auro: et alia materia sunt simulacra: nec i fabulis apud poetas celebrari iuppiter: et apollo: et reliqui uere dii fuerint: quemadmodum ratio demonstrauit. Sed ex his quędam creationis partes sunt: Non nulla uero in anima. Pleriq; tantummodo homines fuere mortales: propterea et religioni his hac deificatio non diuini cult⁹ sʒ sacrilegii: ē impietatis ēr introductio: et magni erroris argumētū erroris q̄ ab ei⁹ cogitatione: qui unus est: et solus uere de⁹ christi dico patrē. Cū igitur hęc ita confutata sint: et idolatriam apud gentiles totius impietatis plenam esse ostēsi introductamq; eam non quę sit hominum uitę conducibilis: sed perniciosa: Age quod reliquum est errore confutato: sicut ab initio promisit oratio: ueritatis uiā ingrediamur et patris uerbum: qđ princeps est: et opifex contemplemur: ut per ipsum eius etiam patrem consideremus: ut gentiles norint: q̄ procul a ueritatē se ipsos exterminarunt. Nā quę supradicta sunt nihil aliud q̄ errorē uitę redarguūt

ueritatis autem uia ad eum:qui uere est deus animum perducet.ad huius cogni
tionem accuratam quę perceptionem:nulla re alia uehis opus est quam nobis ip
sis nec ut ipse deus est super omnia:Ita & uia:quę ad eũ ducit ꝓcul anobis uel
extra nos est : sed in nobis est:& a nobis statim inueniri potest. sicut & moyses
dicebat dicens: uerbum fidei intra cor tuum est: quod saluator significans atq;
confirmans dicebat regnũ dei intra uos est.Nam si fidem:regnumq; dei habem⁹
in nobis:Actutum contemplari:& intelligere possumus uniuersi regem: saluatoꝛ
patris uerbum: Nec se gentiles excusent idolis dediti:nec alius quisq̃ omnino se
ipsum decipiat:quasi uiam eiusmodi non habeat:& preterea suę ipsius impieta
tis occasionem quęrat:Omnes enim ad eam accessimus.Omnes eam habemus:
tametsi non omnes eam ire:sed declinantes pręterire uolunt propter uoluptates
uitę:quę ipsos extrisicus trahunt:Et si quis interroget quę nam ea sit: dico suã
cuiusq; animam & in anima mente esse:per quam solam deus cogitari & itelligi
potest:nisi forte impis sicuti deum inficiantur:ita & animam ipsos habere nega
bunt:Conuenienter sane hoc pręceteris dicerent:Neq; enim eorum est:qui men
tem habent:deum ipsius factoré:artificemq; negare: Quod igitur anima unus
quisq; hominum habeat:& eam rationalem:hoc quoq; propter rudes necessari
um est paucis ostendere:quando quidem & hoc in primis non nulli hęreticorũ
negant hominem nihiloplus esse arbitrantes:q̃ quę uidetur corporis formę ut ꝯ
hoc ostensum fuerit:manifestius ipsi per se confutacionem idolorum: haberẽ po
sint.Primum igitur argumentum est nequaquam puum:rationalem.esse homi
nis animam:q differt a brutis:hęc enim idcirco irationalia uocare natura consu
euit:quia rationale est hominum genus:deinde hoc etiam ad probandũ aut me
diocriter ualeret.q solus homo ea:quę extra se sunt considerat & absentia cogi
tat:ac denuo colligit.& ex his quę cogitauit:quod melius est iuditio deligit. Bru
ta uero presentia solum intuentur:& quę in oculis sunt ad eam tantum modo fe
runtur :tametsi deinceps nocuerint.homo autem non ad ea.quę uidet impellatꝛ
sed quę oculis cernit ratione diiudicat.Sepe igitur cupiditate impulsus ratione
abstinuit.& quę cogitauerat denuo collegit:& quisq; sentit:si ueritatis amicus
fuerit:aliã esse a corporeis sensibus hominum mentem:ob hoc igitur:q alia est:
ipsorum sensuum iudex efficitur:Et quę illi admittunt:hęc ipsa dicernit:& remi
niscitur:& ostendit eis:quod melius est:oculorum enim est solum uidere : auri
um audire.oris gustare:naris odores admittere:manuum palpare:At quę uiden
da sunt:& audienda:quęq; palpanda:gustanda & odoranda:non etiam sẽsuum
est:sed animę:atq; insitę in ea mentis discernere:Siquidem potest & manus ensẽ
capere:& os uenenum gustare.Sed hęc nisi mens discreuerit noxia esse nõ nouit
Et hoc ut in similitudine contemplemur:haud dissimile uidetur lire:quę instru
cta sit probe:& musico:qui eam teneat.non imperito.Vt enim in lira nerui suũ
quisq; sonum habent hic grauem:ille acutum:quidam medium: aliquis argutũ
alius aliam.Eorum autem sine artifice nec discerni concordia.nec dignosi con
positio potest(Tunc enim conciuitas:& ordo rectus ostenditur: cum his qui li
ram tenet neruos pulsauerit:& singulos concine tetigerit)Eodem modo cum sẽ
sus in corpore sint tanquam lyra compositi:Si docta mens ipsis imperauerit:tũc
uero discernit animo:& nouit quid faciat:& agat:hec suum est hominum solum
hęc humanę animę ratio:qua dum utitur distat a brutis:& se aliã.uere demon
strat:q̃ quod in corpore uidetur.Sepe igitur humi corpore strato:q̃ in cęlis sũt
homo contemplatur:& cogitat.Sępe quiescente corpore & silente ac dormien
te mouetur interior homo:& quę extra se sunt intuetur:& peregrinatꝛ:& regiões
obambulat : & amicis occurrit : & ex his plerunq; diurna sui ipsius negotia

negocia aricinatur : & prȩuidet : hoc uero quid aliud fuerit : quā rationa lis anima ? in qua homo quȩ supra se sunt rationatur & cogitat. Et siquis ad huc inclinat : ut impudenter neget : rationē id pro ei accurata demonstratione fuerit : Si corpus naturaliter mortale est : quomodo ea considerat homo quȩ de in mortalitate sunt ? Et pro uirtute non nunq̄ sibi ipse mortem accersit ? Vel eum tē pora neum sit corpus. quomodo sempiterna cogitat homo : ut quȩ ante oculos sunt contemnat : illa uero ardenter concupiscat : Corpus igitur talia sibi de seipso con cogitaret : nec ea scilicet quȩ extra se sunt consideraret : et enim mortale est ac temporaneum : Necesse est autem aliud esse quod ea fouetur : quȩ contraria sūt et preter corporis naturam. Quid igitur hoc demū fuerit ? nisi ratiōalis et in mor talis anima ? hȩc enim corpore : sicur musicus lyra : non extrinsicus quȩ meliora sunt : sed intrinsecus canit. Rursus autem cum natus sit oculus aduidendum : au ditus ad audieñ. quomodo alia respuunt : alia deligunt ? quis auidendo uisum a uertit ? quis ab audiendo auditum excludit audire naturaliter aptum ? Quis ab i psu naturali gustum prohibet gustare natura appetēntem ? Quis ab alicuius ri tactu manū coercet reprimit quȩ nata est operari. Quis ab odorando olphatu ; auertit ? qui et ipse natus est odorare quis hȩc aduersus corporis naturam operat uel corpus cum sit natura peruersum : quoniam modo pro alterius consilio con uertitur ? et pro illius nutu gubernatur ? hec et enim aliud nihil ostendunt : q̄ ratio nalem animā corpori dominantem. neq; enim corpus sibi ipsi natum est modera ri : Sed agitur : ac fertur ab alio : quemadmodum nec equus se ipsum regit : sed a domino regitur : hic igitur hominibus leges bona facere : mala respuere. Brutis uero mala cȩca manent : et indiscreta : ut quȩ rationis : et iuxta rationem cogita tionis expertia sunt. Esse igitur in omnibus rationalem animam ex his ; quȩ dicta sunt demonstratum arbitror. Quod autem et inmortalis facta sit anima : id etiam in ecclesiastica doctrina scire necessarium est ad confirmationem destructionis idolorum : Hȩc autem noticia cum ex corporis cognitione : tum ex ipsius : et ani mȩ differentia magis perspicua fuerit. Nam si animam aliud q̄ corpus esse ratio demonstrauit. Est autem corpus natura mortale : animā igitur īmortalem esse necesse est : quoniā corpori dissimilis est. Et rursus : si anima corpus mouet : ut die tum est. neq; ab aliis ipsa mouetur : consequens est animā ab se ipsa moueri et ubi corpus humi repositum fuerit moueri denuo ipsam a se ipsa non enim anima est quȩ moritur sed propter ipsius discensum corpus interit. Quod si ipsa moueret̄ a corpore : consequens esset : recedente eo : qđ mouebat : interire ipsam. Si uero anima corpus mouet : ipsā magis se ipsam mouere necesse est : Et cum ipsa per se moueatur : Post mortem etiam corporis necessario iuuit. Motus enim animȩ ni hil aliud est : q̄ uita ipsius : quemadmodum sane et corpus tunc uiuere dicitur : quādo mouetur : et tunc mortuum esse cum moueri desinit. hoc uero etiam dum est in corpore ab ipsius demum operatione manifestius uiderit aliquis. Nam si corpori quoq; insidens : & cum ipso coniuncta non pro corporis breuitate dimensa contrabitur : Sed plerumq; dum illud in lecto iacet : immo uero quasi in morte dormit : hȩc iuxta uim suam uigilat : & corporis naturam excedit : & qu si ab eo peregrinetur manens in corpore : quȩ super tercā sunt : contemplatur : & cogitat Sȩpe etiam terrenis egressa corporibus : sanc tis occurit : & angelis : & ad eos mentis puritate freta peruenit : quomodo n̄ magis & multo magis soluta : corpore ubi ille uelet : qui eam conexuit de us. clariorem habebit immortalitatis cognitionem ? Nam si connexa cum cor pore uitam sine corpore iuuebat : multo magis post corporis interitum ui uet : nec nunquam uiuere desinet : propter deum qui talem fecit eam per uerbum suum iesu christum dominum nostrum. iccirco enim immortalia &

eterna raciocinatur: ac sentit: quoniam & ipsa inmortalis est: & quemadmodum corpus: & corporis sensus. quia mortales sunt mortalia cõsiderant: sic & anima: quoniam immortalia contẽplatur et cogitat: Immortalem eam esse: semperq; ui uere necesse est. Contemplationes enim: & cogitationes immortalitatis nunq̃ eã deserunt: Cum in ea insitę maneant: & quedã quasi niustio ad immortalitatis cõ firmationem imprẽssę sint. Hanc igitur ob rem diuine cõtemplationis cogitatio nem habet: & sui ipsius uia efficitur: nec ex trinsecus: sed ex se ipsa dei uerbi co gnitionem: ac perceptionem assumit. Dicimus igitur: ut dictum est antea: sicuti deum negant. & res in animas colunt. ita & se animam rationalem non habere pu tantes insanię mercedem habent i brutis connumerati: & propterea tanq̃ muti ĩ rebus mutis superstitionem habentes cominiserandi: docendi q; sunt: Si uero aĩ mam se habere dignima ducunt: & in eo qđ rationales sunt: ualde gloriantur: & id quidem recte: quid ita quasi animam non habeant rem absurdam audent: & ea quę audenda non sunt: sed se ipsos diuinitate prestantiores faciunt. qui cũ anĩ ma immortalem. & sibi ipsis iuisibilem habeant: deum uisibilibus rebus: ac mor talibus assimulant: uel quid non sic omnes ad deum confugiunt. quemadmodũ ab eo defecerunt: possunt etenim sicut deum cogitatione auerterunt: & quę non sunt: ea deos esse finxerunt. ita mente animi ascendere: Et ad deum se denuo ꝯ uertere. conuertere aũt possunt: si quã induerunt cupiditatis labẽ deposuerint. & eo usq; purgarint: quo ad animę concretam deformitatem exuerint: & eam si cuti facta est simplicem reddiderunt ut hoc modo possint in ea uerbum patris ꝯ templari: per quod ab initio facti sunt. facti sunt enim ad imaginem: & similitudi nem dei: quemadmodum & diuina scriptura significat ex persona dei dicens: fa ciamus hominem ad imaginem: & similitudinẽ nostrã. inde ubi omnem peccati labem a se ipsa reiecerit: & puritatem solam iuxta imaginem seruauerit: hac illu strata consequenter uelut in speculo uerbum contemplatur patris imaginem: & in eo ipso patrem speculatur: Cuius est saluator imago: uel si prę his: quę ipsius mentem extrinsecus perturbant: animę doctrina id quod est augustius: ipsa per se intueri non potest: ac contra ex his q̃ uidentur cognitionem dei percipere licet cum creatura prę ordine: & concordia rerum quibusdã quasi literis suum ipsius dominum factoremq; significet: ac prędicet: Nam cum bonus sit. & humanus de us: & animarum: quas ipse fecit curam agat: quoniam inuisibilis est ipse natura: & imperceptibilis: ut qui super omnem substantiam generatam existat: ob quam rem futurum erat: ut genus humanum cognitionem eius non assequeretur. Alia enim ex nichilo facta sunt. ipse uero i creatus huius rei gratia suo ipsius uerbo creationem deus ita composuit: ut ex operibus suis ab hominibus cognosci pos sit. ac ueluti de fictore phicha perhibent: q; eius opera ex apititudine & membro rum inter se proportione phidiam quamuis absentem spectantibus representarẽt pari ratione intelligere oportet ex ornatu mondi factorem eius & opificem deum tametsi corporeis oculis non uideatur: non enim abusus est. deus inuisibili natu ra sui nemo hec prętenderit nec se hominibus ignotum omnino dimisit sed ut ã te dixi creationem ita cumposuit: ut ipse tametsi natura sit in uisibilis: tamen ex operibus cognoscatur Et hoc non ex me ipso loquor sed ex quibus didici thelo gis uiris: quorum unus est paulus romanis ita scribens inuisibilia enim ipsius a creatione mondi per ea: quę facta sunt intellecta conspiciuntur Lycaonibus autẽ aperte loquens dicebat: & nos corruptibiles sumus ut uos homines euangelizã tes ut a rebus uanis conuertamini ad deum uiuentem: qui fecit cęlum et terram: et mare: et omnia: quę in eis sunt: qui in preteritis generationibus permisit om nes gentes ire in uias suis. et tamen non intestatum se ipsum reliquit benefaciens cęlitus uobis dãs imbres. et tempora frugifera: ĩplens esca: et lęticia corda urã

Quis enim cum cęli uideat orbem:& solis:ac lunę cursum: & aliorum siderum
situs:ac reuolutiones contrarias quidem:& uarias:sed in uarietate ordinem unũ
ab omnibus pariter seruari:quis non cogitet haud ipsa se regere:sed alium:qui
ea regat auctorem esse:quis cum uideat incordiu solem oriri noctu lunam appa
rere:& eum iuxsta dierum ęqualem omnino numerum impermutabiliter hauri
ri:& impleri:& sidera partim errabunda uarię permutare cursum:partim certa
nihil uariare motũ:non in eã cogitationem ueniat:esse omnino qui ea gubernet
opificem? Quis cum ea uideat:quę natura contraria sunt connecti: & concinam
habere concordiã:ut calidum frigido:aridum humido:temperatum & hęc sibi
inuicem non repugnare:sed unum quasi ex uno corpus pficere:nõ apud animũ
suum pręponat esse:aliquem ex trinsecus:qui ista connectat: Quis cum uideat
hyemẽ cedere ueri:uer ęstati:ęstatem autumno: & hęc natura esse contraria. q
dam enim refrigerat.aliud incendit.illud nutrit:hoc maturat:omnia tamen usu3
hominibus parem:& innoxium prębent:quis nõ inq̃ mente percipiat pstantiorẽ
his esse quempiam tametsi non eum uidear qui omnia coęquet:omnia gubernet?
Quis cum uideat uere subuehi nebulas:& in nebulis aquarum detineri pondus:nõ
in mentem eius ueniat:qui ista detinet: ac fieri iubet? uel quis cum uideat.terra3
ipsam super aqua:firmatam:& in ea quę natura mobilis est: immobilem ipsã ma
nere:non agnoscat aliquem esse: qui ista disponat faciatq3 deus? quis cum terrã
uideat in tempore frugiferam:& cęlitus imbres:fluuiorumq3 cursus:& fontium
scatebras :& animalium ex dissimilibus feetus:& hęc non semper:sed statuis tẽ
poribus fieri Et in uniuersum.quis cum intelligat in dissimilibus : & contrarus
rebus ordinem ab ipsis ęquum:similemq3 seuerari?non cogitet uim quandã esse
quę ista comparet:atq3 disponat: quemadmodum ea sibi optime manere uiden
tur:ipsa enim sponte sua non consisterent:nec unq̃ apparerę possent: cum inter
se naturaliter cõtraria sint. Aqua eni est natura grauis :fluens q3 deorsum:Nebu
le uero leues:et ex his:quę agilia sunt:et sub lune tolluntur:et tamen grauiorem
aquam uidemus in nebulis ferri:Et item grauissima est terra:hac rursus leuior ẽ
aqua:et tamen a leuioribus grauiora uehuntur:nec ad inferiora descendunt: S3
terra stetit immobilis non idem mas est : et foemina:et tamen in unum conueni
unt:et una ab utrisq3 eiusdem animalis generatio perficitur : Et ut summatim di
cam:frigus contrarium est calori:et humidum arido repugnat Coeuntia tamen
non inter se contendunt: sed ex concordia corpus unum:ac rerum omnium ge
nerationem pficiunt:Non igitur hęc se ipsa coniungerent:quę repugnant : et cõ
traria sunt natura:nisi prestantior aliquis esset:et dominus : q ipsa coniungit :
Cui et elementa ipsa tanq̃ serui domino dicto audientes cedunt: ac parent . Nec
suam ipsius naturã unum quod q3 spectãs cum alio certat:Sed cum eum:qui ipsa
cõnexuit:dominum agnoscãt:concordiam interse agunt.natura quidem contra
ria:sed uoluntate gubernantis amica.Nisi enim pstãtioris imperio unum eorum
esset tempamẽtum:quomodo graue agili:aridum humido:teres oblongo : ignis
frigori:uel oĩo aqua terrę:sol lunę:sidera cęlo:aer nebulis pmiscerẽtur atq3 coli
rent? Cũ alterius alteri natura dissimilis esset? Magna.n.iter eos seditio fuisset:cũ
illud ĩcẽderet.hoc refrigeraret.graue ðorsũ.leue e ɔtrario sursũ traheret: et sol q
dẽ illustraret:aer uero obscuraret:Nã et astra iterse ɔtẽdissẽt:cũ alia supi⁹: ps ife
ri⁹ sita sint.ñ uero nox diei nusq̃ cessisset.sed p mãsisset ĩpi oĩo repugnãs . atq3 dis
sẽtiẽs.Quod si hęc fierẽt:teliquũ eẽt nõ iã ornatũ cernerẽ: sed deformitatẽ:nõ or
dinẽ:sed cõfusionẽ:ñ ɔstitutiõẽ:sed ĩteritũ ũiuersi:nõ modũ sed nastitatẽ.Si qdẽ
rerũ oĩum seditiõẽ & pugna uel oia destruerẽt :uel qđ uinceret:solum supesset&
hoc itẽ ũiuersi deformitatẽ oñderet.Solũ.n.cũ esset:& aliorum usu careret:uniuer
sũ informę redderet:ueluti si pes ũus relinqueretur:& ũa mãus:perfectũ corp⁹ ñ

seruaretur: qualis enim mundus esset: si sol tãtum modo appareret: uel luna so
lum circuiret: uel nox sola esset: uel dies semper existeret: quę denuo conuenien
tia toret? si solum cęlum esset absq; sideribus: uel sidera absq; cęlo: Quid uero ꝯ
ducibile: si mare solum esset: uel sola terra sine aquis: & alis creatiõis partibus ia
ceter. qui tandem appareret homo: uel prorsus animal in terris? si elementis in
ter se pugnantibus unum uinceret: nec ipsum posset ad corporum constitutio
nem sufficere? Neq; enim ex solo calore: uel frigore: ex solo humido uel arido: a
liorum quippiam consisteret: sed essent permixta omnia: & incomposita prorsꝰ
Quin etiam ipsum illud: qđ uincere uideretur: consistere non posset absq; aliorꝫ
adminiculo. Nam nec nunc quidem consistit: Quando quidem igitur non cõfu
sio est: sed ordo uniuersi: non ꝯflictus: sed modus: non deformitas: sed ornatus:
& compositio mundi omni & parte conueniens: necesse est cogitare: & opinioñ
eius concipere domini qui ista coniunxit: & copulauit: & concordiam inter ea ꝯ
ciliauit. horum enim principem conditorem: & regem tametsi non uideatur ocu
lis attamen ex ordine & conuenientia rerum contrariaꝫ percipere licet: Sicut. n.
ciuitatem: quę ex multis & uariis hominibus constituta sit: magnis & paruis: di
uitibus: & egenis: & item senibus: ac iunioribus: maribus: ac fęminis: si rectę co
li uideamus & homines in ea uarios quidem: sed tamen inter se cõcordes esse nec
diuites ęgenis: nec paruos magnis: nec iuuenes senioribus infestos: sed omnes ę
quo iure pacem agentes: Hęc si uidemꝰ principẽ omnino adesse cogitamus: qui
concordiam suggerit: tam&si enim minime conspicimus: Confusio nãq; licenti
am significat: ordo autem principem declarat: Et enim in corpore q membroꝫ
concordiam uidemus: nec auribus oculum repugnare: nec pedi manum dissenti
re sed: suo quemq; officio concorditer fungi. ex hoc percipimus esse omnino eo
rum principem in corpore animam: tam&si eam nequaquam uideamus eodem
modo inordine & conuenientia uniuersi necesse est principem uniuersi intellige
re deum: & hunc unum: & non multos: Atqui ordo ipse dispositionis: & cum ꝯ
sensu rerum omnium concordia: non multos: sed unum principem eius: ac du
cẽ uerbum esse declarat. Neq; enim si multi principes essent: hic rerum omnium
ordo seruaretur. Sed essent rursus confusa omnia propter multos: cum ad suam
quisq; uoluntatem omnia traheret: & aliis alii repugnaret: Quemadmodum di
cebamus multitudine deoꝫ deitatem tolli: ita multitudine principum imperium
destrui necesse est. Nam si imperium alter alterius irritum faceret: nullus deinde
princeps relinqueretur: sed essent priuati omnes: ubi uero princeps non est: ibi
confusio prorsus efficitur: Et e contra multarum rerum: ac uariarũ unus ordo:
atq; concordia unum ẽt principem indicat: Non aliter q̃ siquis procul audiat ly
ram multis uariisq; neruis instructam: & concentus eorum concordiam admirꝰ
tur: q non grauis solum neruus: nec acutus tantum: uel medius sonum perfici
at: Sed omnes parari inter se repercussione: concinant: & ex his omnino lyram
intelligat non se ipsam mouere neq; a multis pulsari: Sed unum esse musicum tã
etsi eum non uideat: qui ut apte consonent uniuscuiusq; nerui sonum docte tem
peret pari ratione cum ordo sit in toto mundo omni est parte conueniens: nec su
periora cum inferioribus certent: uel econtra: Sed una omnium series perficiatꝰ:
consequens est: non multos. sed unum totius creationis principem: ac regem in
telligere: qui suo ipsius lumine omnia illustret: ac moueat: Neq; enim multos ar
bitrari oportet creationis principes: atq; factores: sed ad pietatem accuratam: &
uerã ptinet: unum eius opificẽ credere: cum id etiã creatio ipsa manifeste demon
stret: signũ. n. hoc certũ est unũ esse factorem uniuersi: q non multi sed unus est
mõdus Oportebat. n. siquidẽ multi fuissent dii: multos etiã & uarios q mundos
esse Nã neq; multos mundũ unũ condere: neq; unũ a multis fieri decebat. id enim

multipliciter absurdum perhibetur. Primo quia si mundus unus a multis conditus esset eorum qui cum didissent imbecilitas foret. Opus enim a multis unum perfectum fuisset. hunc signum esset minime contemnendum inperfectam singulis esse faciendi scientiam. Nam si unus sufficeret: multi quod minus esset aliud in alio necquicq̄ implerent. in deo autem dicere aliquid minus esse: non modo impium est: uerum etiam plusq̄ nefas: Nam & artificem inter homines perfectum nemo diceret sed imbecillem: si non solus: Sed cum multis opus unum perficeret: quod si totum singuli perficere poterant: ideo autem omnes operati sunt: quia res cōmunis fiebat. hoc quidem ridiculum esset: si propter gloriam unusquisq; operatus est: ne non potens esse existimaretur: ar manem gloriam rursum dicere in diis rerum oīum absurdissimum est: Deinde si ad uniuersi opificium singuli satis erant: quid multis opus fuit: cum per se unus ad omnia sufficeret? alioquin nefas et absurdum uideretur cum id quod factum est unum sit factores ei᷒ multos ac uarios existere. Naturalis enim enim ratio est: unum & perfectum pluribus differentibus excellere. illud quoq; sciendum si mondus factus esset: a multis diuersos: & sibi ipsi dissimiles motus habuisset: Diuersos. n. factores obseruans diuerse moueretur: indiuersitate uero. sicut ante dictum est: confusio rursus et uniuersi d formitas esset. Nam et nauis quę amultis gubernatur recto cursu non uit: nisi gubernator unus clauum tenuerit: nec lyra: quę a multis pulsatur. Cum igitur creatio una sit: & mundus unus: & unus eius ordo: unum etiam ipsius regem: & opificem inteligere opificem iccirco enim & ipse opifex uniuersum mundū unū cōdidit: ne multoꝝ constitutione: multi ēt artifices putarent. Sed cū id quod factū est unā sit: un᷒ etiā factor ei᷒ esse credat: nec quia unus est opifex. iccirco et unus est mundus (Poterat. n. & alios facere deus) sed quia unus factus est ī mōdus unū ēt eius opificē credere necesse ē quis igitur hic fuerit? Nā & hoc ostendere iprimis ac dicere necessariū ē nequis hauꝝ reꝝ ignorātia seductus alienū aliqd arbitret. & eādē cū supiorib᷒ impietatē icurrat. De hoc āt puto neminē ābiguā habere sētētiā. iā. n. qi apud poetas dii dicūtur: si deos nō esse oīo patefecit. et qui creationē deificāt: eos errare cōuicit: et ut sumatī dicā: gentilium idolatriā sacrilegiū: et ipietatē ēe monstrauit: his cōfutatis necessariū oīo reliquit piā apud nos religionē existere: et hūc solū deū uerū qui a nobis colit: e p̄dicat: et creatiōis dominū: et oīs substātię opificē ēe: Quis igitur hic? qs nisi sāctissim᷒ ille et sup omnē gēeratā substātiā christi pater: qui tāq̄ gubernator optius ꝓpria sapiētia: pro piroq; uerbo domino nostro iesu cstristo quicqđ ubiq; est salubriter omnia gubernat: disponit facitq; ut ipsi bone habere uidentur: bene autem habent: quemadmodum facta sunt et fieri uidemus. Sic enim uult: et hoc nemo non crediderit: Si enim irrationabilis esset creationis motus: & uniuersum temere uagaret: hęc aliquis quędicta sunt recte non crederet. Quod si uerbo & sapientia & scienna ꝯstitutum est & omni ornatu distinctum: necesse est pręsidem: & moderatorem ei᷒ non alium quemq̄ esse: pręter dei uerbum: uerbū aūt dico: non quod est nascentium unicuiq; coniunctū: & cōnaturale: quod etiam seminabile quidā appellare consueuert: sicut anima qđ nihil rōcinatur: nihil cogitat: sed externa tantū arte operatur iuxta scietiā rei: quę ad illud pertinet nec quale haber rōnale genus uerbum: quod ex syllabis componitur: & in aere significat: Sed sūmi boni: ac dei uniuersorū uiu entē: ac potentē deum ipsum uerbū dico: qui alius est quāq̄ facta sunt. & ōmnino creata: Propriū & solū boni patris uerbū: qui sua ipsius prouidētia uniuersū hoc distinxit: & illustrat: Nā boni patris: bonū est uerbū reꝝ oīum ordinem ipse disposuit: contraria contrariis anectens: cōcordiā ex his unam comparauit: hic cū dei uirtus: & dei sapientia sit: cęlum quidē uertit: terrā aūt suspēdens re nulla pitentem proprio nutu stabiliuit: hoc sol illustrates terraum orbem

irradiat. per hunc in nebulis aqua libratur: Pluuię terram inundant: Mare circũ
cluditur: terra: uariis frondescit arboribus: & gramine spargitur. Tametsi quę
rat de his: quę dicimus infidelis quidam: ansit omnino uerbum dei: Sed tamē ha
bet ex his: quę uidentur inditum. Omnia uerbo dei: ac sapientia constitisse: & eo
rũ: quę creata sunt: nihil stabilitum iri nisi id uerbo fieret: & uerbo: ut dictum
est: diuino: uerbum autem est: quod: ut dixi: non ꝑhemium similitudine compo
nitur ex symillis. sed sui ipsi⁹ patris imago est impermutabilis. Homines enim
ex partibus componitur & idem ex nihillo facti sui habent compositum: & resolu
bile uerbum: Deus autem substantia ẽ in composita. ideo & uerbum ei⁹ substan
tia est in cõposita. unus & unigenitus deus. qui ex patre q̃i ex fonte bono bonus
ꝓcedit: & omnia disponit. & ꝯtin: & causa uero continet & omnino dei uerbũ reb⁹
creatis ꝓsideat: uere admirabilis est: & cognoscere facit non aliter decuisse fieri.
quam sicut & factũ est. Rerum enim creatarũ natura si per se compereturur: fluxa
quedam: & in firma. & mortalis est ut uz. quę ex nihilo subsistar: Deus autẽ natu
ra uniuersorũ bonus superq; bonus est iccirco & humanus. Bono quippe rei nu
llus inuidia fuerit: quare nec esse qdẽ cuiquã inuidet sed omnes esse uult: ut hu
manitatẽ meditari possit: Videns igitur naturam omnem creatã quãtũ quit pro
priis eius in ẽ rationibus labilẽ esse atq; resolui: ne hoc pateret & rursus ad nihil
um resolueretur uniuersũ: ab eã rẽ cũ oĩa suo ipsius: & eterno uerbo fecisset: &
substantiã creationi dedisset: nõ permisit eã sua ipsius natura ferri: & agitari: ne
retro ad nihilũ ꝑiclitet: sed eã omnẽ utiq; bonus uero suo: q & ipse deus est: gu
bernat & regit: ut uerbi ductu: & prouidẽtia & dispositione illustrata creatio ita
biliter possit permanere: ut uidelicet quę ueri ex patre uerbi particeps facta sit:
& ꝑ eũ inesse sustentata: nec patiatur: qd' certe passa fuisset: dico aũt nihil esse: ni
si eã uerbũ d'i seruasset: q est imago d'i inuisibilis: prim⁹ ꝑnes toti⁹ creaturę qr
per ipsum & in ipso ꝯstituta sũt oĩa uisibilia: & inuisibilia: & ipse est caput ecclesi
ę: ut in sacris litteris ministri ueritatis docent. Ipse est igitur omnipotens: oĩs per
fectus & sanctus pr̃is uerbũ q presidet omnibus: & in omnẽ partẽ iures suas pan
dit: & oĩa illuminans uisibilia & inuisibilia in se ipso continet: atq; coartat: nihilq;
põtate sua destitutũ relinquẽs sed oĩa & ꝑ oĩa & unũ qd'q; seorsũ: et oĩa coniũcti
pariter uiuificans: atq; conseruans totiusq; substantię sensibilis primordia: quę
calida sunt: & frigida humida: & arida in unũ contẽperans: ea non dissentire: sed
unam & concordẽ ꝯuenientiã perficere iubet per ipsũ et põtatem eius: neq; ignis
frigido repugnat: nec humidũ arido: sed tãquã aĩca & cognata ipsa qd̃ per se con
cordia: cum in unũ coieri animalia uisibilia generant: & corporibus essentię ꝑ
mordia fiunt. huic obediẽtia uerbo deo animalia: & in terris nascũtur: & in cęlis
consistunt: per hũc mare uniuersũ: & occeanus ingens motũ suum propriis fini
bus retinẽt: & omnis arida graĩe uestitur: ac diuersis ut dixi: frondescit arborib⁹
Et ne in manifestis rebus singula dinumerans tẽpus terram: eoꝝ quę sunt q̃q; na
scũtur nihil est quod non in eo & per eum factũ fuerit & maneat sicut & uir the
ologię dicit. In principio erat uerbum & uerbũ erat apud deum: & deus erat uer
bum hoc erat in principio ap̃ deũ: oĩa per ipsum facta sunt: & sine ipso factũ est
nihil: ac ueluti si quis lyram musicus tendat. & acutis obtusa & media reliquis ar
te concordet: ꝓpositã unam cantilenam absoluet: sic & sapientia d'i uniuersũ tan
quã lyram tenens cũ aerea terestribus aereis cęlestia & singulis uniuersa cõnec
tat: & ea suo ipsius nutu: ac uoluntate circunducat: mũdum unum & unum eius
ordinem bene: & eleganter absoluit: ipse qd' stabilis cũ patre manens omnia ꝓ ut
quicq; patri iusũ fuerit. sua ipsius constitutiõe mouet: Illud enim diuinitatis ei⁹
opstupescẽdum est: q uno et eodem nutu omnia simul non ex interuallis: sed ꝯ
tinenter oblũga retũda: supa: media: infima: humida: frigida: calida uisibilia in

uisibilia ꝑ uni⁹ cuiusq; natura circũducit:& moderat̃ :oblũgũ.n.recte: rotũdũ uo circumagit̃ :mediũ quoq;:sicuti est mouetur :callidũ callescit:auidũ arescit: & uniuersa quẽadmodum eorũ natura fuerit ab eo uniuersificat :& constituũtur per ipsum admirabilis quedã:& uere diuina cõcordia ꝑficitur:Et ut hoc intelligatur exotrẽo sit:quod dico isimilitudinẽ chori magni :Quẽadmodũ igitur chorus:q ex uariis homĩb⁹ ꝯstiterit pueris ac mulierib⁹ : et seniorib⁹ itẽ ac ẽt iũiorib⁹ duce ũo ipãte ꝑ sua quisq; natura et uertute apparebit:uir ut uir : puer ut puer:senex ut senex:& iuuẽis:ut iuuenis:oẽs aũt concordia; unã perficient : uel ut anima nostra eodem tẽpore i nobis sẽsus ꝑ cuiusq; opatione mouet:ut una re ꝑposita oẽs pariter moueãt .oculus ad uidẽdũ.auditus ad audiẽdũ. manus ad palpãdum.olphatus ad odorañ.gustus ad gustandum.sępe etiam alię corporis partes : ut pedes ad ambulandum : uel uel ut tertio id : quod dico ostenditur exemplo:Simile est prorsus magnę urbi condirę:quę colitur in pñtia conditoris eius principis et regis illo.n.pñte & impãte:et oculũ ad omnia tendente:ꝑcedũt omnes alii ad agriculturam:alii aquatũ festinãt.pars frumẽtatũ pgit.hic ad senatũ uidit.ille templũ ingreditur.iudex ut ius dicat:princeps ut leges ferat:ferat autẽ iuste.artifex ad operã.nauta ad mare descẽdit.Faber ad fabricandũ. Medicus ad curandũ:architectus ad edificandũ.hic in agrũ ꝓficiscit̃ .ille ab agro reuertitur. alii circa urbẽ agitant non nulli ab urbe recedũt:quidã ad urbẽ rdeũt.hęc autem omnia principis unius pñtia:& imperio fiũt:& construũtur . Similiter et in omni creatione:tamersi paruũ sit exemplũ:maiori tamẽ cogitatione intelligendũ est Sub uno et.n.actu nutus di uerbi omnia simul reguũt :& quę sua cuiusq; sunt:& singulis gerunt :et ab omnibus pariter unius ordo ꝑficit .Nutu.n. prę sidis et principis uniuersorum diuini ac patrem uerbi cęlũ uoluit̃ Sidera mouetur Sol apparet:luna uagatur.aer ab eo illustrat̃ : ęther incendit̃ .uenti spirant . montes in altũ expliciti constãt.Mare fluctuat:& quę in eo sunt animalia nuerit: Terra manens imobilis fructificat.homo nascitur: et uiuit : deinde ac moritur : et in uniuersum omnia animantur :atq; mouẽtur ignis comburit.Aqua refrigerat:fontes scaturiũt.amnes inundãt: Tempora & anni partes redunt . imbres descendũt : nubes implentur.Grando generat̃ :nix et glaties concrescũt:uolucres uolant:ꝛptilia repetant.aquatilia natant.Mare nauigatur.Terra ferit :& pro suis temporib⁹ herbã ꝓducit arbores uegetat et alia quidem adolescũt:illa maturescũt quędam crescentia senescũt atq; deficiũt.ps euanescũt:non nulla gignũtur:& apparent . Hęc autẽ oia & his ẽt plura:quę ꝑmultitudinẽ dicer̃ ñ possum⁹ :destupescẽdũ: et admirabile di uerbũ illustrãs.atq; uiuificãs suo ipi⁹ nutu mouetac ꝛgit:& mũdũ unũ ꝑficit:nec iuisibiles potestates suas a se ipso dimittit:Nã et as rursus ut q eorũ factor ẽ i uniuersis cõphẽdẽs suo ipsi⁹ nutu:& ꝓuidẽtia cõtiet:atq; uiuificat:Neq; hoc fuerit ad incredulitatẽ uiaticum:Sicut.n.ipius ꝓuidentia corpora crescũt : & anima rõnalis mouet̃ :& uim cogitandi hẽt:ac uiuendi:quod haud multa indiget approbanone( uidemus enim ea quę fuint )ita & ipsum dei uerbũ uno ac simplici nutu sua ipsius in mũdũ uisibilẽ iuisibiles.q; potestates mouet et continet suã cuiq; opationẽ disttibuẽs:ut & diuia iuisibiliter moueãt . Visibilia uero eodẽ quo uidẽtur mõ:ipse uero sup omnib⁹ oium dux.et rex et cõstitutio factus oia ad gloriã:et cognitionẽ patris operatur:et ferme per ea quę fiunt opera eius docet ac loquitur:Ex magnitudine ac pulchritudine reꝝ autor propemodũ spectatur. Vt.n.cũ in cęlũ suspicimus ornatũ eius lumẽq; siderũ cernentes cogitare licet uerbũ conditorẽ eoꝝ:ita cũ uerbũ dei intelligimus:et pr̃em eius deũ ĩtelligere necesse est:ex quo ꝓcedens cõgrue pr̃is sui ĩterpres:et nuntius dicitur.Et hoc ex rebus:quę ad nos pertinẽt aliquis ĩtelligeret. Si.n. ꝓcedente ex omnibus uerbo mẽtem cogitam⁹ :fõntẽ eius esse et uerbe intenti mẽtẽ:quę significatur consi

deratione intuemur: multo maiori contēplatione: et in comperabili excellentia
potentiam uerbi spectantes in cogitationem ueniemus boni patris eius: sicut ipse
saluator inquit: qui me uidet: uidet & patrem. Hęc autem manifestius: & maiorē
in modum scriptura predicat: tota deo inspirata: quibus & nos freti hęc tibi scri
bimus: & tu in eadem incidens eorum quę dicimus fidem habere poteris. oratio
enim a prestantioribus confirmata probationem habet irrefragabilem. superio
ri igitur tempore ab idolorum heresi Iudeorum populo diuinum uerbum caue
bat: dicens: ne feceris tibi idolum: nec omnino simulacrum: quęcunq; i cęlo sur
sum: & in terra deorsum Causā uero abolitionis eorum alibi significat dicens.
Simulacra gentium: argentum: & aurum opera manuum hominum: Os habent
& non loquentur. oculos habent: & non uidebunt: aures habent: & non audient
Nares habent: & non odorabunt. manus habent: & non palpabunt. pedes habēt
& non ambulabunt. Nec uero tacuit de doctrina creationis. Sed cum probe sciret
rerum ipsarum pulcritudinem: ne aliqui spēm earum intuentes non tanq̄ opera
dei: sed tanq̄ deos colerent. cauet omnibus dicens: & ne suspiciens occulis: & ui
dens solem: & lunam: & omnem ornatum cęli captus adoraueris eos. Hęc tribu
it dominus deus tuus omnibus gentibus: quę sub cęlo sunt: tribuit autem: non
ut dii sint ipsis ea: sed ut horum operatione cognoscant gentes rerum omnium
opificem deum: quemadmodum ante dictum est. Antiquus enim iudeorum po
pulus doctrinam maiorem in modum habuit: q̄ non modo ex operibus creatio
nis: uerum et ex diuinis scripturis dei cognitionem habuerunt: & in uniuersū
homines ab idolorum errore: & irrationabili cogitatione reprimēs inquit: non e
runt tibi dii alieni p̄ter me: Nec uero q̄i dii sūt alii: hos uetat ipsos habere: Sed ne
quis uerum deum auersatus falsos sibi deos facere incipiat: quales apud poetas
& scriptores: qui cum dii non sint: nominantur tamen: & perhibentur: & dictio
ipsa eos non esse deos ostendit: per quam dicit: non erunt tibi dii alieni: quod de
futuro significat: nam qđ in posteris fit tunc non erat: cum ista dicebantur: Nū
quid igitur cum gentium uel idolorum impieratem tolleret: plena deo doctrina
reticuit: & humanum genus diuinę cognitionis expers: passim ferri permisit? nō
utiq;. sed occurit cogitationi dicens. audi israel: dominus deus tuus: christus u
nus est: & rursus diliges dominum deum tuum in toto corde tuo & ex totis uiri
bus tuis: & iterum dominum deum tuum adorabis & ipsi soli seruies: & ipsi ad
herebis. q̄ autem per omnia & in omnibus uerbi prouidentia: & regimen ab om
ni diuinitus inspirata scriptura corroboratur. hęc sat erit dicere: ut uerbi fidem
ostendant Sicuti uiri theologi dicunt: Fundauit terram. & permanet constituti
one sua: Permanet dies. & rursus: psalite deo nostro in cythara: qui circuit
cęlum in nubibus: qui preparat terrę pluuiam: qui educit e montibus foenum: &
herbam seruituti hominum: & qui dat iumentis pabulum: per quem autem dat
nisi per quem & omnia facta sunt? nā per quem facta sunt: per eum consequenter
est: & omnium prouidentia: Quis igitur hic fuerit nisi dei uerbum? de quo & ali
bi dicit: uerbo dei cęli firmati sunt: & spiritu oris eius omnis potestas eorum. & e
nim omnia per ipsum: & in ipso facta persistunt: Vnde & nobis persuadet: dicēs
ipse dixit & facta sunt: ipse precepit & creata sunt. quemadmodum & magnus p
omnia moyses in principio creationis mondi hoc dictum affirmat exponens & in
quiens. & dixit deus faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram
Et. n. cum & cęli & terre & rerum omnium generationem ipsi subieceret: pater
dixit. Fiat cęlum & congregentur aquę: & appareat arida: & p̄ducat terra her
bam: & omne animal Vnde & iudeos aliquis reprehenderit: qui parum ingenue
scripturis intendunt. Cum quo enim loquebatur queret aliquis? quando quidē
loquitur qui iubet Si his quę fierent iubeat & loquebatur: superuacaneus fuit

fermo:Nundum enim fuerant:Sed futura erant:Nemo autem cum eo:qui non ē
loquitur.Nemo q̄ factum nondum est et ut fiat iubet & loquitur. Nā si his iube
bat :quę futura erant dicere oportuit.Fias o cęlum.fias terra:& egredere herba:
& fias homo nunc autem hoc non dixit:Sed iubet dicens faciamus: hominem &
egrediatur herba.Quappr ostenditur deus his de rebus cum aliquo quasi disere
rete:qui pones eum erat:Necesse est igitur aliquem fuisse cum eo qui cum loquēs
uniuersa faciebat:quis igitur fuerit:nisi uerbum eius: Cum quo enim dixerit ali
quis deum loqui:nisi cum uerbo ipsius:uel quis cum eo erat cum substantiā om
nem creatam faceret nisi: huius sapientia:quę dicit quando faciebat cęlum et ter
ram cum eo aderam: Sub cęli autem ac terrę appellatione omnia in cęlo et iter
ra creata cōphendit:qui uero simul cū eo ut sapiētia ut uerbū erat pīem ītuens
uniuersum fabricabat:constituebat : ornabat : & qui uirtus pris ē uniuersa cor
roborabat:ut existere possent. Sicut etiam saluator inquit . omnia quę cunq; ui
deo pīm facere:& ego similiter facio.per ipsum uero:& ad ipsum omnia facta ēe
sancti eius discipuli docent:et cum bonus ex bono foetus sit: uerus q̄ filius : uir
tus est patris:et sapientia:et uerbum:et hęc non per participationem:neq; ex tri
secus ipsi aduenuiunt:sicut his qui participes sunt eius:et per eum sapientes : et in
eo competes:ac logici facti sunt:sed perse sapientia:perse uerbum perse ueritas :
per se iusticia:perse uirtus:nec non et character:et illumīatio:& imago: & ut bre
ui complectat fructus patris perfectus est et unicus filius impermutabilis imago
patris quis igitur patrem recensuerit:ut & uerbi eius potestates inueniat sit enim
patris uerbum est ac sapientia: sic et rebus creatis influens efficitur ad genitoris
noticiam:& cogitationem perse sanctificatio.perse uita & ianua:et pastor et uia:
et rex:et dux:et in omnibus saluator:et uiuificans:et lumen:et prouidentia rerū
oīum.Cum igitur tale de se bonum pater hēat:et opificem filium non abdidit ut
clam esset hominibus:sed ipsum quotidie reuellat omnibus ea : quę per ipsum ē
rerū oīum constitutione ac uita.in ipo autem:et per ipsum se quoq; significat :
Queadmodū saluator inqt.ego in pre:et pater in me: ut necesse sit et uerbum ī
generante:et genitum in pre per sęcula uiuere . Cum hęc igitur ita se habeant et
nihil extra ipm sit:sed cęlum:et terra:et omnia quę in eis sunt ab ipso depēdeāt :
stulti tamen hōines cognitionem eius:et cultū retractantes falsa ueris digniora
duxerūt:et pro eo qui uere est deus:inania deificarunt:qui creaturę:et non crea
tori seruirent:rem admittentes stultam:et impiam:ueluti siquis opera supra arti
ficem admiretur:uel męnibus urbis obstupefactus:eorū conditorem pessūdet.
uel si quis instrumentum musicū laudet cū uero : qui composuit:et conglutina
uit eii ciat:dementes et uisu omnino priuati.quomodo enim ędifinū aliter nouis
sent:uel nauem:siue lyram:nisi faber ędificasset:architectus condidisset : music⁹
composuisset .quemadmodū igitur qui talia cogitat furit:atq; omnem insaniam
superat:sic mihi malesani esse uidentur:qui deum non agnoscunt:et uerbum ei⁹
non adorant:saluatorem oīum dominum nostrum iesū christum:per quem pī
omnia gubernat:et continet:et prouidet uniuersis:inquem tu fidem:ac diuinū
cultum intendens o amator christi gaude et bene spera:quoniam fidei:et pietatis
in eum fructus est:immortalitas:regnumq; cęloꝝ si mō aīa secundum leges ipius
ornata fuerit:ut enim premium his est:qui secundum eum uiuent ęterna uita:sic
his:qui aduersum:et non uirtutis iter gradiuntur:confusio magna et inexorabi
le discrimen in die iudicii:quoniam cum uirtutis uiam cognouissent his:quę co
gnouerant contraria fecerunt.



Finis

# CONTRA ARIANOS SERMO PRIMUS.

h Ereses quotquot ipse sibi ueritatis insaniam consistuũt: manifestę sunt: & eorum impietas plana omnibus iam pridem facta est: eos ēt qui talia inuenerunt discessisse a nobis constat: quemadmodum beatus Ioannes scripsit: quoniam eiusmodi nec nũc quidem nobiscũ est uoluntas: Propterea sicut & saluator dixit non colligẽtes nobiscũ: spargent: cũ diabolo: cũ dormientes obseruent: ut ꝓprium ꝑditionis uenenum spargentes habeant: qui cum ipsis moriantur: Quoniam uero una hęresem ultima & nunc erumpens antechristi prępnuntia: quę ariana uocat cum dolosa sit & fallax: hęreses alias sorores suas uetustiores. palam notatas aiaduertens ipsa scripturarum uerbis circundata: simulat quemadmodum pater eius a diabolus: & rursus incitur in ecclesię: paradisum irrumpeř: ut se quasi christianam effingens aliquos argutiarum suasione decipiat (Nihil enim est apud eam rationabile) & non nullos iam decepit insipientes: qui non solum auditu corrupti sunt: sed etiam secundum euan sumendo gustarũt: Et ignari deinceps existimãt amarum dulce: & abominabilem hęresim bonam dicunt: necessarium putaui ꝑsuasus a nobis plicam euoluere thoracis scelerate huius hęreseos: & ipsius amenę cetorem ostendere: ut qui procul ab ea sunt: fugiant tamen: qui uero decepti sunt pęnitentiam agant: & apertis luminibus cordis agnoscant: quia sicuti tenebra non est lux: nec mendacium ueritas: ita nec ariana hęresis bona: quin etiam ualdẽ & nimium falluntur: qui eos christianos uocant quasi nec scripturas legerint: nec christianismum: & quę in eo fides sit omnino cognouerint: quid enim hęreseos pie fidei simile conspicati nugantur: tanq̃ illi nihil mali dicant: hoc profecto est: & caipham christianum dicere: & proditorem iudam apostolis connumerare & eos dicere nihil mali fecisse qui barabam pro christo petierunt: & hymenęum alexandrum q; qđ bene sentiant confirmare: & apostolum contra eos mentium fuisse: Sed hęc christianus nec audire pateretur: nec qui diceret hunc mente sanũ arbitraretur: pro christo enim apud istos arius: sicut apud manichęos manichęus pro moyse uero & aliis sanctis: Sotades quidam apud ipsos inuentus est qui etiam apud gentiles fuit & filia herodiadis: alterius enim enerues & effocem natus moresananus scribendo imitatus est: illius etiam conuiuii saltationem ęmulatus est ipse insultans. & illudens dum blasphemat in saluatorem: Eo fit ut qui in hęresim inciderint mente peruertantur: & insaniant: & domini glorię nomen in similitudine permutent imaginis corruptibilis hominis: & in reliquum ꝓ christianis: ariani nominentur: & impietatis eius signaculum habeant: Ne prętexuerint: ne ue conuiciantes mentiti fuerint ea esse: quę non sunt. Cum ita uocent a magistris etiam christianos: ut ostendant ꝙ & ipsi ita uocantur ariani: ne illuserint: qui suum erubescunt uituperabile nomen. Qđ si erubescunt tegantur: uel resiliant ab impietate sua: nunq̃ enim populus ab episcopis denominationem habuit: sed a domino: in quem credimus: Nam cum beati apostoli pręceptores nostri fuerint: & domini euangelium ministrauerint: non ab illis uocati sumus: sed a christo christiani: & sumus & nominemur: qui uero ab aliis fidei: quam colũt principium habent: eorum etiam denominationem conuenienter hñt: ut q eorũ possessio facti sũt. qppe cũ oẽs nos a christo christiani simus. & uocemur. Electus ẽ itẽ marcio: q hęresin inuenerat: q cũ eiciente steterũt: christiani mãserũt. Qui uero marcionem secuti sunt non christiani posthac: sed marciani uocati sunt Sic & ualentinus. & basilides. & manichęus. & simon magus sectatores suos nominis etiam pticipes fecerunt. & hi quidem basilidiani hi uero manichęi

& illi simoniani: alii ut phryges a phrygia: & a nabata nabatiani appellantur: Ita
et melitius a petro eiectus episcopo: et martyre: suos non iam christianos uocauit:
sed melitianus: Sic ergo cum beatus alexander arium eiecit: qui ab alexandro ste
terũt: christiani manere: Qui cũ ario senserũt nomen saluatoris nostri his relin
querũt: qui ɔ alexandro erant: ipsi deĩde ariani uocati sũt: En igitur ẽt post alexa
dri morte. qui successori eius athanasio comunicãt: quibusq; athanasius ipse com
mũnicat: hi formã eandẽ seruant: nec illi huius nomen: neq; hic ab illis denomia
tur: Sed omnes itidem: ut consueuerãt: christiani uocantur: Nã si etiã magistrorũ
successores hẽmas: auditores eorum efficimur: Sed tamẽ quę cstristi sũt ab eis di
scentes nihilominus christiani: sumus: et uocamur: qui uero sequũtur hęreticos
etiã si successores in numeros habuerit: eius tamen qui hęresin inuenit nomẽ oio
ferũt: Quippe mortuo ario ɔ ex suis multi successerit: tamẽ qui cũ illo sentiũt:
ab ario cognin ariani uocanť: Et hui⁹ utiq; rei mirabile signũ ꝙ gentiles & qui
nunc ingrediũtur ecclesiã gentiliũ supstitionẽ omittẽtes: non eorũ a quib⁹ instru
untur sed saluatoris denominationẽ accipiũt: & christiani a gentilib⁹ incipiũt ap
pellari: Qui uero ad illos abeunt uel quot quot ab ecclesia ad hęresin trãsfugiũt
christi nomen relinquũt: & ariani deinde uocanť: quasi qui iam christi fidẽ non
habeant: sed ariani furoris successores facti sint: Quomodo ergo christiani si nõ
christiani sed ariani: uel quomodo catholice sunt ecclesiæ: qui apostolicã excus
sere fidem: & nouarũ iniquitatũ inuẽtores facti sũt: qui diuinarũ scripturarũ eloqa
deserunt: & arii comessationes sapiẽtiã nouam appellant. hoc cũ dicũt nouam hę
resin non absurde ꝓfitentur: Quapp miratus fuerit aliquis: ꝙ cũ multa precepta
multi: multas hostias in uetus nouũq; testamentum scripserit: nec apud ullum
cõessario inueniat: Sed neq; apud gentilles doctrinę studiosos: nisi apud eos solũ
qui talia in conuiuiis canũt cũ plausu & theatralibus ludis: ut alii risu ꝓsequãt
ad mirabilis arius nihil honestum mutatus: sed & ea ignorans: quę ad doctos ui
ros ptinent: cũ aliarũ quoq; heresum plurima surripuerit: unius sosati ridicula ę
mulatus est: quid enim ipm facere oportebat: nisi cum saluatori insultare uellet:
in resoluis ac lasciuis modulationibus misera impietatis suæ uerbula significa
re: ut queadmodum sapientia dicit: ab exitu orationis uir cognoscitur: ita et ab
illis effęminano animi: et corrupta scribentis sententia cognosceretur: nec pro
fecto latuit miser: sed q̃uis ipse se quasi serpens sursũ: ac deorsum diu sinuaret: ce
cidit tamen in errorem pharisęorũ. Nã ut illi cũ inique agere uellent: uerba legis
meditari simulabant: cumq; ex pectatũ: ac pñtem dominũ negare studerent: deuз
nominare simulabant: arguebantur autem blasphemare dicentes: quare tu cum
homo sis te ipsum facis deum: & dicis ego et pater unum sumus: ita & adulterim⁹
ac sosatius arius simulat quasi de deo dicere: cum uerba scripturarum apponat
sed undiq; arguitur arius sacrilegus: qui dei filium negat: et eum his quæ facta
sunt: connumerat: Hoc igitur principium est arianæ comessationis: et nugatiõis
quę ritum habet: & modulationem effoeminatam. Secundum fidem inquit electo
rum dei sapientum dei filiorum sanctorum: qui recte diffiniunt qui sanctum dei
spiritum acceperunt: hęc ego quidem de his didici: qui participes sunt sapientię
gratiosi diuinarum rerum doctores: per omnia sapientes: horum per uestigia gra
diens: et ego sectator notus: qui multa passus sum propter gloriam dei: et cum a
deo didiceri: noui sapientiam: & intellectum: Hęc ipsius ludibria: quę in ea conti
nentur euitari poterant. Sed fuit inquit cum deus solus erat: & ita pater fuit: sed
postea q̃ factꝰ est pater: nõ semper filius fuit: Nam cum omnia facta sint: & ex ni
hilo & omnia creaturę sint: et facturę: factus est et ipse dei filius ex ex nihilo: et
aliquando non fuit: nec fuit priusq̃ gigneretur sed principium creationis habuit
& ipse: Erat enim inquit solus deus: & nundum uerbum erat: & sapientia:

Deinde cum nos condere uellet: tunc unum quendam fecit: & eũ nominauit uer
bum: & filium: & sapientiam: ut nos per ipsum faceret: Duas igitur dicit sapien
tias esse unam propriam. & cum substantialem deo: filium aut͂ in ipsa sapientia
factum esse: & huius participem nominasse solum sapientiam. & uerbum: Sapié
na. n. inquit in sapientia fuit dei sapientis uoluntate: sic & uerbum alterum fuisse
dicit preter filium in deo: & huius item participem filium ipsum per gratiam: no
minatum. esse uerbum: & filium: Est autem & hęc sua ipsorum hęreseos sententi
a: quę in aliis eorum scripturis ostenditur: Multas potestates esse et unam quidé
dei naturaliter propriam: & sempiternam: christum uero non esse ueram dei pote
statem: sed ex his: quę potestates dicuntur: unam esse & ipsum: quarum unã & lo
custam & bruchum: non potestatem solum: sed & magnã appellari: alias uero
multas esse: & similes filio: de quibus & dauid cantat: dicens: Dominus potestatũ
& natura quidem: ut omnes ita & uerbum mutabile esse. sed suo ipsius libero ar
bitrio: donec uult: bonum manere quando tamen uult mutari: & ipsum posse:
sicut & nos cum natura sit mutabilis. icc irco enim inquit: & deus prenoscens ip
sum fore bonum: hanc ei gloriam preueniens dedit: quam postea per naturam
quoq; habuit: Eo fieri ut ex operibus quę deus prenouerat: nunc ipse talis exi
stat: Ausus est item dicere: q; uerbum non est uerus deus q; si etiam dicitur deus
non tamen uerus est: sed participatione gratię: ut omnes alii: sic & ipse dicit᷑ no
mine deus & cum omnia per substantiam diuersa sint: & dissimilia deo: ita & uer
bum a substantia: & sempiternitate dei patris per omnia diuersus est: atq; dissimi
lis. eorum autem: quę facta sunt & creata proprius & unus est: Post hęc autem
quasi & successor petulantię diaboli factus in comessatione posuit: esse igitur &
filio inuisibilem patrem: & uerbum nec perfecte: nec omnino suum ipsius patré
intueri: & cognoscere posse: Sed quod & cognoscit: & uidet proportione mensu
re suę cognoscere: atque uidere sicut & nos pro ui natura cognoscimus. & enim
filius inquit: non modo patrem non plene cognoscit (neq; enim ad cumprehen
dendum satis est) quin etiam filius ipse suam ipsius substantiam non nouit: &
dispertite: natura ac diuerse: & disiuncte: & alienę: & singulares inter se sunt sub
stantie patris: & filii: & ipsius spiritus sancti pronuntiauit: & ipse omnino dissimi
liter eos esse inter se substantiis & gloria in infenitum: Verbum igitur quantum
ad similitudinem substantię pertinet & glorię alienum omnino ẽe dixit: ab utris
q; parte uidelicet & spiritu sancto: his enim uerbis pronuntiauit impius: & diui
sum esse: per seipsum: & in omnibus singularem a patre filium esse dixit: Hę fa
bellarum sunt partes quę in ridiculo posite sunt arii commentarios Quis igitur
qui hęc: qui ue cõmessationis cantum audiat: non merito arium oderit: de his re
bus tanq̃ in scęna ludentem? quis non uideat hũc mulieri dum nominare deum
ac de deo dicere uidetur: quasi serpentem insidiari? Quis deinde cum in hęc inci
derit: non inspiciat impietatem eius? sicut & serpentis subsequentem erroré: quo
mulierem captam deduxerat? Quis non super eiusmodi blasphemiis obstupes
cat? Cęlum quidem: ut propheta inquit: obstupuit: & terra tremuit in transgressi
one legis: Sol uero cum magis indignaretur: nec sustineret corporis contumelias
quę tunc in dominum nostrum omnium comunem fiebant: Quasq; non inuitus
ipse pro nobis patiebatur: contractis radiis auersus ẽ: ac diem illum sine luce
reddidit. At uero super arii blasphemiis: quomodo non attenuata obmutescit
natura omnis humana quomodo non aures obturat: oculos quę premit: ut
nec talia audire: nec eum qui eiusmodi scripsit uidere possit? ipse uero domi
nus quomodo non iuste magis aduersus hos impios pariter: & sine christo
ea clamat: quę per prophetam quoque predixit oseum? Vę ipsis. quo
niam resiluerunt a me. miseri sunt quoniam impie fecerunt contra me:

ego autem redemi ipos:ipsi uero contra me locuti sunt mendatia.et paulopost:et contra me cogitauerunt :mala auersi sunt ad nihilū : Quippe qui cū uerū dei uerbū auerterint:falsūq; sibi ipi fixerit:in nihilū ceciderūt: iccirco eni et uniuersalis synodus arium:qui hęc dicebat:ab ecclesia deiecit . & anathema fecit ipietatem eius non sustinens:& hęresis deinde:reputatus est arianus error:quę plus aliquid héret aliis hęresibus quia uidelicet impugnatrix christi appellata est : & q̄si pręnuntia antichristi reputata est : q̄q̄ igitur hoc:ut ante dixi:sudinum aduersus ipiā hęresē:ipsū p se ad suadēdū maxīe sufficeret:ut oēs ab ea fugerēt quoniā tamen eorū nonnulli:qui christiani uocantur:in differentē:quod adueritatem attinet:hęresin arbitrantur:siue illi ignorent:siue ut antedictum est simulent : eos etiam:qui talia sentiunt:christianos nominant.age pro uiribus iterrogemus eos et hęresis reuellemus:astutiam:fortasse hoc etiam modo erubescentes reprimentur:et fugient ab ea:tanq̄ a fatie serpentis igitur si quia scripturæ uerba quędam in comessatiōe possita sunt:maledictiōes propterea benedictiones esse existimāt : necessario cum iudęos nunc etiam legem:& prophetas:legere uideant: una cum illis christum negabunt: et ipsi.Fortasse etiam si manicæos audiunt: qui aliquas euangeliorum partes legunt:cum ipsis quoq; leges: prophetas q; negabūbt. Si uero ignorantes ita uexantur:& hęc inepte loquuntur:discāt a scripturis:q; hęreses diabolus excogitans : propter suum malitię fetorem uerba do scripturis mutuo sumit:ut sub eorum prętextu:cum uenenum suum sparserit:simplices capiar:Sic euam decepit:Sic et alias hęreses subornauit:Sic & ario nūc dicere persuasit:& personam utiq; aduersus hęreses induere:ut propriam hęresin clandestinꝰ iniceret:Et tamen nec sic quidem uersutus latuit:Nam cum in dei uerbum impie faceret:statim ex omnibus eccidit:& palam omnibus fuit:ipsum etiam dereliqs ignorare:et nihilo omnino uerum sentientem simulare: Quomodo enim uerum de patre dicet:qui filium negat:aquo ille reuellatur? Vel quomodo recta de sancto spiritu sentiet:qui maledicit in uerbum:aquo ille donatur:Quis autem isti crediderit de resurectione dicenti qui christum primo genitum propter nos factum a mortuis surexisse negat?Et quo nam modo qui plane:filii ex patre propriam: ac ueram generationem ignorat num etiam de ipsius in carne pñtia falletur?Sic enī & iudęi:qui tunc erat:cum uerbum negarent:& dicerent:non habemus regem : nisi cęsarem:omnibus simul priuati sūt : & exortes facti luminis:lucetne odoris: unguenti prophetiæ:cognitionis:& ueritatis ipsius:& nunc nihil intelligentes : tanq̄ intenebris ambulant:Quis enim talia unq̄ audiuit? unde:uel a quo hęresis assentarores:& largitione corrupti homines talia preceperunt? Quis eis dum instruerentur :talia locutus est? Quis dixit eis accedite omnes.ut omisso creatoris cultu:creaturam facturam q; colatis:Q đ si hęc & ipsi nūc primum audisse fatentur? negari nolint hęresin hanc esse alienam:neq; a patribus traditam:id uero:quod non a patribus:sed nunc inuentum est : quid aliud fuerit q̄ de quo beatus paulus pręduxit?in posteris temporibus deficient quidem a sana fide attendētes spiritibus erroris & doctrinis dęmonum auertentes ueritatem:Ecce enim nos quidem ex diuinis scripturis palā loquimur:de pia fide:& tanq̄ lucernam super candelabrum ponimus dicentes:Filius uerus natura:proprius est patris:proprius substantiæ ipsius:Sapientia unigenita:et uerbū uerum: & solum dei hoc est . Non creatura:neq; factura:sed propria patris substantiæ generatio:propter quā deus est uerus:ueri patris cum substantialis existens.Alii uero:quibus ait : Ego dixi: dii estis solum participatione uerbi per spiritum sanctum hanc habent gratiam a patre.Character enim est substantiæ patris:& lumen de lumine:& potestas et imago:uera substantiæ patris.hoc enim rursum dominus dicit:qui me uidet : uidet et patrē:Semp āt ē:et nūquā ñ fuit: Nā cū sempiternus sit pater:sēpiternū

& huius fuerit uerbum: & sapientia: ipsi uero quid nobis ex criminosa comesati
one ,pnunciant? legant primũ ipsam, imitantes, morẽ scribentis: ut ẽt cũ ab aliis
irridentur: discant in qua ruina iacent. et ita deinde dicant: quid nam ex ea fate
antur: nisi quod deus non semper fuit pater, sed postea factus est: non semper fu
it filius, non enim erat ante quam genitus est, non ex patre, sed ex nihilo factus ẽ
et ipse. Non est proprius substantię patris. Creatura enim est et factura.
Nec est uerus deus christus: Sed participatione & ipse deificatus est: Non nouit
patrem absolute filius: Neq; uidet perfecte filius patrem neq; intelligit: nec cognõ
scit plene patrem uerbum: Non est ipse uerus: & solus patris uerbum: sed nomi
ne tantum dicitur uerbum & sapientia: & per gratiam dicitur filius: & potestas
non est immutabilis ut pater: sed mutabilis est: natura sicuti creaturę: & non sui
sufficit ad cumprehensionem cognoscendi profecte patrem: Admirabilis unq; he
resis: quę nec persuasibile quicq̃ habeat: sed falsum semper contra uerum sonet
& rectę dictis omnino aduersetur. Si quis ergo his: quę ab utroq; dicuntur excu
sis interrogaretur: utrius fidem eligeret: is quę nam uerba deo conuenire dicer&
Sed dicant ipsi potius assentatores impietatis qd de deo dicere conueniat. Erat
ne deus uerbum: interroganti respondere: ex hoc enim cognoscetur: & reliquum
utriusq; prepositionum: Quid dicere conueniat, fuisse aliquando tempus: cum
non erat: an semper fuisse illum? prius genitum esse? an sempiternum? an a tempo
re? Et ex tempore. Natum alem? an adoptiõe? & participatione? & unum eum dicer
ex his: quę facta esse animaduertimus: an patri connectere ipsum? dissimilem ne
patris eum secundum substantiam: An similem patris & sempiternum esse? crea
turam esse: an creaturas: per ipsum factas esse: ipsum ẽe patris uerbum: an alte
rum pręter hunc? & per illum hunc: per q; aliam sapientiam factum esse: & hũc
nomine tantum modo uerbum: & sapientiam uocari: & illi⁹ sapientię: hunc parti
cipem & secundum factum esse. Utra igitur uerba deum loquuntur: deumq; esse
demonstrant: & filium patris dominum nostrum iesum christum: An hęc q uos
euomuistis? an hęc quę nos ex scripturis diximus ac dicimus. Quod si neq; deus
est: neq; uerbum: neq; filius saluator: licitum est ut gentilibus: & Iudeis: ita &
uobis dicere: quę uultis Sed si uerbum patris: & filius uerus est: & ex deo deus ẽ
& super omnia benedictus in sęcula: quomodo non dignum est tolli: & aboleri
cum cetera uerba: tum etiam arianã insaniam quasi malorum exemplar: & omni
impietate plenã? inquam qui inciderit: non uidet: q apud eam terrigenę peunt? &
profundo barathri occurit: & hoc sciunt & ipsi: sed calidi occultant: cum ea loq
non audeant: & ab his diuersa pronuntient: Nam si dixerint: damnabuntur: si su
specti fuerint: scripturarum argumentis: ab omnibus eiicientur. Quamobrem tan
quam seculi huius filii callide lucernam ipsorum consuetam ex caprifico acce
dentes: & ea ne statim extinguatur uerentes (lumen enim impiorum extingui
tur) Hanc sub modio simulationis occultant: & alia sub inde pronuntiant: & a
micorum presidia: & constantinę inetum proponunt: ut qui ad eos accedunt prę
simulatione: & nimis turpitudinem hęresis non uideant. Quomodo igitur non
ex hoc etiam hęresis odio digna? quandoquidem a suis etiam ut quę fiduciam
non habeat occultatur: & quasi serpens fouetur: Unde omni hęc ipsis collecta
sunt uerbula? aut certe a quo sumentes: talia dicere ausi sunt: hominum quidem
neminem dixerint: qui ista tradiderit: Quis. n. hominum fuerit? gẽtilisne? an bar
barus. q quem deum esse fatetur: hunc ex creaturis unum dicere audeat: & non
fuisse illum prius: quã fieret: An est qui deo creat? & ei fidem non habeat dicenti
hic est filius meus dilectus? Sed dicat non esse filium: sed facturam: Omnes
potius idignabũtur in eos: qui talia insaniũt Sed nec ex scripturis occasionẽ hñt
Demõstratum est enim sæpius: demonstrabit uero nunc etiam: hęc ab eloquiis

diuinis aliena esse. Cum igitur reliquum sit dicere: q̄ hæc a diabolo sumentes in
sanuit (hoꝝ.n.illi sol⁹ ē sator) age cōtra ipsū sṫem⁹. Ad illū.n.p istos nobis ē pu
gna: ut dn̄o iuuāte cū ille argumētis ɖ mor cesserit. erubescant et isti confusum
uidentes eum: qui hęresin ipsis seminauerat: & discant aliquando sero licet se cū
arriani sint: christianos non esse. Dixistis & sentitis id: quod ille uobis subiciebat:
fuisse aliquando cum filius non erat: Hoc enim primū opinionis uestrę pallium
exuere oportet. Quid igitur fuit. quando filius non erat? Dicite ifames: & impii:
si patrem fuisse dicitis: blasphemia uestra maior: Nefas est enim dicere q̄ aliquan
do fuerit uel ipsum in tempore aliquo significare. Est enim semper: & nunc ē et:
& cum sit est filii pater: & ipse est: qui est: & filii pater: Sin autem dicitis: quia fili
us aliquando fuerit: cum ipe non erat: fatua est ac stulta responsio: Quo
modo enim fuit ipse: et ipse non erat? Non ne igitur uos in his trepidantes dice
re necesse est: fuisse tempus aliquod: cum uerbum non erat. hoc enim proprie si
gnificat: & ipsum uestroꝝ hoc aduerbium aliquando: Et illud item: quod scribē
res dixistis: Non erat filius anteq̄ genitus esset: Idem est: ac si diceretis: fuit aliquā
do cum non erat. Et illud enim et hoc significat tempus ante uerbum fuisse. Vn
de igitur uobis inuenta sunt hęc. Vt quid et uos tanq̄ gentes fremuistis? & uana
meditamini contra dominum: & christum eius disputando: Sāctatum enim scrip
turaꝝ nulla tale: quicq̄ de saluatore dixit: sed sempiternum potius: & cū patre sē
per fuisse. in principio enim erat uerbum: & uerbum erat apud deū. et deus erat
uerbum: et in apocalypsi hęc dicit: qui est: qui fuit: et qui uenturus est: ex eo aūt
qui est: et qui fuit quis sempiternum tollat? hoc enim: & paulus ad romanos scri
bens iudęos in epistola arguebat: Ex quibus christus est secundum carnem: qui
est super omnia deus in sęcula benedictus: Gentiles uero admonens dicebat: Vi
sibilia enim ipsius a creatura mondi per ea: quę facta sunt: cōspiciuntur: & sempi
terna pōtas ipsius: atq; diuinitas: Quæ uero potestas dei sit: paulus docet dicēs:
christus dei potestas: & dei sapientia: Non enim cum hoc dicit patrem significat:
quéadmodum inter uos susuratis: sępe numero dicentes: Pater est sua ipsius sem
piterna potestas: Non est autem sic: Neq; enim dixit ipe deus est potestas. Sed
ipsius est potestas. Planum aūt omnibus est. quia ipse aliud est: q̄ ipsius: q̄q̄ alie
num nihil est sed potius suum ipsius. Sed uerba legite: quæ sequuntur: & cōuer
timini ad dominum: Dominus autem spiritus est inquit: Videte ergo de filio si
gnificari: Nam cum de creatione cōmemoret: consequenter etiam de opificis in
creando potestate scribit: quę est uerbum dei: per quem & omnia facta sūt. Q ɖ
si creatura sola sine filio ipsa per se ad id satis est: ut dominum cognoscere faciat:
Prouidete: ne cecideritis: arbitrántes creaturam quoq; absq; filio factam esse: &
quia in ipso omnia consistunt: necessario qui creaturam recte contemplatur: con
templatur et filiuū ipsius opificem et nemo cognoscit patrem nisi filius: & cui fi
lius reuelauerit: & philippo dicenti ostende nobis patrem: non respondit aspice ȝ
creaturam: sed qui uidet me: uidet et patrem. Conuenienter paulus cum gentiles
accusaret: q̄ concinitatem: et ordinem crationis contēplantes de opifice in ea uer
bo non cogitarent: Opera enim suum ipsorum opificem loquuntur: ut per ea
uerum deum agnoscerent: et a cultu creaturarum desisterēt: dixit: et sempiterna
ipsius potestas atq; diuinitas: ut filium significaret. Sancti cum dicant. qui est āte
sæcula: et per quem fecit sæcula: Nihilo item setius filii ęternitatem annunciant:
Inqua et ipsum deum significant. Hesaias enim ait deus æternus: baruch autem
scripsit. clamabo ad deum ęternum in diebus meis: et paulopost: Ego autem spe
raui in ęterno saluatore nostro: et uenit mihi gaudium a sancto: Quoniam uero:
et ad hebręos apostolus scribens ait: qui cum sit splendor gloriæ: et imago sub
stantiæ ipsius: Canit autē et dauid in octogesimo nono psalpmo: et splēdor dn̄i

sit in nobis. & in lumine tuo uidebimus lumen. Quis est a deo demens. & filium dubitet semper fuisse? Quando enim lumen quis uidit sine splẽdore. uel claritate ut & de filio dicere possit: fuit aliquando: cum non erat: quoniam ante quam genitus esset: non erat: illud etiam quod ad filium in psalmo dicitur centesimo q̃dragesimo quarto: regnum tuum: regnum omnium seculorum neminem sinit: uel quantulumcunq; internallum considerare: inquo non fuerit uerbum: Nam si omne in seculis continetur internallum: omnium autem seculorum rex est: & ꝯditor uerbum: necessario cum ante ipsum nec breuiusculum quidem fuerit internallum insania est dicere: fuit aliquando cum non erat: uerbum eternum: & ex nihilo filius est: Cum uero & ipse dominus dicat: Ego sum ueritas & nõ dicat: ego factus sum ueritas: sed sum semper dicat. Ego sũ pastor: ego sũ lux: & itẽ uos me dominum dicitis: & magistrum & benedicitis: sum & enim: quis qui hoc uerbũ audiat a deo & sapientiam: & uerbum patris de se ipso loquentis: adhuc de ueritate dubitauerit? & non statim crediderit: ꝙ in hoc uerbo sum sempiternitas filii: ꝙ q; est ante omnia secula sine principio significatur: scripturas igitur sempiternitatem de filio dicere ex his constat: quę dicta sunt: scripturas easdem e conuerso de creaturis dicere: quę ariani pronuntiant: cum non erat: & priusq̃: & quando ea demonstrabunt: quę dicenda sunt. Moyses enim cũ de ea: quę ad nos attin& generatione nararet. Omnis inquit uiriditas agri: ante q̃ gigneretur in terra: Et omne foenum agri: anteq̃ surgeret: nõ enim pluerat deus super terram: & homo non erat: qui exerceret terram: & in deuteronomio: quando diuisit altissimus gẽtes: Dominus autem per se ipsum dicebat si me diligeretis gauderetis utiq;: quia dixi: uado ad patrem: quoniam pater meus maior me est: Et nunc predixi uobis priusq̃ fieret: ut cum factum fuerit. credatis: De creatione uero per solomõe dicit anteq̃ terra fieret: & antequam abissi fierent: antequam erumperent fontes aquarum antequã firmarentur montes: ante omnes colles: ego parturiebar: & anteq̃ abraam fieret: ego sum: De hieremia uero dicit antequam tu me in uentre plasmares cognoui te. & dauid canit: domine refugium factus est nobis in generatione: & generatione: anteq̃ firmarent̃ montes & formaretur terra: & orbis terrarum. & a seculo: & usq; i seculum tu es: In daniel uero clamauit: uoce magna: Susana & dixit: Deus celestis cognitor ocultoꝝ: qui nouit oĩa ãte generationẽ eoꝝ. hoc igitur nõ erat aliquando: & priusquam fieret & quando & quotquot eiusmodi dictiunculę sunt: de his: qua generata: quę ue creata: & ex nihilo facta sunt: dici consentaneum est: & a uerbo aliena sunt. Quod si de creaturis: hęc dicũt scripture: de filio autem hoc aduerbium semper: Non igitur o impugnatores dei factus est: ex nihilo filius: neq; omnino filius est eorum unus: quę facta sunt: sed patris imago: & uerbum sempiternum est: nec unquam non est: sed semper fuit: ut sempiterni uere luminis sempiternus splendor: Quid igitur tempora ante filium somniatis? uel quid post tempora filium peruerse dicitis? per quem & secula facta sunt: Quomodo enim omnino tempus: uel per quos fuit? si nondũ: ut uos uultis: filius apparuerat per quem omnia facta sunt: & sine ipso factum est nihil uel quid tempora significantes: non dicitis aperte: fuit tempus quando non erat uerbum? Sed temporis nomen tegitis: ut simplices decipiatis: sensum autem uestrũ non omnino occultatis: immo uero occultantes: latere non potestis Nam tempora significatis itidem: cum dicitis fuit aliquando: cum non erat: priusquam genitus esse: Cum hęc ita demostrantur: magis etiam insolescitis dicentes: si non aliquando fuit: cum non erat: sed sempiternus est filius: & cum patre simul. ipsum iam non filium: sed fratrem patris esse dicitis. Dementes illi quidem. & contentiosi. Nam si eum sempiternę tantum simul esse diceremus. & non filium. probabilis quidem esset eorum in hoc simulatus

pudor: Si uero sempitertum dicentes ipsum fatemur ex patre filium: quomodo
genitus generātis frater existimari potest: & si nostra in patrem filium q; fides ē:
quę nam his fraternitas inest? uel quomodo uerbum potest hu⁹ frater dici: cu-
ius & uerbum est? non ne contradictio ista quę uelut ab amentibus fiat? Conspi
ciunt enim & ipsi ueritatem: Sed occasio est iudaica & eorum qui ut ait salomon
a ueritate discedere uelint: Non enim ex aliquo principio quod ante sit: pater &
filius geniti sunt: ut etiam fratres existimentur: sed pater filii principiū est & geni
tor: Et pater pater est & non filius cuiuspiam genitus At uero filius filius est & ñ
frater: Quod si sempiterna patris generatio dicitur recte dicitur: Nunq̄ enim sub
stantia patris imperfecta fuit: ut sempiternitas ipsius huic superueniat: Nec tanq̄
homo genitus est e cęlo filius: ut sit paternæ substantiæ posterior: Sed dei genera
tio est: & cum dei qui semper est filius sit proprius sempiternæ manet: suum enim
est hominum in tempore gigni propter naturæ imperfectionem: Dei uero sempi
terna est generatio propter sempiternam naturę perfectionem: Si filius non est
sed factura ex nihilo facta demonstrent prius: & quasi de factura somniantes cla
ment fuisse aliquando cum non erat: Creaturæ enim cum non essent factę sunt:
Quod si filius est: hoc enim et pater dicit: & scripturę clamant: filius autem nihil
aliud est q̄ quod ex patre gignitur: quod autem ex deo gignitur: uerbum est ipi⁹
& sapientia et splendor: quid dicere oportet nisi quod cum dicunt: fuit aliquan
do cum filius non erat: uerbum a deo quidam quasi latrones arripiunt? & plane
aduersus enim loquuntur q; aliquando sine proprio uerbo & sapientia fuit: & lu
men aliquando sine splendore et fons sterilis & fuit aridus: Quamuis enim tem
poris nomen uereri simulantes propter eos a quibus uituperantur? ipsum ante
tempora fuisse dicant: tamen quia dant interualla quędam in quibus ipsum non
fuisse somniant nihilo secius tempora significantes & sine uerbo deum introdu
centes nimis impie faciunt: Sed si filii nomen etiam confitentur quia noluit ab
omnibus manifeste deprehendi esse autem hunc substantię patris propriam gēe
rationem inficiantur: quasi hoc esse possit absq; suspitione: quę ex partibus ac di
uisionibus est nihilominus negant rursus uerum filium esse quem nomine tantū
modo filium dicunt: Quomodo autem non ualde errant de eo qui in corpore⁹
est ea cogitantes q̄ corporum sunt? & propter suę ipsorum naturę imbecillitatē
id negantes quod est naturale & sempiternum patris: Eos enim uideas qui nec
quomodo sit deus: nec qualis sit pater cogitent: ipsum etiam negare quando qd
patris quoq; generationem ex se ipsis stulti mentiuntur: Sed eos ita dispositos &
arbitrantes filium dei esse non posse miserari dignum est: interrogare autem &
refellere non alienum fortasse uel sic ad se redibunt: Fili⁹: si ut uobis placet ex ni
hilo est & prius non erat q̄ genitus esse prorsus & ipse participatione filius & de
us & sapientia uocatus est: Sic enim & alia omnia consistunt & sanctificata glori
ficantur: Cuius igitur particeps sit dicatis necesse est: Alia namq; omnia spiritus
participia sunt ipse uero secundum uos: Cuius nam particeps fuerit? spiritus ne?
atqui spiritus ipse potius de filio sumit: sicut ipse dixit Et ratione caret ut hic ab
illo santificari dicatur ergo particeps est patris: hoc enim relinquitur necessario
dicendum: Quid est igitur: aut unde est quod participatur? Nam si extrinsecus
est intellectum a patre: non iam patris particeps fuerit: sed eius quod extrinse
cus est: nec iam erit ipse secundus a patre qui habeat quod est se ipso prius: Nec
uero patris filius diceretur: sed illius cuius & particeps filius uocatus est & de⁹:
Q uod si absurdum hoc et impium Cum pater dicat hic est filius meus dilect⁹:
& filius quoq; patrem suum dicat esse deū manifestū est nō extrinsecus: sed sub
stantię pr̄is esse quod participatur: Hoc item si aliud esset q̄ substantia filii ñ mi
nor obsurditas occurret: qd̄ id ex pr̄e et filii substātia: quęcūq; sit ea mediū rurs⁹

inueniretur: Considerationes igitur eiusmodi cū absurdæ & pręter ueritatem ap
pareant: dicere necesse est: ex substātia patris suū ipsius uniuersum esse filiū: De
um.n. oīo participari perinde est acsi dixeris gignere: Gignere uero quid nisi fili
um significat? ipsius igitur filii participia sunt omnia secundum spūs gratiā: quę
ab eo est: Idq; ex hoc planum esse ostenditur: φ filius quidē nullius ipse particeps
est: Quod aūt participatur ex patre id filius est: nā ipsius filii participes dei patrē
habere dicimur & hoc est quod petrus dicebat: ut sitis diuinæ naturæ participes
quemadmodū apostolus dixit. Nescitis quia tēplū dei estis: & nos tēpla sumus dei
uiuentis: & ipm filiū uidētes uidmꝰ patrē: Si quidē cogitatio & cōprehēsio q; filii
cognitio pr̄is est: cū propria sit ex ipsius substāna generatio: hoc.n. quod parnci
pari est: quemadmodū nemo uestrū substātiæ dei passionem particioneq; ēe dice
ret: Concedins.n. & fatemini participari deū & idem ēe participari & gignere: eo
dem modo generatio & beatę illius substātiæ nec passio est neq; participio: Non
igitur passionē particionē ue substātię dei significamus cū filium & generationē
dicimus: sed propriū potius et uerum & unigenitū dei ut cognoscimus ita credi
mus: hoc igitur cū ita ostensum demonstratūq; sit: φ generatio ex substāna pr̄is
filius ē: nulli deinde ambiguū sed omnibus manifestū fuerit. hunc ēe patris sapiē
tiam & uerbū: in quo & per quē omnia creat & facit: et hoc est ipsius splendor in
quo omnia illuminat ac reuellat quibuscūq; uoluerit: hoc ipsius exemplar & ima
go inquo contemplatur & cognoscitur propterea & ipse & pater unum sunt: Et
enim qui hunc uidet: uidet et patrem: hoc christus ē inquo redemit omnia et no
uam denuo creaturā operatus ē. Cū uero sit hoc modo filius non iam conuenit:
quin etiā ualde piculosum est: hunc dicere ex nihilo factū: uel non fuisse priusq̄
genitus eēt: Nam qui hoc de eo dicit quod ē patris substantiæ propriū blasphe
miā in patrem ipsum occupat: de quo eadem sentit: quę ď ipsius generatione sōni
ans mentitur: Sufficeēt quidem hoc quoq; solū hęresim arianā euerteř: Sed tamē
ipsius errorem sic etiam uideres: Si factor & creator deus ē per filium autē opera
facit: nec aliter uidere licet: quę fiūe nisi per filium fieri: quomodo non blasphe
mia fuerit: cum deus factor sit dicere ipsius operabile uerbum & sapiam aliquan
do non fuisse: idem ē acsi diceres quia deus factor non est qui suum ex se non ha
beat operabile uerbum: Sed id extrinsecus introducať & alienum sic abipso et dis
simile substantia inquo ipse operatur: Dicāt pręterea nobis: sed ex hoc ponus di
cendo uideāt impietatem suā: fuit aliquando cū non erat & non erat priusq̄ geni
tus eēt: Nam si sempiterne non est cum pr̄e uerbum Non ē sempiterna trinitas. sʒ
unitas prius fuit postea ex additione facta est trinitas & procedente tēpore iuxta
ipsos creuit & theologiæ cognitio constitit: Ad hæc si filius non est sua pr̄is sub
stantię generatio: sed ex nihilo factus est. ex nihilo trinitas consistit: aliquando āt
plena Deerat enim filius anteq̄ genitus esset plena tunc fuit cum genitus est: Er
go quod creatum est. cum creatore numeratur: & qđ. aliqñ non erat cum eo qui
semper fuit deus dicitur & conglorificatur: Et qđ maius est trinitas sui ipsius dis
similis inuenitur: quę naturis & substantiis externis alienisq; consistat Hoc au
tem nihil aliud est q̄ si factam essere dixeris trinitatis constitutionem Quę nam
est ista religio quę nec sui quidem similis sit . Sed ex additione impleatur cum
tempore: & modo non ita: modo ita sit. Par enim est ipsā rursum additionem acci
pere: et hoc in infinitum: quando semel et ab inino constitutionē hūit ex additio
ne: nec ambiguum est: quin minui possit: Nam quæ adduntur eadem et demi pos
se constat. Sed non ita est abiit uero: Non est facta trinitas sed intrinitate sempiter
na est. et una diuinitas . et una sanctę trinitatis gloria: Et eam uos in diuersas na
turas scindere audetis: Cum pater sempiternus sit uerbū quod simul cum eo se
det dictis fuit aliquando cum non erat. Et cum filius simul cum patre sedeat:

hunc ab eo seiungere cogitatis Creatrix est & opifex trinitas:& uos eam deducere
non ueremini Sed ad ea quę ex nihilo facta sunt:& igenitam trinitatis serutlia coę
quare & regem dominum Sabaoth in subditorum ordinem cogere non erubesci
tis:Desinite quę pura sunt confundere uel potius falsa quasi uera cum ueritate
coniungere:Hęc enim dicere non est gloriam et honorem domino reddere : sed
dedecus & ignominiam:Nam qui filium spernit:spernit et patrem: Atqui theolo
logia quę nunc est in trinitate perfecta:est et ipsa uera & sola religio:Quę si bōa
est ueritas ꝗ subsequitur:ex additione uero theologiæ perfectio non consistit :
oportuit hanc semper esse:ꝗ si non semper nec nunc eam ita esse oportuit : sed
quemadmodum uos ipsam fuisse supponitis:ut nec nunc quidem sit trinitas: At
enim christianorum nemo est qui eiusmodi hereticos toleret : Gentilium enim ꝓ
pria hæc:ut factam introducant: trinitatem et ex his eā quę sunt facta coæquent :
Factorum enim est defectus & additiones accipere : christianorum uero fides in
mutabilem nouit beatam trinitatem & perfectam:& semper eodem modo manētē
nec plus aliquid trinitati addit: nec imperfectam hanc genitam esse considerat :
horum enim utrunq; impium est:Propterea & ab his eam: quę facta sunt seiunc
tam esse cognoscit : Vnitatem uero eius indiuisibilem obseruans adorat & aria
norum blasphemias fugit:Confitetur autem et nouit filium semper fuisse:Est.n.
sempiternus pater cuius & uerbum sempiternum est:Et in hoc certe rursum īspi
ciamus:Si fons est sapientię ac uitę deus et ita uocatur ut per hieremiam me dere
liquerunt fontem aquę uiuentis . Et item thronus glorię sublimis. Sāctificatio
nostra. Expectatio israel dominę:omnes dereliquerunt te : confundantur defici
entes super terra scribantur : quoniam dereliquerunt fontem uitę dominum in
baruch autem scriptum est.De reliquistis fontem sapientię : consequens fuerit :
uitam et sapientiam non alienas esse a substantia fontis sed proprias nō aliqñ fu
isse sed semper:Est autem filius qui hęc dicat:Ego sum uita:et ego sum sapientia
locaui in tabernaculo consilium Quomodo igitur non impie facit qui dicit fuit
aliquando cum non erat filius:Perinde enim est acsi dixeris fuit aliquando fons
aridus:fuit absq; uita et sapientia hic autem fons non esset: Quicquid eni ex
se ipso non gignit fons non est Hoc uero quantę plenum est absurditatis ? Deus
enim eos qui uoluntatem suam faciunt quasi fontem futuros esse pollicetur : cu
ius aqua nō deficiet qui per hesaiam propheram dicit:et impleberis quemadmo
dum desiderat anima tua:et ossa tua pinguescent:et erit tanꝗ ortus irriguus et tā
ꝗ fons cuius aqua non deficit:isti uero deum qui dicitur et est fons sapientię ste
rilem ipsum et aliquando propria sapientia caruisse calumniari audent:Sed quæ
ab his dicuntur falsa sunt: Veritas deum testatur sapientię suæ fontem sempiter
num esse:ꝗ si fons sempiternus est necessario sapientiam quoq; sempiternam ēe
oportet.in hac enim et omnia facta sunt:quemadmodum canit dauit: Omnia in
sapientia fecisti:et solomon ait:Deus sapientia fundauit terram:parauit autē cę
los in prudentia et ipsa sapientia est uerbum et per ipsum ut ioannes inquit fac
ta sunt omnia:et sine ipso factum est nihil:et ipē christus est : unus enim deus pa
ter ex quo omnia et unus dñus iesus christus per quem omnia:et nos per ipm:ꝗ
si omnia per ipsum cum omnibus ipē non numerabitur Nam qui deum per quē
omnia dicere non audet:unum ex omnibus esse:cōsequēs est.ut et unigenitum
filium q suus est paternę substātię alium ab omnibus ēe dicat.et cum ex omnibꝰ
ipē nō sit: Nefas est de ipō dicere fuit aliqñ cum nō erat:et nō erat priusꝗ genitꝰ
esset:Huiusmodi.n.uoces de his quę facta sunt:dici conuenit ipse uero filius ta
lis est qualis pater:cuius ēt substātię propria est generatio: uerbum et sapiētia :
hoc.n.proprium est filii ad patrem et hęc pātem filii proprium oñdit:ut nec deū
quādoq; sine uerbo nec filium aliquādo non fuisse dicendum sit : Quid enim ex

ipso nisi filius? uel quid uerbum & sapientia nisi sempiternitas ipsius? quando
igitur deus absq; eo fuit quod est suum? uel quomodo potest aliquis de propria
quasi de externa & aliena substantia considerare? alia enim ueluti quę facta sunt
nihil per substantiam simile habent cum eo qui fecit: Sed extra ipsum gratia &
uoluntate ipsius uerbo facta sunt: ut possint aliquando deficere si is uelit qui ea
fecit: Talis enim naturę sunt res facte Proprietatem uero substantię patris hanc
esse iam conuenit filium silicet Quomo igitur non fuerit audacia & impietas hūc
ex nihilo dicere & prius non fuisse q̄ genitus esset: sed superuenisse & item posse
aliquando non esse: hoc enim qui tantummodo cogitat consideret quomodo
substantię patris perfectionem & plenitudinem tollit: Et enim manifestius denuo
quis uiderit heresis absurditatem: si cogitauerit filium patris imaginem esse atq;
splendorem & characterem & ueritatem: Si enim luminis imago & splendor est:
& substantię character perfectus & ueri patris ueritas est filius consideret qui di
uinitatis imaginem & formam tempore metiuntur in quantum impietatis bara
thrū precipitentur? Nam si filius non erat pri⁹ q̄ genitus esset: non semper fuit in
deo ueritas quę filius est cum dicat ego sum ueritas & cum substantia sit oīo cha
racterem eius & imaginem statim esse oportet: non enim imago dei est quę pinga
tur extrinsecus: Sed deus ipse genitor est eius in qua se ipsum uidens congaudet
huic sicut ipse filius dicit ego sum cui congaudebat: Quando igitur se ipsum pa
ter in sua ipsius imagine non uidet: uel quando non congaudebat? nequis dicere
audeat imaginem ex nihilo esse: Quomodo autem se ipsum factor creatorq; uidē
ret in facta creatq; substantia? Talē enim esse oportet imaginem qualis pater eius
est? Age igitur uideamus quę patris sunt, ut & imaginem cognoscamus an ipsi⁹
sit. Pater sempiternus est immortalis potens. lumen rex omnipotens deus domi
nus creator & factor? Hęc esse oportet in imagine ut uere qui filium uidet uideat
& patrem: Qd' si non ita est sed ut ariani sentiunt factus & non eternus filius ē
non est hęc uera patris imago: nisi forte erubescentes deinde dicāt quia filiū ima
ginem dici: non est similis substantię significatio: ipsius autem nomen est solū
Sed hoc item o impugnatores christi nec imago est neq; character: quę nam simi
litudo est eorum quę ex nihilo sunt ad creatorem qui ea facit esse quę non sunt?
uel qui fieri potest ut id quod non est simile sit ei quod est imperfectum est igit̄
aliquando non fuisse: & ad ea quę facta sunt similitudinem habere: Talem enim
enim esse cum uelint ariani rationes sibi ipsi cogitarunt: dicentes si generatio fili
us patris est & imago & patris per omnia similis: debet omnino filius ut genitus
est ita & se gignere & ipsum filii patrem fieri: & item qui ex eo genitus est gignet
& ipsum & sic deinceps usq; ad infinitum: Hoc enim ostendunt genitum gignē
tis similem esse blasphemiarum inuentores: christi uere impugnatores qui ne fili
um patris imaginem confiteantur corporalia de patre ipso terenaq; sentiunt: cē
surias defluxiones & affluentias de ipso predicantes: Igitur filius si est, ut homo
sit etiam genitus ut homo ut filius pater alterius fiat: & ita deinceps gignantur ex
aliis alii ut in deorum multitudinem successio secundum eos crescat: Qd' si deus
non ut homo est sicuti certe non est: quę hominum sunt de ipso ratiocinari non
debent: Alia quidem animantia & homines ipsi ex operabili principio per succes
sionem inter se gignuntur: & qui gignitur ex genito patre genitus conuenienter
& ipse pater alterius sit cum in ipso hoc ex patre habeat ex quo & ipse genitus ē
iccirco non est in his proprię pater: nec proprię filius nec manent in eis id quod
pater est & filius: ipse enim filius sit & pater: Filius quidem generantis patri aūt
ex ipso generati At uero in diuinitate non ita est: non enim ut homo deus neq; e
nim pater ex parte est. Propterea non eum gignit q futurus sit pater: nec filius ex
defluxione patris est: nec ex patre genito genitus Propterea non ut etiam gignat

genitus est: Quo fit ut in diuinitate sola pater proprie pater sit: & filius proprie fi
lius & in his & in solis maneat id quod pater est semper pater. & ed q̃d est filius
semp filius: Quod ui ergo quærit cur filius non sit filii generatiuus quærat cur
patrem pater non habeat: Sed hęc utraq; magna cum impietate sunt: Vt enim pa
ter semper pater: nec unq̃ filius ita filius semper filius nec unq̃ pater fiet. Nam et
in hoc pręcipue character et imago patris esse demonstratur: Cum id maneat q̃d
est: non uarians sed ex patre hñs id entitatem: Si ergo permutatur pater: permu
tetur imago: Nam ut his qui genuit ita et imago eius & splendor manet: Quod
si pater imutabilis est: & ita permanet quod est: necessario & imago sicuti est per
manebit neq; uertetur: Est aũt ex patre filius ñ ergo aliud aliqd gignetur q̃ quod
est patris substantię proprium: Temere igitur & hoc ex cogitarunt amentes qui
a patre imaginem eximere uoluerunt: ut rebus creatis filium exęquarent in his
igitur cum ariani dum pro Eusebii doctrina constituunt & hunc esse existimant
ueluti quę pereum facta sunt: resiluerunt illi quidẽ a uarietate: et argutiarũ uerbu
la sibi ipsi fingentes circuibant ab initio cum primum hęresim ista comenti sunt:
& ad huc etiam ex his quidam in foro pueris obuiam facti eos percontantur non
de sacris quidam scripturis: Sed cordis sui quasi repletiones eructant dicentes q̃s
est eum qui non erat fecit ex eo quod est? an eum qui erat? ipsum igitur cum esset
fecit an cum non esset? Et rursus unum est non genitum an duo: Atq; liberi arbi
trii est & propria uoluntate non mutatur cum sit natura mutabilis: Non enim ut
lapis est qui a se ipso maneat immobilis Deinde: mulierculas etiam adeuntes ipsis
item muliebria proferunt uerbula: Habebas ne filium priusq̃ peperisses? sicuti ñ
habebas ita & dei filius non erat priusq̃ genitus esset: Talibus uerbis exultantes
ludunt inepti & deum hominibus assimilant: cum se christianos esse dicant ima
ginem dei comutant in similitudinem corruptibilium hominũ: Ad hęc igitur ni
hil responderi oportebat: quę adeo stolida sunt & fatua: Sed ne firmum aliquod
Hęresis eorum habere uideatur. Conuenit Sic etiam ex superfluo in his ipsis disse
rere: propter mulierculas potissimum: quę ab ipsis facile decipiuntur: Oporte
bat eos cum hęc dicerent architectum interrogare potes ne sine materia ædifica
re? Quemadmodum non potes ita & deus non potuit uniuersa sine materia face
re: Oportebat & unum quemq; hominum ipos interrogare potes ne sine loco es
se? Quemadmodum non potes: ita & deus in loco est ut sic etiam ab audientibus
confundi possent. uel si audierint q̧ filium deus habet cur eum negant se ipsos ꝯ
siderantes: At si audierint q̧ creat q̧ facit iam non proponunt res humanas: sed
tamen ipsos in creando etiã oportuit humana respicere & materiam deo subicerẽ
ut creatorem etiã deum esse negarent. & cum manichęis postea uolutarentur:
Quod si cogitatio quę de deo est: ista transgreditur & qui tantum audient eum
esse credat ac nouit q̧ est non ut nos sumus: sed ut deꝰ est & creat ñ ut homines
creant: sed creat ut deus planum est quia generat non ut homines generãt: sed ut
deus. Neq; enim deus hominem imitatur: quin & homines quia deus proprie &
solus uere sui ipsius filii pater est: patres & ipsi filiorũ suorũ nominati sunt ab ipo
enim patria omnis in cęlo & in terra denominatur: Sed quę dicunt si manserint in
ex quisita quasi sapiens aliquid dixisse putantur Si rationabiliter ex quisita fue
rint magno risu & illusione digni reperientur. Primo quidem prima eorum eius
modi est interrogatio fatua & obscura non enim significant de quo interrogent
ut qui interrogatur respondere possit: sed uniuersaliter dicunt qui est enim qui
non erat: quis igitur quis est? quę ue ea quę non sunt o ariani? Aut quis est ille
qui est? & quę dicitis esse uel non esse? Potest enim qui est facere quę non sunt.
& quæ sunt. & quę ante fuerunt. Faber igitur & aurifex. & figulus materiaʒ quæ
ante ipsos erat pro sua quisq; operatur arte uasa quæ uoluerit fabre faciens. ipse

uniuersorum deus puluerem qui erat & ab eo iam factus erat suspiciens e terra hominem formar: cum tamen ipsam que prius non erat postea per propriũ uerbum terram esse fecisset: Si ergo sic īterrogant certum est ꝙ & creatura prius nõ erat q̃ facta esset & homines materiam que est operantur. Atq; eorum haud consistere apparebit oratio cum & fiant que sunt: & fiant que non sunt quemadmodum diximus Qđ si de deo ac uerbo eius loquuntur addant interrogationi ea que desunt: & ita interrogent: deus quis est fuit ne aliquando sine uerbo: & qui lumen est sine splendore an semper fuit uerbi pater? uel sic denuo qui est pater uerbum quod non erat fecit? an uerbum quod est sua ipsius substantie generatio secum semper habuit? ut cognoscantur quia de deo & qui ex eo est omnino cauillantur & argumentari audent: Quis enim eos substinebit si dixerint deum aliquando sine uerbo fuisse? Inciderunt enim rursus in idem cum prioribus: Tam& si id fugere & argutiis suis uellare student: sed non possunt: quos ne audire quidem omnino quispiam uellit disputantes. quia deus non semper fuit pater: sed postea factus est: ut & somnient. uerbum aliquando non fuisse: cum multa aduersus eos predicta sint argumenta: & Ioannes dicat. In principio erat uerbũ paulꝰ item qui cum sit splendor & qui est super omnia deus benedictus in secula amen Et melius quidem ipsis fuisset quiescere: Quoniam uero non desinunt iccirco ad hanc impudentem eorum interrogationem hoc aliquis audax ut ipi ex aduerso interrogaret: fortasse cum se uiderint similibus circumueniri absurditanbus contra ueritatem pugnare desistent: Multum igitur aliquis deum precatus in primis ut propitius sit hoc modo ipsis occurerit qui est deus: factus ne est cum nõ esset: an & prius est: q̃ fieret: fecit ne igitur se ipsum cum esset: an ex nihilo est & cum prius nihil esset ipse repente apparuit? Absurda hec interrogatio absurda sane & blasphemie plena sed similis est interogationis illorum. Verum omni dixerint: Id omni impietate plenum est: De ipso quoq; uerbo talia interrogare nepharum esse: sic tamen ab eorum destruendam interrogationem huiusmodi irrationabilem & fatuam respondere necessarium est: Nam qui est sempiterne deus est: Cum igitur semper sit pater: Est & huius sempiterne splendor: quod est uerbum eius: & rursus qui est deus ex ipso & uerbum habet quod est: & nec uerbum postea factum est. ꝙ antea non esset nec pater unq̃ sine uerbo fuit: Nam audacia cõtra filium: blasphemiam inducit in patrem: si quidem extrinsecus sibi excogitauit sapientiam & uerbum & filium Quod cunq; enim horum dixeris hoc ut dictum est generationem ex patre significat: Itaq; talis eorum interrogatio minime & recte quidem qui uerbum negant irracionabilem: etiam interrogationem habent: Vt enim si quis solem intuens de splendore interrogaret ac diceret quis est eum qui non erat fecit? an cum esset se ipsum fecit? is non sanam mentem habere existimaretur: sed uesanus esset quia qđ ex lumine est: hoc extrisecus cogitat. & de hoc interrogat: Vnde & ubi & quando & an factum sit: ita & qui de patre filioq; talia cõsiderat: & hoc modo interrogat: reprehensionem multo maiorem abuerit: quia uerbum qđ ex patre est extrinsecus ipsi superinducit: & generationem q̃ naturalis est. oblique tanq̃ facturam appellat: non erat in quit priusquam genitus esset: Audiant tamen pro eorum & interrogatione: ꝙ pater qui est filium fecit qui erat. Nam uerbum caro factum est. & ipsum qui est dei filius ad mundi utilitatem fecit: & hominis filium: nisi forte ipsum iuxta samosate uinne fuisse quidem dicerent priusquam homo fieret. Et hec quidem ad primam eorum interrogationem dixisse sat est. Vos autem ariani dictorum uestroum memores dicite. Qui est eius qui non erat ad uniuersi opifinum indigebat an eius qui erat? Dixistis enim instrumentum sibi ipsi filium ex nihilo preparauit: ut per ipsum omnia faceret: quid quo melius est? Id ne quod indiget: an id qđ indigentiam supplet?

nunquid utriq; necessaria in uicem supplent? Hęc enim cum dicitis eius qui prę parauit imbecillitatem prorsus ostenditis si solus etiam cuncta creare non potuit Sed extrinsecus instrumentum sibi ipse ex cogitauit: quasi faber quidam & structor nauis qui nihil sine ascia & sera operari possit: Quid igitur hoc magis impiũ fuerit? uel quid in his omnino uet sari oportet quasi fabrilibus? Cum ea quę prediximus satis ostendant nihil ab eis nisi somnium esse: Ad alteram uero interrogationem eorum stultam fatuamq; nimis q̃ ad mulierculas faciunt: nihil item de hac nihil respondere oportuit nisi hoc solum q̃d in superioribus etiam diximus non decore generationem: quę ex deo est irrationabilium natura metiri: Sed tamen ut in hoc etiam se ipsos agnoscant: bonum est ex eisdem rursus eis in hunc modum occurere: Si oio de filio pentum interrogant cogitent unde natus est filius: Et si enim filium pens non habebat priusq̃ generaret: Attamen imaginem q̃ non extrinsecus nec alienam sed ex se ipso habuerat propriam substantię & immutabilem habuit ut & hunc in illo inspicere et illum in hoc intueri possent Si ergo ex humanis exemplis tempus genitorum capiunt cur non ex eisdem cogitant id q̃d filii cum parentibus naturale habent & proprium? Sed ritu serpentum id solum quod aptum est ueneno ex terra deligunt Oportebat autem eos cum d̃ parentibus interrogarent ac dicerent filium non habebas priusq̃ generares. addere ac dicere an uero si filium habeas extrinsecus emis ut domum ut aliud aliquid ex his quę possidentur? ut ille respondeat non extrinsecus habeo sed ex me est: Nã quę extrinsecus sunt: mancipia sunt: & ab altero in alterum conferuntur: Filius aũt ex me est: & substantię meę proprius ac similis non qui ab altero ad me deuenerit: sed ex me factus sit: Et propterea totus in illo sum manens ipse quod sum: Sic enim res habet: & si enim pens tempore differat ut homo qui & ipse in tempore natus est filium tamen habet: qui cum eo semper est: nisi potentiam natura impediat ac prohibeat: Et enim leui in humbo erat proaui ãteq̃ ipse genitus esset: & auus generaret: Cum igitur ad id ętatis homo prouenerit. si & natura potentiã prebeat statim libere naturaliter homo filii qui per ipsũ est pater efficitur: Quare si cum de filiis ex patentibus interrogarent naturales filios non extrinsecus esse sed ex pareme cognoscerent: fateantur etiam de uerbo dei ꝙ ex patre totus est.

Et cum de tempore quęrunt dicant quid deum impediat: Conuenit enim inquibus, quasi ipsi ludentes interrogant: ex his eos ꝙ impie faciant arguere: Dicant igitur quid deum impediat quo minus semper ipse sit filii pater: Id enim quod generatur consentiunt ex patre esse: Vt autem se ipsos omnino condemnent qui deum aliquid eiusmodi esse cogitarunt nunc quod mulieres interrogarunt de temporibus hoc ipsi interrogentur de sole ac splendore eius de fonte ac flumine q̃d ex eo est ut hęc discant tametsi generationes sint semper tamen cum illis esse ex quibus sint Quod si eiusmodi parentes hoc hñt ut cũ filiis naturaliter sint & semper quid non impietatem suam plane declarant qui deum creatis rebus minoré arbitrantur Si uero hoc plane dicere non audent filiũ tamen non extrinsecus sed naturalem patris generationé esse consentiunt nihil aũt est quod deũ impediat (Nõ enim deus est ut homo) sed & sole maior. Immo uero deus est solũ manifestũ est ꝙ ex ipso & cum ipso semper est pater uerbum: Per quod pater oĩa fecit: Quod igitur non ex nihilo filius sed proprius est & ex parte res ipsa demonstrat: Nec ñ hereticorum interrogatio quam ad parentes faciunt malitiam redarguit eorum: Nouerunt enim q̃d per naturam est: & de temporib⁹ q̃d reliquum erat cõfusi sũt: Quod autem dei generationem hominum naturę comparare ac dei partem filiũ eius existimare. aut generationem oio passionem aliquam significare non deceat cum in superioribus dicere preuenimus. tum uero hęc quoq; nunc dicimus: Nõ est ut homo deus: homines enim passiue generant qui fluxam naturam habent

& propter naturę imbecilitatem tempora expectant: In deo autem hoc dicere nõ
licet: neq; enim ex partibus compositus est: Sed cum impassibilis sit & simplex
nec passibiliter. nec diuisim pater est filii: Et huius itẽ rei ꝯiectura ex sacris scrip
turis est ac demonstratio nequaq̃ parua uerbum enim dei filius est ipsius & fil⁹
uerbum est patris & sapientia nec pars huius est: cuius & uerbum est nec per pas
sionem generatio Vtrunq; igitur scriptura connectens filium dixit: ut naturalem
ueramq; substantię generationem euangelizaret: ne uero humanam aliquis ge
nerationem arbitraretur: ipsius denuo substantiam significans uerbum ipsum es
se dixit & sapientiam atq; splendorem: ex hoc enim generationis & Impassibilita
tem & sempiternitatem quę deo conuenit consideramus: Quę nam igitur passio
uel quę pars patris uerbum est & sapientia & splendor: Et hoc ipsi quoq; insipi
entes discere possunt: Vt enim ex mulieribus interrogabant de filio: sic & uiros
interrogent de uerbo ut discant uerbum quod proferunt mentis eorum neq; pas
sionem esse neq; partem. Quod si hominum qui & passibiles sũt & diuisibiles uer
bum eiusmodi est: cur de incorporeo. & indiuisibili deo passiones ac partes raci
ocinantur? ut hoc uereri quodam modo simulantes filii generationem ueram na
turalem quę denegent; & per ea quod quę ante dicta sunt satis demonstratum
est generationem ex deo passionem non esse demonstratum est; autem &
nunc precipue uerbum non per passionem genitum esse: Audiant & hęc de sapi
entia: non est ut homo deus: neq; in hoc humana de illo somniauerint: Nam cum
homines sapientię susceptibiles sint: deus nullius rei particeps sua ipsius sapien
tię pater est: cuius qui participes sunt sapientes uocari solent: Et hęc quoq; sapiẽ
tia nec passio nec pars est: sed sua patris generatio: propterea semper pater nec
accessit deo ut pater esset: ne mutabilis etiam esse existimetur: Nam se patrem ipsum
esse bonum: non semper autem pater fuit: non igitur semper in eo bonum: Age
uero & factor inquiunt. semper fuit deus & est nec ipsi accessit operandi facultas
Ergo ne quia opifex est opera sempiterna fuerunt? neq; de his dicere fas est: non
fuerunt priusq̃ genita esset? Dementes ariani quid enim simile. deus & factura ?
ut quę de patre hęc & de creatis rebus dicant? Quomodo autem cum insuperio
ribus differentia tanta generationis & facture demonstrata sit in ignorantia pstãt
Rursus igitur idem dicendum est: Factum extrinsecus est a faciente ut diximus
filius autem propria substantię generatio est: Propterea necesse non est facturã
semper fuisse: Opifex enim cum uult operatur Generatio autem uoluntati non
subiacet: Sed substantię proprietas est Et factor quidem esset ac diceretur: etiam
si nunq̃ opera forent: pater autem nec diceretur nec esset: nisi filius esset: Quod si
cauillantur deus cum semper facere possit cur non semper facit? insanientis quo
q; hęc temeritas est: quis enim mentem domini nouit? aut quis cõsiliarius factus
est eius? uel quomodo fictile figulo dicet cur me ita fecisti? Sed ut aliquid dicam⁹
Licet obtusam quandam inuenerimus disputationem. audiant tamen quia si etiã
deus semper facere potest. At tamen ea quę facta sunt propria esse non poterant
ex nihilo enim sunt: & non erant priusquã fierent quę uero non erant priusquã
fierent: ea quomodo simul cum deo esse poterant qui semper est? Propterea id as
piciens deus quod ipsis conducibile erat; ubi uidit p manere posse quę facta sunt
tunc omnia fecit: Et quemadmodum cum ab initio & adę & noę & moysę tem
poribus suum ipsius uerbum mittere posset: non misit nisi in plenitudine secu
lorum (tunc enim uniuerse creationi conducere uidit) Ita & quę facta sunt fecit
cum uoluit. & ubi eis utile fuit: Filius autem non factura sed proprius substan
tię patris semper est: Nam cum semper sit pater semper id esse oportet: quod est
substantię ipsius proprium: hoc est uerbum ipsius ac sapientia: Et creaturę etiã
si nunquã essent factorem nihil minuerent: Habet enim creandi cum uoluerit po

testatē sed generatio nisi cū patre sēper esset diminutio pfectionis substātię pris
ipius existeret. Hinc est ꝙ ea quę facta sūt ubi uoluit p uerbū fecit filius āt semp
est sua pris substātię generatio. Hi lerāt fideles tristāntur hęretici: q hęresin suā
destrui uidēt: Nā & illa quoq; iterrogatio eoꝝ cū dicūt unum ē igenitū an duo?
Non rectā esse demōstrat sententiā ipoꝝ sed suspectā & dolo plenā: non .n. ad ho
noré pris hoc mō iterrogāt: sed ad ignominiā uerbi: Si qs ergo q eoꝝ argutias
ignorat: unū respondeat ingenitū esse. statī euomunt uenenū suū dicentes filius
ergo ex rebus factis est. & recte dicimus nō erat prius q̄ genitus esset. Omnia eni
miscent atq; confundunt modo uerbū a patre seiūgāt: & opificem operibus con
numerent. Primū igitur & i hoc sūt damnatione digni: ꝙ episcopis iprobati qui
nicæam conuenerāt. quoniā hi uerbis usi fuerant nō scriptis. recte tñ dictis: & ad
ipietatis eoꝝ destructioné positis: ad eandē ipi causā transfugerūt. ex his quę scri
pta non sunt uerba pferentes & i dominū contumelia cōminiscentes: qui nec sciunt
quidē quid dicāt: nec de quibus asserant. Interrogent itaq; gentiles a quibus ac
ceperunt: nō scripturaꝝ .n. sed illorū est inuentū ut cū audierint quot habet dic
no significationes: dicāt quia nec de his quidē quę dñe bene iterrogare sciunt:
Nā & ego ppr ipos id accepi ingenitum dici quod nunq̄ fuit potest tamen esse. &
itē dici ingenitū: quod neq; fuit unq̄ nec esse pōt ut triangulus nunq̄ fuit quadrā
gulus nec unq̄ erit & par numerus dispar nec fuit nec erit unq̄. Dicit āt rursus i
genitū id quod est quidē sed ex nullo genitū: nec ullū oio patrem habet: Addidit
autem asterius sophista uersutus: qui & patronus est hęresis i suo cōmentario di
cens ingenitū esse quod factū non ē: sed semp ē in qua igitur significatione intelli
gunt igenitum? Oportebat .n. addere ipos & interrogare ut qui interrogabatur
recte responderet: Quod si bene iterrogare putant cum dicūt: unum est ingenitū
an duo? audiāt primū uelut indocti & multa esse & nihil: Multa .n. quę esse pos
sunt nihil uero quod nō pōt ut dictū est. Sed si ut asterio placet sic iterrogant ige
nitū esse quod factū non ē sed semp ē: audiāt non semel sed sæpius ꝙ et filius hoc
mō iuxta hanc expositioné igenitus diceret: nā nec factura ē: nec ex eoꝝ nume
ro quę facta sūt: sed cum pre sempiternus ē: quēadmodū ēt demōstratū ē tamet
si uarie permutēt hoc solū ut contra dominū dicāt. ꝙ ex nihilo ē & nō erat prius
q̄ genitus esset. Cum igitur i omnib⁹ uicātur si & illud quod reliquū ē iterrogare
uoluerint id. uz. quod ē sed ex nihilo genitū qđ prm non habet. audient etiā a no
bis unū et solū qui ita significetur prem esse igenitum: Sed hoc audiēdo nihilo
plus cōsequentur: Non .n. ꝙ ita igenitus dicatur deus filiū ōndit factū ēe cum ex
his quę supra demōstrata sūt: manifestū sit tale ēe uerbū qualis est qui genuit il
lud. Ergo si non factus est deus. nō facta imago eius sed generatio est quę ipius
uerbū ē. et sapiētia: Nam quę similitudo ē eoꝝ quę facta sūt ad id quod factū nō
est: neq; .n. uerendū ē eadē rursus dicere: quoniā si factū simile esse uoluerint nō
facto. ut q hoc uidēt uideāt illud: Parū abest quin dicāt id qđ factū nō est imagi
nem esse creaturarū et iō perturbata sūt apud eos omnia si quidem facta nō fac
to adęquātur: non factū uero destruitur quod ex factorū mensura cōputatur:
dum mō filiū ad ea deducāt: quę facta sūt. Sed nec ipi quidem ut arbitrator hæc
ita dicere uellēt: Si asterio uidelicet sophistæ crederet: Ille .n. tametsi arianę patro
cinari studeat hęresi & unū dicat esse ingenitū: Attamen istis contraria dic sapiē
tiam dei nō factum et sine principio esse et hęc ps est eoꝝ quę scripsit et nō dixit
beatus paulus prędicare se christū dei uirtutē uel dei sapiētiā sed sine additione
uirtutē dei. et dei saqiētiā: pdicans aliā esse propriā ipius dei uirtutē: quę insita ē
ipi et cū ipo non facta: et paulopost et tñ sempiterna est ipsius uirtus ac sapiētia:
quam sine principio et non factā esse ueritatis cōsideratio declarat: una igitur iaz
esset et hęc: Et si .n. apostoli dictū non bñ pręcipiēs duas putauit sapientias esse:

attamen cum sapientiā dixisset cum ipso esse non facta non iam unum sed cum
eo alterum etiam dixit esse non factum: Nam qd' simul est non secum sed cum al
tero est: Siue igitur asterio credunt nolint post hac interrogare unum est ingeni
rum uel duo? nec contra illum quasi dubitantes pugnent siue aduersantur & illi
caueant inin comentario ne inuicem mordentes inuicem destruant. Et hęc qui
dem pro eorum inscitia paucis dicta sint ac pro callido eorum ꝓposito quis me
rito dixerit? quis eos adeo insanientes digne oderit? Quippe qui cum iam dicere
non audeant ex nihilo factus & non erat aliquando In his enim facta & creata si
gnificantur Oportebat igitur si dictis suis confidunt in eis etiam permanere: nec
uarie se ipsos transmutare. sed negabunt qui se omnino facile posse existimant:
si hęresin hęc nomine uellantes ingenitum proponant Nam & hęc ipsa ingeniti
dictiuncula significatum non habet ad filium tam&si mutmurent isti sed ad ea
quę facta sunt: & huic simile uideas & illud omnipotens & domine uirtutum. Si
enim omnium pater per uerbum potens est: & dominus & rex & rēgnum patris fi
lius regit: & potentiam omnium habet ut pote uerbum & imago patris : manife
stum est ꝙ nec ita quidem filius in omnium numero ponitur nec propter ipsum
pater dicitur omnipotens & dominus sed propter illa quę per filium facta sunt
quorum potens est & dominus per uerbum: Et ingenitum ergo non ad filium s3
ea quę per iesum christum facta sunt rectę significationem refert: sic & pater signi
ficatiuus est filii & qui factorem & opificem deum nominant ea quę creata sunt
& facta spectat concipit qui uero deum patrem uocat statim filium contemplat
& cogitat quo fit ut eorum admireris in impietate contentionem ꝙ cum bonum
habent huius nominis ingeniti sensum qui predictus est: & dici cum pietate pos
sit. Ipsi iuxta hęresin suam in filii contemptione pronuntiant qui non legerint q
filium honorat & patrem & qui filium contemnit & patrem: Decuit magis id q3
melius fuit: & maius patrem eos deum nosse ac dicere. Nam illi cum dicunt non
factum esse deum ex operibus quę facta sunt factorem tantummodo sicuti dixi⁹
& opificem dicunt putantes uerbum icci<br>rco pro libidine sua facturam ostender
posse: qui uero deum patrem nominat: hunc ex filio significat non ignorans qr
cum filius sit necesse est omnia quę facta sunt per filium creata esse: & hii quidē
cum eum dicunt non factum esse ex operibus ipsum tantummodo significat nec
filium norunt & ipsi uelut gentiles: Qui uero patrem deum dicit hunc signifi
cat ex uerbo: qui uero uerbum nouit ipsum opificem esse & omnia per ipsum fa
cta esse cumprehendit: Non ne igitur pui magis & uerum esset deum ex filio signi
ficant: & patrem eum dicere? q̄ ex solis operibus nominare & non factum ipsum
dicere: Opera enim & singula ut dixi & communiter omnia quę sunt ex dei uolun
tate facta significat. Pater uero ad filium tantummodo signatur & tēdit : Quā
tum autem uerbum ab his distat quę facta sunt: tantum & eo amplius refert ue
rum deus pater dicatur an ingenitus: Hoc enim significationem habet nō hab&
scriptam suspectam & uariam ut eius qui de illo interrogetur mens in multa di
strabatur: Pater uero simplicem & scripta & uer<br>iorem & quę filium tantummo
do significet. Et profecto ingenitu agentilibus inuentum est per filium ignorant
Pater uero a domino nostro cognitus ac uobis donatus est: Et enim ipse qui no
uerat cuius est filius dicebat ego in patre & pater in me est: & qui me uidet
uidet & patrem : & ego & pater unum sumus : & nusquam ipse patrem
ingenitum appellare deprehenditur : Sed et nos orare docens non dixit : Cum
oratis dicite ingenite qui es in cęlis: Sed pater noster qui es in cęlis : Et
quod fidei nostrę capue est huc tendere uoluit : qui nos batizari iussit : non
in nomine ingeniti neque in nomine increati et creaturę sed in nomine pa
tris et filii et spiritus sancti : Sic enim initiati et nos qui ex creaturis sumus filii

posthac efficimur: Et cum patris nomen dicimus ex nomine eius uerbum etiam
quod in ipso est patr̃ cognoscimus: De ac igitur dictione ingenito stultus eoruꝫ
conatus ostenditur: quę nihilo plus habet q̃ tantum modo somnium: Quod au
tem dicunt mutabile uerbum esse super uacaneum est & de hoc quęrere: Sufficit
enim ea me tantumõ scribere quę ab ipsis dicunt̃: & eorum impietatis audaciã
ostendere sunt enim hęc quę uelud interrogantes ungantur. liberi ne arbitrii est
an non? Voluntate igitur per liberum arbitrium bonus est. & potest si uoluerit
mutari: cum sit naturæ mutabilis: an ut flos & lignum uoluntatem liberam non
habet ut moueri ad utrunq; & mutari non possit? Hęc quidem dicere ipos atq;
sentire non est ab eorum hęresi alienum: Nam cum sibi ex nihilo deum creatum
q; finxerint filium consequenter: & hęc ut pote creatio congrua uerba college
runt: Quoniam uero cum aduersus ecclesiam pugent: & ab ea de uero soloq; uer
bo patris audiant talia ipsi de illo dicere audent. quid hac quispiam uiderit opini
one scelestius: Quis non his perturbetur: & aures obturet? & si contra iſcere nõ
possit obstupescens ꝙ & illi loquuntur & ipe audit uerba noua: quę habent spon
te sua et ex ipso fore blasphemiam: Nam si mutabile est & uariabile uerbũ quale
igitur stabit: & qualis erit accessionis eius finis uel quomodo mutabilis poterit
immutabili similis esse? Quomodo autem qui mutabilem uiderit immutabilem
uidisse putabit? et quanam in constitutione fuerit ut in eo patrem aliquis inspice
re possit? Manifestum enim ꝙ non semper in eo patrem quis uiderit. si semper mu
tatur filius & uariabilis est ipse naturæ pater enim immutabilis est & inuariabilis
& semper eodem modo se habet et idem ipse est: Atq filius si iuxta illos mutabilis
est & non semper idem sed naturę semper uariabilis quomodo talis ipe potest i
mago patris esse qui similitudinem immutabilitatis non habeat: quomodo autẽ
omnino in patre est qui ambiguam uoluntatem habeat: Et forsitan si mutabilis
est et quottidie proficit nundum perfectus est: Sed hęc missa fiat arianorum insa
nia ueritas autem lucescat & eos mente captos ostendat: Quomodo enim non p
fectus qui ęqualis est deo? uel quomodo non immutabilis sit substantia patris i
mutabilis erit & propria quę ex ea est generatio: Quod si ueri uerbi mutabilita
tem mentiuntur. Discant ubi nam uerbum eorum consequenter esse probetur:
Ex fructu enim cognoscitur & arbor: Et propterea qui uidet filium uidet patrem
Et cognitio filii cognitio patris est. Ergo immutabilis est imago immutabilis dĩ.
Nam iesus christus heri & hodie idem & in sęcula: Et dauid de ipso canens ait:
Et tu ab initio domine terram fundasti Et opera manuum tuarum sunt cęli ipsi
pibunt tu autem pmanens. et omnes sicut uestimentum inueterascent: & sic opto
rium mutabis eos & mutabuntur: Tu autem idem ipe es: & anni tui nõ deficient:
Dñs aũt p prophetam de se ipe dicit. Videte me quia ego sũ et non uarior: Nã si
hoc etiã dici potest de patre dictũ. At tamen et filio cõgruit ĩprimis quia factus hõ
his qui eũ p carnẽ uariatũ & aliud aliquid factũ putarent. identitatẽ suã ĩmutabi
litatẽq; demõstrat. Sancti & pręcipue dñs fide digniores sunt. q̃ malitia ĩpioꝝ: Et
eni secũdũ hymnodiæ lectionẽ: quæ dicta ẽ: cũ per cęli ac terrę significationẽ scri
ptura omniũ quę facta sũt & totiꝰ creaturę naturã mutabilẽ uariabilẽq; dicat:
Ab his autem filium excipiat ipsum omnino non factum esse demonstrat: sed e
um potius esse docet qui alia mutet ipse non mutetur. Cum dicit tu autem idẽ
ipse es & anni tui non deficient. et conuenienter sane que facta sunt ex nihilo
et quę non erãt priusquam fierẽt quia fiunt tanquam omnino non sint: natu
ra habent. quę uariatur: Filius autem qui ex patre est et ipsius substantiæ
proprius in uariabilis est et immutabilis sicut ipse pater: neq; enim fas ẽ. di
cere ex immutabili substantia gigni mutabile uerbum et uariabilem sapienti
am. Quomodo enim iam uerbum?

ſi mutabile: uel quomodo ſapientia: ſi uariabilis niſi forte q̃ in ſubſtantia grãm
quãdã conueniſſe dicant habitumq; uirtutis: & ita uerbum uocatã eſſe hanc &
filium & ſapientiã ut auferri poſſit & addi. Hęc enim ſentientes ſępenumero dixe
runt. Sed non eſt fides iſta chriſtianorum: neq; enim uerbum eſſe demonſtrat &
filium & uere deum: nec ſapientiã uere ſapientiã: Quod enim mutatur & uaria
tur nec ĩ uno & eodem per manet quomodo uerum eſſe poteſt? Et dominus uti
q; dicit ego ſum ueritas. Si hoc igitur dominus de ſe ipſe dicit: & hoc ipſius imu
tabilitatẽ oſtendit & hoc q didicerunt ſancti teſtantur: Quin ẽt cogitationes ď do
piũ hoc eſſe nouerunt: Vnde hoc excogitarunt ipii? Ex corde igit ea tanq̃ excor
ruptione euomuerunt: Quoniam uero diuina quoq; p̃textunt eloquia: & hac ex
ſententia ſua pperam exponere nituntꝰ: neceſſe eſt eis reſpõdere tantiſpor dũ uer
ba defenderemus & ipſis planum fecerimus ea quidẽ rectũ ſenſũ hẽre illos uero
male ſentire: Dicunt igit apud apoſtolũ ſcriptũ eſſe pp quod. & deus exaltauit il
lum. & dedit ei nomen: quod eſt ſup omne nomẽ ut in noĩe ieſu omne genu flec
tatur: cęleſtiũ & terreſtiũ & infernorũ Apud dauid aũt ꝓpterea unxit te deus de
us tuus oleo letię p̃participibus tuis: Deĩde inferunt q̃i ſapiens aliquid dicãt: Si pp
hoc exaltatus eſt. & grãm accepit: & ꝓpter hoc unctus eſt: p̃miũ uoluntatis acce
pit. Qui uero uoluntate facit mutabilis certę naturę eſt: Hęc non ſolũ dicere ſed
ẽt ſcribere auſi ſunt euſebius & arius & qui ab eis deſſcenderunt. medio foro loq
non uerẽtur: nec uident uera ſua quãtũ habeant inſanię. Si. n. uoluntatis p̃mium
ea q̃ hẽt accepit? Neq;. n. ea habuiſſet niſi deſiderantis opus edidiſſet ex uirtute
igitur hęc & bonitate ꝯſecutus propterea ꝯuenienter filius dicitꝰ & deus: nec ue
rus eſt filius. Quod. n. ex aliquo naturaliter eſt: uera generatio eſt qualis iſaac fu
it abrahę & ioſephp iacob & ſplẽdor ſoli. Qui uero ex uirtute & grã filii dicuntꝰ
ſolũ mõ hñt quã acceperunt ꝓ natura gratiã: & alii ſunt q̃ id quod eis datũ eſt. q̃
les ſunt homines q̃ per participationẽ ſpm acceperunt de qbus dicebat: filios ge
nui & exaltaui ipſi uero me ſpreuerunt: quippe qr nõ erãt naturaliter filii ꝓpter e
a & illis mutatis ſp̃s ablatus eſt: & ipi abdicat ſunt: Et eos ſi penituerit denuo ſuſci
piet: & lumẽ eis prebens deus q ab initio pariter grãm dederat filios iterum uoca
bit: Quare ſi talẽ ẽt ſaluatorẽ dicũt nec uerꝰ ipſe dꝰ nec filius nec pr̃i ſimilis eſſe
demonſtrabitur: nec oĩo deũ hẽre ſubſtantialiter patrẽ ſed grãm ſolã quę ei da
ta eſt: hẽre aũt deũ ad ſimilitudinẽ reꝝ oium ſubſtantialiter creatorẽ: Quď ſi ta
lis eſt qualẽ iſti dicunt apparebit potius non ab initio iam filii nomen hiuſſe. ſi q
dem hoc habuit operũ & meriti p̃miũ: nõ aliuſmodi q̃ cũ factus eſt hõ & ſerui fo
rmã accepit. Tunc. n. fuit cũ factus eſt obediens. uſq; ad mortẽ. Exaltatus aũt fu
iſſe dicitur: & donũ acceppiſſe nomẽ ut in nomine ieſu oẽ genu flectatur: Quid i
gitur antea fuit ſi nũc exaltatus eſt? & nunc adorari cepit? & ſi filius dictus eſt cũ
factus eſt hõ? Videtur. n. nihilo meliorẽ reddidiſſe carnẽ ſed ipm potius per car
nẽ redditũ eſſe meliorẽ ſi quidẽ ꝓ malignitate eoꝝ tunc exaltatus eſt: filiuſq; di
ctus cũ hõ factus eſt: Quid igit erat antea? neceſſe eſt. n. eos denuo interrogare
ut impietatis eoꝝ finis perſpiciatur. Dñs. n. ſi eſt deus filius & uerbũ: nõ erat ãt
hęc ãte q̃ hõ fieret & aut aliud aliqt fuit p̃ter hęc & hoꝝ poſtea ex uirtute factꝰ eſt
particeps ut diximus aut illud eos ducet neceſſe ẽ. q in caput eoꝝ redimet nec
fuiſſe qdẽ ipm antea ſ; totũ natura hiem eſſe nihilq; p̃terea. Hęc uero nõ ęcleſię
ſ; ſamoteni eſt & iudęoꝝ opinio: Quid igit quãdo cũ illis ſentiũt nõ circũcidũtꝰ
& ipi tãquã iudei: ſed xp̃ianiſſimũ ſimulãt. & aduerꝰ eũ pugnã ꝯmittũt: Nã ſi non
erat ſiue erat quidem ſed melior factus eſt poſtea: quomõ per ipſum facta ſũt om
nia: uel ſi perfectus non erat quomõ pater congaudebat in eo: & ipe qdẽ ſi melior
nunc factus eſt: quomodo ãtea lętabatur in perſona patris? Quomõ autẽ ſi poſt
mortẽ adorari meruit abraam ipm adorare dep̃hendit & moyſes in rubo? & ſicut

daniel uidit centies centũ milia & milies milia ipm̃ adorabãt? Quomodo aũt si
nũc ut ipsi uolunt melior euasit gloriã suam quę ante mũdũ et supra mũdũ est
filius ipe commemorans dicebat glorifica me pater gloria quã apud te habui ante
q̃ hic mundus esset. Quod si nunc ut ipsi sentiũt exaltatus est: quomõ ãte hac cæ
los inclinauit atqꝫ descendit & rursus dedit altissimus uocẽ suã: Ergo si ãteq̃ mũ
dus fieret gloriã filius habuit: & dominus gloriæ altissimus fuit & ex cęlo descen
dit & semper adoratus est nõ igitur cũ descendisset melior factus est: sed ipse sĩ
potius meliora fecit quę deteriora fuerãt: Et si descendit ut meliora faceret: an
igitur premiũ habebat ut filius diceretur & deus? Quin & nos patri adoptauit
& homines deificauit ipe cũ hõ factus est: Non ergo homo cũ esset postea factus ẽ
deus sed deus cũ esset postea factus est homo ut nos potius deificaret: Si. n. cum
factus est homo tũc filius & deus dictus ẽ ante uero q̃ hõ fieret populos ãtiquos
deus filios dicebat & deũ pharaonis moysem ponebat. Et de multis scriptura di
cit deꝰ stetit in reductione deoꝝ planũ est hũc post eos dictũ esse deũ: Quomõ
igitur omnia ꝑ ipm̃ et ipe ante oĩa? uel quomõ primogenitus uniuersę creaturæ:
cũ eos inueniat q ante se filii uocati sunt. & dei? Quomõ aũt primi participes par
tẽ ipsius uerbi cepunt? Hęc opinio uera non est. Iudaizantiũ puersa est inuẽtio.
Quoniã mõ ulli omnino deũ patrẽ cognoscere possent? neqꝫ. n. adoptatio fieret si
ne uero filio cũ ipe dicat nemo cognoscit pr̃em nisi filꝰ & cui filius reuellauerit
Quomõ ãt sine uerbo & ante uerbũ deificatio fieret: si deos dixit illos ad quos
uerbũ dei factũ esset presertĩ cũ ipse ad iudęos horũ fratres loqueret: Quod si
omnes quicũqꝫ filii ac dei uocati sũt siue in terra siue in cęlis ꝑ uerbũ adoptati di
ficati qꝫ sũt ipm̃ uerbũ filius est. & constat quia ꝑ ipm̃ omnes. & ipse ante omnes
immo uero filius ipse uerus & solus est. ex uero deo deus uerus. qui hęc non pre
miũ uirtutis accepit: nec ab his alienus sed hęc ꝑ substãtiã naturaliter habet: Est
eñi substãtię pr̃is generatio: ut dubitũ nõ sit quin ꝑ similitudinẽ imutabilis pr̃is
imutabili sit & uerbũ: hactenꝰ igit̃ de filio cogitãtes irrationabilibꝰ eoꝝ opinio
nibꝰ quẽadmodũ deꝰ ipse dedit occurrimꝰ. Bonũ ẽ ãt deinceps diuina quoqꝫ eloqa
subiũgere ut hoc ẽt magis simul filii imutabilitas & paterna ipiꝰ natura nõ uaria
bilis simul ẽt illoꝝ malitia demõstret̃ Apostolus igit̃ scribẽs philippẽsibꝰ ait hoc
sentite i uobis qd & in christo iesu qui cũ in forma dei eẽt nõ rapinã arbitratꝰ ẽ ẽe
æqualẽ deo: sed se ipm̃ exinaniuit formã serui accipiẽs i similitudie hominũ factꝰ
& habitu iuẽtus ut hõ hũiliauit se ipm̃ factus obediẽs usqꝫ ad mortẽ: mortẽ autẽ
crucis ꝓp quod & deꝰ ipm̃ exaltauit: & dõauit ei nomẽ qd ẽ sup omne nomẽ: ut i
noie iesu omne genu flectat̃ cęlestiũ terrestiũ & infernoꝝ & omnis lĩgua cõficea
tur qꝫ dñs iesus christꝰ i gloria dei pr̃is ẽ: Quid hoc lucidius fuerit & clarꝰ: Non
eñi ex deteriore factus ẽ melior: sed potius cũ deꝰ esset: serui formã accepit. & in
accipiẽdo melior factus nõ ẽ sed se ipm̃ hũiliauit: Vbi ergo i his premiũ uirtutis?
aut quę accessio ẽ in hũiliatiõe: quę ue prestãtia. Sin. n. deꝰ cũ eẽt factus ẽ hõ &
ex alto descẽdẽs ex altari dicit̃ ubi exaltat̃ cũ deus sit? cu hoc itẽ manifestum sit.
Quoniã deus altissius ẽ oportere & uerbũ eius necessario altissimũ ẽe. Vbi ergo
ãplius exaltari potuit q i patre ẽ: & pr̃i ꝑ omnia similis: Nulla igit̃ accessiõe idiget
nec ẽ ut ariani arbitrãt: Nã si ut exalteret uerbũ descẽdit et hoc ita scriptũ ẽ: quæ
oĩo necessitas fuit ut se ipm̃ hũiliaret? ut hoc ipm̃ qđ hẽbat accipet: Quam uero
gratiã is accepit qui gr̃aꝝ dator est? uel quomõ nomẽ accepit ut adoraret̃ qui sẽ
per i ipiꝰ noie adorat & iõ antequã hõ fieret ĩuocãt sc̃ti: deus i noie tui saluũ me
fac. & iterum alii in curribus alii in equis nos in nomine dei nostri magnificab
mur. Et a patriarchis adorabatur. De angelis uero scriptum est adorent eum om
nes angeli dei. Quod si ut canit dauid in septuagessimo primo psalmo ante solem
permanet nomem eius & ante lunę generationem generationum quomodo igi

tur accepit quod semper habuit etiam priusquam nunc acceperet:uel quomo
do exaltatur qui priusquā exaltaretur altissimus erat:uel quomodo accepit ut a
doraretur qui antequam hoc acciperet semper adorabatur:Non est enygma sed
mysterium diuinum. Inprincipio erat uerbum & uerbum erat apud deum & de
us erat uerbum propter nos postea uerbum hoc caro factum est Et quod nec di
citur exaltauit ipsum:non substantiā uerbi significat exaltatam:Erat enim semp
& est ęqualis deo: sed humanitatis est exaltatio:Non prius igitur dicta sunt hęc
quam uerbum caro factum est ut manifestum sit quod de humanitate dicitur hu
miliauit & exaltauit:Cuius enim est humiliari huius etiam exaltari fuerit Etsi ꝓ
pter carnis assumptionem scriptum est humiliauit propter eandem uidelicet scri
ptum est etiam exaltauit:hoc enim homini deerat propter carnis mortisq; humili
tatem:Quoniam igitur cum imago sit patris & immortale uerbum serui formā
accepit & propter nos mortem in sua carne sustinuit ut ita per mortem se ipsum
patri pro nobis efferret.ideo etiam sicut homo propter nos & pro nobis exaltari
quoq; dicitur ut quemadmodum in ipsius morte omnes nos in christo mortui
sumus ita nos denuo exaltemur in christo a mortuis resurgentes & in cęlum as
cendentes quod precursor christus pro nobis ingressus.non q̄d' instar ueri est.
sed celū ipsū ut nūc personę dei pro nobis appareat.Quod' si nunc pro nobis cę
lum ipsum ingressus est christus eum & antehac & semper dominus esset:& opi
fex cęlorum:pro nobis ergo & nunc exaltatus esse scribitur: & quemadmodū om
nes ipsi sāctificans si ipsum denuo patri pro nobis sanctificare dicit non ut sāctū
fiat uerbum:sed ut omnes nos ipse in se ipso sanctificet: sic ergo quod & nunc
dicitur:exaltauit ipsum non ut ipse exaltaretur(est enim altissimus)sȝ ut ipse ꝓ
nobis iusticia fieret nos aut in ipso exaltaremur.& portas cęlorū ingrederemur
quas ipse pro nobis reseruauit.Cum precursoros dicant attollite portas pricipes
uestras & eleuamini portertę ęternales:& introibit rex glorię Et hic.n. non ipsi
clausę sunt portę qui dominus est & factor omnium: sed propter nos hoc quoq;
scriptum est:quibus paradisi porta clausa erat: quo circa & quasi de homine ꝓ
pter carnem quam gestabat de ipso dicitur Attollite portas & introibit tanq̄ ho
mo igressurus sit:& quasi de deo rursus de ipso dicitur cū deus sit uerbū iste do
minus est.& rex glorię. Talem uero exaltat ioannem quę in nos dicitur prenun
tiabat spiritus psalmo octogesimo octauo & in iusticia tua exaltabuntur:qr glori
atio uertutis eorum tu es iusticia uero filius est non ergo ipse est qui exaltari de
sideret:sed nos qui iusticia exaltamur:quę est ipse:Et enim quod donauit ei non
propter ipsum uerbum scribitur:quippe qui adorabitur item & antea q̄ homo
fieret quēadmodū diximus & ab angelis & ab oī creatura in ꝓprietate paterna:
Sed pp nos & ꝓ nobis hoc quoq; de ipo dicit̄.Quēadmodū.n. christus tāq̄ hō
mortuus & exaltatus ē ita ipe tāq̄ hō dicitur accipe q; hēbat tanq̄ deus ut & hęc in
nos gr̄a data pręueniat Non.n.corpus assumpserit diminutum est uerbum ut
gratiam requireret sed potius quod induerat deificauit.Et hoc plus generi hoīū
gratificatus est:Vt.n.semper adorabatur.q uerbū ex & in forma dei ē ita cū idē
sit & hō factus iesus q; uocatur nihilominus creaturā oēm sub pedibus hēt q; ī hoc
q; nomine genua ipsi flectur:& cōfitetur quia uerbum carnem factum esse et mor
tem in carne passum non pro merito deitatis eius factum est:sed ad gloriam dei
patris Gloria autem patris est eum qui factus erat et perierat inuentu esse et qui
mortuus erat uiuificatum fuisse:& templum dei factum esse. Nam q; in cęlis uir
tutes angelo℞ & archangelo℞ semper illum adorent:adorent autem et nunc ī no
mine iesu dominum:q; item homo factus adoretur dei filius nostra hęc gratia est
& exaltatio:& cęlestes uirtutes non indignabūtur intuentes nos omnes q simul
saluandi sumus in regiones suas introduci uti uero aliter hoc factum esset nisi q

in dei forma erat: serui formam accepisset seq; ipsum humiliasset corpus ad mortem usq; p̄ire concedens: En igitur quid apud homines fatuus dei putabatur · propter crucem factus est omnibus augustior Nam resurrectio nr̄a in ipso reposita est iam uero non solum israel sed etiam omnes gentes posthac ut propheta dicit idola sua derelinquunt et uerum deum christi patrem agnoscunt. et somnia d̄monum arcentur et solus qui uere deus est in nomine domini nostri iesu christi adoratur. Manifestum est autem dominum in corpore factum esse & iesum uocatum adorari ipsumq; dei filium credi & per ipsum ut dictum est p̄rem agnosci: Neq; .n. uerbum pro ut uerbum est tale donum accepit sed nos nam propter cognationem quę nobis est cum corpore eius templum dei facti sumus. et nos et filii dei posthac eualimus: ut iam in nobis etiam adoretur dominus et qui uident uelut apostolus dixit prophiteantur quia uere deus in his est quemadmodum et ioannes ait in euangelio: Quot quot autem receperunt eum dedit eis potestatem filios dei fieri: et in epistola scribit. in hoc cognoscimus ꝙ manet in nobis ex spiritu eius quem nobis dedit. Est autem et hoc signum ipsius in nos bonitatis ꝙ nos exaltati sumus cum altissimus in nobis dominus sit: & propter nos gratia data est cum pro nobis homo factus sit dominus qui gratiam donat ipse uero saluator se ipsum humiliauit dum humile nostrum corpus assumeret: & serui formam accepit dum carnem induit peccato subiectam & nihil ipse ut melior fieret habuit ā nobis perfectum enim est & plenum dei uerbum: sed nos potius ab eo meliores facti sumus ipse enim lux est quę illuminat omnem hominem uenientem in mundū & frustra mituntur ariani huic locutioni propter quod quia paulus dicit propter quod & deus exaltauit illū non. n. premiū uirtutis aut p̄stātiā accessionis ei⁹ significās dicebat: sed exaltatiōis nostrę causam: Hęc aūt quę nā ē: nisi filiū qui in forma dei erat: & in similitudine patris se ipm̄ pro nobis humiliasse & seruū ꝓ nobis factū esse: Dn̄s. n. si homo non fieret nos a peccatis redēpti a mortuis nō resurgerēm⁹. ꝫ subter terrā manerem⁹ nō in cęlos exaltaremur. Sed in īferno iacerē⁹: Propter nos ergo et ꝓ nobis ē quod dicit̄ exaltauit & donauit: Hunc igitur dicti sensū esse arbitror qd̄ ē ualde ecclesiasticū ē. Et tamen iterū in hoc dictū arguēs eadē ex collatione dicēs: quia nō uerbū ipm̄ ꝓut uerbū ē exaltari significat (ē. n. ut pauloāte dicebā altissim⁹ cū patri similasit) Sed quia homo factus ē ꝓpterea dictū hoc resurectionē ōn̄dit. Cū igit̄ dīc humiliauit se ipm̄ usq; ad mortē statim subiūxit pp hoc exaltauit ōn̄dere uolēs ꝙ tametsi mortuu⁹ dicat̄ ut hō tn̄ ut uiuens resurrectiōe exaltatus ē idē. n. ē qui descendit quiq; ascēdit. Descēdit. n. quo ad corpus: Surexit āt qa deus erat in corpore: Et hęc itē causa ē cur huic sētētię subiūxit hāc locutionē pp quod nō premiū uirtutis nec accessionē: sed causam significat ob quā resurrectio factā ē: alii ꝙ homines ab adā usq; nūc moriebāt̄. & mortui manebāt: hic āt solus īteger resurexit amortuis: hęc āt causa ē quā ipe p̄dixit: ꝙ cū de⁹ eēt factus ē homo. homines. n. alii omnes qui ex adā solū erāt moriebāt̄: & mortem habebāt ī eos dominātē hic āt de cęlo secūdus ē hō: Verbū. n. caro factū ē Et dr̄ hic de cęlo & cęlestis hō qa uerbū de cęlo descēdit: Propterea nec a morte quidē uict⁹ ē: Et si. n. se ipm̄ humiliauit corpus suū ad mortē usq; p̄ire cōcedēs erat. n. susceptibile mortis attamen a terra exaltatus ē quia dei filius erat in corpore: Ergo qd̄ hic dicit̄ pp qd̄ et de⁹ exaltauit illū par ē ei qd̄ a petro ī actib⁹ dicit̄: quē de⁹ suscitauit soluēs doloris mortis: ꝙ. u3. ab ea uīci n̄ poterat Quēadmodū. n. apud paulū scriptū ē: q cū in forma dei esset fact⁹ ē hō et hūliauit seipm̄ usq; ad mortē pp quod et de⁹ exaltauit illū. Sic a petro dicit̄ qa cū de⁹ esset factus ē hō signa uero et miracula deū ipm̄ ītuētib⁹ ōn̄dūt ꝓpea a morte uīci ipse nō poterat. hoc āt nō erat hūnæ uirtutis. Mors. n. ꝓpria ē hominū iccirco ꝙ d⁹ eēt uerbū caro factū ē ut carne mortificat⁹ oēs sua ipi⁹ uirtute uiuificarēt

Quoniam uero ipse exaltari dicitur: & q deus donauit ei & hoc heretici detrimẽtum esse putant ac defectum substantię uerbi necessarium est disserere quomodo hęc quoq; dicantur: Exaltari enim ipse dicitur ab inferioribus terrę partibus: quia & mors ipsius esse dicitur: ipsius autem utrunq; dicitur: Nam & corpus qd' a mortuis exaltatum est: & in cęlos receptum ipsius fuit. & nõ alterius. Sed cũ ipsius corpus sit nec seorsum ab eo uerbum: conuenienter dum corpus exaltatur ut homo propter corpus exaltari dicitur. q si homo factus non esset hęc de ipso nequaquam dicerentur: Sed si uerbum caro factum est necesse est ipsius resurrectionem & exaltationem tanq̃ de homine dici: ut mors quę ipsius esse dicit hominum peccata redimat: mortemq; dissoluat Resurrectio uero & exaltatio in nobis firma permaneat: & de utroq; dictum est deus ipsum exaltauit & deus ipsi donauit. ut ex hoc item appareat q pater non est. q caro factus est: sed huius uerbum quod factum est homo q a patre accepit ut homo: & ab eo ut prediximus exaltatus est: Manifestum est autem nec dubitauerit quisq̃ quin ea que pater dat per filium det. Idq; est pręter opinionem & quod uere opstupefacere posit: quã enim filius a patre dat gratiam hanc ipse filius accipere dicitur: & quam filius a patre facit exaltationem hac eodem modo filius est qui exaltatur. ipse enim cũ dei sit filius. Idem & hominis factus est filius. Et a patre dat q ut uerbum: sed ipse a se ipso more hominum accipere dicitur ut hominis filius quia ipsius & non alterius est corpus quod ut dictum est accipiendę gratię naturam habet: accepit enim pro ut exaltatus est homo: Exaltatio autem fuit ipsũ deificari: sed hoc uerbum ipsum semper habuit pro paterna sui ipsius diuinitate Quod igitur apud apostolum scriptum est cum talem sensum habeat: impios redarguit: Quod aũt apud psalmistam dicitur sensum eundem rectum habet quem isti peruerse interpretantur. Sed psalmista pium demonstrat. Nam & ipse ait sedes tua deus in sęculum sęculi. Baculus rectitudinis baculus tui regni: dilexisti iusticiam & odisti iniquitatem propterea unxit te deus deus tuus oleo exultationis prę participibus tuis Videte ariani & agnoscite hinc & ueritatẽ participes domini nos omnes psalmista dixit: qd' si ex nihilo erat & eorum quę facta sunt unus unus etiam participum fuisset & ipse: Cum uero deum ipsum cecinerit ęternum sedes tua in sęculũ sęculi & alia omnia ipsius participia esse ostenderit: qd intelligi oportet: nisi qd' ab his quę facta diuersus est: Solus autem patris ipsius uerus est filius splendor & sapientia. Cuius participia sunt omnia quę facta sunt & spũ sanctificeatur ab eo: Itaq; etiam iungitur: non ut deus fiat: erat enim & antehac nec ut rex fiat: erat enim rex sempiternus cum imago dei sit sicut eloquiũ dęmõstrat: Sed hoc quoq pro nobis scriptum est. Reges enim israel quandu ungebatur reges fiebant cũ antea reges non essent sicuti dauid ezecias Iosias & alii saluator autem contra cũ deus esset & patris imperium semper regeret: & spiritus sancti solus ipse donator esset: nunc tamen ungi dicitur. ut cum ũgi quoq; spiritu dicatur ut homo nobis hominibus queadmodum exaltationem & resurrectionem Ita & spiritus in habitationem & familiaritatem pparet: hęc autem significans & ipse per se dominus dicebat in euangelio secundum ioannem: Ego misi ipsos in mundum: & pro ipsis sanctifico me ipsum ut sint & ipsi in ueritate sanctificati: hoc autem cum dicat ostendit non esse se qui sanctificetur: sed q sanctific&: non enim ab alio sanctificatur: sed se ipm ipe sanctificat ut nos sim' i ueritate sãctificati: q uero ipm se sãctificat: sãctificandi dñs ẽ. Quõ mõ igit' hęc fit? quomõ hoc dicit'. qr ego cũ uerbũ si pris ipe mihi ipi q factus sũ homo spm do: Et me hoiem factũ in hoc sanctifico ut postea i me q ueritas sũ (scriptũ est. n. uerbũ tuũ ueritas) oẽs sãctificentur: qd' si causa nostri i se ipsũ sanctificat & hoc facit cum homo factus ẽ planũ fuerit q ẽt descensio spũs quę in iordane facta est ad nos facta est qr corp' ipe gesta

bat:neq; id ad utilitatem uerbi factum erat sed ad nostram denuo sanctificacioné
ut unctionis eius participes essemus.et de nobis diceretur?nescitis quia templuȝ
dei estis:& spiritus dei habitat in uobis nos sumus qui eius suceptibiles euaim⁹:
propterea non sic aaron uel dauid uel omnes alii:ut et ipse unctus est oleo : sed a
lio modo pre omnibus participibus eius unctus est oleo exultationis uidelicet q;
ipse spiritum esse interpretans per prophetam dicit spiritus domini in me cuius
causa unxit me.quemadmodum apostolus dixit quia unxit eum deus spiritusác
to:Quando igitur hęc quoq; de ipo dicta sunt?nisi cum in carne natus baptizaŕ
tur in iordane.& ad eum spiritus descendisset:Et tamen dominus ipse discipulis
dicit spiritum ex me accipietis & ego ipsum mittam:& accipite spiritú sanctum :
et qui aliis prębet ut uerbum et splendor patris:nunc tamen sanctificari dicitur.
Postq̃ homo factus est et corpus eius est quod sanctificatur : Exillo igitur et nos
unctionem hanc & signum capere cępimus.cum ioannes dicat et uos unctioneȝ
habetis a sancto:Apostolus autem.et uos signati estis spiritu sancto repromissio
nis.hęc igitur propter nos et pro nobis dicitur:Quæ igitur ex hoc quoq; digni
tatis accessio premium q; uirtutis:uel omnino dominicæ actionis ostenditur.
Nam si deus fieret qui deus non esset si ad regnum promoueretur,qui non impe
raret:oratio uestra umbrę cuiusdam persuasionem haberet:Si uero deus est et r
gni eius sedes æterna est:ubi crescere potuit deus?uel quid in solio patris sedenti
deficiebat.Quod si ut ipe dominus dixit ipsius est spiritus:et ab eo ipse accipit e
umq; ipe mittit.non ne uerbum est & sapientia quę spiritu ungitur.cuius ipe da
tor est?Caro autem quę in ipo & ab ipso ungitur assumpta est ab eo:ut sáctifica
tio quę in domino sicut in homine fiebat in omnibus hominibus ab ipso fieret :
Non enim a se ipso inquit spiritus loquitur:sed uerbum est. quod eum merenri
bus tribuit: nam et hoc priori dicto simile. Vt enim scripsit apostolus qui cum in
forma dei esset non rapinam arbitratus est esse ęqualem deo. sed se ipsum exina
nuit forma serui accipiens sic dauid dominum canit ęternum deum et r̃gem mis
sum autem ut nostrum mortale corpus assumeret.hoc enim ab eo significaŕ dũ
cait myra et gutta et cassia a uestimentis tuis & ĩ nicodemo & mariis ostéditur: Il
le uenit unguentum ferens myrę & aloes libras centum:hæ aromata pręparauerãt
in sepulturam corporis domini:Quę igitur accessio rursus immortali fuit mor
tale assumenti?uel quę dignitas ęterno temporaneum induenti: Quod uero pre
mium deo maius qui ęternus est & rex & in sinu patris? An non uideris hoc quo
q; propter uos et pro nobis factum et scriptum esse?ut factus homo domius nos
qui mortales ac temporaneos fuimus immortales rddderet & ĩ ęternum cęli r̃gnũ
introduceret?Nunquid non erebescitis aduersus diuina eloquia mentiri? Et enĩ
quia huc dominus noster iesus christus uenit nos a peccato liberati meliores fac
ti sumus.ipse uero idem est & non quia homo fit(Iterum enim idem dicendum
est)ideo mutatur sed ut scriptum est uerbi dei manet in ęternum: Quippe qui si
cut anteq̃ homo fieret cum uerbum sit spiritum tanq̃ proprium sanctis dõabat :
Ita & homo factus homines spiritu sanctificat: & discipulis dicit accipite spiritũ
sanctum:& moysi quidem dedit:et aliis septuagita et per ipsum pr̃i dauid suppli
cabat dicens spiritum sanctum tuum ne auferas a me: At uero factus homo dice
bat.mittam uobis paclitum spiritum ueritatis et misit:neq; enim mentitur uer
bum dei:Igitur dominus iesus christus heri & hodie idem et in secula immutabi
lis pmanés:& idé ẽ q dat et accipit dat qdé ut uerbũ dei:accipit ãt ut hõ: nõ ergo
uerbũ ꝓ ut uerbũ ẽ meli⁹ fit.héat.n.oĩa et sẽp habet.sed hoies sũt q pricipiũ hñt
ĩ ipo et p ipm accipiédi Nã cũ ipse nũc ut hõ dicaŕ ũgi:nos sum⁹ q ĩ ipso ungiu
mur:Siqdé cũ et baptizetur ipse sũus nos q ĩ ipso baptizamur:Sed đ his omnib⁹
saluator planũ magis efficit patri dicés.et ego gloriá q̃ đdisti mihi đdi eis:ut unũ

sint sicut: & uos unum: propter nos igitur & gloriam petit & de ipso dictum est accepit donauit exaltauit: ut nos accipiamus nobis donetur uos exaltemur in eo Sed quoniam in psalmo positum est propterea unxit te deus: si ex hac dictione ꝓpterea occasionem sibi ad ea quę uolunt iterum uendicant: agnoscant scripturarum rudes & impietatis inuentores quia dictio hęc propterea hic etiam non premium uirtutis uel actionis uerbi sed causam denuo ipsius in nos descensionis significat: & unctionis spiritus quę pro nobis in eo facta est: Non enim dixit propterea unxit te ut deus fias uel rex uel filius uel uerbum. Erat enim & ante hac & ē semper. sicuti demonstratum est sed potius quia deus es & rex & ꝓpterea unctus es: quando nec alterius quidem: sed tuum erat hominem spū sancto coniungere cum sis imago patris iuxta quam ab initio quoq; facti sumus tuus est enim spiritus est: Eorum quidem natura quę facta sunt ab hoc non erat idonea. Transgressores angeli rebelles homines fuerant. propterea opus erat deo (Deus autem uerbum est) ut eos qui sub malędictione erant ipse redimeret: Quod si ex nihilo esset nec christus quidem fuisset: cum unus omnium & particeps esset & ipse: Sed quia deus est & dei filius rexq; sempiternus splendor & imago patris conuenienter ipse est qui expectatur dominus: quem pater misit hominibus reuellans sanctis prophetis suis ut quemadmodum per ipsum facti sumus ita & in ipso omniū a peccatis redemptio fieret & omnia sub ipsius imperio: Et hęc unctionis quę in eo fit: & uerbi in carne presentię causa est. quam & psalmista contemplans diuinitatem & paternum ipsius regnū canens resonat: Sedes tua deus in seculum seculi uirga rectitudinis uirga regni tui: Ipsius autem ad nos descensionem annuncians dicit Propterea unxit te deus deus tuus oleo exultationis ꝑ participibus tuis. Quid autem mirum uel incredibile si dominus qui spiritum dat spū nunc ipse ungi dicitur: quando quidem necessitate rursus postulante non recusauit propter humanitatem suam se ipsum spū minorem dicere: Iudęis enim dicētibus ipsū in belzebu eicere dęmonia (uatur sps dator in spu) postq̄ eos redarguit blasphemantes respondat. Si ego inquit in spiritu dei eicio dęmonia. Ecce sps dator in spiritu nunc sed dicit eicere dęmonia hoc autem non est aliter dictum quam ꝓpter carnem quasi enim hominis ipsa per se natura. sine spiritus uirtute dęmonas eicere non sufficiat Iccirco dicebat ut homo si ego in spiritu dei eicio dęmonia. Quippe q & blasphemiam i spiritum sanctum humanitate maiorem significans dicebat: quicunq; uerbum dixerit in filium hominis habebit remissionē: quales fuerunt qui dicebant. Nonne hic est fabri filius? qui uero in spiritum sanctum blasphemant & uerbi opera diabolo ascribunt in exorabilem poenam habebūt hęc igitur iudęis dominus dicebat ut homo discipulis autem diuinitatem & magnitudinem suam ostendens non iam se spū minorem sed maiorem & ęqualem esse significans: dabat quidem spiritum & dicebat ego ipsum mittam & ille me glorificabit & quęcunq; audiet loquetur. Quemadmodum igitur hic dator spiritus qui filius est dicere non recusat se ut hominem dęmonia i spiritu eicere: eodem modo idem spiritus dator dicere non recusauit spiritus domini in me cuius causa unxit me quia ipse caro factus erat: quemadmodum ioannes ait: ut in utroq; ostenderet quia sumus nos qui in sanctificando spiritus gratia indigemus: nec dęmonias sine uirtute spiritus eicere possumus. Per quem autem & a quo dari spiritum oportuit nisi per filium? cuius & spiritus est? quādo autem accipere potuimus non nisi cum uerbum factum est homo? & quemadmodum id ostendit qđ apud apostolum dicitur qr redempti non essemus nisi qui in forma dei erat serui formā sumpsisset: ita & dauid ostendit q aliter nec spiritus participes nec sāctificati essemus: nisi dator spiritus uerbum ipsum diceret ungi se spū pro nobis ideo & cōsequenter accepimus cum ipse unctus esse dicatur in carne Nā cum prima

in eo sit sanctificata caro:& ipse propter eam accepisse dicatur: Ita homines nos consequentem spūs gratiam habemus. qui ex ipsius plenitudine accipimus: hoc uero dilexisti iusticiam et odisti iniquitatem apponitur in psalmo non ut uos accipitis mutabilem uerbi naturam ostendens sed ex hoc potius imutabilitatem eius significans Nam quia eorum qui facti sunt: natura mutabilis est qui ut diximus pmi transgressores fuerunt pmi rebelles: nec eorum actio constans: sed sæpe contingit eum qui nunc bonus erat postea mutari & alium quedam fieri ut qui nuper iustus erat: paulopost iniustus inueniatur. propterea eo quoq; opus fuit imutabilis esset ut imutabilitatem iustine uerbi homines imaginem formāq; uirtutis haberent: hic autem sensus cām apud eos qui bñ sentiūt probabilem hēt: Nā quia primus homo adam mutatus erat:& per peccatum mors mundum introierat: ideirco secundum adam decuit imutabilem ut si rursus conaretur serpens. serpentis dolus euanesceret:& cum dominus imutabilis inuariabilisq; sit serpens conatibus in omnes uanus euaderet: Vt enim cum preuaricauit adam dolus i omnes homines penetrauit: ita cum dominus pualuerit talis deinde uirtus ad omnes peueniet: Quo fit ut nostrum quisq; dicat (non enim cogitationes eius ignoramus) Conuenienter dominus ungitur qui semper & ex natura constanter dilexit iusticiam & odit iniquitatem. & ipe mittitur: ut qui idem pmanet cum mutabilem carnem assumpsisset. peccatum in ea damnaret et ipsum uero liberam efficeret: quo deinde posset i ea legis iustificationem implere ut et nos dicere possemus non in carne sumus sed in spiritu : Siquidem spiritus dei habitat in nobis. Frustra igitur & hec nunc uobis ariani facta est opinio:& frustra scripturarum uerba pretexitis. Verbum enim dei semper imutabile est: eodemq; mō se se habet: nō temere sed ita ut pater: Et enim quomodo similis si ita non est? uel quomodo prīs omnia filii sunt nisi imutabilitatem & inuariabilitatem patris habet? non ille sicuti q legib⁹ subiacet & inclinationē habet i alterutrum. hoc quidem amat illud aūt odit ut alterum metu excidendi non admittat in cassum denuo mutabilis intro ducatur: Sed uelud deus & patris uerbum iustus est iudex et uirtutis amator. immo uero uirtutis elargitor: Cum igitur natura sit iustus ppea iusticiam dilligere & iniquitatem odisse dicitur: ac si diceretur quia bonos amat & admittit iniquos auertitur & odit: Nam & de patre hoc idem diuine scripture dicunt: iustus iudex iusticias dilexit. & omnes odit facientes iniquitatem:& portas sion diligit. tabernacula autem iacob non magnifacit:& iacob dilexit esau uero odio habuit: Et rursus uox dei est per hesaiam dicentis: ego sum dominus qui diligo iusticiam:& odi rapinas uel i iusticias: aut ergo et illa uerba sicut hec accipiant. nam et illa de imagine dei scripta sunt aut hec quoq; sicut illa male intelligentes patrem etiam mutabilem ex cogitent: Hoc uero si dicentibus. aliis ne audiri quidem sine periculo potest bene ergo intelligimus deum dici diligere iusticias et odisse rapinas ex iniuria: non ipe sicuti qui inclinationem habet in alterutrum. & cōtrariuʒ admittere potest: ut hoc quidem deligat illud autem respuat. hoc enim suum est eorū qui facti sunt: sed quia deus ueluti iudex iustos diligit:& admittit ab iniquis aūt auersus est: consequens fuerit hec quoq; de imagine dei cogitare: q eodem mō diligit et odit: Talem enim natura esse oportet imaginem qualis est pater eius: ta metsi ariani ueluti ceci neq; hoc neq; aliud quicq̄ diuinorum eloquiorum uideant qui cum a cordis sui cogitationibus immo uero exagitationibus ceciderit ad diuinarum denuo scripturarum uerba confugiunt: In quibus ipsis pro consuetudine infensati non uident sensum earum sed iniquitatem suam quasi regulam statuentes ad hanc eloquia diuina omnia distorquent qui ea tantum modo loquentes: nihil preterea aliud audire digni sunt q̄ errate scripturas uirtutem q; dei nescientes: Quod si prexerint merentur confundi etiam et audire reddite que sunt hominis

hominu:et quę sunt dei deo:Scripture igitur inquit in prouerbiis habēt᷒ dominus
creauit me ab initio uiarum suarum & in epistola apostoli dicentis tanto melior
angelis factus quanto differentius prę ipsis sortitus est nomē & paulopost: Vnđ
fratres sancti uocationis cęlestis participes considerate apostolum & pontificem
confessionis nostrę iesum fidelem ei qui fecit ipsum:Et in actibus:Notum igitur
sit nobis omnis domus israel qui & dominum & christum deus fecit hunc iesum
quem uos crucifixistis:Hęc passim iactantes nec sensum recte capientes exinde
arbitrati sunt uerbum dei creaturam esse & facturam & eorum unum quę facta
sunt itaq; rudens prętextu decipiunt cum uerba proponant & pro uero sensu ꝓ
prium heresis uenenum aspergant:Nam si cognoscerent impie non facerent in
dominum glorie nec quę bene scripta sunt male ipsi interpretarentur;Quare si
caiphae modum probantes iudeos sequi decreuerunt:ut ignorent quod scriptū
est quia uere deus interra habitabit:apostolicas dictiones exquirere noluit nō e
nim iudeorum hęc:Quod si manichęis sacrilegis in mixti negant uerbum carnē
factum esse:& ipsius in carne presentiam nollint narrare prouerbia.Nam & hoc
a manichęis alienum est:At si propositi sui gratia & lucri quod inde auare faci
unt & opinionis cui ambitiose student uerbum carnem factum esse quia scriptū
est negarēt non audent:aut de hoc uerba recte intelligāt quę in pręsentiam salua
toris corpoream scripta sunt:aut si sensum negant:negent & dominum hominē
factum esse:non enim decorum est fateri uerbum carnem factum & his quę đ eo
scripta sunt erubescere:& ob hoc sensum scriptorum corrumpere:Scriptum est
enim tanto melior angelis factus:hoc primum exquirere necesse est:Sed quemad
modum in omni scriptura diuina:ita & hic facere oportet ac necessarium est tem
pus quando apostolus dixerit & personam & exemplum cur scripserit fideliter
obseruare ne si hęc aut horum aliquid in incaurum lectorem preterierint.id sen
tiat quod procul sit a ueritate:hoc & eunuchus ille discēdi cupidus nouerat qui
philippum rogabat dicens obsecro te de quo propheta dicit de se ipso an de alio
quopiam:Verebatur enim ne si lectionem prętor personam intelligeret a recta sē
tentia declinaret.Et discipu li cum eorum quę dicebantur tempus dicere uellēt
dominum rogabant dicentes dic nobis quando hęc erunt:& quod signum Prę
sentię tuę:& plenitudinis seculi Nam & ipsi a saluatore audientes q̄ ad finem per
tinent:tempus etiā scire uolebant ut nec errarent ipsi & docere alios possēt: Cum
igitur didicissent.thesalonicenses qui erraturi fuerant rectā ire uiam docuerunt
Si quis igitur eiusmodi cognitionem recte tenuerit:rectum sanumq; sensum fidei
tenebit.Quod si aliquid horum fefellerit continuo labitur in heresin tempus er
go hymeneum alexandrumq; fefellit qui rsurectionem iam fuisse dicebant galate
uero nunc post tempus circumcisionem sequuntur Persone passi sunt errorem
iudei:& nunc quoq; patiuntur:qui putant de aliquo ipsorum dici ecce uirgo cō
cipiet & pariet filium & uocabunt nomen eius emanuel qđ est interpretatum no
biscum deus & hoc quidem prophetam uobis suscitabit deus eum de aliquo ꝓ
phetarum dici putant:& illud tanq̄ eius ad occasionem ductus est:non a philip
po didicerunt:sed arbitrantur ipsi de hesaia dici aut aliquo superiorum prophe
tarum Talia igitur & christi impugnatores passi in abominabilem heresim ceci
derunt Nam si apostolici dicti personam & rem & tempus cognouissent:Nunq̄ e
a quę hominum sunt in diuinitate capientes adeo impie fecissent malesani: hoc
autem uidere potest:Si quis principium lectionis acceperit apostolus enim dixit
multifariam multis q; modis olim deus lutus patribus nouissime diebus his lo
cuts est nobis in filio cum peccatorum purgatio facta est apostolicum dictū me
morat:quando autem locutus est.nobis in filio uel quando facta est peccatorū
purgatio᷒ non ne cum homo factus est :post prophetas in nouissimo dierum᷒

Deide quia narratio erat de pręparatiōe nr̄a đ nouissimus temporibus dicens cō
frequenter memorauit nec superioribus quidem diebus tacuisse hominibus deū :
quibus per prophetas locutus est: Et quoniam prophetæ ministrarunt et per an
gelos dicta lex est: & filius accessit et ministrare uenit: necessariu subiunxit: Tan
to melior angelis factus ostendens quia quantum filius distat a seruo tanto mini
stratione seruorum melior filii ministratio facta est: Ministrationem igitur apo
stolus ueterem nouamq; diiudicans cum ad iudæos scriberet palam dicebat.
Tanto melior āgelis factus propterea nec omnino quidem comperatiue dixit: ma
ior uel preciosior: ne quis hunc et illos eiusdem quasi generis esse cogitaret : sed
melior dixit ut ostenderet ab his quæ facta sunt filii differrere naturam. Et hoc
a sanctis scripturis demonstrationem habemus hic dauid cāentis melior una dies
in atriis tuis super milia. inde; salamonis resonantis accipite disciplinam : et non
argentum et cognitionem super aurum probatum : Melior enim sapientia lapi
dibus preciosis: omne autem preciosum non est ea dignum: Quomodo non alte
rius substantię fuerint diuersęq; naturę sapientia & lapides qui de terra sunt.
Quæ cognatio aulis cęlestibus est cum terrenis habitationibus? uel temporanea
& mortalia quid simile cum ęternis & spiritualibus habent: hęc enim & hesaias
ait. hęc dicit domīus eunuchis: quicunq; seruauerit sabbata mea: & elegerit quę
ego uolo & amplexi fuerint testamentum meum dabo eis in domo mea & in pari
ete meo locum nobilem: Melius filiis & filiabus: nomen æternum dabo eis & nō
deficiet: Sic ergo nulla est filio cum angelis cognatio Quod si nulla est non igi
tur melior comperatiue dixit: sed discretiue: quia natura huius distat ab illis Quo
circa & ipse apostolus quasi interpretatur ꝙ melior dixit nulla ī re alia posuit q̄
indifferentia filii ab his quę facta sunt dicens quia hic filius est illa uero seruitia
& hic ut filius cum patre sedet in dextra: sed illa ut serui presto adsunt mittunt
& seruiunt. Hęc cum ita scripta sunt: neq; in his filius o ariani factus ostendit
sed ab his potius quæ facta sunt alienis & patris in cuius est gremio proprius.
Nam ꝙ & hic scriptum est factus: non ut uos arbitramini significat factum esse
filium. Si enim simpliciter dixisset factus : Et pręterea nihil arianis occasio fuis
set: Nūc uero filium predixit. per omnem littere progressum filium ostendens ali
um abhis esse quæ facta sunt nec absolute posuit factus : sed melior factus indif
ferentem namq; dictionem putauit: cum sciret quia de filio constanter proprio si
quis enim meliorem factum uel genitum dicit: et esse meliorem dicit. Nam ꝙ est
nihil differt siue quia natum esse dicat siue quis factum: qui uero facti sunt. Cum
opificia sint geniti dici non possunt: nisi postea sane geniti filii participes gēiti di
cantur et ipsi non ex propria natura: sed propter filii in spiritu participationem:
& hoc item diuina scriptura nouit : Nam de his quæ facta sunt dicit omnia per
ipsum facta sunt: et omnia in sapientia fecit De filiis uero irati sunt iob filii septē
& filię tres et abraam centum annorum erat cum natus est ei isaac filius eius:
Moyses autem dicebat sicui nati sint filii Ergo si alius est filius ab his quę facta
sunt: et propria solum substantię patris genetatio: neq̄ arianis iactatur occasio
dictionis factus. Nam si in his etiam confusi uerba instent compatiue dici & iō
quę comparantur eiusdem generis esse: ut filius naturę sit angelorum : arguent
inprimis ut qui ualentini et carpocratis; et aliorum hęreticorum opinionē sequā
tur. Quorum alter angelos eiusdem cum christo generis esse dixit : Carpocras
uero angelos mundi opifices esse ait: a quibus cum & isti fortase didicerint uer
bum dei comparant angelis : Sed confudentur talia somniantes psalmista di
cente : Quis similis tibi inter deos domine et quis assimilabitur domino inter fi
lios dei : Verum tamen audient quia si didicerunt et ipsi ꝙ comparatio in his
procul dubio uult fieri quæ eiusdem et non quę diuersi generis sunt : nemo deū

homini comparauerit nec rursus hominem brutis nec ligna lapidibus: propter dissimilitudinem nature: Sed res incomperabilis est deus homo autem homini comperatur & lignum ligno & lapis lapidi: & nemo de his diceret melior sed magis & plus. sic & ioseph pulcer magis erat ꝑ fratribus eius & rachel pulcrior lia Stella enim stella non melior est sed potius distat in gloria: De his uero que diuersi generis sunt ubi hec aliquis inuicem comperat: tunc melior ad dicituram dicitur quemadmodum de sapientia & lapidibus dictum est: Si ergo dixisset apostolus tanto magis angelos filius precedit uel tanto maior est fuisset uobis occasio quasi filius comparatetur angelis: nunc autem cum dicat meliorem esse eum tantumq; ab illis distare quantum filius a seruis ipsum ab angelorum natura diuersum esse demonstrat & item cum eum esse dicit qui omnia fundauit ipsum ab his que facta sunt: Nam si & illud animaduerterint paulus eos simili modo redarguet cum ait: Cui enim unq̄ angelorum dixit filius meus es tu & ad angelos quidem dicit qui facit angelos suos spiritus & ministros suos flammam ignis. Ecce de his que facta sunt fieri ea facturas q; esse dicit ad filium uero non facturam: neq; fieri sed sempiternum & regem & opificem esse confirmat dicens sedes tua d̄us in seculum seculi & tu ab initio domine terram fundasti & opera manuum tuarum sunt celi: ipsi peribunt: tu autem per manes ex quibus & ipsi conspicere possent si modo uellent q alius quidem est opifex & alia sunt opificia: & ille quidem deus est hec autem creata & ex nihilo facta: Nam q nunc dicitur ipsi ꝑibūt non quasi peritura sit creatura dicitur: sed ut ex fine: eorum que facta sunt naturā ostendat: Que enim perire possunt etiam si factoris gratia non pereunt ea tamen ex nihilo facta sunt & non fuisse aliquando ipsa testantur. Et propterea quoniam hec talem naturam hēt: de filio dicitur tu autem per manens ut sempiternitas eius ostendatur Neq; enim habet ut perire possit sicut que facta sunt Sed cum habeat permanere semper alienum est ab eo dicere non erat priusq̄ genitus esset proprium uero ipsius est semper esse & permanere cum patre. Quod si nec ista quidem in epistola ad ebreos scripsisset apostolus ex alus tamen epistolis e⁹ & ex omnis scriptura prohiberentur certe tale aliquid de uerbo somniare cum uero & ipse scripserit & in superioribus demonstratum sit generationem substātie patris filium esse & ipsum opificem: hec ab eo fabricata ipsum splendorem & uerbum & imaginem & sapientiam patris que uero facta sunt trinitate inferiora presto adesse atq; seruire: diuersi generis igitur diuerse q; substantie filius ab is que facta sunt & patris potius substantie ꝓprius ꝓprius inquam eius deniq; nature consistit Iccirco enim & ipse filius nō dixit pater meus melior me est ne qs cum ab illius natura alienum putaret sed maior inquit non magnitudine quadā nec tempore sed propter eam que ex ipso patre est generationem: Verum tamen dicendo maior est: substantie demuo proprietatem ostendit & apostolus ipse nō qui uerbi substantiam ab his que facta sunt principaliter discernere uellet dicebat tanto melior angelis factus incomperabile enim est immo uero diuersum: sed qui uerbi incarne aduentum & que tunc ab eo fiebat preparationem intueretur hunc non esse prioribus similem ostendere uoluit: ut quantū natura prestat eis qui ab ipso premissi sunt: tanto etiam eo amplius gratia que ab eo & per eū sit melior esset ministratione que per angelos exibetur: Seruorum enim erat fructus tantummodo reposcere filii autem & domini debita remittere: & uineam transponere Itaq; eam & que ab apostolo subiunguntur filii differentiam ostendunt ab his que facta sunt. cum dic propterea abundantius oportet obseruare nos ea que audiuimus ne forte effluamus: Si enim qui per angelos dictus est sermo factus est firmus: & omnis preuaricatio: & inobidientia accepit iustam mercedis retributionem: quomodo nos effugiemus: si tantam neglexerimus salutem que cū

initiũ accepisse enarrari per dominum ab eis qui audiuerẽt in nos confirmata est. Quod si ex his unus quę facta sunt ulius esset: melior eis non esset: nec in preuaricatione plus propter ipsum ultionis reponeretur: Neq; enim in ministerio angelorum pręuaricantibus pro uno quoq; eorum plus & minus erat : Sed una lex erat una uindicta in eos qui pręuaricarent: Sed quia uerbum de his non est quę facta sunt: sed patris filius est ideo quanto melior ip̃e & quę per ipsum fiunt meliora & prestantiora sunt: tanto etiam pœna maior : Videant igitur gratiam quę per christum est. & ipsum agnoscant ex operibus quoq; tęstificantem ꝙ ab his quę facta sunt diuersus est: Solus autem uerus ip̃e in patre filius & pater in ip̃o: lex igitur per angelos dicta est: & perfectum fecit neminem : cum uerbi indigeret aduentu quemadmodum paulus dixit. Aduentus autem uerbi patris opꝰ perfecit: & tunc quidem ab adam usq; ad moysem mors dñata est : Verbi autem presentia mortem exinaniuit. Nec iam morimur omnes in adam sed uiuificamur omnes in christo & tunc quidem a dauid usq; ad bersabee lex gloriabatur & in sola iudęa notus erat deus nunc autem ĩ omnem terram exiuit sonus eorum et omnis terra plena est cognitione dei: Discipuli enim gentes omnes docuerũt et nũc impletum est quod scriptum erat : Omnes erunt scientes dei & imo quę ostendebãtur figura erat. Nuper ueritas patefacta est : & hoc item apostolus ip̃e manifestius deinde declarat dicens: in tantum melioris testamenti sponsor factus est iesus & rursus nunc autem melius sortitus est ministerium : quanto et melioris testamenti mediator est. quod in melioribus repromissionibus sancitum est lex & enim nihil perfecit. Inductio autem est melioris spei: & iterum dicit necesse est ergo exemplaria quidem cęlestium his mundari: ip̃a autem celestia melioribus hostiis q̃ istis. Melior igitur & hic & ubiq; domino ascribitur. qui melior est & diuersus ab his quę facta sunt: Melior enim hostia quę per ipsum fit : Melior spes quę in ip̃o est & repromissiones quę per ipsum fiunt non ut quę magna penius : sed ut naturaliter diuersa diuersio comperantur . Nam & qui hęc disponit melior est q̃ quę facta sunt . et illud etiam quod dicitur factus est spõsor : sponsionẽ pro nobis ab eo factam significat Vt enim cum uerbum esset caro factum est & factum esse carni computamus: facta est enim ipsa atq; creata ita & hic factus est ut hoc iuxta secundam significationem accipiamus. quia ip̃e factus est homo & cognoscant litigiosi ꝙ ab hac quoq; peruersa eorum opinione refellerentur audiant quia non ipsius substantiam paulus factam esse significat qui nouerat ipsũ esse filium et sapientiam et splendorem et imaginem patris. Sed factum esse hic quoq; testamenti ministerio cõputatur per quod mors quę aliquando dominabatur examanita est. Nam ministerium quod per ipsum fit hoc quoq; melius factum est ꝙ uim legis in qua per carnem infirmabatur condemnauit deus filium suum mittens in similitudine carnis peccati: et de peccato condemnauit peccatum in carne depellens ab ea peccatum in quo perpetuo captiua tenebatur. ut intelligentiam dei suscipere non posset: et carnem uerbi susceptibilem præperasset. nos fecit non iam secundum carnem ambulare. sed secundum spiritum et sepius dicere: nos non in carne sumus sed in spiritu et filius dei uenit in mundum non ut iudicet mundum sed ut redimat omnes et mundus pre ipsum saluetur. Tunc enim quasi reus iudicabatur a lege mundus: Nuper autem uerbum in se iudicium rcepit: et pro omnibus corpore passus salutem omnibus elargitus hoc intuẽs clamabat ioannes lex per moysem data est . gratia et ueritas per iesum christũ facta est meliur autem gratia q̃ lex et ueritas q̃ umbra. Melior autem ut dictum est per alium quempiã fieri non poterat nisi per filiũ qui sedet in dextera patris: hoc uero quid aliud significat q̃ filii proprietatẽ: et quę patris est hãc filii diuinitatem ẽe: Patris enĩ impium filius regens in eadẽ sede cũ patre sedet. Et uerbũ qđ p̃ris

diuinitate contemplamur deus est & qui filium uidet uidet & patrem. & ita deus
unus est: & adextra sedens patrem a sinistra esse non facit: sed quod in patre dex
trum est ac uenerabile: hoc & filius habet & dicit ipse omnia quęcunq; pater ha
bet mea sunt iccirco enim a dexstra sedens filius patrem & ipsum a dextra uidet
Tametsi ut homo factus dicat prospiciebam dominum quia a dextris meis est iu
giter: Nam & in hoc item ostenditur φ filius est in patre: & pater in filio quia cū
in dextra sit pater in dextra est filius: & cum a dexstris sedeat filius pater est in fi
lio: & angeli ministrant ascendentes & descendentes de filio autem dicit & adorēt
eum omnes angeli dei: & quando angeli ministrant dicunt ad re missus sum &
dominus iussit: Filius uero q̃uis ut homo dicat missus sum & oret opus perfice
re & ministrare: Tamen ut uerbum & imago dicit ego in patre & pater in me & q
me uidet uidet & patrē et pater in me manens facit opera. Quę enim aliquis in
imagine contemplatur. ea patris opera sunt. Hęc igitur istis ipsam certe impu
gnantibus ueritatem satis esse possunt: Verum tamen quia scriptum est: melior
factus si factum de filio dicitur proinde ac genitum & esse audire nolunt uel qr
melius factum est ministerium: factum ut diximus accipere & intelligere recusāt
sed ex hac dictione putant dici factum esse uerbum: hęc quoq; breuiter accipiant
quandoquidē superiorib⁹ obliti sunt: si filius est ex numero angelorum dicatur
sane de illo sicut de angelis hęc dictio factus: & nihil ab eis per naturam differat:
Sed sint aut & ipsi filii: aut & ille angelus & omnes communiter a dextra patris se
deant: uel cum omnibus pręsto adsit & filius tanq̃ spiritus qui ministrer quiq;
ad eiusmodi illorum ministeria mittatur & ipse: Quid si paulus ab his filium se
cernit quę facta sunt dicens cui enim dixit angelorum filius meus es tu: & hic cę
lum terramq; angeli uero ab ipso fiunt: & ipse cum patre sedet illi presto adsunt
ministrantes cui non fuerit denuo planum. φ non de substantia uerbi dixit hanc
dictionem factus. Sed de ministerio qd' per ipsum factū ē: Vt. n. cum uerbum es
set caro factum est: Sic homo factus tanto melior in ministrando factus est mini
sterio qd' per angelos fit: quantum distat a seruis filius ab opificis opifex Desin
ant igitur de substantia filii dictā accipere dictionem hanc factus. Non enim de
his est quę facta sunt: & cognoscant quia factus dictio significatiua est ministeri
ac dispositionis factę Quomodo autem rebus creans in ministrando melior fact⁹
sit qui natura melior erat: superiora declarant. Equidem arbitror fore de his eru
bescant. Sed si forte contenderint. haud absurdum fuerit in uesaniam eorum au
daciam discedere: simulq; opponere istis uerba huiusmodi de ipso patre dicta ut
uel confusi linguam suam maledictis contineant uel certe intelligant quantam
insanię profunditatem inuenerint. Scriptum ē igitur fias mihi in deum protecto
rem. & in domum refugii ut salues me & rursus factus est dominus refugium pa
uperi: ut quotquot eiusmodi dicta in sacris scripturis inueniuntur: Si ergo hęc
in filium dicta esse fatentur qd' fortasse uerius est: agnoscant quia sancti dignum
dicunt ipsum qui factus non est sibi adiutorem esse domumq; refugii Et deinceps
cum legunt & factus est & fecit & creauit in presētiam eius quę in carne fuit scri
ptum accipiant: tunc enim factus est adiutor domus quę refugii cū peccata no
stra corpore suo sustulit in ligno: dixitq; uenite ad me omnes qui laboratis & o
nerati estis. & ego reficiam uos. Si uero in patrem hęc uerba dici asserunt ergo qr
& hic scriptum est fias & factus est: huc eorum conatus progredietur ut deum et
factum esse dicant. & de ipso haud aliter q̃ de uerbo eius disserere audebunt: Con
sequenter enim eos talia de patre suspicari conuincitur: qualia etiam de uerbo sō
niant: Sed absit ut hoc unquam fidelium cuiuspiam mentem pertranseat. Nam
neq; filius ex his est q̃ facta sunt. Neq; id qd' ita scriptum est & dicitur fias & fac
tus est principium essentię significat: sed auxilium indigentibus factum. Deus

enim semper est & idem Homines autem postea per uerbum facti sunt sicuti pater ipse uoluit: & his qui facti sunt inuisibilis est & inaccesibilis deus: & hominibus pcipue q i terra sūt: Quādo igit' h mi hoies i plorāt Quādo psecutionē patientes auxidilio i digēt. Quādo iiurta affecti precāt' tūc inuisibilis ille cū hūanus sit beneficio sentitur quod p propriū ipsius uerbum et in ipso facit: & continuo p cuiusq; indigentia deus pñs est hominibus & inficitur infirmis robur persecutionem pacientibus refugiumq; domus saluris iniuria affectis dicit ipsis ad huc loquentibus amo ecce adsum Quod igitur in subsidium cuiq; fit per filium hunc sibi quisq; deum factum esse dicit: Nam et ad iutoꝝ ab ipso deo per uerbū fit: & hoc hominum consuetudo nouit:. Et hoc quilibet dici recte consentiret: Sæpe et homines hominibus opitulantur & alius iniuria affectum deffendit ut abraam loth alius profugo demum aperuit ut abdias filiis prophetarum: alius hospitem suscepit ut loth angelos alius indigenti largitus est. ut iob rogantibus ipsum: Hi ergo si pro cuiusq; meritis dicerēt. hi mihi adiutor ille refugium alius largitor factus est Hæc cum dicerent. non generationis principium nec essentiam eorum significarent qui benefecissent: sed beneficium qđ ab illis accepissent pari ratione sancti cum de deo dicunt factus est & fias non principiū quodam generationis significant. Deus enim nec principium habet nec factus est: sed salutem ab eo factam hominibus ostendunt. Quod cum ita intelligatur cōsequens erit de filio quoq; q̄tū libet quotiēs q; dicat factus est & fias: eādē seruare sententiam ut cum dici audierint factus melior angelis & factus est non factum di uerbi principium intelligant. nec ex his omnino factum ipsum somnient sed id a paulo intelligent de ministerio ac dispositione dici cum factus est homo: Quādo enim uerbi caro factum est et habitauit in nobis: uenitq; ut salutem ministraret omnibus atq; donaret: tunc salus nobis factus est uita factus est propiciatio factus est: Tunc pro nobis ipsius pręparatio angelis melior facta est: & uia factus est ac resurrectio: Et quemadmodum illud fias mihi in deum protectorē ñ essentię ipsius dei generationem significat sed ut diximus humanitatem: ita & nunc factus melior angelis & factus est et in tantum melior factus est sponsor iesus non substantiam uerbi factum significat: absit sed ipsius: erga nos beneficiū ex humanitate factum licet hęretici ingrati sint & litigiosi.

Vm in superioribus de errore ac superstitione gentilium pauca ex multis libantes id quod ad idola petrinet satis diximus quonam modo ea ab initio inuenta fuerint q; ex peccato homies sibi ipsi idolorum cultum excogitarunt: Quin etiam dei gratia non nihil de uerbi paterni diuinitate significamus de ipsius in res omnes prouidentia atq; uirtute q; per eum bonus pater omnia disponit et ab eo cuncta mouētur: & in ipso uiuificantur: Age o macari & pietatis fide uere christi amator consequenter etiam de uerbi humanitate narremus & ipsius ad nos apparitione diuina ostendamus quam iudæi calumniantur gentiles irrident: nos autē ueneramur ut in quo uerbi exinanitio uidetur: hic etiam multo maiorem multoq; ampliorē erga eum pietatem habeas: Quantum enim ab ipsus irrideretur tanto maiorem diuinitatis suæ testificationem præbet: Quæ enim homines quasi fieri non possint minus comprehendunt ea ipse fieri posse demonstrat: & quę homines tanq̄ absurda ludificant ea ipse bonitate sua consentanea reddit. & que arguti homies tanq̄ humana rident ea ipse uirtute sua diuina esse demonstrat qui ex cogitatōē idolorum per cruce solita ipsius humilitate peruertit illudentes uero & in credu

los.ut sua ipsius diuinitatem uitamq; cognoscerent occulte conuerrit Sed ad horũ
narrationem opus est eorum quę prędicta sunt reminisci ut causam cognoscere
possis cur tale tantumq; patris uerbum in corpore apparuerit nec saluatorem
putes qui corpus naturali quadam ratione gestauerit:sed cum incorporeus sit et
& uerbum pro sua tantum humanitate simul & bonitate ut nos saluaret humão
in corpore nobis apparuit:Sed nos qui de hoc uerba facimus prius de creatione
uniuersi ac de opifice eius deo dicere conuenit ut hoc pacto quispiam uideat hãc
etiam a uerbo per ipsa fabricante primordia merito factam fuisse renouationem
Nihil enim contrarium uidebitur si per quem pater eam creauit in ipso etiam
salutem eius operatus est Conditionem mundi & rerum omnium creationem di
fferenter accepere multi & pro sua quisq; uoluntate diffiniuerunt. Alii enim dñt
sponte omnia & ut casus tulit genita esse:ut ępicuri qui pro sẽtentia sua nec uni
uersi quidem prouidentiam esse fabulantur.plane contra ea dicentes quę clara
sunt atq; uidentur:Nam si spõte omnia sine prouidentia ut ipsi uolunt genita es
sent oportebat omnia simpliciter nasci & similia esse minimeq; uaria.Opus enim
erat tanq̃ in uno corpore solem omnia esse uel lunam Et in hominibus totum o
portuit manum esse uel oculum uel pedem:nunc autem non ita est. Videmus.n.
aliud solem aliud lunam aliud terram: Et in corporibus item humanis aliud pe
dem aliud manum aliud caput:Hęc autem distinctio res ipsas non sponte natas
esse declarat: Sed earum causam pręcedere demonstrat ex qua deum etiam qui
distiguit & omnia facit Cognoscere uos alii inter quos & magnus ille apud genti
les plato ex ãte subiecta & non generata materia deum uniuersa fecisse disputant
neq; enim potuisse quicq̃ facere deum nisi ante subiecta fuisset materia sicut & fa
bro lignum ante subiectum esse oportet:ut operari possit:Hoc uero cum dicunt
non intelligunt se deo circum ponere imbecilitatem:Nam si nõ est ipse causa ma
terię sed omnia omnino facit ex ante subiecta materia imbecilis ipse inuenitur q
sine materia nihil eorum quę sunt operari possit sicut & fabri certe imbecilitas ẽ
sine lignis nihil quorum usus indigeat operari posse Et enim pari ratiõe nisi ma
teria fuisse& nihil deus operatus esse&.&quonam modo factor iam & opifex dic
tus eset si aliunde operari habuisse& dico autem ex materia. Quod si res ita habet
ut ipsi uolunt deus ad hęc ut res sint:artifex solum non etiam creator erit: Si q
dem in subiecta materia operatur & materię autor non est ipse:nec uniuersi crea
tor dictus esse& si materiam uriq; non creat:ex qua omnia consistunt quę creata
sunt qui uero alias sequuntur hęreses rerum omnium sibi fingunt opificem pre
ter domini nostri iesu christi patrem in his etiam quę dicunt nimium cęcutien
tes:Et enim dicente ad iudęos domino non ne legistis ꝙ qui ab initio creauit:ma
sculum & feminam creauit eos & dixit huius causa relinquet homo patrem & ma
trem & adhęrebit uxori suę & erunt duo in carne una Deide significans eũ q cre
auit Quod igitur inquit deus coniunxit homo non separet quomodo isti alienã
a patre creationem introducunt?Si uero est ut uult Ioannes qui omnia conplec
titur:& dicit omnia per ipsum facta sunt & sine ipso factum est nihil quonammo
do alius opifex esse& preter christi patrem hęc quidem isti fabulantur:diuina ãt
scriptura & christiana fides eorum certe stulti loquutum tanq̃ sacrilegiũ damnat
Neq; enim sponte quia in prouisa non sunt neq; ex ante subiecta materia quia i
becillis non est deus sed ex nihilo & ex eo quod nusq̃ nullatenus erat deum om
nia per uerbum fecisse cognoscit sic per moysem ait.In principio deus fecit cęlũ
& terrram Sed per utilissimum pastoris librum ante omnia crede:ꝙ unus est de
us qui omnia creauit & continer & ea ut essent ex nihilo fecit: Quod & paulus
significans fide inquit credimus perfecta esse sęcula uerbo dei ut ex inui

sibilibus uisibilia fierent: deus enim bonus est immo uero fons bonitatis bono autem nullius rei foret inuidia: quo circa nulli esse inuidens ex nihilo cuncta creauit per proprium uerbum dominum nostrum iesum christum. Et ex omnibus quæ super terrā genus humanum miseratus est. qđ cum uidisset non esse idoneū per proprie generationis rationem durare semper. plus aliquid ei gratificans homines creauit non ut cętera animalia simpliciter sed eos ad imaginem suam fecit quibus uī tribuit uerbi sui ut eum uerbi q̃dam quasi umbra tenerent rationales facti permanere in beatitudine possent. & ueram uereq; sanctorum ī paradiso uitam exigerent. Sed rursus qui hominum nostet arbitrium: qđ in utrumq; poterat inclinari gratiam quam eis dederat pręueniens lege firmauit & loco Nam in suum eos paradisum introducens legem dedit eis ut si gratiam seruarēt & boni esse persisterent uitam in paradiso iocundam sine dolore sine solicitudine uiuerent prętereq̃ ꝙ cęlestis etiā beatitudinis promissionem habebant. Q đ' si transgrediuntur et peruertentes ignaui fierent se ipsos in morte pro natura sua corruptionem passuros esse cognoscerent nec deinde in paradiso uicturos: sed extra eum morientes quod reliquum erat in morte et corruptione mansuros: Hoc et scriptura significat dicens ex persona dei: Ab omni ligno qđ' est in paradiso comestio ne comedeas autem a ligno cognoscendi bonum & malum ne comedetis ab eo: Quacunq; autem hora comederitis morte moriemini. hoc autem morte moriemini quid aliud fuerit q̃ non mori solum sed in mortis & corruptione permanere?

Miraris forrasse. quid ita cum de humanitate uerbi dicere proposuerimus: nunc de ominum primordio narremus. Sed ne hoc quidem est a narrationis consideratione alienum: Necesse est enim qui de saluatoris ad nos apparitione dicimus. de hominum quoq; primordio dicere cognoscas q a causa nostra illi occassio descēdēdi fuit et trāsgressio nostra uerbi hūratē excituit: ut ꝑueniret & ad nos dominus & appareret inter homines. Nos enim incarnatiōis illius causa extititimus et pp nostram salutē hūano etiam ī corpore nasci & apparere concupiuit: Sic igitur deus hominem fecit & incorruptū persisterē uoluit: homines uero ubi contēpserunt & auerterunt adeo cogitationē & ut in superioribus dictū est considerarunt & cogitarunt sibi ipsi peccatum: cuius antea minas audiuerant cōdemnati sunt nec deinde sicuti facti erant permanserunt: sed p eorū considerationē corruptibiles erāt: & mors illi dominans uictoriam obtinebit: Trāsgressio nanq; pręcepti in id eos conuerterat qđ' naturaliter erāt ut quēadmodū facti erāt. cū antea nō essent ita nunc cū essent corruptionem tēporis cōuenienter paterēt: Nā si naturā hn̄tes ut aliquando non essēt uerbi ꝑsētia et hūanitate ad hoc uocati erāt ut essēt: cōsequēs erat dei cogitatiōe priuatos & ad ea cōuersos quę nō sūt (Non esse. n. ꝑhiebēt mala esse āt ꝑhibēt bona) qn̄ quidē cū q est reliquerant deū hoc etiā priuati homies ne sēp essēt ut. uidelicet resoluti ī morte & corruptiōē manerēt: Est. n. hō naturaliter mortalis ut q ex nihilo factus sit: sed naturalē obtudiss& corruptionē pp similitudinē quā ad eū hēt q ē: siquidē eā p ipsi⁹ cogitationē seruasset: ac deīceps icorruptibilis māsiss&: quēadmodū sapīa dicit: Obseruatio legis ꝯfirmatio ī corruptiōis icoruptibilis āt fact⁹: reliquū uixisset tāq̃ de⁹ sic quodā ī loco scriptura significat hoc dicēs. Ego dixi dii estis et filii altissimi oēs uos āt tāq̃ hoies moriemini: et tāq̃ un⁹ pricipiū caditis: De⁹. n. n̄ solū ex nihilo nos fecit. s3 ēt uitā nobis tāq̃ diuiā dedit gr̄a uerbi: hoies āt ab his auersi q̄ eterna sūt et cōsilio diaboli ad ea cōuersi pticipatiōes uerbi cū id qđ nāliter erāt effugerēt. siqdē bōi pstitissēt ipis nālis corruptio n̄ appꝓpīq̄sset sic et sapīa dicit d⁹ hominem creauit ad incorruptionem & imaginem ęternitatis suę: Inuidea autem diaboli mors introiuit in mundum: hoc autem facto moriebantur homines & co

ruptio aduersus.inualescebat & hoc ipso contra uniuersum genus plusq̄ ꝓ na
tura ualebat:ꝙ in eos diuinitatis minas pr̨cepti transgressione presumserat nā
& homines peccando non ad certos secuti sunt fines sed paulatim progredientes
in immensum usq; propcesserunt.cum ab initio inuentores malitį fuissent. &
contra se gressi qui non in uno uitio starent.sed noua omnia super aliis alia exco
gitarent peccando insatiabiles facti sunt:Siquidem adulteria ubiq; erant & furta
uniuersa terra c̨dibus atq; rapinis imbuta.lex de corruptione & iniuria sancta
non erat:mala omnia priuatim et publice apud omnes fiebant.Ciuitas contra ci
uitatem pugnabant & gens contra gentem insurgebat: Totus terrarum orbis
dissensionibus & bellis diuissus. Cum omnes pro se quisq; de iniquitate cer
tarent nec ab his uitia contra naturam habiant:sed ut apostolus ait christi testis
& foemine eorum permutauerant naturalem usum in eum qui est contra naturā
similiter & mares omittentes naturalem usum foemine accensi et ant in cupiditate
ipsorum ad inuicem:mares in maribus turpitudinem operantes & mercedē q̄ op
portebat erroris sui in ipsis capientes propterea iam magis inualescente morte &
aduersum homines corruptione perstante genus humanum corumpebatur Rati
onalis uero & ad imaginem factus homo periebat.& ꝙ adeo factum erat opus ꝑ
debatur.Et enim mors ut ante dixi lege contra nos poterat.nec facultas et at effu
gere legem:nam adeo propter transgressionem lata fuerat & profecto absurdum
simul:& indecorum facinus erat:absurdum quidem deum qui dixerat . mentiri
ut cum legē ipse tulisset morte moriturum hominem si pr̨ceptum pr̨teriret
post trasgressionem homo non moreretur.sed uerbum illius solueretur: Neq;
enim ueridicus deus esset si cum ipse dixisset morituros nos:homo non morere
tur:indecorum autem rursus eos ꝙ rationales facti essent uerbiq; participes peri
re ac per corruptionem ad nihilum de integro redigi:Neq; enim dei bonitate di
gnum qų ab eo facta sunt aboleri propter diaboli fraudem quam hominibus
struxerat.Aloquin etiam omnium maxime indecorum erat dei artem in homini
bus euanescere uel propter eorum negligentiam uel propter d̨monum fraudē
Cum igitur rationalia eiusmodi opera corrumperentur atq; perirent:quid deū
qui bonus facere oportuit?an permittere. ut aduersus ea corruptio ualeret. &
mors ipsa occuparet & quid ea profuisset ab initio fieri pr̨stabat enim non facta
esse quam facta negligi atq; perire imbecilitas enim & non bonitas ex negligen
na dei cognoscitur si cum fecerit suum permittit opus corrumpi:& id quidē ma
gis q̄ si non ab initio fecisset hominem.Nam si non faceret non esset qui imbecill
tatem argueret cum autem fecerit & cum in esse produxerit absurdissimum fuit
opera perdi & maxime inconspectu eius qui fecerat . Non igitur permittendum
fuit.ut homines corruptione ferrentur.cum indecorum id esset & indignum bo
nitate dei:Sed quemadmodum hoc necesse erat ita e contrario rursus obiicitur
deo par fuit:ut in lege quam de mortem tulerat uerus esse appareret:Absurdum
enim erat propter utilitatem perpetuitatemq; nostram patrem ueritatis appa
re mendacem:Quid igitur de hoc etiam fieri oportuit uel quid deo faciendum
fuit:an exigere ab hoībus super transgressione poenitentiam?hoc enim quispiā
dixerit deo dignū fuisse ut quēadmodū ex transgressione uenerāt in corruptionē
ita ex penitētia redirent ad integritatē:Sed nec penitentia qdē seruabat ꝙ deo cō
uenebat:Mendax.n.denuo māsisset nisi detinerent in morte hoīes: Ad h̨c peni
tētia nō reuocat ab his q̄ naturalia sūt s; peccatis tātūmō liberat:Si ergo peccatū
solū ess&:nec dn̄ corruptio sequeretur bn̄ tūc penitentia fuisset.Quod si trāgres
sione semel.occupante hoīes in naturali corruptiōe detinebāt:& ea quæ secun
dum imaginem est gratia priuati erant.quid aliud fieri oportuit ? uel cuius ad
hanc gratiam & reuocationem usus fuit nisi dei uerbi qui ab initio cuncta

ex nihilo fecit ꝙ ipsius enim erat quod corruptum fuit ad integritatem reducere.
Et qui prę omnibus esse possidet consequenter omnia solus regent pare poterat.
& pro omnibus pati & de omnibus ad patrem legatus erat idoneus: hac igitur de
causa incorporeus & incorruptibilis & inmaterialis dei filius in regionem nostrã
uenit: qui nec antea quidem procul cum patre suo manens: Venit autem cum
suas in nos humanitate & apparitione descendens: & conspicatus rationale gẽus
periens & mortẽ ipsis de corruptione dñantem: conspicatus deinde transgressio
nis minas corruptionem aduersus corroborantem: & ꝙ absurdum erat. solui le
gem priusq̃ impleretur. Conspicatus propterea quod contingerat dedecus ut quo
rum ipse artifex fuerat ea tollerentur: Conspicatus interea superabundantem. ho
minum maliciam ꝙ eam ipsi contra se paulatim protendissent haud q̃q̃ tolerabi
lem: Conspicatus etiam omnes homines morti obnoxios esse genus nostrum mi
seratus et infirmitatem dementia prosecutus & cum nostra etiam corruptiõe sub
missus. & mortis uictoria minime per pessis ne quod factum erat perderetur: & o
pus patris sui uanum efficeretur sibi ipse corpus assumit & a nostro minime alie
num: neq; enim temere uoluit incorpore nasci: nec solum apparere uoluit: & per
aliud prestantius diuinam ipsius apparitionem facere: Sed nostrum corpus as
sumit & hoc non inconsulte sed ex pura & intemerata uiri nescia uirgine purum
uere q; ab orens a comixtione uirorum: Ipse enim cum potens sit et rerum oĩu3
opifex in uirgine sibi ipse templum preparat corpus et hoc suum sibi quasi orga
num facit in quo cognoscatur er habiter & cum nostris hoc modo corpus simile
sumpsisset ꝙ omnes eramus corruptioni mortis obnoxii pro omnibus illud mor
ti exponens patri obtulit idq; humaniter fecit: ut omnibus morientibus lex d' cor
ruptione hominum in eo solueretur tanq̃ mortis potans in dominico corpore ĩ
pleta est nec deinde contra eiusmodi homines locum haberet: homines autem ut
pote ad coruptionem reuolutos proprietate corporis & gratia resurrectionis ad
incoruptionem ipse redigeret. & eos a morte suscitaret mortem ab eis quasi stipu
lam igne resoluens: Sciens enim uerbum ꝙ hominum corruptio non aliter solue
retur quam omnino per mortem cum uerbum mori non possit quod imortale est.
& patris filius ob eam rem corpus sibi ipse quod mori posset assumit ut hoc quia
uerbi in omnibus particeps esset pro omnibus morte sufficiens fieret et propter
uerbum quod in ipso habitaret incorruptibile permaneret & in reliquum ab om
nibus gratia resurrectionis corruptio desisteret: Quamobrom tanq̃ sacrificium
& uictimam & uictimam omnis exptem maculæ corpus quod sibi ipse assumpse
rat morti destinans mortem continuo ab omnibus sibi similibus mutui oblatio
ne deleuit: Nam uerbum dei quod pre omnibus esse possidet conuenienter tem
plum corpus q; suum exponens istrumentum creatum precium animę pro om
nibus id quod debebatur in morte persoluit: & quę ad fieri potuit propter simili
tudinem quam cum omnibus habet incorruptibilis dei filius omnes incorrupti
onem induit promissione resurrertionis: Nam et ipsa in morte corruptio locum
aduersus homines non habet propter uerbum quod in his propter unum corpus
in habitat. Et quemadmodum si rerx magnus magnam urbem quandam ingres
sus in aliqua eius domo habitaret talis oio urbs honore multo dignaretur: nec
deinde quispiã inimicus eam autem predator insultans euerteret: sed omni pon⁹
culta digna diceret pp regem uidelicet qui in una ei⁹ domo habitaret: ita & de r̃
ge oĩum fuit: ipse enim cum in r̃gionem nostram uenisset: & in uno similiuũ cor
pore habitasset: omnes deinde hostiũ in homines cessarunt insaniæ: & mortis sub
lata est corruptio: quę dui aduersus eos inualuerat: perierat enĩ genus humanũ ni
si omnium dominus & saluator dei filius ad finiendam mortem uenisset: hoc au
tem opus uere magnum bonitatem dei maxime decuit: Si enim rex domum

uel uerbũ quã ipse condidit preneglegentia eorũ qui inhabitant a prerlatoribus oppugnari omnino non negligit: sed eam uelut opus proprium ulciscitur & liberat non eorum qui in habitant negligentiam sed suam ipsius dignitatem respiciens: multo magis deus omnis boni patris filius non neglexit hominum genus qđ per ipsum factum est. incorruptionem precipitari: sed mortem quę continge rat proprii corporis oblatione deleuit: negligentiam autem eorum. sua ipsius doctrina correxit qui res omnes homium sua ipsius potestate regit. hęc enam theologis ipsius saluatoris hominibus quispiam crdere potest si forte in eorum scripturas incident ubi dicunt dilectio enim christi continet non cer nentes hoc ꝗ unus pro omnibus mortuus est: ergo omnes moriebantur: & pro omnibus mortuus est: ut nos non etiam nobis uiuamus sed ei qui pro nobis mortuus est: & resurexit amortuis domino nostro iesu christo: & rursus paulominus ab angelis inmutum uidemus iesum propter passionem mortis gloria & honore coronatũ ut gratia dei pro omnibus mortem gustaret: deinde & causam cur non alium q̃ ipsum uerbum deum in carnari decuerit significat dicens: Decebat enim ipsum propter quem omnia & per quem omnia multos filios ingloriam ducentem principem salutis eorum per passiones perficere: hoc autem significat dicens ꝗ alterius non fuit ab ea quę erat corruptione homines reducere q̃ dei uerbi qui iam inde ab initio fecerat eos: Quđ autem corpus & ipse dei filius sibi sumpserit qꝛ sacrificium de similibus erat corporibus hoc quoq; significant dicentes: quoniã igitur fili participes fuerunt sanguinis & carnis similiter: & ipse pamceps fuit eorum ut per mortem euacuaret eum qui potestatem mortis habebat: hoc est diabolum & hos liberaret quicunq; metu mortis per omnem uitam obnoxi erant seruitun. Nam propri corporis sacrificio legi quę contra nos erat finem imposuit & uitę principium nobis renouauit spem resurrectionis prebens nam quia ex hominibus in homines mors uictoriam obtinebat iccirco per incarnationẽ uerbi dei rursum destructio mortis facta est: & resurrectio uitę dicente uiro qui christum gestabat: Nam quia per hominem mors & per hominem resurrectio mortuorum: sicut enim omnes ioadam moriuntur. ita in christo omnes uiuificabuntur: & quę deinde sequuntur: Neq; enim nunc etiam quasi damnati morimur. sed tanq̃ excitan communem omnium resurrectionem expectamus quam tẽporibus suis deus qui eam operatus est: atq; donauit ostendet. & hęc quidem prima fuit incarnandi saluatoris causa: Sed ex his etiam aliquis bonã ipsius ad nos presentiam rationabiliter factam esse cognosceret. Deus enim qui rerum omniũ potestatem habet cum genus humanum per proprium uerbum faceret: eorum imbecilitatem nature perspiciens. ꝗ non sufficeret cognoscere opificem nec omnino dei cogitaoĩoné capere cum hic esset increatus illud uero ex nihilo factum hic in corporeus homines ex inferiori corpore creati & omnino facta multum a factoris comprehensione & cognitione distare: miseratus denuo genus humanũ ut qui bonus est: non reliquit eos ipsius cognitione destitutos ut esse haberẽt nõ inutile: quid enim factis esse profuisset non cognscentibus deum factorem suum uel quomodo rationales essene non cognoscente patris uerbum in quo etiam facti sunt: nihil enim ne abrutis quidem animalibus different si nihilo plus q̃ terestria cognoscerentur. Et quid uero deus fecisset eos a quibus cognosci noller. Quare hoc ne fieret cum bonus sit propriam eis communicauit imaginẽ domini nostri iesu christi. & eos fecit ad imaginem & similitudinem suam ut per hanc gratiã ꝯsiderantes imaginẽ uerbũ dico patris ꝑ id possint ipsius pr̃is cogitationẽ cape & factorẽ cognoscentes uitã iuuant felicẽ & uere beatã: Sed rursus stulti homines sic ẽt datã sibi gratiã negligentes deũ usq; adeo uerterunt & animam suam eo usq; perturbarunt ut non solum cogitationis dei abluuiscerentur sed ẽt

ſibi alia ex aliis confingerent. & idola ſibi pro ueritate formarunt et ea quę non
ſunt. deo qui eſt prępoſuerunt creaturę pro creatore ſeruientes & hoc utiq; pe
ius q̄ ad ligna etiam et lapides et materiam omnem & ad homines dei honorem
tranſtulerunt & his ampliora facientes ut in ſuperioribus dictum eſt. in eorum
inuitus retribuerunt cum ipſi ſe magis illorum furioribus aſtringerent: ob hoc
igitur & ueneficia apud eos dicebantur: & uaticinia homines in loco fallebant:
Et omnes quę ad natiuitatem & eſſe ſuum pertinerent ſtellis ac cęleſtibus ſignis
attribuebant. nihil pręterea quamquę uiderentur conſiderantes et omnino im
pietatis omnia plena ei ant et iniquitatis. & unus deus cum uerbo eius non cogno
ſcebatur: tamet ſi non inuiſibile hominibus ſeipſum abſconderet. nec eis ſimpli
cem cognitionem ſuam pręberet ſed eam uarie et per multos explicatet: Siquidē
gratia quam ex ſimilitudīe habemus ipſa per ſe ſufficit deum uerbum & per ipſm
uerbum patrem oſtendere: Sciens autem deus hominum infirmitatem prouidit
eorū negligentię: ut ſi deum p̄ ſe ipſos negligerent cognoſcere: opificem poſſent p
creationis opera non ignorare: quoniam uero negligentia hominum in deteriora
paulatim labebatur: prouidit item deus huic eorum infirmitati legem prophetas
q; mittens ut ipſis monitores eſſent ut ſi etiam oſcitarent cęlum ſuſpicere factorē
q; cognoſcere doctrinam ex domeſticis haberent nā de p̄ſtantioribus rebus ho
mines ab hominibus diſcere familiarius poſſunt: licebat enim ſuſpicientes magni
tudinem cęli & contemplantes creaturę concordiam cognoſcere eius principem
patris filium qui ſua in res omnes prouidentia patrem omnibus notum eſſe facit
& ppea mouentur uniuerſa ut deum omnes per ipſum agnoſcat uel ſi hoc eis tar
dum erat cum ſanctis colloqui poterant: & per eos diſcere rerum omnium opi
ficem deum chriſti patrem & cultum idolorum ſacrilegium eſſe: & rem omni im
pietate plenam: licebat & legem cognoſcentes eos ab omni iniquitate deſiſtere &
uitam ſecundum uirtutem uiuere Neq; enim lex propter iudęos ſolum erat: nec
prophetę propter eos ſolum mittebantur: ſed ad iudæos quidem mittebāt & eos
iudęi perſequebantur ipſi autem erant uniuerſo orbi ſanctum diuinę cognitiōis
& uitę quę ad animam pertinet inſtituendę pręceptum. Cum igitur tanta dei bo
nitas eſſet: tantaq; humanitas homines tamen patis uoluptatibus & dęmonum il
luſionibus illecebriſq; uicti ueritatem non reſpiciebant: ſed ſe ipſos amplioribꝰ
uitiis atq; peccatis replebant: ut non iam rationales uiderētur ſ; irrationales p̄
moribus putarentur: Sic igitur efferatis hominibus ſic diabolico errore quicqd
ubiq; erat inumbrante & ueri dei cognitionem tenebris inuoluente: quid deum
facere oportuit? Tantam ne rem tacitum ferre? & homines permittere a dęmoni
bus ſeduci ne deum cognoſcerent: & quid profuiſſet hominem ab initio factum
eſſe ad ſimilitudinem dei: oportuit enim ſimpliciter ipſum tanq̄ irrationalem fie
ri uel rationalem factum irrationalium uitam non uiuere: Quid uero profuiſ
ſet ipſum ab initio cogitationem de deo accepiſſe: ſi nunc eam indignus eſſet ac
cipere: oportebat nec ab initio quidem datam eſſe: At factori deo quid emolumē
ti uel quę gloria fuiſſet ſi ab eo facti homines ipſum non colerent: ſed alios ſui
factores eſſe putarent: Deus enim uideretur aliis eos non ſibi creauiſſe Ad hęc
humanus rex condita ab ipſo loca aliis dediticia ſeruire non ſinit nec ad alios ꝓ
fugere: ſed litteris eos commonefacit: ſępe etiam amicos eis mittit: Quin etiam ſi
opus fuerit adeſt ipſe tum domū preſentia componens mō ne aliis ſeruiant & o
pus eiꝰ ināne reddat: nō ne multo magis deus pepercit opibus ſuis ne ab ipſo de
ficiāt: & manibus rebus ſeruiāt: cū pręſerti hęc illis defectio pniciē & exitiū fer
ret: Sed his pereundum non fuit quibus ſemel communicata erat imago dei:
Quid igitur deum facere oportuit? aut quid faciundum fuit? niſi ut renouare
tur denuo quod ſecundum imaginem fuerat. ut per ipſum rurſus homines

eum cognoscere possent hęc autem quę nam modo facto fuissent nisi ipsa dei
affuisset & imago saluatoris nostri iesu christi per homines enim fieri nõ poterat
Nam & ipsi ad imaginem facti sunt: sed nec per angelos nam neq; ipsi imagines
sunt: Quaporpter dei uerbũ per se ipsũ affuit: ut qui est tãq̃ patris imago homi
nẽ qui secundũ imaginẽ est. regenerare posset: Quin & nat⁹ nõ fuisset nisi mors
& corruptio tolleretur Propterea conuenienter mortale corpus assũpsit ut in ip
so mos deinceps aboleri posset. & homines itẽ qui iuxta imaginẽ sunt renouaret
Ad hoc igitur alio non fuit opus q̃ imagine patris Vt eni si picta i ligno forma
exterioribus maculis deleatur opus est adesse rursus eum cuius forma est ut in
eadem materia renouari possit imago Nam propter illi⁹ picturam ipsa quoq; ma
teria inqua pictus est non abiicitur sed in ipsa reformatur: eodem modo sanctus
omnino patris filius qui est imago patris uenit in regiones nostras ut hominem
qui secundum eum factus erat renouaret: & qui propemodum parierat: hunc p
peccatorum remissionem inueniret: ut & ipse inquit in euangelis: ueni quod p
ierat iuenire & saluate hinc & ad iudeos dicebat nisi quis regeneratus fuerit: non
ex muliere generationem significans: sicut illi suspicabantur. sed animam osten
dens quę in eo regeneratur & instauratur qui secundum imaginem est: Quoniã
uero idolorum insania & impietas terrarum oĩ bẽ occuparat: & cognitio dei ob
tenebrata erat: cuius nam interfuit orbem docere de patre⁹ hominis inquiet aliq̃s
Sed non suum est hominum omnem quę sub sole est peragrare terram qui neq;
natura tantum percurrere ualent: nec fide digni tanta de re fieri possunt: neq; ɔ
tra dęmonum fraudem & illusionem ipsi per se stare sufficiunt: nam cum omnes
diabolica fraude ac idolorum uanitate animam saucii forent atq; turbati qui fie
ri potuit ut humanam animam humanamq; mentem flecterent quas nec uidere
quidem possunt: Quod autem non uidet aliquis docere quoniam modo poterit
Sed creationem dicet fortasse aliquis sufficere At si creatio sufficeret mala tanta
nunq̃ facta fuissent: Erat enim creatio & tamen homines in ipsum de deo precipi
tauerant errorem. Rursus igitur quis opus erat⁹ nisi dei filius qui & animam
& mentem uidet qui & uniuersa in creatione mouet. & per ea patrem notum esse
facit. Nam qui per propriam prouidentiam & gubernationem uniuersorũ de pa
tre docet. eius & fuit eandem renouare doctrinam: quomodo igitur inquiet for
tasse aliquis factum istud⁹ per eadem enim licebat ut ea quę ad ipsum pertinent p
opera denuo creationis ostenderet: Sed neq; hoc tutum erat non utiq; id enĩ om
ines antea contempserant & cum quidem non sursum oculos. sed deorsum tene
bant. Quaex re conuenienter homines iuuare uolens descendit ut homo simile il
lis corpus assumens & ex his quę inferiora sunt. Per corporis inq̃ opera iuuare
uolens ut qui eum noluerant. ex ipsius in res omnes prouidentia & imperio co
gñoscere saltem per ipsius corporis opera dei filium in corpore cognoscerent &
per filium patrem: Vt enim bonus preceptor qui discipulorum suorum curam a
git: si ex maioribus proficere non possunt eos omnino per minora decendẽs doc
tiores facit ita & dei uerbum quemadmodum & paulus inquit quoniam enim in
sapientia dei non cognouit mundus per sapientiam deum uoluit dęus per stulti
ciam predicationis saluate credentes: Nam quia dei contemplationem homines
auerterant & oculis uelut in profundo submersi deorsum tenentes in generatio
ne sensilibusq; rebus deum requirebant cũ mortales homines ac dęmonas sibi
ipsi deos ɔfingerent: hac de causa huãnus & cõmunis oĩum saluator dei fil⁹ sibi
ipi corpus assumit: & in hoĩbus taq̃ homo uersatur & omnes hoĩum sensus indu
it: ut qui deum in corporeis rebus cogitabant ex his quę dominus per corporis
opera faceret ueritatem intelligerent & sensus tentendissent ibi se ipsos suscipi
et ueritatem ex omni parte doceri uidebant siue enim creationem admirarentur

at eam fateri uidebant christum dominum:siue in ominibus meus eorum occu
pata esset ue eos putaret deos esse: ac ex operibus saluatoris ipsis quoq; iudicib⁹
unus apparebat in hominibus saluator dei filius cum apud illos talia non essent
qualia adei uerbo fiebant:Siue in dęmonibus occupati fuissent:ut eos item puta
reut esse deos : at cum eos a domino eici uiderent cognoscebant unum esse hūc
dei uerbum:& dæmonas non esse deos:Siue in mortuis mens meorum detenta es
set ut heroas quiq; apud poetas.dii nominantur colerent at cum domini resurec
tionem uidere etiam falsos eos esse fatebātur:& unum dominum uerum patris fi
lium qui etiam morti dominatur:propterea natus est:& homo apparuit et mor
tuus est.& resurexit rex hominum qui unq̄ fuere per sua ipsius opera obtundēs
& obscurans:ut ubicunq; homines occupati fuerint:eos inde reducat: & uerum
patrem suum doceat:Sicut et ipse dicit ueni saluare & inuenire quod perierat :
Nam cum semel in res sensibiles mens hominum cęcidisset : uerbum se ip̄m sub
misit ut per corpus appareret.ut ad se homines ipse tanq̄ homo transferet & sen
sus eorum ad se reuocaret & illis deinde qui eum tanq̄ hominem uidebant persu
adere ab operibus quę faciebat ipsum non hominem esse solum sed deum etiam
& dei uęri uerbum ac sapientiam:hoc & paulus significare uolens ait in dilectio
ne uel caritate radicati et fundati:ut ualeatis comp̄hendere cum omnibus sanctis
quę latitudo & longitudo & profundum & altitudo & cognoscere caritatem dei
quę superat omnem sensum ut impleamini in omni perfectione christi Verbum
enim cum se in omne partem extenderit sursum et deorsum in profunditatem
& latitudinem : sursum quid in creationem deorsum ī carnationem . in pro
fundum ad inferos in latitudinem ad mundum:omnia dei cognitione compleuit
Ob hoc autem cum in ipsis esset sacrificium pro omnibus exhibuit corpus mor
ti tradens:ipsumq; suscitans per qđ se in uisibilem fecit immo uero per hoc se ui
sibilem constituit in eo manes et opera eiusmodi perficiens : quę ipsum non etiā
hominem:sed deum esse ostendebant : Vtrumq; enim saluator per suam humani
tatem humaniter fecit:Nam & mortem e nobis tollens nos renouauit : & cum oc
cultus esset inuisibilis per opera se ipsum indicauit:& ostendit uerbum patris ē e
uniuersi principem atq; regem:non enim circum scriptus erat incorpore neq; in
corpore quidem erat:alibi uero non erat:Neq; illud mouebat uniuersa autem op
ratione eius et ꝓuidentia carebant:Sed quod obstupescendum est cum uerbum
esset continebatur a nullo:uniuersa ipse continebat:Et quemadmodum cum in
omni creatiōe sit. Extra omnia est per substantiam in omnibus per uirtutem cū
omnia gubernet ad omnia :in omnibus prouidentiam suam extendat:sigula pa
riter & uniuersa uiuificicet:omnia comp̄hendat a nullo ipse comp̄hendatur : sed
in solo patre suo totus per omnia sit:ita et incorpore humano cum esset : & ip̄m
ipse uiuificaret conuenienter uniuersa & uiuificabat et in omnibus erat. & extra
omnia.& ex corpore quidem per opera cognoscebatur: Sed neq; ex uniuersorū
operatione indicari non poterat : Anie quidem opus.quę extra proprium cor
pus sunt consideratione contemplari:nec tamen extra proprium corpus opera
ri uel quę ab eo procul sunt presentia sua mouere eadem nunq̄ mouet Nunq̄ igi
tur homo cum ea consulerat quę procul sunt eadem etiā mouet ac transfert : ne
si quis domi sedeat.& ea consideret quę in cęlo sunt:solem iam mouet cęlum q;
conuertit:Sed ea moueri & facta esse uidet non tamen efficere potest. ut ea ope
rentur:Iam talis non erat dei filius in homine neq; enim corpori cōnexus erat :
sed hoc potius ip̄e continebat Itaq; & in ip̄o erat:et in omnibus consistebat.& ex
tra res omnes erat:& in patre solo requiescebat:et quod mirum est,ꝙ tāq̄ homo
gubernabat :et tāq̄ uerbū spirātia cūcta gignebat.et tāq̄ fili⁹ cū p̄re mācbat.Vn̄
nec parturiēte qdē uirgīe patiebat ip̄e:nec cū i corpoꝛ eēt polluebat imo uero corp⁹

sanctificabat. nec enim cum in omnibus sit omnium particeps est. Sed ab eo spi rantia cuncta gignuntur & aluntur: Si enim sol qui ab eo factus est: & conspicit a nobis circumflectere coelum non sordescit terrestria contingens corpora: nec obscuratur a tenebris. sed eas ipse illuminat potius ac purgat: multo magis san ctus omnino dei filius solis auctor ac dominus in corpore cognitus non pollue batur: immo uero incorruptibilis esse corpus: q̃ mortale erat uiuificebaat purũ q̃ reddebat: qui peccatum inqnit non fecit: nec inuentus est dolus in ore eius: Quando igitur edentem & bibentem & nascentem illum theologi dicunt qui de hac re loquuntur cognosce quia corpus nascebatur. & habilibus cibis nutriebat: Ipse uero qui cum corpore erat deus uerbum omnia gubernas per ea quę in cor pore faciebat se non hominem sed deum uerbum ostendebat: hęc autem de ipso dicuntur: quandoquidem & corpus edens & bibens & patiens. & nascens non al terius cuiusdam erat se domini & ipsius hominis facti decebat: hęc tanq̃ de homi ne dici ut uerum & nõ imaginarium corpus habere uideretur sed quemadmodũ ex his cognoscebatur corporaliter adesse: ita ex operibus quę per corpus facie bat se ipsum dei filium ostendebat: unde & ad incredulos iudeos clamabat dicẽs Si non facio opera patris mei ne credite mihi: Si autem facio & mihi non creditis operibus meis credite ut intelligatis cognoscatis quia in me pater & ego in patre Vt enim cum inuisibilis sit & creationibus operibus cognoscitur: ita homo fac tus & in corpore locatus ex operibus cognosci potest. quia nõ homo sed dei uir tus & filius est qui talia operatur: nam demonibus imperare ipsum & eicere il los non humanum est sed diuinum opus an qui eum uidebat curare morbos q bus humanum genus subiacet. hominem deinde & non deum esse putabatur. Le prosos enim mundabat claudos ambulare faciebat. & omnes sumatim morbos ac debilitates ab hominibus propulsabat: Quibus ex rebus cuius uis hominis fu isset diuinitatem eius intueri: Quis enim qui eum uidisset hominibus id reddere in quo eis natura defuisset: & illius qui a natiuitate cęcus fuisset oculos aperire non intelexisset hominum ei subiectam esse naturam & huius opificem eum esse atq; factorem: Nam quia homini reddit. qd' a natura non habuit: hunc manife stum est naturę dominum esse: ob hoc etiam ad nos ab initio descendens. ex uir gine corpus sibi ipse formauit. ut breue diuinitatis sue documentum omnibus preberet quia qui hoc formauit ipse uniuersorum etiam factor est. Quis enim cũ uideat sine uiro corpus: ex sola uirgine progredi non cogitat quod in eo manife stum est. aliorum etiam corporum factorem ipsum ac dominum esse: Quis cum uideat aquarum substantiam permutari in uinum q; conuerti non eum conside rat: qui hoc fecit aquarum omnium substantię dominum & creatorem esse ob hoc enim tanq̃ dominus mare ascendebat: & quasi super terra gradiebat ut hoc intuentibus suę in res omnes dominationis noticiam prębeeret qui uero ex pau cis rebus multitudinem tantam pascebat ex inopia copiosus ipse ut ex quinq; pa nibus quinq; milia saturarentur: & aliud tantundem relinqueretur: nihil aliud significabat q̃ ipsum uniuersorum prouidentię dominum esse hęc autem omnia facere saluatori conuenire uidebatur ut quoniam ipsius in res omnes prouiden tiam homines ignorabant nec diuinitatem eius per creationem cognoscebant: saltem per corporis ipsius opera respicerent: & per ipsũ cognitionem patris co gitatione conciperent ipsius in uniuersa prouidentiam ex particularibus ut an te dixi raciocinantes. Quis enim cum uideat ipsius in demonas potestatem: uel quis cum uideat fateri dęmonas hunc suum esse: mentem posthac habebit ambi guam hic ne sit dei filius & sapientia & uirtus? Neq; enim creaturam ipsá tacere fecit. Sed qd' mirandũ est in morte etiá imo uero in ipso de morte' tropheo dico aut in cruce omnis creatura fatetur eũ qui cogoscebatur & patiebatur ĩ corpore

non simpliciter hominem esse sed dei filium & saluatorem omnium: Quando .n. sol conuersus est terra q; mota & scissi montes attoniti sunt homines: Et haec eum qui in cruce pendebat christum deum esse ostendebant: ipsius uero seruam creaturam omnem ac metu p̄riam domini testificantem: Sic igitur per opera se ipsū deus uerbum manifestauit hominibus. Consequens autem esset narrare ac dicer̄ Quid ita incorpore uixerit quid pagrarit: Et cuiusmodi mors eius corporis fuerit idq; potissimum qđ fidei nostrae sūma est: & omnes pariter homies de hoc uerba faciunt ut ex hoc etiam deum christum & dei filium nihilominus cognosci ꝑciperes: Causam igitur praediximus apparitionis eius corporae quantum ex patr̄ fieri potuit: quantumq; nos intelligere ualuimus q; alterius non fuit id qđ corruptum erat ad incorruptionem trāsferre: Praeter q̄ saluatoris ipsius qui ab initio uniuersa ex nihilo fecit nec alterius fuit: id quod secundum imaginem erat hominibus reparate praeter q; imaginis paternae. Nec alterius fuit immortale ex mortali restituere preterq̄ eius q ꝑ se uita est dominus noster iesus christus: nec alterius fuit docere de patre: & idolorum ex purgar̄ cultum praeterq̄ dei uerbi: qui omnia gubernat: quiq; unius patris uerus. est filius unigētus. Quoniam uero id quod ēt ab omnibus debebatur oportebat deinde persolui: Debebatur autem ut dixi omino mori: ex quo uel maxime descendit ac de causa postq̄ diuinitatem suā ex operibus ostendit. demum sacrificium pro omnibus obtulit: templum suū morti pro omnibus tradens ut omnes ueteri transgressione solutos ac liberos faceret: se ipsum uero mortis uictorem ostenderet: planum faciens suum incorruptibile corpus uniuersorum resurectionis esse primitias. Ne uero admiratus fueris si đ iisdem eadem saepe dicimus. Nam quia de uoluntate dei loquimur eundem sensū per plura interpretamur: ne forte aliquid praeterire uideamur. & accusandi sim⁹ tanq̄ minus aliquid dixerimus: Et enim melius est superflui sermonis rephensionem subire: q̄ eorum aliquid quae scribenda sunt praeterir̄: Corpus igitur ut qđ comunem & ipsum cum omnib⁹ substantiam haberet: (Corpus enim erat humanum tametsi noua quadam admiratione ex sola uirgine consisterat tamen mortale cum esset consequenter pro aliorum similitudine moriebatur uerbi autem accessione non & pro natura propria corrumpebatur: sed q; in habitante dei uerbo ꝓcul a corruptione factū erat: & utrūq; in ipso praeter opinionem fieri contingebat. ut & mors oium in corpore dominico impleretur. & mors atq; corruptio ꝓp uerbum q; cum eo erat abolerentur: Mortis enim neccessitas: & mortem pro omnibus oportuit ut id esset qđ ab omnibus debebatur: Quade re cum uerbum ut dixi mori non posset immortale enim erat) corp⁹ sibi ipsi assumpsit qđ mori posset: ut ipsum tanq̄ proprium pro omnibus offerret: & tanq̄ dei filius pro omnib⁹ patiens: Nam ab corpus ipe accesserat euacuaret eum qui mortis potestatem habeat diabolum Scilicet & eos liberaret quicunq; seruituti mortis prae metu subiecti erant: Quippe comuni saluatore pro nobis moriente non nuc & ut antea secūdum legis minas morimur qui in christo credimus. Talis enim pena desistit. Sed corruptione cessante ac ꝑeunte in resurectionis gratia secundum mortale tantū modo corpus resoluimur tempore qđ deus statuit unicuiq; ut uictricis resurrectionis compotes simus Nam more seminum quae interra spguntur dissolui minime ꝑimus sed tam seminari resurgemus euacuata morte secundum saluatoris grām Ob hoc etiam beatus paulus sponsor resurrectionis omnib⁹ factus: Oportet inquit corruptibile hoc induere incorruptionem. & mortale hoc induere immortalitatem. cum autem mortale hoc induerit immortalitatem. tunc fiet sermo qui scriptus est Absorpta est mors ī uictoria: Vbi est mors stimulus tuus. Quid igitur inquiet aliquis si neccesse erat ipsū ꝓ omnibus morti corpus tradeŕ. Quđ non hoc ut homines uulgo deposuit? Sed ad crucifixionem usq; ꝓcessit. Decebat

enim ipſum honorifice potius deponere corpus quam contumelioſe mortem eꝰ
modi ſuſtinere: Sed uide numqđ non humana hęc obiectio ſit: quod autem a ſal
uatore factum eſt. uere diuinum & ipſius diuinitate multipliciter dignũ: Primo
quidem mors quę hominibus contingit pro eorum imbecilitate naturę aduenit
Nam cum diu durare non poſſint tempore diſſoluuntur Ob hoc enim ipſiſ mor
bi contingunt & langueſcentes moriuntur: Dominus aũt non imbecilis eſt.
ſed dei uirtus & dei uerbum & per ſe uita: Quod ſi forte uulgo & pro hominum
cõſuetudine in lecto corpus depoſuiſſet. putaret & ipſe hoc ſecundum naturę i
becilitatem pati: & nihilo plus habere quam cęteri hominum: Sed quoniam uita
erat & dei uerbum & oportebat mortem pro omnibus eſſe: Ob eam rem cum &
uina uirtus eſſet corpus in ipſo corroborabat: Cum uero mors deberetur non ſi
bi ipſe. ſed ab aliis perficiendi ſacrificii occaſionem capiebat quando quidẽ nec
egrotare oportuit dominum qui morbos curabat alienos: Sed nec corpus item
debilitari in quo aliorum debilitates roborabat. Quid non igitur mortem ſicut
& morbum prohibuit: quia propter hoc corpus habebat: & prohibere indecorũ
erat: ne reſurectio impediretur. Sed item indecorum fuit morbum morti precede
re: ne ipſius qui incorpore erat imbecilitas putaretur Non fameſcebat igitur: &
fameſcebat quia id proprium corporis erat & fame non peribat quia dominus
ipſum ferebat: Quare etiam ſi propter omnium redemptionem pręter q̃ ipſius ui
tę corpus erat: ſed oportuit inquiet aliquis illum ſe ab inſidiis iudeorum ſubripe
ut ſuum ipſe corpus immortale ſeruaret: audiat hic iam indecorum id quoq; do
mino fuiſſe: ut enim par non fuit dei filium qui uita eſt mortem ſuo ipſum cor
pori dare Ita nec ab aliis datam fugere ſed ipſam potius deſtruendam perſequi
decuit. Qua ex re conuenienter nec ſuum ipſe corpus depoſuit nec rurſus iude
os inſidiantes ſubterfugit: hoc autem nõ imbecilitatem uerbi oſtendebat: Sed ip
ſum potius ſaluatorem: ac uitam eſſe iudicabat: quia mortem deſtruendam expe
ctabat: & quę pro omnium ſalute mortem abſolueret: Qua ex re corpus non ꝓ
pria morte depoſuit quam ipſe qui uita erat nullatenus habebat: Sed eam ab ho
minibus accepit ut in ſuo etiam corpore aduenientem omnino deſtrueret: Pręte
rea ex hoc etiam uideret. aliquis non irrationabiliter dominicum corpus eiuſmo
di interitum habuiſſe qđ pręcipue domino curę fuit reſurectionem corporis q̃
facere debebat: Id enim erat de morte tropheum omnibus oſtenderetm fidem q;
pręſtare factum ab eo corruptionis exitum & corporum deinceps immortalita
tem: Cuius tanquam ſponſionem omnibus & uniuerſe rſurrectionis futurę noti
ciam: ſuum ipſius corpus ſeruauit incorruptum igitur ſi corpus ita ęgrotaſſ &
& ſub omnium conſpectu uerbum ab eo ſegregatũ eſſet indecorum fuiſſet cum
qui alienos morbos curauerat ſuum ipſius corpus morbis tabeſcens negligere
Quomodo enim creditus eſſet aliorum expuliſſe debilitate ſi ſuũ in ipſo tẽplũ
debilitaretur: Aut enim irriſſus eſſet ut qui morbos propellere non poſſet aut q
poſſet & non faceret in humanus & in alios putaretur: Si uero ſine morbo ſine
dolore ullo priuatim & per ſe ipſum in angulo uel ſolitudine uel habitaculo uel
quo uis in loco abdidiſſet corpus: & poſt hac denuo repente uiſus dixiſſet ſe ip
ſum a mortuis ſucitaſe fabulas apud omnes dicere iudicatus eſſet: Multo autem
minor fides fuiſſet ſi de reſurectione dixiſſet: & cum nullus omnino eſſet qui te
ſtimonium de ipſius morte perhiberet. Atqui reſurrectionem mors pręcedere
debet neq; enĩ reſurrectio foret niſi mors pręcederet. quia ex re ſicubi clã mors
corporis fuiſſet morte non apparente nec ſubarbitris facta ipſius etiã reſurrectio
in certa & ſine teſte fuiſſet. uel qui ita reſurgens reſurrectionem predicaret: mor
tẽ uero occulte faceret: uel quid dęmonas ſub omniũ conſpectu eiceret: & a nati
uitate cęcũ reſpicere faceret. & aquã i uinũ ↄuerteret ut ꝑ hęc dei filius crederetᷣ

At uero quod mortale erat non sub oium aspectu imortale ostenderet, ut ipse ui
ta esse crederetur. Quomodo autem & discipuli eius de resurrectione uerbi dicer
auderēt: nisi dicere possēt ꝙ ante mortuus erat: uel quonamodo fidem facerent
dicentes mortem primo fuisse deinde resurrectionem nisi eos mortis testes habui
ssent: Apud quos liberius loquebātur Nā si sic etiam cum sub oium conspectu
mors & resurrectio foret qui tunc erat pharisaei credere noluerunt: sed resurrectio
nem eos qui uiderant ipos negare cogebant: Hęc si occulte omnino gesta fuissent
quantas illi occasiones incredulitatis ex cogitassent: Quomodo aut mortis exit⁹
& quę de morte pārata est uictoria ostenderetur nisi sub oium conspectu prouo
cans ipam corporis integritate mortuam in posterum & exinanitam argueret:
Sed quę ab aliis etiam dici possent ea nos responsionibus proponere necesse est.
Nam et hoc fortasse inquiet aliquis. Si mortem huius in conspectu oium & sub
testibus fieri oportuit ut resurectio uerbi crederetur: Oportuit etiam ipm sibi ipi
gloriosam ex cogitare mortem ut uel crucis ignominiam fugeret: At si hoc fecis
set suspicionem de se ipo prębuisset ꝙ non aduersum quamlibet mortē uires ha
berēt: sed una tantum modo quam sibi ipe excogitasset: & fuisset item de resurrec
tione: nihil minor incredulitatis occasio: Quā non ab se ipo sed ex insidiis mors
corpori fuit: ut quacunq; illi mortem saluatori attulissēt: hanc ipe destrueret: &
ueluti pugil strenuus prudentia & fortitudine magnus non sibi ipe concertatores
deligit ne timiditatis apud aliquos suspicionem prębeat. sed id spectator potesta
ti permittit: & pręcipue iam si inimici fuerint ut cuicūq; ipm congredi uoluerint
hunc ipse allidens omnibus. fortior esse credatur: ita & omnium uita dominus
& saluator noster christus non a se ipso mortem corpori excogitauit ne aliam q̄
timere uideretur sed quę ab aliis afferebatur & pręcipue ab inimicis: quā illi gra
uem & ignominosam & execrabilem esse putabant: hanc ipse excipiens in cruce
sustinuit: ut hac sublata ipse uita esse crederetur: Mortis autem potestas funditus
euacuaret̄ factum est autem mirabile quiddam et pęter opinionem: quam eni
putabant ignobilem inferre mortem: haec fuit de ipsa morte trophaeum Propte
rea nec ioannis quidem passus est mortem ut capite truncaretur: nec ut hesaias
crematus est ut indiuisum corpus & integrum & i morte seruaret: ne his occasio
daretur: qui ecclesiam diuidere uellent: & hęc quidem ad externos qui se ipos co
gitationibus opprimont: Si quis autem ex nostris etiam quęsierit non quasi con
tendere uelit. sed discere quid non aliam mortem sustinuerit q̄ crucem hic quoq;
audiat ꝙ alia pręter hanc nobis non expediebat: & hanc pro nobis dominus rec
te sustinuit Nam si uenit ut maledictionem portaret quę contra nos erat: quomo
do aliter maledictio fuisset nisi eam quę pro execratione fuit mortem excepiss&?
haec aut crux est: sic enim scripū: maledictus qui pendet in ligno Prererea si mors
domini redemptio est oium: & morte sępis huius intermedius soluitur: & geni
tū uocatio efficit̄? quomō nos uocasset nisi crucifi⁹ fuisset i sola .n. cruce manib⁹
extēsis moritur aliquis: Propterea hoc etia dn̄ū sustinere decuit: & manus exten
dere: ut altera antiquum populum: altera gentes traheret et utrunq; in se ipo con
necteret hoc enim et ipse dixit significans qua morte oēs redempturus. esset cum
ex altatus inquit fuero omnes ad me trahā: Ad hęc si diabolus generis nostri ini
micus cęlo delapsus circa aerem hunc inferiorem uagatur: & ilic dęmonium qui
cum eo sunt incontumatia similes potestatem habet ac per eos his qui decipiunt̄
illusiones operatur hos autem qui ascendunt impedire molitur & ad hoc aposto
lus ait ad principē potestatis aeris qui nunc operatur in filiis diffidentię: dominus
uenit ut diabolum prosterneret aerem uero expurgaret et reditum nobis in cęlū
prępararet. sic apostol⁹ iquit per uellū hoc ē per carnē ipsius autē fieri oportebat
per mortē: hęc igitur quanā alia morte fieret? quā quę in aere fuit hoc ē i cruce.

solus em̄ in aere moritur:qui in cruce conficitur:& propterea conuenienter hāc
dominus sustinuit:Sic eni exaltatus aerem ab omnibus diaboli ac demonum ex
purgauit insidiis dicens uidebunt satanan tāq̄ fulgur cadentem:reditum uero i
cęlum preparans renouauit dicens. Attollite portas principes uestras.& eleua
mini porte ęternales. Non enim ipse dei filius portarum reseratione indigebat cū
sit omnium dominus:nec eorum quę fecerat quicq̄ factori clausum erat. Sed ea
nos indigebamus. quos ipse per proprium sui corpus restituebat. Vt enim ipsū
pro omnibus morti obtulit ita per ipsum denuo reditum in cęlum preparauit.
Decens igitur & consentanea mors fuit quę pro nobis in cruce facta est. Et eius
causa per omnia rationabilis apparet:& considerationes habet non iniustas q
non aliter salutem omnium q̄ per crucem fieri oportuit:& enim nec ita quidem
seipsum incognitum nec in cruce dimisit. Sed ex super habundanti creaturā do
mini sui presentiam testari fecit:Corpus autem templum suum non diu mortuū
passus:sed tanti per dum morti congreditur ostendens tertio statim die susitauit
trophęum ac uictoriam de morte referens immortale corpus atq; diuinum:Pote
rat statim sub mortem excitare corpus & denuo uiuum ostendere. Sed hoc salua
tor non fecit recte prouidens:Diceret enim aliquis ipsum non omnino interiisse
uel ne plena quidem morte tactum fuisse. si statim resurrectionem ostendisset for
tasse etiam si par mortis interuallum ac resurrectionis fuisset incerta fieret de im
mortalitate gloria Quapropter ut mortuum corpus ostenderetur uerbum diē
intermedium sustinuit & tertio immortale omnibus ostendit:Ergo ut in corpore
mortem ostenderet ipsum tertio die suscitauit:Ne uero si diutius permansisset
& oio corruptū fuiss& postea resurgens non idem sed alterum corpus refere cre
deretur:Futurum enim erat ut aliquis propter tempus apparenti non crederet.&
eorum quę facta erant obliuisceretur:Ideirco non plusq̄ tres dies sustinuit:nec
in longum traxit eos qui de resurrectione ipsum audierant: Sed cum uerbum ad
huc insonans aures sentirent oculi expectarent mens errata esset:& qui cum occi
derant adhuc interris uiuerent. & in loco essent. ac testimonium de dominici co
rporis morte perhiberent. Ipse dei filius tridui spacio corpus quod mortuum
fuerat immortale & incorruptibile ostendit. & planum omnibus factum est. cor
pus non naturali imbecilitate uerbi quod in eo habitabat mortuum esse:sed uir
tute crucis mortem in eo sublatam fuisse:Nam quod mors delecta fuerit & uicto
riam ex ea crux peperit:nec in posterum uires habuerit:sed ipsa uere mortua
fuerit noticia non parua est. & clara fides:hanc ab omnibus christi dicipulis con
temni:omnes in eam res nouas struere nec deinceps istam metuere:sed signo cru
cis ipsam christo fretos quasi mortuam calcare nam superiori tempore priusq̄
diuina saluatoris decessio fieret mors ipsis quoq; sanctis terribilis erat:& qui mo
riebantur quasi pereuntes lugebantur ab omnibus Nunc uero cum saluator sus
citauerit corpus. non iam terribilis mors est sed eam quasi nihil sit proterunt om
nes in christo credentes:& mori potius deligunt q̄ christi fidem abnuere:Sciūt
enim uere q̄ morientes non pereunt sed uiuunt. & incorruptibiles per resurrectio
nem euadunt:At uero malus ille diabolus qui antiqua morte insultabat deuictis
doloribus eius solus uere mortuus ipse permansit:& huius rei signum est q̄ ho
mines antequam inchristo credant mortem terribilem uident:ipsamq; formidāt
Vbi uero se ad ipsius fidem doctrinam q; contulerint:mortem usq; adeo contem
nunt ut in eam cupide ruant:& resurrectionis testes fiant quę contra mortem a sa
luatore facta:Et enim infantes ad huc ętate mori festinant & aduersus mortem
preludia meditantur non uir solum:sed hęc foemine adeo ībecillis facta est:ut q̄
prius ab ipsa decepte fuerant mulieres eā nunc q̄si mortuā abiectāq; ludificēt:Vt
eni si profligatus fuerit a legiptimo lege tyrānus:hunc deinde pedibus manibq;

Vinctum transeuntes omnes pulsatione illudunt atq; conuitiis: nec iam propter
uictorem regem ipsius furorem ac feritatem metuunt: ita mortem deuictam &
in cruce a saluatore triumphatam: pedibus manibusq; Victam oẽs in christo trã
seuntes ꝓterunt: & christo facti testes mortem uerbis mordacibus illudũt: quę
de ipsa sunt antiquitus scripta dicentes: Vbi mors stimulus eius iam uictoria tua
Nũquid igitur imbecilitatis eius paruum hoc argumentũ fuerit? uel uictorię quã
de morte saluator peperit demonstratio parua? quando pueri atq; puellę presen
tem ac uitam in christo contemnunt: & morĩ meditantur: Homo enim mortem
naturaliter timet & corporis seperationem hoc autem est præter opinionem ut q
fidem crucis induerit: naturalia contemnat: & propter christum morte non time
at. Et quemadmodum siquis de igne qui naturam habet urendi aliquid esse dice
ret. qď incendium eius non timeat quale iam apud indos dicitur amianton: &
esset qui hoc non crederet ac deinde periculum eius rei facere uellet cum illud ac
cepisset quod uri nõ potest & admouisset igni cum deniq; ignis ĩbecillitatem cr
deret: uel quemadmodum si quis uinctũ tyrãnum spectare uellet in regionem &
imperium uictoris profectus uidet eum qui terribilis erat imbecillem factum. Ita
siquis si tamen adhuc dubius animi sit: mortem ex austam esse atq; finitam: recte
quidem facit rem tantam admirans: Sed ne in contumacia durus ne ue in re tam
manifesta impudens esto: Sed ueluti qui amianton accepit illud ab igne intactũ
esse cognoscit: & qui tyrannum uinctum spectare uolens inditionem uictoris ꝓ
ficiscitur: sic et is qui de mortis uictoria non credit christi fidem accipiat se q; i eiꝰ
doctrinam conferat & mortis ĩbecillitatem partamq; ex ea uictoriã aspiciet mul
ti enim cum prius non crederent ac ludos faceret: posteaq̃ in fide confirmati fue
re: mortẽ usq; adeo contempserunt: ut ipsius christi martyrẽs fierent: Qď si cru
cis signo & in christum fide mors pessundatur: ueritate iudite. planum est alium
non esse q̃ christum ipm: qui de morte trophæum atq; uictoriam ostendens illã
debilitari fecit: Et si prius mors uires habebat & iccirco terribilis erat: nunc aũt
post saluatoris aduentum & corpoream mortẽ eius ac resurectionem cõtemnit:
Manifestum est mortem esse deuictam: Vt enim si post noctem sol oriatur & ab
eo uniuersus orbis illustretur nil omnio dubium est. quin sol spargens ubiq; lu
cem ipse est qui tenebras expuit & omnia illustrauit: eodem modo cum mors cõ
tempta sit atq; calcata ex quo saluatoris apparitio saluatoris ĩ corpore fuit & cru
cis honos: clarum est saluatorem qui in corpore apparuit ipo esse qui mortẽ exi
nanuit quiq; trophęa quotidie ĩ discipulis suis ostendit: Nã si quis homines ui
derit qui natura sunt. ĩbecilles in mortẽ prosilire: nec ipsius corruptionem ẽfu
gere: nec descensus ad inferos metuere: sed ipsã alacri aĩo prouocare: nec tormen
ta pauescere: sed potius mortis odorẽ huic uitæ propter christũ anteponere uel
siquis spectator fuerit uiroꝝ ac fœminarũ iuuenũ ac pueroꝝ in christi pietate ru
entũ ac properantũ: quis adeo stultus uel quis adeo infidelis est: quis ut adeo mẽ
tẽ occęcatus qui non intelligat, atq; consideret christũ in quẽ homines credunt
ipm esse qui mortis uictoriã unicuiq; præbet ac donat: mortẽq; ipsã in omnibus
lãguescere facit quicunq; fiduciã in eo collocant: & crucis signo custodiunt: Et
cũ q serpentẽ colcari uidet: cuius pristinã feritatẽ probe nouerit: nihil deinde du
bitat quin mortuus sit & penitus exanguis: preter q̃ si mentes captus fuerit: nec
sanos corporis & sensus habuerit. Quis. n. cũ leonẽ uiderit a pueris illudi hunc
nesciat uel mortuũ esse uel ui suã omnẽ perdidisse? Quẽadmodũ igitur oculis
hęc uera esse cernere licet: ita cuȝ mors illudatur & cõtemnatur ab his qui ĩ chri
sto credunt non iã dubius sit aliquis nec incertus mortẽ a christo exinanitã esse
& corruptionẽ eius uictã destitisse. Qď igitur mors elanguerit: & trophæũ de
ipsa crux dominica fuerit? nõ mediocri argumento sunt ea quę ꝑdiximꝰ: Qď aũt

in mortalis deinceps resurrectio corporis a christo facta sit qui comunis omniũ
saluator est uereq; uita: demõstratio per ea quę uidentur clarior est q̃ per ea q;
dicuntur: his quidem qui mentis osculum sincerum habet. Nam si mors ex hau
sta est sicuti ratio monstrauit: & propter dominum omnes eam prosterunt mul
to magis hanc ipse proprio corpore prostrauit & exhausit: At uero morte abeo
exinanita quid aliud fieri oportuit? quam sucitare corpus. & hoc de morte ipsa
tropheum ostendere: Quonam modo enim mors euacuata apparuisset nisi cor
pus dominicum resurrexisset: Quodsi forte hęc de ipsis resurectione demonstra
tio non sufficit: at ex his quę in oculis sunt credatur quod diximus: Nam qui mo
rtuus est. operari nihil potest: Sed ad tumulum usq; ualet. & in reliquum desinit
Actiones enim & quę ad homines pertinent operationes uiuorum tantummodo
sunt. Videat igitur quicunq; uult: & ex his quę uidet: iudex sit ueritati consenti
ens Nam cum saluator tanta in hominibus opererur: & undiq; multitudinem tã
tam ab his quę greciam quiq; barbariem incolunt quottidie in fidem suam tran
sire ac doctrine suę cunctos pere clanculum persuadeat nunquid etiam dubitare
quisq; poterit. facta ne sit a saluatore resurectio? & an christus iuuat: immo uero
ipse uita sit. An uero mortui fuerit hominum mẽtes compungere: ut patrios mo
res abnegent: & christi doctrinam obseruent uel si non operatur: hoc enim suũ
est mortui: quomodo eos ipse qui operantur & uiuunt ab opere cessare facit :
ab adulterio męcũ acede homicidam ab iniuria nocentem: ab impietate sacrile
gum: Quomodo si non resurrexerit: sed mortuus est mendaces deos. & demõas
qui coluntur quique ab impiis uiuere dicuntur eos ipse agit in sequitur fundit
Vbi cumq; enim christus nominatur omnis inde idolatria tollitur: omnis demo
num frauus reffellitur. Nec dęmon est qui uel nomen eius sustineat. sed tantum
audiens continuo recedit: Hoc autem non est opus mortui sed uiui & predicere
agitantem uero mortuum qui sua uirtute facit ut isti ne apparere quidem aude
ant. sed ipsum omnes dei filium esse fateantur: nec uero per unum sibi argumẽ
tum obiciunt qui resurrectioni non credunt: Si quidem dęmones omnes & ii q̃
dem quos ipsi deos uenerantur christum quem isti mortuum dicunt non perse
quunt: Sed christus eos potius mortuos esse redarguit. Nam si uerum est mortu
um nihil operari operatur autem quottidie tanta saluator ad pietatem trahendo
ad uirtutem suadendo de resurectione docendo: Cęlestium Inducendo desideri
a. patri cognitionem reuellando: uirtutem contra mortem inspirando se ipsum
unicuiq; ostẽdẽdo idolorũ abominationem tollendo horum autem nihil posũt
dii dęmonesq; impiorũ: quin & christi presentia mortui efficiũtur illusionem
cassam habentes & manem: Signo autem crucis ars omnis magica desinit: Vene
ficium omne languescit simulacra omnia desolantur ac relinquuntur uoluptas
omnis insana sedatur: Vnusquisq; de terra in cęlum suspicit: qui tanta operantẽ
mortuum dixerit deum. Non est mortui proprium operari sed nihil omnino fa
cientem exanimatum iacere quod suum est dęmonum & idolorũ penitde ac mo
rtuorum Nam dei filius qui unus est. & efficax salutem omnium quottidie ope
ratur & efficit Mors ipa quottidie languida ostenditur: Simulacra potius ac dę
mones mortui sunt: Quo fit ut nemo iam de corporis eius resurrectione dubitet
Videtur aũt qui dominici corporis r̃surrectione non credit dei uerbi ac sapientię
ignorare uirtutem: Si enim corpus omnino sumpsit: & hoc ut par erat : propriũ
fecit id qđ ratio demõnstrauit: Quid de hoc dominum facere aut quem finẽ cor
poris esse oportuit cũ semel in eo uerbum resideret. non mori. n: non poterat: ut
qđ genitũ erat & morti pro omnibus offerebatur: Cuius rei gratia saluator ip
sũ sibi preparauerat: manere autẽ mortale non poterat: Ipsũ. n. uite templũ erat
Qua ex re mortuum quidem est ueluti mortale: reuixit quia ipsi uita inerat:

Et resurrectionis quidem documenta sunt opera. Si uero quia non uidetur ideo
resurrexisse non creditur: aduerte quia id etiam qd' naturale est non credētes ne
gant. Est enim dei proprium non uideri: sed ex operibus cognosci. quemadmodū
& insuperioribus dictum est. Itaq; si opera non sunt recte inuisibili non credunt.
Q d' si opera clamant & planius ostendunt: quid ultro negant uictam resurrec
tionis adeo manifestam: Si enim capti etiam mente forent at uel exterioribus sen
sibus irrefragabilem christi potentiam ac diuinitatem intueri licet: Nam et cæcus
tametsi solem non uideat tamen ipsius calorem excipiens solem nouit super ter
ram esse pari ratione. Si nundum credant adhuc etiam de ueritate cęcutientes: at
cum cęterorum credentium uirtutem cognoscant christi diuinitatem & resurec
tionem quę ab eo facta est. frustra non habeant: Manifestum est enim christus si
mortuus esset: nec dęmonas fugaret: nec simulacra spoliaret: Neq; enim mortuo
dęmones parerent: Quod si nomine huius manifeste fugantur: planum est hunc
mortuum non esse: & pręcipue quia dęmones cum ea etiā uideant: quę homini
bus inuisibilia sunt christum cognoscere an mortuus esset: & ipi omnino re
sistere potuisset: Nunc autem qd' impii non credunt dęmones uident ipsum deū
esse & propterea fugiunt ac ipsi prouoluuntur ea dicentes quæ tunc etiam cum
i corpore esset enuntiabant: Nouimus te quis es sanctus dei: & dimitte quid tibi
& nobis filii dei oro te ne me torqueas: Mānifestum igitur fuerit qđ cum dęmones
fateantur tum etiam opera quotidie testificentur: nec sit qui ueritatis insolescat:
ꝙ & suscitauit suū ipse corpus saluator: ꝙ q; dei filius uer⁹ ē ex ipso: ut q ꝓpriū
sit ex parte uerbum et sapientia et uirtus qui posteris temporibus pro salute om
nium corpus asumpsit : & cum orbem terrarum de patre docuit tum uero mo
rtē etiā exinaniuit: et omnibus imortalitatem donauit promissione resurrectionis
cuius primicias suum ipse corpus a mortuis suscitauit & hoc de morte mortis q;
corruptione trophæum signo crucis ostendit: Quare cum hæc ita se habeant &
manifesta demonstratio sit resurrectionis atq; uictoriæ quam de morte saluator
pepent age nunc & incredulitatem iudeoꝝ & irrisionem gentilium redarguamus
in his enim iudęi fortasse non credunt: gentiles autem rident crucis & resurrecti
onis uerbi dei absurditatē ludificantes : Sed utrosq; oratio inuadere non hesita
bit. Presertim cū certas aduersus eos demonstraciones habeat: Et iudęi certe qui
non credunt rephensionē undiq; ex scripturis incurrunt: quas & ipsi legunt : cū
totus omnino deo plenus liber his de rebus clamet sic & ipsa uerba indicant. Nā
prophetę antiquitus de admiratione in uirginē et futuro eius partu dicētes prę
nunciabunt: ecce uirgo concipiet pariet filium : & uocabunt eius nomē emmanu
el qđ est interꝑtatū nobiscū deus. Moyses autē qui apud eos merito magnus ac
ueridicus esse creditur: de incarnatione saluatoris dictū pro magno probans: &
uerum ēe cognoscens posuit dicēs exerietur stella ex iacob & homo ex israel et ꝑ
cutiet principes & iterum q̄ domus pulchrę iacob: Tabernacula tua israel tanq̄
ualles inumbrantes et tanq̄ orti supraflumen. & tanq̄ tabernacula quę statuit do
minus tanq̄ cedri iuxta aquas egredietur hō ex semine ipsius et dominabitur gē
tium multoꝝ: et rursū hesaiam anteq̄ sciat puer uocare pr̄em et matrē accipiet po
testatē damasci et spolia samarię in conspectu regis asyrioꝝ : ꝙ igitur homo ap
parebit ex his pręnuntiatur: ꝙ aūt dn̄s est oīum qui uenit rursū pręnūciant. dicē
tes ecce dn̄s sedet sup leuē nebulā. & ueniet in ęgyptū & mouebūtur manufacta
ęgypti: Nam et inde pater ipsū reuocat: dicēs ex ęgypto uocaui filiū meū nec ue
ro tacetur mors eius sed dillucide nimis in sacris scripturis significatur: Et enim
causā mortis quod nō pro se ipo. sed pro imortalitate ac salute oīum passus. et iu
deorum insidias et ab eis factas in ipm contumelias dicere non timuerūt. ne quis
eorū ignarus: erraret: dn̄t igitur hō qui ē i plaga: et nouit fere langorē: ꝙ auersa

est facies eius uituperatus est: & consideratus non est: ipse enim peccata nostra
fert & pro nobis dolore affligitur: & nos cogitauimus ipsum esse in dolore & pla
ga & tribulatione: Ipse autem percussus est propter peccata nostra & humiliat⁹
est propter iniquitates nostras diciplina pacis nostrę super ipsum plaga sua nos
sanati sumus Obstupesce uel bi humanitatem quia propter nos uituperatur: ut
ipsi honorati simus: Omnes enim sicut oues errauimus homo a uia sua declina
uit: & dominus tradidit eum pro peccatis nostris. & ipse in tribulatione sua cum
tribularetur non apparuit os suum tanq̃ ouis ad occisionem ductus est & tanq;
agnus in conspectu tondentis ipsum mutus ita non aperiebat os suum. In humi
litate ipsius iudicium eius sublatum est. Deinde nequis ipsum. ex eo quod patie
batur communem hominem putaret: suspitiones hominum anticipat & uirtutē
eius & dissimilitudinem quam ad nos habet. scriptura declarat dicēs generatonē
eius q̄s enarrabit: quia tollitur e terra uita eius ab iniqtatibus populi ductus ē ad
mortem: & dabo malos pro sepultura eius & diuites pro morte eius: quoniā ini
quitatem non fecit: nec inuentus est dolus in ore eius: & dominus uult contere
re ipsum plaga: sed qui de prophetia mortis audisti quęris fortase de his etiam a
discere quæ de cruce significantur: nam neque hoc tacetur: demonstratum est
autem a sanctis & omnino clare: Moyses enim primus magna uoce prenunciauit
dicens: uidebitis uitam uestram pendentem coram oculis uestris & non crederis
& item post eum prophetę de hoc testificāt dicentes: Ego autem tanquam agn⁹
q immolari ducitur non cognoui: Contra me cogitarunt malum dicentes uenite
& mittamus lignum in panem eius & excudamus ipsum de terra uiuētium: & ite
rum foderunt manus meas. & pedes meos. dinumerarunt omnia ossa mea: diui
serunt sibi uestimenta mea & supuestem meam miserunt sortem: Mors autē sub
limis & in ligno non aliā quā crux fuerit: & in nulla rursus morte manus fodiū
tur: & pedes nisi in sola cruce: Quoniam uero saluatoris presentia gentes omnes
deum cognoscere ceperunt nec hoc non significatum reliquerunt: sed de his &
in sacris litteris memoria fit: Erit enim inquit radix iesę: & resurgens dominabi
tur gentium: in eo gentes sperabunt: Et hęc quidem pauca pro eorum demon
stratione: quę facta sunt: Omnis autem scriptura quę iudęorum incredulitatem
reprehendit ad impleta est: Quis e iustis unq̃ sanctisq; prophetis & patriarchis
quorum in diuinis scripturis memoria traditur ex sola uirgine corporis genera
tionem habuit? uel quę mulier sine uiro ipsa per se homines concipere potuit. at
non abel ex adam natus est? enoch autem ex iader: noe ex lamech: & abraam qui
dem ex tharra: isaac autem ex abraam et iacob ex isaac: non iudas ex
iacob. Moyses et aaron ex abraam nam samuel ex heleana genitus non dauid
ex iesę: non solomon ex dauid non ezetias. ex achaz non hiosias ex amos: nō hie
remias ex celcio non iezeciel ex buzi: non ne suum q̄sq; patrem generationis pri
cipem habuit? Quis igitur ex uirgine sola natus? quando quidē prophetę maxi
me curę fuit ac de re significare: Cuius non generationem stella precucurit in cę
lis: ut natū cū orbi terrarū significaret: Moises. n. iam tunc nascens a parentib⁹ oc
cultabatur. Dauid aūt ne afinitimis auditus ē. qn̄ ipsū nec magnus qdem samuel
nouerat sed interrogabat an esset filius iesse: Magnus dn̄ abraā natus uicinis co
gnitus ē sed generationis christi testis ē. nō hō sed stela q̄ in cęlo apparebat. un
de ēt descendebat. Quis ūq̃ eorū q nati sunt reges pri⁹ quā patrē & matē uocare
posset regnauit ac de hostibus trophęa tulit? An nō trigenari⁹ dauid salomon iu
uenis factus regnauit? Nō ioas septē nat⁹ ānos ad regnū accessit? Et itē posterior
iosias circa septimū ętatis ānū imperiū sucepit: Sed hi tn̄ hoc ętatis erāt ut patrē
uocare possēt siue matrē: Quis ergo pri⁹ ferme q̄ nasceret regnauit ac spoliauit
hostes: Quis uero rex talis ī israel & iuda fuit? & dicāt iudei exqrentes ī quo. s.
gētes oēs spē posuerit. Et cū ūdiq; ifestarēt ēt pacē habuerit Nā ex quo hierusalē

condita fuerat bellum ipsis inexorabile fuit. Et omnes contra israel bellum gerebant assyrii premẽdo egyptii psequẽdo: babilõii inuadẽdo: Et hoc utiq; mirũ q ex finitimis syros ẽt hostes hẽbãt: at non in moab daniel bellũ gerebat: et syros euertebat: iosias fines custodiebat: ezechiel senachirim superbiam formidabat. Amalec moysi militabat: & amorræi iesu naue infesti erant. q hiericho habitabant in eas acies struebant. Et omnino pax inter gentes & israel conciliari non poterat. Videndũ est igitur qs sit in quo gentes spẽ posuerint esse. n. oportet quando quid propheta mentiri non potest. Sed ex sanctis prophetis uel superiorib⁹ patriarchis: cuius nam mors pro salute oĩum incruce fuit: uel quis pro incolumitate oĩum percussus est & occisus? Quis aũt e iustis ac regibus in ægyptum profectus est. Cuius reditu idola desierint? abraam quid profectus ẽ: & idolatria denuo inter omnes erat. Moyses ibi natus est: & erat ibidem nihilominus falsa religio: Quis aũt ex his quos scriptura testatur posus est manus ac pedes? uel omnino pependit in ligno? & cruce pro oĩum salute defunctus est? abraam quidem in lecto deficiens mortuus est. Isaac aũt et iacob cũ in lectũ & ipi acendissent occubuerunt: Moyses & aaron in monte obierunt: Dauid in domo cũ nullas a populis insidias passus esset: et si. n. a saul petitus fuerit: attamẽn incolumis euasit hesaias quidem sectus est: sed non pependit in ligno hieremias cõtumelia affectus sed dãnatus mortem luit: iezeciel passus: at non pro populo sed contra populũ: quę futura erat ostendens: Preterea hi ẽt qui passi sunt homines erant: quales eiusdem nature sũt oẽs. qui uero in scripturis pro omnib⁹ pati significat: ñ simpliciter hõ sed uita oĩum dicitur: Et naturã quidem similis hominib⁹: Videbitis. n. inquit uitam uestrã pendentẽ coram oculis uestris & generationẽ eius qui enarrabit: Nã sanctorũ oium generationem q didicerit potest. ab antiquis narrare quis & unde natus est quidq;: Eius aũt qui uita est. generationem diuini sermones ineffabilẽ esse demonstrant: Quis igitur est de quo sacrę scripturæ talia dicũt uel quis tãt⁹ e ẽt: ut etiã prophetę de ipso tanta prenũcient? Sed profecto alius nemo in scripturis inuenitur prẹter cõmunem oĩum saluatorem dei uerbũ dominũ nostrũ iesũ christum: Hic. n. est qui extra uirgine nascitur: & hõ in terra uidetur: & generationem carnis non enarrabilem hab&: Neq;. n. est qui patrem ipsius quantũ quidem ad carnem ptinet dicere possit: cum corpus eius non ex uiro sit sed ex uirgine sola: Vt igitur dauid & moyse & omnium patriarcharũ generationem aliquis ñ censere potest: ita saluatoris id qđ ad carnem spectat narrare nemo potest: hic est qui stellam facit corporis generationem significare: Oportebat. n. uerbum de cęlo descendens signum etiam habere de cęlo: Oportebat & prodeuntem creaturę regem manifeste ab uniuerso terrarũ orbe cognosci: Quippe in iudæa nascitur & uenerunt a pside uiri ut eũ adorarent: hic est qui & anteq̃ appareret in corpore đ dęmonib⁹ uictoriã. & de idolatria tropheũ peperit: oẽs igitur undiq; agentibus patriam cõsuetudinẽ & idolorũ impietatẽ ab negãtes spem in christo r̃ponũt: & se ipsos illi transcribũt: ut & oculis hoc cernere liceat. Neq;. n. alias unq̃. ęgyptiorũ impietas destitit: nisi cũ dñs ĩiuersi corpore illuc quasi nebula uect⁹ accessit: & idolorum errorem euacuauit: oẽs aũt ad se & p se ad patrem trãstulit. Hic ẽ qui crucifigit̃ teste sole & creat̃a et his ẽt q ei mortẽ iulerãt: & ipi⁹ morte sal⁹ oĩb⁹ parta ẽ: & creat̃a oĩs redẽpta: hic oĩu3 uita q corp⁹ suũ aię p̃ciũ morti p salute oĩu3 tradidit: q̃q̃ iudæi minime credãt. ppa quæ ipi rurs⁹ hẽnt oracula. De quo. n. pphetę dicũt: Apparui his q me ñ desiderabãt. iuẽt⁹ sũ ab his q me ñ q̃rebat: Deid ecce sũ gẽn q ñ uocarũt nomẽ meũ: extẽdi man⁹ meas ad populũ ñ credẽtẽ. & ↄtradicẽ rẽ: Quis ẽ igit̃ qui apparuit diceret aliquis ad iudęos Si enim propheta. est dicent quando latuit & postea apparuit. Quis autem hic propheta est qui ex inuisibili uisibilis factus est & manus extendit in cruce? iustorũ qdem hominu3

nullus: Sed solus dei filius qui naturaliter in corporeus est. Et ppter nos i cor
pore usus ē: & pro nobis passus est: uel si nec hoc quidem ipsum per se sufficit
eis: ut reuereantur alios cum euidentem adeo redargutionem inspiciant: Dicit. n.
scriptura: Fortificamini manus remisse & genua debilia: hortamini pusilanimes
mente fortificamini ne timete: Ecce deus nostrū iudicium retribuet: ipse ueniet
& saluabit nos: tunc apperientur oculi cecorum: & surdorum aures audient.
Tunc saltabit claudus tanq̄ ceruus. & diserta erit lingua muti. Quod igitur de
hoc quoq; dicere possunt: uel quomodo ab hoc prorsus audent oculos attolle
re? Prophetia quidem deum aduenire significat Signa uero psentie quoq; tēpus
ostendunt: Cecos enim respicere: claudos ambulare Surdos audire: Linguā mu
torum disertam fieri de diuina presentia dr̄tur: Quando igitur hec in israel fata
sunt signa? uel ubi tale quicq̄ in iudea factum est? Dicant leprosus mondatus ue
etiam: sed surdus non audit nec claudus ambulauit: Mortuum sucitauit helias
& helisseus: Sed anatiuitate cecus nō uidit: Magnum certe mortuum quoq; sus
citare: sed non simile tamen: quale saluatoris miraculum preterea si de leproso
& mortuo uidue scriptura nō tacuit: profecto si hoc etiam factum fuisset: ut cla
udus ambularet & cecus aspiceret ostendere non omisisset: Quoniam uero tace
tur in scripturis manifestum est. hec antea non fuisse: Quando igitur hec facta
sunt? nisi cum ipse dei filius in corpore uenit: quando autem uenit: nisi cum cla
udi ambularunt: muti locuti sunt: & surdi audiuerunt & anatiuitate ceci uiderūt
Nam & iudei hoc uidentes quia talia nunq̄ ante alias audiuerant propterea dice
bant a seculo nunq̄ auditum est: ut aliquis ceci nati oculos aperuit: nisi esset ipe a
deo non posset facere quicq̄: Sed hec & ipsi fortasse ut qui manifestis rebus repu
gnare non possint: hec scripta esse non negabunt: Expectare autem ea & uerbum
deum nundum uenisse affirmabunt: hoc enim ubiq; sermonibus iactitare non e
rubescunt: his que aperta sunt ipudenter renitentes S; i hoc pre ceteris redargu
entur: non a nobis: sed a sapientissimo daniele qui presens quoq; tempus: & diui
num saluatoris aduentum significat dicens Septuaginta ebdomades abreuiate
sunt super populum tuum & super urbem tua sanctam ut consumetur preuari
catio: & finem accipiat peccatum & deleantur iniquitates & adducatur iusticia sē
piterna & moliantur iniusticie: & impleatur uisio & prophetia & ungatur sanctus
sanctorum: & cognosces & intelliges ab exitu sermonis & deliberetur & edifice
tur hierusalem usq; ad christum ducem: Fortasse in aliis occasiones inuenire po
sunt & in futurum tempus reiicere que scripta sunt Sed ad hec quid dicere uel ō
nino contrahiscere possunt: quando quidem & christus significatur: & qui un
gitur non homo simpliciter: sed sanctus sanctorum annunciatur: & usq; ad ipsi
us aduentum hierusalem consistit & in israel prophetia deinde cessat & uisio: un
ctus est dauid antiquitus & solomon & ezecias: Sed hierusalem ad huc locus. qi
consitit & prophete uaticinabantur gad & asaph & nathan & post eos hesaias &
osee & amos. & alii deinceps qui & ipsi uncti homines uocati sunt. sancti & non
sancti sanctorum: Quod si captiuitatem obiciunt & propterea hierusalem nō fu
isse dr̄t quid de prophetis respundebuntur? Et enim antiquitus descendente in
babylonem populo daniel ibi & hieremias fuerunt uaticinabantur uero iezechi
el & zacharias & aggeus non ne igitur fabulas iudei dicunt: & qd' nunc adest tē
pus supponunt: quando enim propheta uel uisio cessauit ab israel nisi nunc cum
sanctus sanctoꝝ christus aduenit: Signū aūt est & indiciū non mediocre aduent⁹
dei uerbi non posthac etiam stetisse hierusalem nec excitatum esse prophetam:
nec istis reuellatam esse uisionem & conuenienter sane: Nam ubi his uenit qui si
gnificatus erat quid deinde umbra opus fuit: Ob hoc enim uaticinabātur donec
ueniret qui per se ipse iusticia est qui q; hominum peccata redimit ob hoc etiam

hierusalem tamdiu constitit: dum ibi pre meditarentur ueritatis figuras: adueniē te igitur sancto sanctorum conuenienter uisio conclusa est ac prophecia & ieru salem regnum cessauit: Tantisper .n. ungebantur apud eos reges donec unctus ē sanctus sanctorum: Et moyses etiam huc usq; iudæorum stare regnum uaticinaba tur: Non deficiet princeps ex iuda. & dux e femore eius donec ueniet q mittēdus est: & ipse expectatio gentium: unde & saluator ipse clamabat dicens: lex & pphe tę usq; ad ioannem uaticinati sunt: Itaq; si nunc est apud iudęos rex uel prophe ta uel uisio recte negant uenisse christum: Si uero nec rex est nec uisio sed omnis in posterum prophetia conclusa est: Ciuitas & templum capta sunt: quid tantum impietatis admittunt & iniusticiæ: ut quę facta sunt uideant: Hęc uero qui fecit christum abnegent? Quod pręterea cum uideant gentiles idola relinquere: & ido isrł ael per christum spem habere negant ex radice iesæ secundum carnem natum esse christum ac regnare deinceps? Nam si alium gentes deum colerent. nec deum abraam & isaac & iacob & moyse faterentur recte denuo causarentur non uenis se deum: Si uero eum qui moysi legem dedit quiq; abraæ promissus est deus: cu ius filium iudęi uituperarunt: hunc gentes obseruant: cur non eum cognoscunt: immo uero cur uoluntari negligunt: Nam qui prænunciatur a scripturis dominus affulsit orbi terrarum & in corpore apparuit ei quemadmodum scriptura dicit: Dominus deus apparuit nobis: & iterum misit uerbum suum & sanauit eos & rursus non legatus non nuncius: sed ipse dominus saluauit eos: Sed non aliter af fecti sunt: q̄ si quis mente captus terram quidem sole lustrari uideret solē uero q eam illustret esse negaret: Nam qui apud eos expectatur huic uenienti quid nam superesset facere? gentes ne uocare? at preuenit qui eos uocaret prophetiam tolle re & uisionem: Sed hoc iam factum est idolorum impietatem confutare: at iam cō futata est. atq; dānata: Mortē euacuare? iam pridē exausta est. Quid igitur factū n̄ est. qd' christum facere oporteat? Vel quid reliquum est qd' impletum non sit? ut propterea gaudeāt iudæi & credere nolint? si ergo quemadmodum uidem⁹ iā neq; rex neq; propheta neq; israel neq; sacrificium est apud eos: sed terra omnis cognitione dei plena est: & gentiles relicta impietate continuo ad deum. abraæ p uerbum domini nostri iesu christi confugiunt plane esset et ualde impudentib⁹ uenisse christum & suo lumine omnes omnino illustrasse & ueram rectamq; doc trinam de suo ipsius patre docuisse: Ex his igitur & amplioribus etiam quę sacris litteris prodita sunt iudęos aliquis merito redarguerit: at gentiles ualde etiam ad miratus fuerit qui non ridenda rident: ipsi uere ceci in confusione sua? quam inli gnis & lapidibus reponentes non uident: Verum tamen cum oratio nostra demō strandi non laboret inopia: Age hos quoq; refellamus his potissimum quę nos ipsi uidemus. Quid enim absurdum uel quid ridiculum apud nos est: an id pr sus qd' in in corpore uerbum apparuisse dicimus? sed hoc et ipsi fatebuntur non absurde factum: Siquidem fuerint ueritatis amici Nam si omnino negant dei uer bum esse temere faciunt id de quo nesciunt irridentes: Si uero fatentur dei uerbū esse & hunc principem uniuersi et in ipso patrē fabricasse creaturam et prouiden tia huius illustrari uniuersa et uiuificari & existere. & ipm in omnia regnum habe re qui ex operibus prouidentię cognoscatur ipse & per ipsum pater: aduerte ob secro. si non contra se ipsi risum ignari concitent: Mundum inquiunt phylosophi gentiles magnum corpus esse: & uere quidem dicunt: Videmus enim ipm: & par tes eius quę sensibus subiacent. Si ergo in mundo & ipso corpore dei uerbū est & uniuersis & singulis ptibus eius insertū? quid mirū uel qd absurdum si et i homi ne ipm dicim⁹ insitū esse: Si .n. absurdū ē ī corpore ipm oio ēe absurdū ēēt ī ūiuer so ēt hūc isitū ēe. & sua ipm puidētia illustrar e oia atq; mouere: Corp⁹ .n. ē ēt ūi uersū. Si uero in corpore hūc iseri et i uniuerso ipm cognosci decet: Decet hūano

℞ incorpore ipsum apparere:& hoc ab ipso illustrari & moueri:ps enim uniuersi est hominum quoq; genus:Et si partem absurdum est istrumentum ipsius ad cognitionemq diuinitatis fieri:absurdissimum esset eandem ē uniuerso quoq; modo cognosci:Sicut enim cum uniuersum corpus ab homine moueatur & illustrētur:Si quis diceret absurdum esse indigito pedis uim hominis esse: demens esse putaretur:quia inuniuerso contendens procede ipsum & operari in parte illum esse negaret:ita qui in uniuerso dei uerbum esse & uniuersum ab eo illustrari & moueri concedit:non absurdum esse existimabit humanum corpus unum ab ipso moueri & illustrari:Si uero id quod nos dicimus saluatoris in homine apparitionem fuisse hoc ideo non consentaneum putant:quia creatum est humanum genus & ex nihilo factum:tempus est ut eum ipsi e creatione similiter eiciant Nā & hęc ex nihilo producta est.Quod si creatura quamuis facta sit in ea uerbum esse non absonum est.non igitur nec in homine ipsum esse absurdum fuerit:Quęcunq; enim de toto cogitauerint eadem necesse est etiam de parte eius considerare:Nam ut modo dicebam totius pars est homo non igitur absurdum prorsus i homine uerbum esse & omnia ab ipso & in ipso moueri & illustrari & uiuere quemadmodum etiam scriptores eorum tradiderunt ꝙ in ipso uiuimus & mouemur & sumus quid ergo ridiculum dicimus:si in quo uerbum est hoc tanquā organo ad manifestatione sui uerbum usum esse defendimus:si enim in ipso nō esset:nec eo quidem uti potuisset:Si uero supra concessimus hunc in uniuerso . & insingulis partibus esse quid incredibile:Si inquibus est in his etiam se ipsum osteodit.Sicut enim uerbum quoniam porestatibus suis unicuiq; & omnibus insentur & omnia preclare gubernat.si per solem uel lunam uel cęlum uel terram uel aquas uel ignem uoce uti ut se ipsum & patrem ostendere uoluisset nemo ipsum absurde fecisse dixisset:quando semel omnia ipse continet:& cum omnibus & in ipsa parte consistit & inuisibiliter se ipsum ostendit: eodem modo non fuerit absurdū Si omnia ipse gubernās & uniuersa uiuificans.& per homines cognosci uolens hominis corpore ad ueritatis manifestationem & patris cognitionem tanquam istrumento usus est:pars enim totius homo est:& ueluti mens quę per totum hominem est a parte corporis lingua uidelicet significatur & nemo propterea mentis substantiam minui dicit:ita uerbum quod per omnia est:si humano usus est instrumento minime id absonum esse uidebitur:Si enim ut ante dixi absurdum est corpore usum fuisse instrumento absurdum etiam erit ipsum in toto consistere Quod si dixerint quid non igitur per meliores alias creaturę partes apparuit:& meliori instrumento ut sole uel luna uel astris uel igne uel ęthere usus est: sed homine solo:cognoscant uenisse dominum non ut se ostentaret: sed ut egrotantes curaret.atq; doceret Ostentantis enim erat apparere solum ut uidentes obstupefaceret:curantis autem & docentis non descendere simpliciter:sꝫ pro eorum utilitate nasci a quibus desiderabilitur nec aliter apparere.quam qui indigebant sustinere non poterant ne si esset ęgrotantium necessitate prestantior eos ipsos qui indigebant confunderet.& deitatis apparitio in utilis euaderet Nihil igitur eorum quę increatione sunt a dei cogitatione aberrauerat nisi solus homo Quippe nou sol non luna non cęlum non stellę non aqua non ęther ordinē pterierant:Sed opificē suū noscētes regēq; uerbū manebāt quēadmodū facta sūt hoīes aūt auersi a bono falsa deinde p ueri finxerūt.& in lapidibus honorē dei & cognitione ipsꝰ demonibꝰ hoībꝰq; dicarunt.Nō igitur absonū fuit quia tantum opus negligere bonitate dei dignum non erat si in uniuerso dispensantē ipsū & moderantē cognoscere non poterant:at in parte non ignorarent:etsi uim inuisibilem aspicere nequibant:aut ex similibus ꝯsiderare ipsum & ꝯtemplari possent Nam cū homines essent.ex pr oporcionabili corpore & diuinis p ipsū operibus

patrem eius citius ac proprius cognoscere poterant. concernentes quę ab ipso fierent non humana: sed dei opera esse: Et si ut ipsi uolunt absurdum esset uerbū per corporis opera innotescere: absurdum itidem esset hunc ex uniuersi operib' agnosci: Ut enim cum in creatione sit nihil ipse creationis contrahit sed omnia ponus uirtutis eius aliquid contrahunt: Ita cum et corpore uteretur instrumento: nihil eorum contraxit: quę corporis sunt sed potius ipse corpus sanctificauit: Iam uero si et plato quē gentiles admirantur: mundum inquit conditor eius turbulētum uidens & piclitatem ne i locum dissimilitudinis precipitet cum ad animę gubernacula sederit opitulatur: & errores omnes corrigit. Quid apud nos incredibile dicitur suum erraret homo: uerbum sedit ad eum & apparuit ipse homo: ut turbulentum illum gubernatione & bonitate sua protegeret: Sed his forsitam p̄ pudore consentient at tamen dicere uolent. Deū si quidem docere homines & saluare uolebat id solo nutu fecisse oportuit: nec ipsius uerbū corpus attigisse: quē admodum & ab inicio fecit cum ex nihilo cuncta creauit: ad hanc eorum obiectionem hęc non incongrue dicerentur ab initio quidem cum nihil usq; esset: nutu opus fuit et uoluntate sola ad uniuersi opificium cum autem homo esset: & necessitas urgeret non ea curare quę nusq̄ erant: sed quę iam facta fuerant consequens fuit ut in rebus iam factis medicus & saluator accederet: ut ea curaret quę substantiam habebāt: Factus est igitur homo & humano instrumento usus est corpore Nam quo alio modo uerbum ueniret cum instrumento uti uellet aut unde hoc ipsum assumere oportuit nisi ex his quę iam facta erant et per rem sibi similem diuinitatis eius indigebant: Neq; enim quę nusq̄ erant salutem desiderabant ipso etiam usu tantum modo contenta erant. sed homo qui iam factus erat corrumpebatur atq; p̄ibat: Qua ex re humano recte usus est instrumēto et uerbū in omnia se ipsum extendit: hoc preterea sciendum q̄d facta corruptio non extra corpus erat: sed corpori inherebat et necesse fuit pro corruptione uitam accipere ut quemadmodum in corpore mors erat. ita in eodem uita consisteret: Nam si extrisecus mors fuisset extrinsecus et uitam fieri oportuisset: Si uero corpori mors copulata erat & ipsum quasi cum eo unita premebat. Necesse fuit & uitam corpori coiungere ut uestitum uita corpus mortem abiiceret. Ad hęc etiam uerbum si extra corpus et non in eo fuisset: uicta quidem ab ipso mors naturaliter fuisset ut quę uires contra uitam non habeat sed nihilominus corpori in herens corruptio mansisset: quamobrem non in congrue corpus saluator induit: ne posthac imorte corpus cui uita coniuncta sit tanq̄ mortali remaneat: sed immortalitate uestitū ubi resurexerit imortale persistat: Nam corruptionem semel indutum non resurrexisset nisi uitam induisset: et item mors non nisi in corpore suatim uideretur p̄pterea corpus induit ut inuentam icorpore mortem aboleret: Quomodo enim uita esse dominus omnino apparuisset nisi q̄d mortale erat uiuificasset? Et quemadmodum stipula quę naturaliter igne comburitur si quis ab ignem prohibeat. non ardet illa quidem sed stipula manet omnino. stipula denuo minarum ignis trepida: Est enim ignis naturaliter eius pernicies: Si quis autem stipulam multo ī uoluerit amianto quod igni resisteret dicitur iam non timet ignem stipula cum tutamen habeat ex tegmine quod uri non potest: eodem modo quispiam de corpore dixerit et morte: Si uissu tantummodo mors ab eo prohibita fuisset nihilominus mortale rursus et corruptibile fuisset pro ratione corporis. Sed ne hoc fieret incorporeum dei uerbum induit: itaq; non iam mortem timet nec corruptionem cum pro ueste uitam habeat? & cum in ipso corruptio periret nunq̄ non cōgrue dei uerbum corpus assumpsit & humano instrumento usus est: ut corp' uiuificaret: & quēadmodū i creatiōe per opera cognoscitur ita et i homīe operat̄ r: & se ipsum ubiq; monstraret nihil diuinitate & cognitione sui uacuū relinquēs:

hoc enim ſaluator fecit ut quemad modum preſens omnia undiq; complet: ita
etiam cognitione ſui omnia complēt ſic diuina & ſcriptura dicit Plena eſt omnis
terra cognitione dñi ſiue qs in celum ſuſpicere uult uidet huius ornatum. Siue
incelum ſuſpicere non poteſt ad homines autem ſolum reſpicit uidet ipſius incō
parabilem ad homines uirtutem & hunc inter homines ſolum deum uerbum eſ
ſe cognoſcit: Siue quis ad dęmonas conuerſus in eos obſtupuerit: hunc illos abi
gere uidet. & ipſum iudicat eorum dominum eſſe. Siue aquarum abſorptus eſt
natura. & has deum eſſe putat. hanc ab eo permutatam uidet. & harum creatore
dominum eſſe cognoſcit. Siue quis ad inferos quoq; deſcenderit & inheroas q
illuc deſcenderunt quaſi deos opſtupuerit: huius reſurrectionem factam uidet &
partam de morte uictoriam & inter eos etiam ſolum chriſtum uerum dominum
ac deum eſſe conſiderat: Omnes & enim creationis partes dominus attigit & om
ni omnia fraude liberauit: & abſoluit quemadmodum paulus ait cum ſpoliaſſet
imperia & poteſtates triumphauit incruce nequis deinde decipi poſſet. Sed ubiq;
uerum dei uerbum inueniat: Sic enim poſtea concluſus undiq; homo & ubi hoc
eſt incelo in inferno in homine. cum ſuper terram deitatem uerbi extenſam inſpi
ciat non iam de deo fallitur: ſed hunc ſolum ueneratur & patrem per ipſum pro
be cognoſcit: His igitur gentiles etiam per ea quę probabilia ſunt non incongru
e reffellutur a nobis. Quod ſi uerba ad confuſionem eorum ipſa per ſe minus
ſufficere arbitrantur: At ex his quę in oculis ſunt omnium fidem dictis adhibeat
quando enim idolorum cultum homines relinquere coeperunt. niſi ex quo uerū
dei uerbum inter homines fuit? Quando apud gentiles & ubiq; oracula ceſſarūt
& euacuata ſunt. niſi cum ad terram uſq; ſaluator ſe ipſum manifeſtauit? Quan
do deprehendi ceperunt qui apud poetas dii dicuntur & heroes tantummodo ho
mines eſſe mortales? niſi ex quo diminus tropheum de morte peperit & quod aſ
ſumpſerat corpus incorruptibile ſeruauit: cum ipſum a mortuis ſuſcitauit: Quan
do demonum fraus & inſania contempta fuit: niſi cum dei uirtus uerbum omni
um & dęmonum ipſorum dominus propter hominum infermitatem deſcendēs
in terram apparuit? Quando autem magica ars atq; doctrinari peſſundari cępta
eſt niſi cum diuina uerbi apparitio inter homines fuit? Quando deniq; gentiliū
ſapientia ſtulticia facta eſt. niſi cum uera dei ſapientia ſe ipſam in terra monſtra
uit: Nam ſuperiori tempore in idolorum cultu totius orbi et locus omnis erra
bata. & nihil aliud homines quam idola deos eſſe putabāt: Nunc autem per uni
uerſum orbem idolorum ſuperſtitione relicta ad deum chriſtum confugiunt &
hunc deum uenerantes per ipſum etiam quem non uiderunt patrem agnoſcunt
& hoc utiq; mirum. Cum uarii in numeriq; ritus eſſent & ſuum quiſq; locus ſi
mulacrum haberet: quiq; apud hos dicebatur deus ad infinitum locum tranſire
non poſſet. ut ipſum a uicinis coli perſuadetur Sed inter ſuos tantummodo cole
batur (Nemo enim propinquę rgionis deum coluiſſet: ſed ſuum quiſq; ſimula
crum obſeruabat quod omnium ipſum dominum eſſe rebatur ) Solus chriſtus
apud omnes unus & ubiq; idem ueneratur. Et quid idolorum imbecilitas facere
non potuit: ut uicinis ſaltem perſuaderet: hoc chriſtus fecit: qui non uicinus ſo
lum: ſed uniuerſo ſimul orbi perſuaderet ut ſe unum & eundem colerent. & per
ſe ipſius patrem deū: Et antea quidem omnia ubiq; erant plena oraculorum fra
ude: & reſponſa delphis in dodona boetia. lycia libya ęgypto caberis & phytua
ſacerdos hominum illuſione admirabantur: Nunc autem ex quo chriſtus
predicatur ubiq; borum ceſſauit inſania nec eſt preterea qui inter eos uati
cinetur: & dęmones antea cum funtes uel fluuios uel ligna uel lapides oc
cuparent homines illuſionibus fatigabant. & amentes hoc pacto ueneficiis
opſtupefaciebant: nunc autem cum diuina facta ſit apparitio uerbi

istorum cessauit illusio homo enim signo crucis utens.& uno fraudes eorum pro
pulsat: Et antea qui apud poetas dii dicebant cũ hoĩes essent deos putabãt iouem
saturnum apollinem & heroas.& hos ipsi colentes se erabant: Nuper uero cum sal
uator inter homines cognitus est esse deus ueri dei deus filius: De magica uero
quid quis dixerit arte: quam illi admirabantur? Siquidem illa priusq̃ ueniret uer
bum poterat ac pollebat apud ægyptos caldæos & indos & uidentes obstupe.a
ciebat: sed hęc etiam ueritatis presentia & uerbi apparitione confutata est ac pe
nitus ex hausta: Iam uero d gentilium sapientia & philosophorum magni loquio
neminem arbitror oratione nostra indigere: Cum in omnium oculis admirario
sit.q̧ cum apud eos tanta scripserint sapientes de immortalitate et honesta uita
nec paucos quidem ex finitimis locis mouere potuerint: christus unus per humi
lia uerba per homines minime eloquentes: compluribus in toto orbe cõciliis ho
minum persuasit mortem contemnere immortalia sape temporanea negligere o
eterna prospicere terre stem gloriam nihilipendere solam cęlestem comparare :
hæc autem quę a nobis dicuntur non uerbo tenus sunt: sed re ipsa testimonium
ueritatis habent: Accedat enim quicunq; uult.& uirtutis noticiam in christi uirgi
nibus contempletur in iunioribus pueris continentiam in tanto martyrum coe
tu imortalitatis fidem: Veniat qui p̃dictorum uult piculum facere: & in ip̃a dęmo
num illusione & oraculoꝝ fraude et artis magicę portentis et crucis quę ap̃ ip̃os
ridetur signo utatur christum tantum modo nominans et uidebit quomodo per
eam dęmones fugiant: Oracula cessent: magica omnis & ueneficium ex haustũ
sit: Qualis est igitur quantus christus iste? qui suo ipsius nomine: & p̃ñtia omnia
undiq; obumbrat atq; dissoluit: & unus contra omnes uiribus sufficit: & totũ or
bem sua ipsius doctrina complet? Dicant gentiles qui nimium rident nec erube
scunt: Nam si homo est: & quomodo unus homo omnium qui apud eos sunt: do
rum uim superauit? & eos sua ipsius uirtute nihil esse probauit. Si uero magum ip
sum dicunt qui fieri potest ut a mago magica omnis soluatur et potius consti
tuatur? Nam si homines magos uicisset uel aduersus unum tantummodo ualuis
set recte apud eos aliorum artem sua meliori uicisse putaretur: Si uero de omni
simul magica crux eius ip̃o nomine uictoriam tulit: deum est non magum salua
torem fuisse: quem & ab aliis inuocari magis dæmones tanq̃ dominũ fugiunt:
Q uis igitur est? dicant gentiles qui solum in ridendo studium ponunt: Fortasse
demonẽ etiam ip̃um fuisse dicent: & ideo tantum ualuisse : hoc autem si dicerent
ultro ip̃i ridendi nimium forent: qui prioribus confundi dęmonstrationibus pos
sent: Qui enim fieri potest ut demon sit qui dęmonas fugat? Nã si dęmonas sim
pliciter fugaret recte putaretur dęmoniorum principe aduersum inferiores uale
re : quemadmodum iudæi per contumeliam dicebant: Si uero omnis dęmonium
insania huius nomine pellitur atq; fugatur manifestum est in hoc et errare illos
nec esse diaboli cam uim quandã ut ip̃i putant dominum nostrum et saluatorem
christum? quas obres si neq; homo simpliciter: neq; magos nec demon quispiam
saluator est: sed & commenta poetaꝝ & illusionem dęmonum & sapientiam gen
tilium sua ipsius diuinitate dissoluit: & umbrat: planum fuerit & inter omnes cõ
ueniet hunc de filium esse. qui uerbum & sapientia & uirtus patris est. iccirco ñ
humana sunt ipsius opera: sed supra hominem & hęc uere dei esse cognoscunt :
cum ex his quę uidẽtur: tum ex ea quę ad homines est comperatione: is enim
hominum qui unq̃ fuere corpus sibi ip̃i ex sola uirgine constituit: uel quis unq̃
hominum tales morbos curauit quales cõminus oĩum dominus? quis autem id
reddidit quod naturę deerat & a natiuitate ceecum respicere fecit ? Esculapius
apud eos deificatus ẽ: q̧ medicinam exercuit & herbas ęgrotantium corpo
ribus salubres agnouit : quas non eterra ipse produxit :

Sed eas naturali quadam ui rationis inuenit: Sed quid simile saluatoris facto q non uulnus sanauit: sed generationem prodixit & corpus restituit: Hercules apud gentiles tanq̄ deus ueneratur. q aduersum homines homo ipse pugnauerit: & ingenio feras occiderit: Quid his simile quę a uerbo facta sunt: morbos dęmonas mortem ipsam hominum fugauit: Baculus apud eos colitur q hominibus ębrietatis magister fuerit: At saluator uere dominus uniuersi qui magister continentię fuit irridetur ab illis: Si ita sane: Quid alia diuinitatis eius miracula? Quo moriente homine sol obscuratus est & terra comota: Ecce ad huc etiam moriuntur homines & antea quam mortui sunt Quando super ipsis tale quiddam miraculū fuit? Et ut gesta corporis eius omittam: & ea commemorem quę post corporis resurrectionem fecit: Cuius unq̄ hominum qui unq̄ fuere doctrina a finibus usq; ad fines terre: una & eadem per uniuersos obtinuit? ut cultus eius per omnē terram uolitauerit. uel si homo christus est. ut ipsi uolunt non deus uerbū? Quid non addis eorum cultus eius in eandem ubi ipsi sunt regionem transire prohibetur: Sed ipse potius dei filius peregre ueniens doctrina sua cultus illorum tollit. & eorum illusionem confundit: Multi ante hunc reges fuerunt. & domini terrarū multi apud caldaeos memorie produntur: quiq; apud egiptios & uides fuere sapientes & magi. Quis unq̄ eorum non dico post mortem: sed & dum uiueret tantum obtinere potuit: ut terram omnem sua ipse doctrina compleret: & ab idolorū superstitione multitudinem tantam auerteret quantam saluator noster ab idolis ad se ipsum transtulit Philosophi gentilium multa uerborum lenocinio & arte scripserunt: Quid igitur tantum ipsi quantum christi crux docuit. Nam eorū argutię quo ad mortem obirent persuasionem retinebant: Quin etiam uiui quod obtinere uidebantur: non sine uaria contentione ipsi inter se disputando uicebāt Ad dei filius id quod obstupecendum est. nudis uerbis docens confudit eos qui argutissimi erant: & cum ad se ipsum omnes traberet: illorum quidem doctrinas euacuauit suas uero ipsius eclesias impleuit: & hoc utiq; mirum cum ad mortem tanquam homo descenderet sapientum de idolis magniloquia dissoluit: Cuius enim unquam mors dęmonas fugauit: uel cuius unquam sicut christi mortem dęmones timuerunt? Vbi enim crucis inuocatur nomen inde omnis abigit̄ dęmō Quis adeo ęgritudines animi sustulit hominibus ut lenones resipiscerent: homicide arma deponerent. Tumdi fortes euaderent & sumatim barbaris atq; gentilibus quis persuasit furorem omittere paiem sapere nisi fides christi signumq; crucis: Quis alius tantam prestitit hominibus de immortalitate fidem: quantā christi crux: & corporis eius resurectio: & si enim omnia gentiles commenti tamen idolorum suorum resurrectionem fingere non potuerunt: nec omnino quidem cogitarunt fieri fieri posse ut potest. mortem corpus instauretur: In quo eos maxime quispiam ostēderit cum talia sentirent sue ipsos idolatrię imbecilitate redarguisse: potestatem uero christo reliquisse: ut ex his etiam dei filius apud omnes cognosceretur: Quis igitur hominum post mortem: uel etiam dum uiueret: de uirginitate precepit & fieri posse putauit: ut hęc inter hoīes uirtus cōsisteret Sed saluator noster de hac tantum precipiendo ualuit ut etiā puelle que nundū ad legitimam ętatem peruenerant? uirginitatem quę supra legem est profiterent Quis unquam hominum percurere tantum potuit: ut ad scythas ęthiopes psas armenios gotthos & qui trans oceanum dicuntur quiq; super hyrcaniam sunt: & omnino ad ęgyptios & caldęos penetraret magice artis peritos: & supra quā natura patitur superstitiosos homines ac moribus efferatos ut ad eos de uirtute de modestia de idolorum impietate prędicaret sic omnium dominus dei uirtus dominus noster iesus christus? qui per discipulos suos non solum prędicauit eis sed etiā ex sententia persuasit ut morū feritatem deponerent: nec postea dīis pīis

immolarent: sed ipsum cognoscerent: & per ipsum subinde patrem colerent. Nã superiori tempore cum seruirent idolis gentiles & barbari bella inter se gerebant & in consanguineos cruenti erant. Et per inexorabilem inter eos pugnam nõ maria non terras transire licebat: nisi qui gladiis manus armauerant. Et enim omnis uitæ traductio illis per arma fuit: & ensis erat eis pro baculo: & totius opis sustentatulum: Et profecto idolis ut dixi seruiebant. & dęmonibus uictimas immolabant. Et tamen qui hęc sentiebant nihil ex idolorum superstitione proficere potuerunt: Cum uero se ad christi doctrinam contulissent. statim ex improuiso tanq̃ tacti ueritate aĩum. cędium crudelitatem exuerunt: nec deinde bellica tractarunt: Sed omnia illis quę ad pacem: quęq; ad amiciciam spectabant cordi fuere: Quis igitur hec fecit? uel quis pace coniunxit qui se odio persequebantur? nisi dilectus patris filius? cõis oĩum saluator iesus christus qui omnia caritate sua pro salute nostra sustinuit: Nam et antiquitus oracula de pace fuerant que ab eo ministrabatur scriptura dicente: Conflabunt gladios suos in uomeres & enses suos in falces: & non relinquet gens in gentem gladium & non discent post hac bellare: nec hoc quidem incredibile: quando nunc etiam barbari: quibus insita ẽ feritas morum: ubi ad huc idolis quę apud eos sunt: sacrificant tunc quidem insaniunt inter se nec tempus ullum sine gladio patiuntur: ubi uero christi doctrinam audiũt continuo pro bellis agriculturam exercẽt: & manus quas gladiis armauerant ad preces tollunt: & qui bella inter se gesserant iidem contra diabolum ac dęmones instruũtur et eos ↄtinẽtia atq; aĩ uirtute debellant. hoc autẽ ẽ diuinitatis saluatoris indicium Nam qđ in idolis homines discere non potuerũt: hoc ab eo didicerũt: quod non paruum est dęmonũ ac idolorum imbecillitatis & inanitatis argumentũ Demones enim imbecillitatis suæ conscii hac de causa homines inter se bellare cõpellebant. ne si a mutuo ipoꝝ certamĩe desisterent. pugnam aduersus dæmonas ↄuerterent: Quippe qui non ipsi inter se pugnant a christo discentes moribus & operibus uirtutis contra dęmonas parantur: Ethos quidem prosequũtur: Sed diabolum eorum ducem illudunt in iuuentute continentes in temptationibus strenui in laboribus fortes contumeliam patiuntur: ignominiã contemnunt. & qđ certe mirandum est. mortem quoq; despiciunt & christi martyres fiunt: & ut unũ dicam quod est omnino mirabile diuinitatis saluatoris iudiciũ quis unq̃ simpliciter homo uel magus uel tyrannus uel rex tantis ip̃e per se congredi & omnem idolatriam omnem diabolicam manum: omnem magicã artem: omnem gẽtilium sapientiam qui tantum ualebant. & tunc etiam uigebãt. omnes obstupefaciebant expugnare et uno momento omnibus resistere potuit? quemadmodum dñs noster: uerus dei filius qui unius cuiusq; errorem inuisibiliter redarguit: unus omnes undiq; homines captiuos abduxit ut qui simulacra uenerabantur: ea ipsi deinde calcarent: qui magicã admirabantur libros comburerent: Sapientes uero euãgeliorum interp̃tationem omnibus rebus anteponerent. Quos enim antea colebãt. hos nunc derelinquũt: quem crucifixum illudebãt. hunc christum adorant. deũ ip̃m confitentes & qui apud eos dii nuncupabãtur eos nunc signo crucis p̃sequuntur: At uero saluator crucifixus in toto orbe deus prędicatur & dei filius: et qui apud gẽtiles colebãtur dii tãq̃ turpes damnãtur ab eis: qui uero christi doctrinã accipiunt modestiorem q̃ illi uitã obseruãt: hæc igitur & eiusmodi si quidẽ humana sunt talia fuisse priorũ facta demonstret ac suadeat: Si uero non hoĩum hec sed dei opera uidentur & sunt. quid tãtum impie agunt increduli qui talia fecit dominum ignorent. Similiter enim affecti sunt ut si quis ex operibus creaturę non agnoscat huius opificem deum Si enim ex potestate quam in res omnes habet ipsius diuinitatem agnoscerent cognouissent etiã christi per corpus opera nõ humana esse sed saluatoris oĩum dei uerbi: hoc aũt cognoscentes quemadmodum

paulus inquit non crucifixissent dominum glorię: Vt igitur deum qui naturali
ter inuisibilis est. nec omnino uidetur si quis uidere uult ex operibus ipsum cognō
scit atq; comprehendit: ita qui christum mente non uidet ex operibus saltē cor
poris hunc agnoscat & probet an humana sint uel dei: Et si humana fuerint illu
dat Sin autem non humana: sed dei cognoscat nec rideat quę ridicula non sunt
sed potius admiretur per rem adeo humilem diuina nobis apparuisse per mortē
immortalitatem in omnes prȩuenisse: per incarnationem uerbi rerum omnium
prouidentiam & huius largitorem opificemq; ipsum dei uerbum cognitum fuis
se ipse enim homo factus: ut nos dii efficiamur Ipse se ipsum per corpus ostendit
ut nos inuisibilis patris cognitionem caperemus ipse omnium hominum contu
meliam sustinuit: ut nos immortalitatem sortiremur Nihil enim ipse detrimenti
cepit cum pati & corrumpi non possit & ipse per se uerbum sit & deus: homines
autem qui patiuntur per quibus ista sustinuit in sua ipsius diuinitate seruauit: ac
saluos fecit. Et in uniuersum saluatoris opera. quę per assumptionem humanita
tis fecit talia tantaq; sunt: quę si quis narrare uelet similis esset his qui maris pela
gus aspicerent. & fluctus eius numerare uellet: Vt enim fluctus omnes oculis cō
prēhendi non possunt: cum superuenientes alii super alios temptatis sensum op
primant: ita qui omnia in corpore christi opera uirtutis comprehendere uolue
rit as nec cogitatione quidem uniuersa capere poterit cum plaira sint: quę cogita
tionem eius pretereant: tametsi ea ipse comprehendisse existimet: Melius igitur
esset non omnia cum qui dicit aspicere: quorum nemo est uel qui partem conse
qui possit. sed unius tantummodo memoriam facere: & uniuersa tibi admirāda
relinquere. Omnia namq; admirationem ęqualiter habent: & quocunq; aliquis
aspeserit inde uerbi diuinitate obstupescit: Quas ob res ut principium eorum q̄
iam dicta sunt exponamus ad ea quę diximus hoc quoq; discere dignum est: &
admirari minimum: q̄ ubi saluator aduenit non augescit posthac idolatria: im
mo quę est minuitur & paulatim cessat. non posthac gentilium sapientia crescit
sed quę est continuo euanescit: non posthac dęmones illusionibus oraculis & ma
gicis decipiunt: sed si tantum audeant & conentur: signo crucis confunduntur:
& ut summatim dicam: aspice ut christi doctrina ubiq; augeatur: Omnis idolatria
& quicq christiane fidei resistit quottidie minuatur debilitetur labatur: Si autē
aspiciens cole saluatorem omnium & potentem deum uerbum: & contemne que
ab eo franguntur: atq; delentur: Vt enim cum sol adest non iam tenebre ualent:
sed sicubi reliquum est propellitur in sic aduentante diuina dei apparitione non
iam ualet idolorum obscuritas: Sed omnis ubiq; terrarum locus & regio ipsius
doctrina illustratur: Et quemadmodum sicubi regnet: aliquis nec se ostendat. s;
intus domi sedeat improbi sępe non nulli solitudine eius abutentes se ipsos r̄ges
pronunciant: & insignibus quisq; regis simplices illudunt & ita homines erant
nomine qui regem appellari audiant: ipsum uero non uideant: cū presertim nec
domum ipsi quidem ingredi possint: Sed ubi rex uerus processerit & apparuerit
tunc improbi illi qui deceperant. ipsius presentia conuincuntur: homines autem
cum illum uideant uere regem eos deserunt: a quibus decepti fuerāt ita & dęmo
nes antea quidem homines decipiebant cum sibi ipsis dei honorem asciscerent:
Vbi uero deus uerbum incorpore apparuit: & nobis patrem suū indicauit: nunc
iam dęmonum fraus euanescit & cessat: homines qui uerum patris uerbum deū
aspiciunt idola deserunt. & uerum deum protinus agnoscunt: Hoc autem signū
est. christum deū uerbum ac dei uirtutem esse: quod deficientibus rbus humanis
& christi permanente uerbo planum est omnibus deficere quidem temporanea
permanere autem deum ac dei filium uerum unigenitum uerbum. hęc quidem
ubi a nobis tanq̄ signa quedam & note fidei christianę paucis libata sint o christi

amator homo tum uero capta hic occasione: si forte indicta scripturarum incide
ris: & ad hęc ingenue animum incenderis: ex ĩde quę a nobis dicuntur agnosces:
perfectius illa quidem planius q̃ tractata: illa enim per theologos uiros diuinit'
ædita: & scripta fuerunt. Nos autem quę accepimus a theologis pręceptoribus q
in ea inciderant. quiq; diuinitatis christi testes fuerant: hæc tibi doctrinę studio
so impertimur: Cognosces autem ipsius & alteram ad nos apparitionem glorio
sam ac uere diuinam: quando non etiam cum abiectione ueniet sed in gloria sua
ñ ẽt ɔ hũilitate: sʒ i maiestate sua ñ ẽt ut patiaẽ: sed crucis suę fructũ oib' dõet:
dico ãt resurrectionẽ et ĩmortalitatẽ no etiã ut iudicetur: sed iudicet oẽs per suis
cuiusq; operibus quę in corpore fecit: siue bona siue mala: ubi repositum est bo
nis quidem regnum cęlorum: malis autem ignis æternus: & tenebra exterior. Sic
enim et ipse dominus ait dicens a modo uidebitis filium hominis sedentem adex
tris uirtutis: & uenienrem in nubibus cœli in gloria patris: Propterea etiam
salutare uerbum nos ad illam diem pręparat & dic estote pati & uigilate: quia q̃
hora non putatis ueniet: Nam ut uult beatus paulus omnes nos apparere opor
tet ante tribunal christi: ut pro suis quisq; ferat operibus: quę incorpore fecit:
siue bonum siue malum: Sed ad inquisitionem cognitionemq; ueram scripturaꝝ
opus est. proba uita animaq; pura & christiana uirtute ut mens per eam incedẽs
cõsequi quod cupit & cõphendere ualeat. quãtũ humãę nãe datur de deo uer
bo percipere: Nam sine pura mente: sine uitæ sanctorum imitatione: nemo dicta
sanctorum capere posset: Vt enim si quis lumen solis uidere uellet oculum omni
no purgat. & abstergit se ipsum pinde atq; illud est quod uidere concupiscit pro
pe modum purificans: ut oculus eo modo lumen ipse factus lumen solis aspiciat
uel quemadmodum si quis urbem uidere uellet siue regionem omnino ad locuꝫ
spectandi gratia peruenit: ita qui theologorum mentem percipere uoluerit: ratio
ne uiuendi animam prius abluere atq; mundare & operum similitudine ad sanc
tos ipos peruenire debet: ut cum ipsis degendo uersetur: & ea intelligat quę illis
adeo reuellata fuerunt: Et cum ipsis posthac ueluti cõnexus peccatorum discri
men: & eorum indie iudicii damnationem effugiat his autem fruatur quę sanctis
reposita sunt in regno cęlorum: quę nec oculus uidit: nec auris audiuit: nec in
cor hominis ascendit: quanta his preparata sunt. qui cum uirtute uiuunt & deũ
patremq; diligunt in christo iesu domino nostro per quem & cum quo ipi patri
cum filio in sancto spiritu honor potestas & gloria in sęcula seculorum amen.

N sanientes ariani postq̃ semel ut uidetur decreuerunt pręuarica
tores esse ac rtansgressores ueritatis contendunt inse trahere quod
scriptum est cum uenerit impius in profundum malorum contem
nit: Nam neq; conuicti quiescunt: neq; confusi erubescunt: sed ad
omnes tanq̃ frons meretricis in impietate facti sunt impudentes:
Nam cum hæc dicta quorum occasione utebantur: dominus crea
uit me & melior factus angelis: & primogenitus. & q fidelis est ei q
fecit ipsum rectũ sensum habeant: & pietatẽ in christũ ostendant: nescio quomo
do isti rursus tanq̃ serpentis ueneno circũfusi: nec uidentes quę uidenda sũt: nec
intelligentes: quę legunt quasi ex profundo impietatis maliriam eructantes coe
perit continuo cauillari quod a domino dicitur: ego in patre & pater in me dicẽ
tes quomodo potest hic in illo: & ille in hoc esse: uel quomodo omnio potest pa
ter qui maior est in filio minore contineri: Verum tamen quid mirum si filius in
patre est: quando quidẽ & de nobis scriptũ est. in ipso enĩ uiuimus & mouemur

& sumus: sed hoc merito patiuntur malesani qui deũ corpus esse arbitrantur:
non intelligentes quis uerus pater sit: quis uerus filius: quis splendor inuisibilis
quę hypostasis incorporea: quis ue character: & imago eius: Nam si ea cognosce
rent domino glorię nõ usq; adeo cum risu detraherent: nec incorporea corporali
ter accipientes benedicta male interpretarentur: Satis enim erat dominum ista di
centem audire & credere: Nam si fides simplicitatis melior est calida persuasio
ne orationis. Sed quoniam hoc quoq; pro sua heresi uitiare conantur necesse ẽ
peruersam illorum opinionẽ redarguere: & ueritatis sententiam aperire ut fideles
confirmentur: Non enim dum dicitur ego in patre & pater in me alterius onerã
tur tanq̃ manibus uasis: quę mutuo repleantur ut filius patris pater filii compl
eat inanitatem: & neuter eorum plenus sit atq; perfectus. hoc quidem suum est
corporum: Propterea id uel tantummodo dicere plenum est impietatis: plenus
enim & perfectus est pater & plenitudo diuinitatis est filius nec rursus ut in factis
deus fortificans est: Ita & in filio: ipse enim est patris fortitudo & sapientia: & ea
quę facta sunt participatione eius in spiritu sanctificantur: ipse uero filius nõ par
ticipatione filius est. sed propria generatio patris. Nec item sic est in patre filius
ut in ipso nos uiuimus & mouemur & sumus. Ipse enim tanq̃ ex fonte patris ui
ta est in quo omnia uiuere & consistere facit: non enim uita uiuit in uitę qoniam
uita nõ esset: Sed ipse potius uiuificat omnia. Nouimus & asterium sophistam hę
resis patronum: In hoc enim & ipse iudęos imitatus talia scripsit: Clarum enim
est inquit q; propterea se in patre dixit & rursus in se patrem: quia nec sermonẽ
quem percurrebat suum esse dixit sed patris nec opera item propria: sed patris
qui potestatem dederat: hoc si puer simpliciter dixisset propter etatem ignoscen
dum esset sed quia is scripsit qui sophista uocatur: quiq; omnia serie profitetur
quanta esset hic damnatione dignus: Quomodo non etiam abhorrere demõ
strat ab apostolo: q; se in persuasibilibus sapientię sermonibus extollit: & in his de
cipere posse putatur: qui nec quid dicatur ipse nec de quo asserat intelligit: Quę
enim filius propria & soli filio qui uerbum est & sapientia: & imagini substantię
patris conuenientia dixit ea ipse in omnes creaturas confert: quibus hęc cum fi
lio communia facit Et ait iniquus uirtutem patris uirtutem assumere: ut impie
tati suę consequens sic dicere & filium in filio factum esse filium & uerbum uer
bi potestatem sumpsisse: nec uult ipsum hęc dixisse ut filium sed eum quasi qui
hęc & ipse didicerit omnibus pariter creaturis annumerat: Nam si ideo quia filii
uerba non erant quę percurrebat sed patris erant: & opera dicebat: ego in patre
& pater in me. dauid etiam dixit audiam quid in me loquerit dominus: At salo
mon uerba mea dicta sunt adeo: Et moyses quę adeo erant uerba ministrabat: et
unusquisq; prophetarum aiebat: hęc dicit dominus: quę non sua uidelicet erant
sed dei. Et opera quę sancti faciebant: non sua esse dicebant: sed dei qui potestatẽ
dederat sicut elias & elisseus implorantes deum: ut mortuos suos suscitaret quã
do & nec non dicebat eliseus dum ipsum a lepra mundaret ut cognoscas quia de
us est in israel: samuel & ipse in diebus messis dominum orabat: ut pluuiam da
ret: & apostoli non propria uirtute signa: sed gratia domini facere dicebant erit
uidelicet iuxta illum. uox hęc omnium communis ut unus quisq; dicat. Ego in
patre: & pater in me: nec propterea unus patris filius sit uerbum & sapientia. sed
& hic e multis unus existat. At qui dominum si talis erat: dicere oportuit non e
go: sed potius etiam ego in patre & pater in me est: ut nihil proprium & precipu
um hęc cum patre filius. sed gratiam eandem cum omnibus communem: Non
est autem ut illi putant: nam quia naturalem non sentiunt ex patre filium: con
tra naturalem mentiuntur Cui soli dicere cõgruit ego in patre & pater in me. Est
enim ut intelligere licet in patre filius: quia totum hoc quod filius est substantię

patris proprium ē: sicut ex luce splendor et ex fonte fluuius ut qui filium uidet ꝓ
prietatē uideat: & cum filii essentia ex patre sit hunc ī patre esse intelligat: Est ue
ro et pater in filio quia quod est ex patre proprium hoc filius est. ut sol in splen
dore mens in uerbo fons in fluuio: Sic enim qui filium uidet substantię patris ꝓ
prietatem uidet et patrem in filio esse intelligit: Nam cum propietatis paternę di
uinitas. filii substantia sit consequenter filius in patre est. & pater in filio: Nam ie
circo et congrue cum prius dixisset ego et pater unum sumus subiunxit ego in
patre et pater in me ut & diuinitatis identitatem: & substantię unitatem ostēderet
unum enim sunt. non tanq̄ unius denuo in duas partes diuisus sit nec aliud quic
q̄ sint q̄ unum: nec tanq̄ unus his nominetur: nec tanq̄ idem sit ipsius aliquando
pater fiat aliquando filius: hoc enim sabellius cum dixisset hæreticus appellatus
est: Sed duo sunt: Nam pater pater est nec idem filius: & filius filius est. nec idem
pater: una uero natura: Neq; enim generatio a generante dissimilis: ipsius enim
imago & omnia patris filii sunt. Propterea nec alius deus est filius: Non enim ex
teinsecus cogitatur: quoniam omnino et multi constituerentur si alia q̄ patris
diuinitas cogitaretur: Nam si alius est prout generatio filius: attamen idem pro
ut deus est: et unum sunt ipse & pater proprietate naturę: & unius ut dictum est
diuinitatis identitate: Nam & splendor lux est. nec aliud a sole nec lux aliud: nec
id participatione eius sed ꝙ propria ipsius est generatio: Talis autem generatio
lux est ab initio, nec quisq̄ diceret has duas luces esse duos quidem solem & splē
dorem: sed unam ex sole lucem quę in splendore luceat ubiq;: sic & filii diuinitas
patris est unde etiam indiuisibilis est: Itaq; unus deus est. nec alius ab ipso: Qua
re cum unum sit & una diuinitas: Eadem de filio quęcunq; etiam de patre dicun
tur: nisi qd' pater de ipo nō dicitur: dicitur de⁹ ut d⁹ erat uerbū oīpotens ut hæc
dicit qui erat et qui est et qui uenit omnipotens. dominus unus. ut unus domin⁹
iesus christus: lucem esse: ut ego sum lux. tollere peccata sicut cum dixit. ut au
tem sciatis qr potestatē habet filius hominis in terra dimittere peccata: & alia eius
modi quotquot inueneris. Omnia enim inquit ipse filius quęcunq; pater habet
me sunt. Qui uero audit: que patris sunt: ea de filio dici uidebit: Et ita patrem in
filio uidebit & filium in patre, qm̄ quę de filio dicuntur hęc de patre dicuntur qd
autem quę patris sunt patris de filio dicuntur: nisi ꝙ ex ipso generatio filius
Quid item quę filii sunt propria sunt? quia substantię ipsius propria est ge
neratio filius: Conuenienter quę patris sunt. sua ipsius esse dicit: hinc & apte &
consequenter cum dixisset: ego et pater unum sumus subiunxit ut cognoscatis:
quia ego in patre et pater in me: Sed et antea dixerat qui me uidet: uidet & patrē
& est in tribus his dictis sensus unus: Nam qui hoc modo cognouerit unum esse
filium et patrem: nouit idem in patre ipsum & in ipo patrem. Diuinitas enim filii
patris est. et hęc in filio est: & qui hoc intelligit credit quia qui filiū uidet. uidet &
patrem: Nam in filio patris diuinitas conspicitur: hoc et statuę regis exemplo ꝓ
pius intelligi potest: in statua namq; regis species est. et forma et in rege est. quę
in statua species? in statua enim regis similitudo impermutabilis est. ut qui statu
am uidet uideat in ea regem: et e conuerso qui regem uidet ipsum ī statua esse
cognoscat: & quia non permutatur similitudo: si quis post statuam regem uellet
uidere: statua diceret ego et rex unum sumus: ego enim in illo sum et ille in me
et ꝙ in me uides in illo aspicis: & quod in illo uidisti in me spectas: qui ergo sta
tuam adorat. in ipsa regem adorat nam illius forma speciesq; statua est: Quoniā
igitur et filius imago patris est. intelligere necesse est patris diuinitatē et proprie
tatem filii substantiam esse: et hoc est qui cum in forma dei esset: et pater in me ē;
Nec uero ex parte est diuinitatis forma: sed paternę diuinitatis plenitudo filii
substantia est: et uerbum deus filius est: iccirco cum et ęqualis deo esset non

rapinam arbitratus est esse ęqualem deo & rursus quia filii diuinitas & forma nullius est alius q̄ patris hoc illud est quod dixit ego in patre:sic erat in christo deus mundum sibi ipse concilians:Nam proprietas substantię patris filius est in quo creatura deo conciliata est.hoc modo quę filius operatur:patris opera sunt Nam paterne diuinitatis forma filius est qui opera facit:& ita qui filium uidet pa trem uidet:Nam in paterna diuinitate filius est atq; spectatur:& paterna forma q̄ in ipso est patrem ipsi demonstrat:Et ita pater est in filio.Et proprietas ac diui nitas quę ex patre est in filio filium in patre nec unq̄ ab eo diuisum ostendit:& qui audit ac uidet quę de patre dicuntur:ea de filio dici nec per gratiam uel par ticipationem substantie ipsius accedere:Sed quia ipsa filii substantia propria est essentię pater ne generatio probe ut modo dicebam dictum intelliget:ego in pa tre & pater in me:& illud ego & pater unum sumus:Est enim filius qualis pater: quia omnia patris habet:& ideo cum patre significatur:patrem enim nemo dice ret nisi filius esset:sed non qui factorem dicit deum continuo & facta significat:ē enim factor anteq̄ facta qui uero patrem dicit statim cum patre filii quoq; essenti am ostendit.propterea qui credit in filium credit in patrem: Credit enim in pa tris substantię proprietatem:Itaq; una fides in unum deum est: & qui adorat ueneraturq; filium.in filio adorat ac ueneratur patrem:una enim est diuinitas & propterea in filio unus est honor una ueneratio quę patri per ipsum impendit & quie sit adorat unum deum adorat.unus enim deus est.nec alius preter ipsum Cum igitur & solus pater dicitur deus:& q̄ unus est deus:& ego sum: & pater me non est alius deus & ego primus & ego nouissimus benedicitur: Vnus enim deus & solus & primus est: sed hec non in destructionem fili dicit:absit hoc. Est enim & ipse in uno & solo & primo:ut qui unius & solius & primi solum uerbū est & sapientia & splendor:Est enim primus & ipse primi & solius diuinitatis ple nitudo:qui totus & plenus est deus:dictum est igitur non propter ipsum sed ut alterum esse tollatur:Qualis est pater talis & filius eius:Et hęc quidem mens est prophete manifesta omnibus & certa:Sed quoniam impii hęc quoq; iactantes do mino detrahunt:nobis autem improperant.dicentes ecce unus & solus & prim⁹ dicitur deus:quomodo uos dicitis filium esse deum:Nam si deus esset non diceret pater ego solus:& ego unus deus iccirco necessarium est de his quoq; dictis quā tum fieri potest dicere:ut ex ipsis etiam omnes intelligant arianos uere impugnā tores dei esse: Igitur si filio est cum patre certamen tales admittāt uoces:& pater si filium uidet quale dauit adomum audiuit & abessalō.talia contra eum uerba dicit & proferat.nec forte filius cum se ipse deum dicat aliquos a patre seducat: si uero qui filium cognoscit patrem magis cognoscit:quem ipsi filius reuellat:& in uerbo patrem magis uidebit:ut dictum est Nam cum filius uenit non se ipsū glorificauit:sed patrem:qui se adeunt dixit: quid me bonum dicis nullus bonus nisi unus deus:qui interroganti quod ē maius in lege mandatum respondit audi israel dominus deus tuus dominus unus est. qui turbis dixit de cęlo descendi non ut faciam uoluntatem meam sed uoluntatem patris:qui me misit:qui discipu los docuit pater maior me est:& qui me honorat:honorat eum qui me misit: Si talis est in patrem suum filius quę contentio fuerit ut ex his dictis talem aliqs suspicionem capiat:Preterea si uerbum est patris filius quis est adeo demens pre ter impugnatores christi qui deum putet talia locutum fuisse.ut uerbum calum niaretur ac tolleret.Non hic est christianorum sensus absit:nec propter filiū hęc scripta sunt:sed ut dii falsi nominis destruerentur quos homines finxere & taliū dictorum sensus probabilem causam habet:Nam quia falsis diis ad hęrentes ho mines a uero deo deficiunt iccirco deus qui bonus est curam agens hominum cum eos reuocaret errantes ego inquit deus solus:& ego sum & preter me non ē

alius deus et quotquot eiusmodi sunt dicta: ut quę falsa sunt reiciat: & omnes ad
se conuertat: Ac ueluti siquis cum dies esset solq; appareret signumq; ex ligno te
mere fingeret: qui nec cogitationem quidem lucis haberet: & hanc imaginem lu
cis causam esse diceret: sol autem hoc uidens diceret. ego solus sum lux diei: & ñ
est lux alia diei pręter me non ad splendorem suum: sed ad errorem imaginis li
gneę & dissimilitudinē fatuę cogitationis aspiciens: hęc loqueretur: ita ē et illud
ego sum ego solus & non est alius deus pręter me ut a falsis diis homines abdu
cat: & discant posthac uerum deum: quippe qui cum hęc diceret. deus p uerbū
suum dicebat: nisi forte & hoc isti addiderint iudæi quia non per uerbum hęc lo
cutus sit: sed simpliciter dicta sint. quantumlibet insaniant diabolici: factum est
uerbū domini ad prophetā & hęc audiebantur: Q d' si ipsius erat uerbum: &
hęc per uerbum dicebantur: nec aliquid est: quod deus dicat: & faciat quod non
in uerbo dicat. & faciat. non propter ipsum ergo dicta sunt o impugnatores dei
sed propter aliena & quęq; ab eo profecta non sunt: Nam et sol iuxta similitudi
nem pręposita si uoces haberet non qui splendorem extra se reputaret sed ī splē
dore lucem ostenderet: imaginis redargueret errorem ac talia diceret: Non er
go in destructionem filii nec propter ipsum talia dicta sunt. sed in reprobationem
mendacii: Itaq; non dixit ab initio deus tales ad adam uoces tametsi erat cum eo
uerbum per quod omnia facta sunt: neq; enim op⁹ erat cum mundum idola es
sent: sed ubi homines ueritati rebelles fuerunt & quos uolebant deos sibi ipsi no
minarunt: tum uero ad falsorum deorum destructionem talibus dictis opus fuit:
dicerem et ego superadicenes. hęc etiam aduersus amentiam impugnatorum
dei pręndicta fuisse ut cognoscerent si quem extra patris substantiam deum cogi
tarent: hunc uerum non esse nec solius et primi imaginem et filium: quare etsi so
lus uerus pater dicatur: non in reprobationem eius dicitur: qui ait ego sum ueri
tas sed in eorum destructionem qui non sunt natura ueri: Qualis est pater talis
& filius. Sic enim & ipse dominus statim connexuit: & quem misisti iesum chri
stum quod si creatura esset se ipsum non coniunxisset: neq; connumerasset et a
quo creatus erat. quę enim uero est: cum falso communitas? nunc autem cum se
patri coniunxerit se naturę esse monstrauit: & nos cognoscere fecit se ueri patris
ueram generationem esse. Q d' quia didicerat ioannes docuit in epistola scribēs
et sumus in uero deo: & in filio eius iesu christo: hic est uerus christus et uita ęter
na et cum propheta dicat qui cęlum explicuit solus ipse uero deus ego solus ex
plicui cęlum planum omnibus factum in solo solius uerbum significari inquo
facta sunt omnia: & sine ipso factum est nihil Quare si per uerbum facta sunt. di
cit autem ego solus cum solo filius etiam intelligitur: per quem factum est et cę
lum: Sic ergo etiam si dicatur unus deus: et ego solus et ego primus in uno et so
lo et primo uerbum simul esse intelligitur: sicut in luce splendor: Nec uero hoc
de alio intelligeretur q̄ de solo uerbo: Siquidem alia omnia ex nihilo per filium
subsistunt. et multum naturaliter distant. ipse uero fili⁹ ex patre naturalis est ac
uera generatio quapropter et dictum quod in excusationem hęresis suæ stulti p
ferre putabant uidelicet ego primus: hoc potius insaniam eorum redarguit: de
inquit ego primus: et ego nouissimus: Qud' si ita connumeratus his quę post
eum sunt: primus ipsorum dicitur ut huic illa secunda sint: erit iuxta uos et ipse
ex his quę facta sunt. solo tempore pręcedens: sed hoc solum omnem impietatē
exuperat: Si uero dixit ego primus ut nec se ex ullo nec ante se ullum esse osten
deret: Sed ipsum omnium esse principium et causam atq; etiam ut gentilium fa
bulas destrueret. Planum est etiam dum filius primogenitus dicitur non ut ipse
cum creatura inumeretur primogenitus dicitur: sed ut omniū filio intercedente

opificium & adoptio demonstretur: Et eni sicuti pater primus est ita ipse prim⁹
est ut imago primi cum in ipso sit primus & generatio est ex patre & in ipso cre
atura omnis creat ac adoptatur: Sed contra hec denuo comenticiis ipsorum fa
bulis contendere conantur nec ita quidem unum esse patrem & filium nec simi
lem ut ecclesia predicat: sed esse ut ipsi uolunt: dicunt enim quando quidem q;
uult pater hęc uult & filius: & ei nec sensibus resistit neq; iudiciis: sed in omnib⁹
cum ipso sentit quia sententia rū identitatem & rationem consentientem copula
tam quę patris doctrinę reddit: Iccirco ipse & pater unum sunt. hęc eo iausi sunt
non nulli ex ipsis non solum dicere uerum etiam scribere: Quid autem absurdi⁹
quid ue irrationabilius dici potest: Nam si propterea unum sunt pater & filius &
hoc modo similis est patri filius uide & angelos & alia quę supra nos sunt prin
cipatus potestates thronos dominationes queq; apparent solem lunam planetas
& ipsos sicut & filius filios esse & de his quoq; dici ut sint & ipsi & pater unum &
unusquisq; patris imago sit & uerbum Nam quę uult pater: hęc uolunt & ipsi:
neq; opinionibus dissentiunt neq; iudiciis: sed in omnibus factori suo audientes
sunt. Neq; enim in gloria sua. permansisset nisi quę uult pater: hęc & ipsi uellent
propterea qui non mansit sed insoles fuit illud audiuit quomodo exciderit e cęlo
lucifer qui mane oriebatur: quemō igitur si hęc ita sint solus hic filius est unige
nitus & uerbum & sapientia: uel quomodo si tot sunt similia patri: solus hic ima
go est: Et enim iter homines multi inueniuntur patri similes: plurimi quidē mar
tires & ante eos prophetę & apostoli & ante hos item patriarchę & multi nunc
etiam saluatoris mandati custodiunt ut sint misericordes sicuti pater qui in cę
lis est & illud obseruent: Estote igitur imitatores dei tanq̄ filii dilecti & ambulař
in caritate sicut: & ille christi: & tamen ex his nullus est nec uerbum ne sapientia
nec unigenitus filios nec imago nec eorum aliquis ausus est dicere & pater unū
sumus uel ego in patre. & pater in me: sed de omnibus dictum est quis similis tibi
inter deos domine? uel quis similabitur tibi inter filios dei: de ipso autem solus i
mago uera & natura patris est. Nam & si facti sumus ad imaginem & imago dei
& gloria appellari non tamen nos ipsos sed hanc uocationis gratiam habemus
propter insitam nobis imaginem ueraq; dei gloriam quę est uerbum dei quod ꝓ
pter nos postea factū est caro: Cum igitur ineptus & irrationalis hic eorum sen
sus appareat necesse est similitudinē & unitatem ad filii referre substantiam Nam
nisi ita dicatur nihil ut dictum est. differre uidebitur ab his quę facta sunt. nec pa
tri: sed decretorum patris similis erit: Et ea differunt a patre quia pater pater est
decreta uero doctrina sunt patris: si ergo secundum decreta & doctrinam filius
similis est patris: pater iuxta eos nomine patř est filius aut non impermutabilis i
mago: qui etiā nec omnino proprietatem ullā uel similitudinem patris habere ui
debitur: Quę nam similitudo ipsi ac proprietas qui sit a patre diuersus? Nam &
paulus qui saluatori similia docebat nō erat ei per substantia similis: hęc igitur
sentientes mentiuntur: filius autem & pater: ita unum sunt quemadmodum dic
tum est. & ita ē filius similis: & ex ipse patre: sicut filium uidere & intelligeř licet
ad patrem: & sicut splendorem uidere licet ad solem: Nam quia si filius est. cum
filius operatur pater operatur & cum filius ad sanctos uenit pater in filio uenit
sicut & ipse promisit dicens: Veniemus ego & pater: & mansionem apud eum fa
ciemus: Nam pater in imagine spectatur: & in ipso splendore lux est: Quaprop
ter ut pauloante diximus: cum pater gratiam prebet & pacem hanc filius prebet
sicut pauls per omnem epistolam significat scribens gratia uobis & pax
adeo est patre nostro & domino iesu christo: Vna enim & eadem gratia
est a patre in filio sic una lux solis & ipsa splendoris efficitur: Sic igitur de

nuo:cum pro thessalonicensib⁹ oraret ac diceret ipse autem deus noster & domi
nus iesus christus dirigat nostrum iter ad uos unitatem patris seruauit ac filii ñ
enim dixit dirigant tanq̃ duplex a duobus gratia:ab hoc et ab illo preberetur:sꝫ
dirigat ut ostenderet quia pater per filium hanc tribuit:unde erubescere debent
impii et cum possint nolunt:Nam si uerbum substantię patris et sempiterna & ꝓ
pria generatio nõ esset sicut splendor lucis:sed natura differret a patre filius suf
ficeret patrem solum tribuere cum in his quę tribuuntur nihil factum cum fac
tore communicet. Nunc uero talis tributio unitatem ostendit patris ac filii : Ne
mo igitur oraret ut a patre et ab angelis acciperet:uel ab alia quauis creatura:nec
diceret det tibi deus et angelus:sed a patre et filio propter unitatem uniformem
tributionem per filium enim dantur:quęcunq; dantur nec quicq̃ est:q̃ non per
filium pater operetur:Sic enim etiam qui accipit stabilem grãm habet. Nam q̃ pa
triarcha iacob filiis benedicẽs ephraim et manasse dicebat deus qui me nutrit ex
iuuentute mea usq; ad hunc diem:angelus qui me liberauit ex omnibus malis be
nedicat hos infantes:non ex creatis unum quiq; natura sunt angeli connexui ei
qui creauit ipsos nec discedens ab eo qui se nutriuerat deo benedictionem ab an
gelo petebant infantibus sed cum dixisset qui me ex omnibus malis erripuit:ostẽ
dit non ex creatis angelis unum sed uerbum esse dei quem patri connectens ora
bat:per quem & filius deus si uoluerit liberat: hũc quia nouerat magni consilii ã
gelum uocari non alium esse dicebat:sed ipsum qui benedicerẽt ac liberaret ex ma
lis:neq; petebat se a deo pueros autem ab angelo benedici uolebat:sed ab eo quẽ
ipse orans dicebat non te dimittam nisi benedixeris mihi : Deus autem erat iste
ut ipse dicit uidi deum facie ad faciem:hunc et filius ioseph benedicere orabat:
Est igitur angeli proprium imperio dei parere sæpe etiam pręcedit ut amorręos
eiciat:et mittitur ut populum in uia custodiat sed hęc sunt non sua ipsius:sed ei⁹
qui imperat mittitq; dei:Cuius est etiam liberare quoscunq; uoluerit : Quaprop
ter non alius quam ipse dominus deus uisus dixit ei:Et ecce ego tecum custodiã
te in uia quacunq; ambulaueris: Nec alius item q̃ deus uisus inhibuit insidias la
ban iubens ei ne loqueretur praua iacob:Et ipse denuo non alium orabat q̃ deũ
dicens eripe me ex manu fratris mei besau: quia ipsum timeo : Nam et cum uxo
ribus loquens dicebat non dedit deus laban malefacere mihi propter ea & dauid
non alium q̃ deum ipsum orabat:ue liberaretur: Ad te domine dum tribularer
clamaui et tu exaudisti me:domine libera animã meam a labiis iniquis & lingua
dolosa:huic & gratiam attribuens uerba cantus loquebatur in decimo septimo
psalmo in quo die liberauit eum dominus ex manibus omnium inimicorum ei⁹
et ex manu saul ait Diligam te dñe fortitudo mea:dominus firmamentum me
um et profugium meum & liberator meus:paulus etiam persecutiões multas pas
sus non alii q̃ deo gratias agebat:dicens:sed ex omnibus erripuit me dominus et
erripiet in quem speraui nec alius q̃ deus benedixit abraam isaac et iacob : Et isa
ac orans pro iacob dicebat deus meus benedicat tibi:& augeat te:et eris in cõgre
gatione gentium:& det tibi benedictionem patris mei:nec ali⁹ quispiã fuit:qui ia
cob liberaret q̃ ipẽ dñs:ipm uero qui liberat patriarcha nepotib⁹ iplorabat:Pla
nũ est quia nõ aliũ deo in orõne cõnexuit q̃ uerb⁹ eiẽ quẽ iccirco uocauit et an
gelũ qa solus hic ẽ qui patrẽ reuellat quod et apostol⁹ faciebat dicẽs grã uobis
& pax a deo patre nostro & dño iesu christo:Sic.n. et stabilis erat . benedictio qa
idiuisibilis ẽ a prẽ fili⁹:& q̃ ũa eadẽ q; grã ẽ quę dat : Nã et si pr̃ dederit ꝑ filiũ ẽ
quod dat :et si fili⁹ largiri dixerit pr̃ ẽ q̃ ꝑ filiũ et ĩ filio ꝓbet : Apostol⁹.n. scri
bens corinthiis gratias inquit ago deo meo iugiter pro uobis in gratia dei quę
data est uobis in christo iesu : hoc autem & in luce:et in splendore uideres a

Nam quod lux illuminat hoc & splendor illustrat. quod autem illustrat splẽdor eius est ex luce luciditas sic & uidente filio uidet & pater patris enim est splendor Et ita pater & filius unum sunt: hoc autem de rebus creatis & creaturis nemo diceret: Neq; enim cum operatur pater operatur ea quispiam angelus uel alia que uis creatura Nihil enim horum est operabilis causa: sed ex his qui facti sunt ipsi: quin etiam ab eo qui solus seperari sunt ac distãt qui & aliud naturaliter sunt & opera sunt ipsi: nec quę deus operatur operari possunt: Nam & se ipsos facere ui derentur: nec ut ante dixi largiente deo collargiuntur: nec uidente angelo patrẽ aliquis uidere diceret: Angeli enim ut scriptum est. spiritus ministrabiles sunt. q̃ ad ministerium mittuntur: Et quę ab eo per uerbum dona tribuuntur accipientibus annuntiant: & angelus ipse cum uidetur se a dominio missum esse fatetur: Sicut ad zachariam gabriel & idem ad genetricem dei mariam confessus est. & q̃ uidet angelorum uisionem scit se angelum uidere non deum: Vidit enim zacharias angelum uidit & hesaisas dominum. Vidit & manoe pater sampsonis angelũ Vidit & moyses deum: Vidit gedeon angelum: Visus est autẽ & abrahę deus: nec qui deum uidebat angelum uidebat: nec qui angelum uidebat deum se uidere existimabat: Nam quę creata sunt multum illa quidem: sed omnino potius natura distant adeo qui creauit ea sed qui angelum uidit aliquando dei uocem audiuit sicut in rubo factum est uisus est enim angelus domini in flamma ignis ex rubo & uocauit dominus moysen ex rubo dicens ego sũ de⁹ patris tui deus abraã & deus isaac: & deus iacob: sed non fuit angelus deus abraam: in angelo autem deus erat qui loquebatur & qui uidebatur angelus erat: deus autem in ipso loq̃batur: Vt enim in columba nubis loquebatur in tabernaculo moysi: ita & in angelis loqui uidetur deus. Sic & filio naue per angelum loquebatur: sed quę loqtur deus manifestum est quia per uerbum loquitur & non per alium: uerbum autem cum nec a patre seperatum sit: nec a patris substantia dissimilis & alienus quęcunq; operatur: patris sunt opera: & unum faciunt opificiũ: & quęcunq; tribuit filius tributio patris est: & qui filium uidit scit quia hunc uidit: & non angelum: nec angelis quempiam maiorem: nec omnino creaturis: sed patrem ipsum uidit. & qui uerbum audit scit: quia patrem audit: sicut & qui splendore illustratur scit quia sole illuminatur: Nam diuina scriptura cum nos ita intelligere uellet eiusmodi exempla proposuit sicut & insuperioribus dictum est: Exquibus & proditores iudęos increpare possumus & gentilium abiectionem soluere qui dicunt & putant nos quoq; propter trinitatem deos multos dicere: Neq; enim ut etiam similitudo demonstrat tria principia uel tres partes introducimus sicut marcioniãi & manichei: nam triplicis solis similitudinem proposuissemus sed solem & splendorem & ex sole lumen in splendore lucem: sic & unum principium nouimus & opificem dicimus: nec alio quodammodo quam solius dei diuinitatem habere quia ex primo genitus est. Sed potius insanientes ariani iure multiplicatis deorum & sacrilegii accusari possent: quod extrinsecus creaturam filium & spiritum item ex nihilo inepte dicunt: Aut uerbum non esse deum dicere fatebũt aut si deum esse dicent: quia ita scriptum est: sed nõ substantię patris proprium multos deos propter diuersas eorum species introducent: nisi forte dicere audebunt ipsum quoque sicut & omnia per participationem appellare deum unum ex operibus uerbum esse dicentes: hoc autem nec incogitationem quidem nostrã ueniat unquam una enim diuinitatis species quę est & in uerbo & unus deus pater: qui est in se ipso quia super omnia est atquę in filio apparet quia per omnia permanat. & in spiritu quia per uerbum in ipso operatur: Sic & unum per trinitatẽ confitemur esse deũ & multo magis pie dicimus q̃ multiformis: multiq;

patrie hereticorum dicitas quia unā i diuinitate trinitatē sentim⁹: Nam si ita n̄ est sed ex nihilo est. factura & creatura uerbum: aut non est deus uerus: enim ex creaturis unus: aut si deum ipsum scripturas uerum nominant necesse est duos deos dicant: unum creatorem alterum uero creatū & duobus dominus seruire uni i genito alteri genito & creato & duplicem fidem habere: unam in uerum deum alterā in factum ac formatum ab eo nominatum quoque deum: Necesse est etiam ipsos ita cecucientes eum ingenitum adorant post ponere genitum cum creaturam adeūt deserere creatorem: Neque enim hunc in illo uidere licet quia naturę et operatiōes alienę sunt ac differentes: sed cum ita sentiant omnino plures quoque deos connectunt: hic enim eorum conatus est qui ab uno discendunt: Quid non igitur insāientes ariani se ipsos cum hęc tōcinentur: & cogitent cum gentilibus annumerāt. Nam & illi creaturę seruiunt ut isti omisso deo qui concta creauit sed gentilium nomen fugiunt ut simplices decipiant: & eandem cum illis sententiam dissimulāt Nam & scitum illud quod dicere consueuerunt duo ingenita non dicimus: ad decipiendos rudes dicere uidentur Cum enim inquiunt: duo ingenita non dicimus duos dicunt deos esse et eos differentes habere naturas hunc genitum illum ingenitum Q d' si gentiles unigenito & multis genitis seruiunt: hi uero unigenito & uni'i genito nec ita quidē agentilibus differeunt: Nam et qui unus apud eos genitus dicitū ex multis est et e conuerso qui multi apud græcos sunt: eandem habent eum uno naturam: Et iste uidelicet & illi creaturæ sunt: Miseri & pulsq̄ miseri cum damnum passi sint quę contra christum sentiunt: Exciderunt enim a ueritate & iudæorum proditionem superarunt dum christum negant. & cum gentilibus uolutantur impii dum diuersis diis creaturis seruiunt: Vnus enim est & non multi: Sollum enim hoc formam patris habet qui cum ipse sit saluator iudeos increpabat dicens: qui me misit pater ille testimonium peribuit de me: nec uocem eius unq̄ audiuistis nec formam eius uidistis: et uerbum non est in uobis manens quia quem misit ille huic uos non creditis: uerbum forme recte connexuit ut ostenderet quia dei uerbum ipse & imago et character et forma est patris sui & qui loquentem non accepere iudei non acceperunt uerbum quod est forma dei. Idem et patriarcha iacob cum uidisset benedictus fuit & pro iacob israel ab eo nuncupatus: quemadmodum diuina scriptura testatur dicens ex ortus est. autē ipsi sol quando pręteriit forma dei hic autem erat qui dicebat qui me uidet: uidet et patrem: & item ego in patrē et pater in me et ego et pater unum sumus: Sic enī unus est deus & una fides in patrem & filium: Et enim cum uerbum sit dei: dominus item deus noster dominus est: unus enim proprius & indiuisibilis est filius: secundum proprietatem: unitatemque substantiæ: Sed nec ita quid conuersi ariani non est inquiunt ut uos dicitis: sed ut nos uolumus: Nam cum sententias nostras priores euerteritis recentiora super inuenimus & dicimus: Sic est filius & pater unum. & sic est pater in filio et filius in patre sicut et nos in ipso facti sumus: hoc enim scriptum est in euangelio secundum ioannem: quod pro nobis dominus orabat dicēs pr̄ sanctę serua eos i nomie tuo quos dedisti mihi ut sit unū sicut nos unum: Et paulopost. Non pro bis autem rogo solum sed etiam pro illis qui per uerbum eorum credunt in me ut omnes sint sicut tu pater in me & ego in te ut et ipsi in nobis unum sint ut et mundus credat: quia tu me misisti & gloriam quam dedisti mihi dedisti eis ut unum sint sicut et nos unum: ego ī eis & tu in me ut sit perfecti in unum ut cognoscat mundus: quia tu me misisti: Deinde tanq̄ occasionem inuenerint: hęc miseri colligunt: si ut nos in patre facti sumus unum ita et ipse pater unum est: et ita unnum in patre est et ipse quomodo uos ex eo quod ipse dicit ego et pater unum sumus et ego in patre et pater in me: proprium eum dicitis et patris subsantiæ similem? Necesse est.

enim aut & nos substantię patris proprios esse aut & illum alienum sicut & nos
alieni sumus: hęc quid illi delyrantes mugiātur. Ego uero nihil aliudi eiusmodi
eorum amentia iudeo nisi irrationabilem audaciam & diabolicā insaniam q cum
diabolo dicunt. & ipsi in cęlum ascendemus: similes erimus altissimo Nam quę
per gratiam dantur hominibus hęc dantis ęquari uolunt diuinitati: Cum igitur
audiant homines appellari filios putarunt & se uero naturaliq; deo ęqales esse:
& nunc item cum a saluatore audiant. ut sint unum sicut. & nos se ipso seducunt
& impudentes existimant ita se fore sicut & filius in patre & pater in filio non ui
dentes patris sui diaboli ruinam huiusmodi cogitatione factam esse igitur si ut se
pe diximus idem nobis est dei uerbum & nulla re differt a nobis nisi solo tempo℞
sit similis nobis & dignitatem apud patrem habeat: quam & nos habemus: nec u
nigenitus nec solum uerbum uel sapientia dicatur: sed idem nomen sit nobis om
nibus commune ut pote similibus Iustum est enim quorum una est natura hoℝ
& nomen esse commune etiā si temporibus inter se differant: homo enim adam
homo & paulus: & qui nunc nascitur: nec tempus naturam generis mutat. Quod
si & uerbum a nobis tempore solum differt: oportuit & nos esse uelut ille s; nec
nos uerbum uel sapientia nec ille creatura est uel factura: Cum enim per unum
omnes facti sumus & solus ipse uerbum est? At hęc tametsi illis audir conueniat:
nobis tamen turpe est illorum cogitare blasphemias: Et licet in his dictis pro tā
manifesta piaq; sententia & pro fide in nobis recta nihil quicq̄ magnopere elabo
randum sit: uerum tamen ut & hinc ostendantur impii age ut a patribus nostris
accepimus succincte ex eo quod scriptum est peruersam illorum opinionem ar
guamus: Mos est sacre scripture res que secundum naturam sunt hominibus si
militudines & exempla subiiecere: hoc autem facit ut ex naturali similitudine uo
luntarii hominum motus appareant: Et ita mos eorum uel prauus ostendatur
uel rectus Et de prauis quidem ut cum admonet nolite fieri sicut equus & mulus
quibus non est intellectus uel cum eos uituperat. qui tales facti sunt homo cum
in honore esset non intellexit comperatus est iumentis insipientibus & similis fa
ctus est ei⁹ & rursus eq insilientes facti sunt & saluator herodem ostendens qualis
esset dicite inquit uulpi huic Apostolis autem dicebat ecce mitto uos sicut oues i
medio luporum. Estote igitur prudentes ut serpentes. & simplices ut columbę
Dicebat autem hoc non ut natura serpentes & columbę efficiamur Neq; enī nos
ipse tales fecit neq; hoc propterea natura nouit sed ut impetus illos pecudum fu
giamus & ut cognoscentes non decipiamur a serpente caliditatem eius & colum
bę mansuetudinem recipiamus At contra de diuinis similitudines cum caperet
saluator hominibus dicebat. Estote misericordes sicut pater uester cęlestis per
fectus est: dicebat autem & non ut efficiamur sicuti pater fieri enim uns sicut pa
ter repugnat cum creaturę simus & ex nihilo inesse producti: Sed quemadmodū
admouebat nolite fieri sicut ęquus non ꝙ iumenta efficiamur sed ne pecudum
illarum ritus imitemur ita non ut efficiamur sicuti deus dicebat estote sicut pa
ter: sed ut beneficia illius respicientes quę facimus bona non propter homines
sed propter ipsum faciamus ut ab eo non ab hominibus pręmium recipiamus:
sicut enim unus natura sit filius & uerus & unigenitus efficimur: & nos filii non
ut ille natura & res sed cum homines terrei simus per gratiam uocantis appella
mur dii non ut uerus deus uel ipsius uerbum sed ut uoluit qui hoc donauit de⁹
sic & misericordes efficimur sicut deus non ut ęquemur deo: neq; ut natura ueri
benefactores simus: Non enim inuentum nostrum est benefacere sed dei quod in
nos per gratiam factū est. sed ut ab eo deo hęc etiā nos in alios sine discrimine cō
feram⁹ simpliciter i oēs beneficiū explicātes: sic. n. solū possum⁹ quodāmō imitatores
ipi⁹ ēe & nō aliter: nāq; ab eo sūt nobis uicissi ministram⁹ Sed ut hęc recte ac bē

intelligimus:sic et lectio secundum ioannem sensum habet eundē: Non enim sic est filius i patre sic et nos esse dicit:quomō eni?Cū uerbum et sapiētia dī ut:nos autem e terra compositi:Et hic quidem natura & substantia uerbum deus uerus est:Sic enim & ioannes ait.Scimus quia filius dei uenit & dedit nobis sensum ut cognoscamus uerum deum:& simus in uero filio eius iesu christo : hic est uerus deus & uita aeterna:Nos autem adoptione & gratia facti sumus filii per spiritum pticipes spirit⁹ ei⁹ Quotquot.n.iqt eū receperūt ddit eis potestatē filios dī fieri q credūt in nomine eius quapropter et ipse ueritas est:qui dicit ego sum ueritas cū enim loqueretur cum patre dicebat sanctifica eos in ueritate tua uerbum tuum ueritas est nos uero per imitationem boni efficimur & mali: Dicebat ergo ut sint unum sicut nos non ut essemus uelut ipse:sed quemadmodum ille qui uerbum ē in proprio patre ita & nos formam quandā accipiētes & ad illum spectātes unū inter nos sim⁹ unanimitate ac spirit⁹ ūitate nec dissēniam⁹ ut corīthii s3 idē sētiam⁹ ut in actibus qnq3 milia q tanq̄ unū erant. Quēadmodū .n. filii non ut filius & dei non ut ipse & misericordes sicut pater : non ut pater : sed ut dictum est pari ratione unum facti sicut pater & filius non ita erimus ut est natura pater in filio & filius in patre sed sic natura possimus & nobis conceditur exinde formari ac percipere qualiter unum esse debemus sicut & misereri didicimus: Paria enim cum paribus naturaliter iuuuntur.Nam et omnis caro generatim copulatur.Est igitur uerbum nostri dissimile patris autē simile icirço ille natura est ac re unū cum patre:Nos autem cum inter nos unigenę simus nam ex uno nati sumus omnes & una oīum est natura hominum unum ad inuicem dispositione sumus cū exemplar habeamus naturalem filii cum patre unitatem sicut enim mansuetudinem a se ipso docuit dicens discite a me quia mitis sum & humilis corde non ut adequemur ei:Nam fieri non potest sed illum spectantes māsueti iugiter maneam⁹ Ita& hic cum nos cum nos inuicem uellet dispositionem ueram firmam indissolubilem habere:de se capit exemplum et ait ut sint unum sicut & nos : indiuisibilis est.autem in nobis unitas ut et ipī cum indiuisibilem a nobis naturam didicerint hoc inter se pacto concordiam seruent:Sed ut dictum est imitatio ex his que secundum naturam:sunt hominibus capitur stabilior:Nam quia hęc manēt nec unq̄ mutantur:hominum autem uita mutabilis est:pōt qui ad immutabilitatem naturę spectat praua fugere & in melioribus se ipm reformare: Nam & hoc modo dictum illud ut et ipsi in nobis unum sint rectam denuo sententiam habet :
Q d' si fieri posset dixisset.nos esse ut filius in patre:nunc autem hoc non dixit : sed cum diceret in nobis differentiam ac diuersitatem ostendit: quia ipse solus in solo patre est:ut uerbum solum & sapientia:nos autem in filio & per filium i patre:hoc uero cum diceret nihil aliud significabat nisi unitate nostra sint:& ipsi inter se unū: sicut nos natura & re sumus unum alioquin unum non fieret nisi in nobis unitatem addiscerent.Q d' autē illud uidelicet in nobis hanc significationē habeat paulum audire licet dicentem:hęc autem transfiguraui in meipsum & apollo ut in nobis adiscatis non super ea quę scripta sunt inflari Ergo hoc.s.i nobis non est esse in patre sicut est filius in ipo sed exemplum & similitudo quasi dicat nobis addiscant. Vt enim paulus corinthiis:sic filii & patris unitas omnibus exemplar est atq3 doctrina per quam discere possunt.in naturalem patris & filii unitatem spectantes qualiter et ipsi inter se unanimes esse debeant.Q d' si et aliter de hoc dicto responderi oportet illud qd' dicit in nobis pinde esse potest:acsi diceret potestate patris ac filii ut unum sint unum asserentes hoc enim absq3 deo fieri non potest: Et hoc item in sacris eloquiis īueniri licet ut illud ī deo fortitudinem faciem⁹ et in deo murum transcēdem⁹ et īter inimicos nostros discipabim⁹:
Ergo planum est.quia in noie patris et filii possimus unum facti firmum carita

tis uinculum habere: Rursus eandem sententiã explicemus: dominus ait: & ego gloriam quam dedisti mihi dedi eis ut sint unum sicut & nos unũ Recte & hic nõ dixit ut sint in te uelut & ego sum sed sicut nos inquit qui dicit sicut non identitatem ostendit sed similitudinem & exẽplum rei de qua dicitur: Verbum igit per essentiam & uere habet naturę cum patre identitatem: Nobis uero si quidem ut dictum est imitari licet Nam & continuo subiunxit ego in ipsis & tu in me: ut sint perfecti i unum: hic ergo pro nobis dominus maius aliquid petit ac plenius Manifestum est enim quia in nobis factum est uerbum: nam corpus nostrum induit: Et tu in me pater: tuum enim suum uerbum: & quando quidem tu in me quia tuum uerbum suum: ego in illis propter corpus hominum salus propter te perfecta est in me peto ut & ipsi unum sint secundum corpus quod in me est, & secundum eandem perfetionem ut & ipsi perfecti sint ad hoc unitatem habentes & unum ad id facti: ut hoc modo apud me omnes unum corpus sint & unus spiritus omnes & in uirum perfectum descendant. Omnes enim ex eodẽ accepimus & unum corpus efficimur unum in nobis dominum habentes hanc sententiam cum dictum illud habeat magis redarguitur impugnatorum christi dissidens opinio Nam denuo recoligens dico si simpliciter & absolute dixisset ut sint in te unũ ut ipsi & ego in te unum sumus occasionem habuissent tametsi audacẽ impugnatores dei Nunc uero simpliciter dixit: sed quemadmodum tu pater in me & ego in te ut omnes sint unum. Et item cum dicit quemadmodum procul ostendit eos esse qui fiunt sicut ipse est in patre procul autem non loco sed natura Nihil enim loco procul est adeo sed sola natura longe ab eo est: & ut modo dixi non identitatem nec ęqualitatem ostendit qui sicut aduerbium dicit sed exemplum eius de quo dicitur quod secundum aliquid consideratur: & hoc item discere licet ex saluatore qui dicit sicut enim ionas fuit in uentre ceti tres dies & tres noctes ita erit & filius hominis in corde terrę: Nec uero ionas erat ut saluator neq; ionas ad inferos descendit nec cetus erat infernus: nec absorptus ionas absorptos a ceto reduxit: sed ex uisso ceto solus exiuit: In hac igitur dictione sicut nulla idẽtitas nula ęqualitas significatur sed aliud & aliud similitudinem uero ionę per triduum ostendit: Sic ergo & nos cum dicat dominus sicut nec ut filius sumus in patre nec ut pater est in filio: nos enim sicut pater & filius ita unum sumus sensu & spiritus concordia. & saluator sic ionas in terra fuit: & quemadmodum nec ionas saluator est. nec ut ille absortus est. ita & dominus descendit ad inferos: sed aliud & aliud est. Pari modo & nos si unum erimus sicut filius in patre nõ erimus ut filius nec ęquales ei: Aliud enim & aliud sumus iccirco enim nobis adiacet sicut: Nam quę secundum naturam non sunt cum ad aliud aliquid spectent possunt sicut illa: Quare filius simpliciter ipse & sine cumplexiõe aliqua erit in patre: hoc enim ipsi naturale est. Nos uero qui non habemus per naturam esse similitudine & exemplo indigemus ut de nobis dicat sicut tu in me & ego in te Cum autem inquit hoc modo isti perfecti fuerint tunc cognoscet: & mundus ꝙ tu misisti. Nam si non uenissẽ: & corpus hoc gestassem nemo ipsorum perfectus fuisset: sed corruptibiles uniuersi mansissent Perage igitur in his pater & quemadmodum hoc mihi gestare dedisti da & ipsis spiritum tuum ut & ipsi in hoc unũ sint: & in me perficiantur: hoꝝ .n. perfectio uerbi tui aduentũ fuisse demonstrat: Et mũdus pfectos hos uidens atq; precipuos credet oĩo q̄ tu me misisti & ueni his .n. unde perfectio: nisi ego uerbũ tuũ corpus eoꝝ assumens hõ factus essẽ & pfecissẽ opꝰ ꝙ mihi pater dederas pfectũ est aũt opus quod mihi pater dederas Perfectum est autem opus quia redempti a peccato homines non iam mortui manent. sed deificati unum in nobis sunt cum inter se uideant caritatis uinculum. Nos igitur ipsa dicti uerba q̄ simplicius ↄsiderari potuerũt multis disseruimus At beatus ioãnes

in epistola paucis & plene magis scripturę sensum ostendet ac redarguet impiorum sententiam docebit q̃ quomodo & nos in deo sum⁹ & deus in nobis: & quomodo item nos in ipso sumus unum: & q̈tum a nobis filius natura distat: & ideo arianos reprimet: ne posthac existiment se fore ut filius: ne & ipi audiant Tu uero es homo & non deus & noli cum pauper sis diuini comparari: Scribit igitur ioannes ita dicens in hoc cognoscimus. q̃ in ipo manemus: Et ipse in nobis quia de spiritu suo dedit nobis: Ergo propter datam nobis gratiam spiritus nosq; in ipo sumus. & ipe in nobis: Et quoniã spiritus dei est propterea cum hic sit in nobis ꝯueniẽter habenter: ut nos spiritum existimaũr in deo ẽe et ita de⁹ e[st] i nobis: non ergo ut ẽ in patre filius Nam ñ ẽ et fili⁹ pticeps spirit⁹ ut propterea sit et i patre: nec accipit spiritum sed potius largitur ipse omnibus nec spiritus uerbum patri connectit: sed hoc potius a uerbo spiritus accipit: E filius quidem in patre est ut uerbum proprium: & splendor ipsius Nos uero absq; spiritu alieni sac longe sumus adeo: spirit us aũt pticipatione diuinitati connectimur: itaq; nos esse in patre non nostrum est. sed spiritus qui in nobis est. et in nobis manet. quo ad ipsum in nobis confessione seruamus. Cum ioannes item dicat quicunq; confessus fuerit q̃ iesus est filius dei in ipo manet. et ipe in deo: quæ similitudo quę ue æqualitas ẽ nostri cũ filio? uel quomodo non undiq; redarguuntur ariani: & in primis a ioãne. q̃ aliter est filius in patre aliter nos in ipo sumus: nec nos ut ille erim⁹ unq̃ nec uerbum ut nos est nisi forte ausi fuerint inter omnia nunc etiam dicere. q̃ filius pticipatione spiritus & profectu operationis factus est et ipe in patre: Sed hoc item cogitare tantummodo plusq̃ ualde impium fuerit: ipse enim ut dictum est. spiritum dat. & quot quot spiritum habent a uerbo habent. ergo saluator cũ de nobis dicit sicut tu pater in me: & ego in te ut & ipsi nobis unum sint: non qui ipo nos identitatem habere uelit significat. Nam & hoc ionæ demonstratum ẽ exemplo: sed postulatio est a patre ut ioannes scripsit ut per se spiritum credentibus donet per quem: et in deo esse uidemur & per hunc in ipso coniungi Nam q[uia] uerbum in patre spiritus autem ex uerbo datur uult nos spiritum accipere ut ꝯ illum ceperimus tunc spiritum habẽtes cum uerbum sit in patre uideamur et uos propter spiritum unum in uerbo esse et per ipm in patre: iam uero q̃ ait ut nos si hoc dixerit nihil item aliud est nisi ut quæ talis erãt spũs in discipulos gr̃a firma & immutabilis fieret: Cum enim ut ante dixi in patre esse uerbo sit per naturam hoc & nobis uult per spiritum immutabiliter dari. Q[uo]d apostolus cognoscens dicebat: quis nos sepabit a caritate christi immutabilia enĩ sũt dona christi et gr̃a uocationis spiritus enim est qui in deo est et non nos per nosmet ipos et sicut erimus filii & dii propter uerbum q[uo]d in nobis est ita et in filio et in patre erimus & unum esse censebimur quia spiritus in nobis qui in uerbo q[uo]d in patre est. Cum igitur prę malignitate aliquis a spiritu excidit: gratia his qui nolunt immutabilis manet etiam si cadens aliquis sententiam imutauerit nec uero ille iam in deo est q[uia] cecidit quia spũs sanctus pacletus qui in deo est & ab eo discessit sed in illo erit q[ui] se ipz ꝯ peccat sũmiserit: Sic d[e] saul factũ ẽ discessit. n. ab eo spirit⁹ d[e]i et uexabat eũ spũs malus: hęc audiẽtes ipugnatores dei statim cõuerti oportebat: nec deinde se ipos deo ęquales fingere sed non ĩtelligũt: ipius. n. nõ intelliget iquit cognitionẽ nec pia uerba sustiet: modsta. n. sũt eis ẽt cũ dicũt Ecce. n. quomõ in ipietatibus suis nõ deficientes sed ueluti pharao duriores effecti: cũ in euangeliis humana saluatoris dẽuo spectẽt: & audiãt: postrẽo iuxta samoteũ paternę diuinitatis filii obliti sunt. & peculanti lingua insolescentes dicunt quomõ potest: ex patre filius esse natura & ipi per substantiam similis? Qui dicat Data est mihi potestas et pater neminem iudicabat: sed iudicium omne dedit filio & pater diligit filium et omnia dedit in manu eius: & qui credit in filium habet uitam æternam.

Et rursus omnia nihil tradita sūt a patre meo & nemo cognoscit patrem nisi fili
us et cui uoluerit filius reuellare Et item omne quod dedit mihi pater ad me ueni
et: Deinde concludunt: si esset ut dicitis per naturam filius nō idiguisset his ut po
te filius uel: quomodo potest uirtus patris esse naturalis et uera qui intempor͡e pas
sionis dicit: nunc anima mea turbata est: et quid dicam pater salua me ex hora i
sta sed propter hoc ueni ī horam istam pater glorifica filium: uenit igitur uox ď
cęlo & glorificaui & iterum glorificabo: Simile item dicebat pater si possibile est
transeat calix iste. & hęc eum diceret iesus turbatus ē spiritu & testificatus est &
dixit amen amē dico uobis unus ex uobis tradet me Et sup hoc dicunt malesani
si uirtus esset non timeret: sed potius uirtutem aliis preberet. Dicunt preterea si
natura esset sapientia patris uera & propria: quomodo scriptum esset. Iesus aūt
profitiebat sapientia & ętate & gratia apud deum & homines ueniens in partes te
sarię philippi interrogabat ex dicipulis quem dicerent se homines: In bethaniā
uero cum uenisset interrogat. ubi lazarus iaceat. Dicebat & hęc discipulis quot
panes habetis: Quomodo igitur inquiunt sapientia hic qui in sapientia perticit
& ignorat quę ab aliis discere querit: Sed & hoc ab ipsis dicitur: Quomodo po
test uerbum proprium patris esse: sine quo nec pater esset per quem omnia fecit
ut nos sentitis qui dicat in cruce: Deus meus deus meus ut quid me dereliquisti:
& ante hęc oret glorifica nomen tuum & glorifica me pater gloria quam habui
anteq̄ mundus esset apud te indesertis orabat & discipulos orare admonebat ne
in intrarent in tentationem & spiritus aiebat prumptus est: caro aut infirma Et
de die & hora nemo nouit: neq; angeli neq; filius deinde super hęc rursus inqui
uunt miseri si prosententia uestra sempiterne cum deo esset non ignoraret de die
sed cognosceret ut pote uerbum: non destitueretur: ut qui unitus esset nec
gloriam uidelicet accipere quam haberet in patre neq̄q; prorsus oraret quis nu
lus indigeret quippe qui uerbum esset: sed quia creatura est & ex his unus: quę
facta sunt iccirco hęc detebat: & orabat quę non habebat. Creaturarum enim est
proprium indigere & orare q̄ non habent hęc quidem impii loquentes depremūt
Sed ipsos quando talia cogitant audacius quoq; dicere oportuit: Quid prorsus
uerbum caro factum est: & item quomodo deus homo fieri potuit: uel quomo
incorpor͡9 gestare corpus: uel & iudaice magis secundū caiphan quid randē chri
stus homo se ipsum deum facit: hęc eni & his similia inuentes iudęi murmura
bant quę nunc legentes ariani mente capti infideles sunt: & in blasphemias pre
rumpunt: Si quis igitur horum inuicem & illorum uerba comparet in eandem
utrosq; perfidiam descendere & ipsorum parem impietatis audaciam communē
q; aduersus uos pugnā esse omnino repiet: Iudęi namq; dicebant: quomodo cū
sit homo potest deus esse: Ariani uero si deus uerus esset ex deo quomodo fieri
poterat homo: & iudęi scandelizabantur & irridebat dicentes iste si filius dei es
set crucem non sustinet: Ariani palam ab eis stantes dicunt nobis quomodo uer
bum dicere audetis substantię patris proprium esse cum corpus eiusmodi habe
at: ut pati possit: Ad hęc iudęi querebant occidere dominum quia deum dicebat
patrem suum esse & se illi ęqualem faciebat dum opera faceret quę pater facit: a
riani didicerunt: & ipsi dicere: nec ęqualis est deo: nec deus proprius & naturalis
est uerbi pater: sed qui talia sentiunt eos occiderunt querunt. Postremo iudęi di
cebant non ne hic est filius Ioseph: cuius nos patrem nouimus & matrem: Quo
modo igitur dicit anteq̄ abraam fieret ego sū & de cęlo: Pari modo ariani sub
sequuntur. & ipsi dicentes: Quomo potest uerbum esse uel deus: qui dormiebat
ut homo & flebat & interrogabat utri q; ex humanis: quę saluator porpter carnē
patiebat͡ q̄ habebat uerbi sempiternitatem diuinitatemq; negant: Cum hęc igit͡
iudaica sit iniquitas: & iudaica ex proditore iuda uel se palam caiphę & heredis

discipulos esse fateantur nec iudaismum sub christiano nomine occultent negent
q; tandem sicut: & ante diximus saluatoris in carne presentiam (hic enim heresis
eorũ proprius sensus est) uel si iudaica ex aperto sentire ac circuncidi uerentur
ut constantino placeant & his quos deceperunt: nolint ea dicere quæ sunt iudæ
orum equum est enim ut quorum nomina recusant: eorũ etiam sensũ abhorreāt
Christiani sumus: o ariani christiani inq̃ sumus nos. Et nostrum est propriũ rec
te saluatoris euangelium intelligere: nec eum si de ipsius diuinitate ac sempiterni
tate audiuerimus cum iudeis lapidare nec uobiscum super his scandelizari quæ
pro nobis ille humilibus ut homo uerbis loquebatur: Quod si uultis fieri & uos
christiani insaniam arii deponite: aures q; uestras maledicis uerbis polutas piera
ris sermonibus expiate non ignorantes: quia si ariani esse desieritis: a praua simul
iudeorũ opinione desistens: Statimq; uobis tanq̃ e tenebris ueritas lucebit: Nec uo
bis posthac improperate quasi duo sempiterna dicamus: sed et uos agnoscite q
uerus & naturalis dei filius est dominus nec simpliciter sempiternus cognoscit
sempiternitatis patris imitus: Nam sunt quę sempiterna dicuntur quorum ipse
ut pote opifex dominus est. in psalmis enim scriptum est: Attolite portas princi
pes uestras & eleuamini portę eternales Planum est enim quia per ipsum: & hęc
facta sunt: Q d' si sempiternorum etiam opifex est: ipse quis uestrum adhuc du
bitare potest quin & his sempiternis superior sit: Et dominus non tantum ex sim
plici ęternitate cognoscitur quantum quia filius dei est: filius enim cum sit inse
perabilis est a patre: nec tempus fuit: quando non erat: sed semper erat: Et cum
imago sit ac splendor patris habet etiã sempiternitatem patris Quomodo conuẽ
n sint dicta quę causabantur perperam intelligere. ex his propemodum pcipi põt
quæ superius paucis absoluta sunt Q d' autem et in his quę denuo causantur in
firmam dephendunttur habere sententiam nunc ex euangeliis facile est cognosce
re: si nunc etiam metam potissimũ cepimus fidei quę secũdũ nos est christiãos:
& hac quasi regula utentes scripturę diuinitus afflatę lectionem quẽadmodũ apo
stolus ait aduerterimus: hanc enim ignorantes christi impugnatores a uia ueri
tatis aberrarunt & offenderunt in lapidem offẽsioris aliter q̃ sentire debuerant:
Meta igitur hęc signumq; scripturę: duplex in ea est ut sępediximus de saluatoꝛ
annũciatio: q filius & semper deus erat et est: Cum sit uerbum & splendor & sa
pientia patris: & postea carnem propter nos assumens ex uirgĩe dei genetrice ma
ria factus est homo & hoc significari p omnẽ scripturã inuenire licet spũ sãcto re
fertã sicut et ipse dñs ait: Scruptamini scripturas quoniã hę sunt quę testificant
de me: Et ne oĩa colligens dicta prolixus in dicendo sim satis est enim nũc pro oĩ
bus cõmemorare hunc ioannẽ qui dicit in principio erat uerbũ et uerbũ erat ap
deũ: & deus erat uerbũ hoc erat in principio apud deũ: omnia p ipm facta sunt:
& sine ipo factũ est nihil deinde & uerbũ caro factũ est & habitauit in nobis: inde
paulũ scribentẽ qui eũ in forma dei esset non rapinã arbitratus est æqualẽ deo: s3
se ipsũ exinaniuit formã serui accipiens in similitudĩe hominũ factus: & habitu in
uentus ut hõ humillauit se ipsũ obediens factus usq; ad mortẽ mortẽ aũt crucis
Ab his. n. siquis omnẽ scripturã eadẽ mentę pcurrerit uidebit quomõ hoc pater
in principio dixit fiat lux fiat firmatẽtũ: & faciam⁹ hominẽ in consumatiõe uero
tempoꝝ ipsũ misit in mũdũ non ut iudicet mũdũ: sed ut mũdus p ipm saluetur:
et scriptũ est: Ecce uirgo concipiet: et pariet filiũ: et uocabũt eius nomẽ emanuel
qd' est interpretatũ nobiscũ deus: igitur qui diuinę scripturę cõgreditur: ab ãtiqs
dicta pcipiat ab euãgeliis aũt cõtẽpletur dominũ qui est factus hõ Verbũ iquit
caro factũ est et habitauit in nobis hõ aũt factus est et non i hominẽ uenit: Nã et
hoc scire necessariũ est ne impii si quãdo et in hoc ceciderũt aliquos decipiãt: et
arbitrentur illi quia sicut priscis temporibus in uno quoq; sãtoꝝ erat et ita nũc

uenit in nomine uerbum ut sanctificaret:& hunc & in eo sicut in aliis inueniretur Nam si ita esset ut in homine solum apparuisset:nihil preter opinionem fuisset nec qui uidebant perturbati dixisset.Quis ergo est iste & quid tu homo cum sis facis te deum:Tenebant enim consuetudinem cum audirent & factum est.uerbum domini ad unum quenq; prophetarum nunc uero quoniam uerbum dei p quod facta sunt omnia:filium est hominis fieri sustinuit & humiliauit se ipsum formam hominis accipiens:iccirco iudeis crux christi scandalum est:nobis autē christus dei uirtus est sapientia Verbum enim ut ioannes ait caro factum: cum scripture consuetudo sit hominem dicere carnem sicut & daniel ait astiagi nō colo idola a manu facta. sed deum uiuentem qui creauit cęlum & terram & qui habet uniuersę carnis dominationem:Carnem enim & hic & ioel hominum genus dicunt:Si quidem antiquitus ad unum quenq; sanctorum ueniebat:& sanctificabat qui uere christum suscipiebant:Nec uero cum illi nascerentur dictum est:qc ipse factus est homo:Nec cum paterentur illi dictum est passus est ipse Cum autē ex maria semel uenit homo in consumatione temporum ad euacuationem peccc ti:Sic enim cum sibi placuisset pater misit filium suum natum ex uirgine factū sub lege tunc dictum est ꝙ carnem assumens factus est homo & in ea pro nobis passus est quemadmodum petrus ait:christus igitur passus ē in carne pro nobis ut ostendatur idq; credamus omnes ꝙ cum semper deus esset & eos sanctificaret ad quos ueniebat gubernatq; omnia secundum patris uoluntatem:propter nos deinde factus est & homo & corporaliter ut ait apostolus habitauit in carne diuinitas quasi diceret.Cum deus sit proprium corpus habuit.Et hoc utens uellud instumento propter nos factus est homo & ideo quę carnis huius propria sunt ipsius esse dicuntur ꝙ in ea eiusmodi erant famescere sitire fatigari pati & similia quorum susceptibilis est caro.Quę uero ipsius uerbi propria sunt opera ut est suscitare mortuos illuminare cęcos & fluxu sanguinis laborantem sanare hęc ipse per proprium corpus facit & uerbum carnis infirmitates portauit ut suas ipsius enim caro erat & caro diuinitatis operibus ministrabat quia in ea erat.Dei enim corpus erat bene autem propheta portauit inquit ipse infirmitas nostras & non dixit sanauit Ne homines item morti relinqueret obnoxios quasi extra corpus esset solumq; sanaret sic ut antea semper fecerat infirmitates uero nostras portat & peccata nostra ipse fere ut ostendatur quia & homo propter nos factus est & cum eas corpus ferat. quod in ipso est corpus eius proprium est Et ipse nihil detrimēti patiebatur cum peccata nostra corpore suo sustineret in ligno quemadmodū petrus ait:Nos uero homines a propriis passionibus redempti sumus & uerbi iusticia repleti:Vnde cum caro pateretur & uerbum extra eam non erat.iccirco enim ipsius & passio dicitur:Et cum ipse patris opera diuinę faceret extra ipsum caro non erat:Sed hęc dominus in ipso corpore faciebat ob id enim cum homo esse dicebat:si non facio opera patris mei: mihi non credite si uero facio & mihi non creditis:operibus meis credite.si uero facio & mihi non creditis operibus meis crēdite & cognoscite qr in me pr̄ & ego in ipso exēpli grā cū opus esset petri socrum febricitantem erigere manum porrexit ut homo febrem repressit ut deus ut in eo qui fuerat a natiuitate coecus humanum a carne sputū emisit:sed diuinitus occulos per sputum aperuit:At in lazaro uocem humanam emisit ut homo sed lazarum diuinitus a mortuis suscitauit ut deus:hęc uero ita fiebant & ostendebantur quia non uanum sed uerum corpus habebat Decebat aūt dominum qui humanam carnem induebatur totam hanc cum suis passionibus induere ut quemadmodum proprium ipsius corpus esse dicimus ita & corporis passiones ipsius solum proprie dicantur:licet enim quod ad diuinitatem attinet minime attingerint:Itaq; si alterius corpus fuisset illius & passiones fuisse dicerentur.

Sin autem uerbi caro fuit necesse est et carnis passionis ipsius dici cuius est et ca
ro: Cuius autem passiones dicuntur quales sunt cōdemnari flagellari sitire crux
mors & alię corporis infirmitates huius beneficiū est et gratia: hac igitur de cau
sa consequenter ac merito non alius: sed domini huiusmodi passiones dicuntur
ut ab eo sit et gratia: nec alius cultores simus: sed dei ueri obseruatores: Nā nec
ex his ullum qui facti sunt: nec comunem quempiā hominē sed naturalem ueru3
q; ex deo filium eundem et hominem factum nihilominus dominū ipsum & deū
& saluatorem cognomiamus hoc autem quis non admiretur: quis non rem ueṝ
diuinam esse consentiat: Nam si opera diuinitatis uerbi per corpus non fierēt hō
deificatus non esset et e conuerso nisi ea quę carnis propria sunt uerbi dicerenť
homo ab his omnino liberatus non esset: sed peccatum atq; corruptio etiam si
ut ante dixi parum cessarent: iterum tamen in eo ꝑmansissent sicut in priscis ho
minibus factum est. Et hoc probari potest quia multi sancti fuerunt et inocētes
procul ab omni crimine: Ieremias etiam in uentre matris sanctificatus est. Ioan
nes cum adhuc gestaretur conceptus exultauit in gaudio ad uocem dei genitri
cis mariæ. Et tamen ab adam usq; ad moysen in eos et qui non peccauerant mors
regnauit in similitudine transgressionis adam: Et ita homines nihilominus mor
tales corruptibilesq; manebāt suarum naturæ passionum suceptibiles: nunc uero
cū uerbū factum sit homo: et ea sibi uendicauerit q̄ carnis sunt: hęc iā non ānexa
corpori quia uerbū in eo factū est sed ab ipso uerbo consumpta sunt: Itaq; homi
nes iam non pro suis passiōib⁹ peccatores manent ac mortui sed pro uerbi uirtu
te suscitati immortales semper & incorruptibiles ꝑmanebunt. Quare cum caro
facta sit ex dei genetrice maria factum ipm̄ dicitur cum aliis generationibus essē
tiam prębeat ut nostram ipsorum generationem in se ipsum transferat: nec iam ut q
terra tantum simus in terram uertamur sed ut cęlitus uerbo connexi in cęlū ab
ipo reducamur: Sic igitur & alias corporos passiones non absurde in se ipsum trā
stulit: ut iam nō quasi homines: sed ut uerbi peculiares æterne uitę pricipes sim⁹
non enim iā ꝑ priori generatione in adā morimur: sed nostra deincepes generati
one atq; omni infirmitate carnea in uerbū translata suscitamur aterra: cum male
dictio quę ꝑ peccatum fuerat ab eo absoluta sit: Quiam nobis pro nobis maledic
tio factus est: & recte quidem: Sicut eni cum simus de terra omnes in adam mori
mur ita de cęlo ex aqua et spiritu regenerati in christo omnes uiuificabimur: Cū
caro iam non uelut terrena sit: sed a uerbo dei uerbificata quod propter nos caro
factum est: Sed ut naturalem uerbi diuinitatem et infirmitates quæ propter car
nem ipsius esse dicuntur cognoscere possis beatum petrum audire non inutile ē:
Grauis enim hic de saluat ore testis: Scribit uidelicet in epistola dicens christo igi
tur passo pro nobis carne. Ergo etiā cū famescere dicat & sitire & fatigari & nesci
re & sedere & flere & petere & fugere & natum esse & recusare calicem & sumati
omnia quę carnis sunt. in singulis consequenter diceretur ꝑ nobis carne ut chri
sto igitur passo & sitiente pro nobis carne et omnino ad omnia eiusmodi pro no
bis carne: Nam et apostolus ipse iō non dixit christo passo diuinitate sed ꝑ nobis
carne ut passiones non ipsius uerbi per naturam proprię: sed carnis intelligant
Nemo igitur ex huiusmodi scandelicetur humāis: sed potius cognoscat quia uer
bum christum per naturam pati non potest et hęc de ipo propter carnem quam
induit omnino dicūtur quando qdem carnis propria sunt saluatoris aūt ꝓpriū ē
corpus ipsum. Et ipe quidem sicut est ꝑmanet ut natura pati non possit: nec ab
his detrimētū patiť sed ea potius abolet atq; dissoluit: homies autem cū passiones i
eum qui pati non potest transierint ac euanuerint ab his et ipi alieni deinceps ac
liberi in sęcula fiunt quemadmodum ioannes docuit dicens et nostis quia ille ap
paruit ut peccata nostra tolleret et peccatū i ipso nō est: hoc cū ita sit īsimulabit

hereticus aliquis: Cur raro resurgit que natura mortalis est: Quod si resurgit cur non iterum famescit & sitit & patitur mortalisque manet? Exterra enim est: & quod suum ipsius est natura quomodo eam deserit: Adhunc hereticum usque adeo litigiosum caro ipsa tunc respondere posset: Sum equidem ex terra per naturā mortalis Sed postea uerbi caro facta sum: & ipse passiones meas portauit quamquam pati non possit: Ego autem ab his libera euasi: Quam in his seruire dominus prohibuit qui ab his me liberauit: Quod si accusas quia naturali sum corruptione liberata uide ne in similes quia uerbum dei seruitutis mee formam accepit: Sicut enim dominus corpore indutus homo homo factus est: Ita homines nos a uerbo deificati sumus per ipsius carnem asumpti & posthac e terre uite sumus heredes hec necessario prescrutati sumus ut si ipsum uiderimus diuinitus facere dicere ue aliquid hec eum quia deus est operari cognoscamus: Sin autem humane loqui uel pati notarimus non ignoremus factum esse hominem qui carnem gestabat & hoc modo ea facit & loquitur: Nos enim qui suum cuiusque cognōscimus & utraque ex uno fieri uidemus & intelligimus: recte credimus: nec unquam errabimus: Siquis autem dum uerbi opera uidet facta diuinitus corpus negauerit: aut dum propria corporis intuetur uerbi in carne presentiam non admiserit: aut ex his que hominis sunt humilia de uerbo senseritis & crucem quasi caupo Iudaicus uinum cum aqua permiscens scandalum esse putabit & predicationem quasi gentilis stulticiam esse censebit Qualia iam & arianis euenerunt. Impugnatoribus dei: qui cum saluatoris humana uiderent ipsum creaturam esse putarunt. Ergo cum & diuina ipsius opera spectarent par erat ut corporis eius generationem abnuerēt & se posthac manicheis connumerarent: sed discant aliquando illi sero licet. uerbum factum esse carnem Nos autem qui metam fidei seruamus que isti male intelligunt. ea nos rectam sententiam habere cognoscamus Nam illud pater filium diliga & omnia dedit in manu eius & illud omnia mihi tradita sunt a patre meo & illud non possum facere ame quicquam sed sicut audio iudico: & quecunque sūt eiusmodi dicta: non ostendunt filium hec aliquando non habuisse: quomodo enim que pater habet: ipse non sempiterne habuit: qui solus per substantiam uerbum patris est ac sapientia qui dicit omnia quecunque habet pater mea sunt: & mea patris sunt. Nam si omnia patris filii sunt: semper autem hec pater habet planum ē quia hic filius habet que sunt patris qui semper in eo est: hec igitur dicebat non quia semper non habuisset non habuisset: sed quia sempiterne ut filius habens ea que habet ex impermutabili similitudine & identitate quam habet deceptus iuxta sabelium impie sentiret: existimans ipsum patrem esse iccirco dixit & data est mihi & accepi & tradita sunt mihi ut id solum ostenderet: quia non est ipse pater sed patris uerbum & sempiternus filius qui propter similitudinem patris sempiterne habet que ab ipso habet sed quia filius est: ea que proprie habet ex patre habet Quod autem hec data est: tradita sunt: primo quidem alius est ab omnibus que accepit Deinde cum ipse filius heres sit omnium est etiam per substantiam sempiternus patris Quod autē denuo hec uidelicet data est. & tradita sūt nō ostendunt ipsū aliquādo nō habuisse id ex simili dicto potest ēt de ōnibus aīadu̅ti: At.n. saluator ipse sicut pr̄ uitā hēt i se ipo ita & filio dedit uitā hēre i se ipo: Nā ex eo quod ait dedit se patrem non esse significat: sed dicendo ita naturalem filii cum patre proprietatem ac similitudinem ostendit: Ergo si quādo fuit cum pr̄ non habuit fuit: uidelicet cum filius non habuit Nā sicut pater ita & filius habet Quod si hoc dicere impium est: illud uero pium asserere potius qr pater semper habet: quomodo non absurdum fuerit cum filius dicat sicut pater habet ita & filius habet dicere istos non ita ipsum sed aliter habere: Verbum igitur fidelius ē & hec que cepisse dicit semper hn̄s habet a patre & pater quidē a nullo sed filius

a patre habet ut. n. de splendore si splendor ipe diceret locum omnem lux mihi d dit illuminare ne illum mō a me ipo: sed quemadmodū lux uoluerit hoc cū dicere non se ostenderet aliquando nō habuisse: sed illud significaret ego sum lucis proprius & quæ illius sunt omnia mea sunt ita & de filio magis intelligere licet & enim omnia dedit filio pater: pater item omnia habet in filio: Et cum ea rursus cū fili⁹ hēat hēt & pr̄ Nā filii diuinitas pr̄is ē diuinitas: Itaq; reg oiū pⱺuidētiā pater in filio facit: Huiusmodi igitur dictorū talis est sensus: Quę uero humanitate de saluatore dicuntur: hęc quoq; pium sensum habent. nam hęc icciro antea quæ siuimus at si ipm interrogare audierimus ubi positus est lazarus: Et cum impar tes cęsariæ pfectus interrogat quem me dicunt homines esse: et quot panes habetis: et quid uultis faciam uobis ex his quę pdiximus rectam dictorū huiusmodi sententiā cognoscamus: nec iuxta arianos impugnatores dei scandelizemur: primū igitur hęc ipsis dicēdū ūde primū ignorare putent. Nō. n. q oio īterrogat ignorans oio interrogat sed ē cū sciēs de his quę nouit īterrogat exēpli gratia ioānes christum interrogantem. quot panes habetis non ignorare sed scire intelligebat Ait. n. hoc aūt dicebat temptat philippū ipe aūt sciebat quid facturus esset: Qd si ea nouerat quę faciebat non ergo ignorans: sed sciens interrogat. Ex hoc autem similia intelligere licet: quia cū interrogat dn̄s ubi lazarus positus sit et quem dicant se homines esse non ignorans interrogat: sed cognoscens cum ipe sciat quid facturus: Et hoc modo calliditas eorū q̄ primū exploditur: Quod si contendere instent quia interrogat: audiant in diuinitate ignorātiā non esse carnis aūt ut dictum est: ignorare propriū esse: Qd aūt hoc uerum sit inde quomodo dn̄s qꝫ īterrogat: ubi positus est lazarus ipse dixerit non presens: sed abscens lazarus mortuus est et ubi mortuus: hic ignorantibus similis ipe est qui discipulorum cogitationes puidet quidem cuiusq; corde sit quid ue in homine intelligit: Et quod ma⁹ est solus cognoscit patrem et dicit ego in patre & pater in me hoc igitur omnibus planum est carnis esse ignorare: ipm autē uerbū pro ut uerbū est omnia prius & q̄ fiāt cognoscere: Neq;. n. quia factus est homo desinit esse deus Neq; quia deus est humanitatem fugit: absit hoc immo uero cū deus sit carnem assumpsit cū in carne esset carnem deificauit: Et. n. sicut in ea interrogabat: ita in eadem mortuū suscitauit & omnibus ostendit qui mortuos suscitaret & aīam reuocaret ipm multo magis omnium occulta cognoscere: Et nouerat ubi lazar⁹: positus sed interrogabat quia & hoc faciebat: sanctissimū dei uerbū quod pp nos omnia sustinuit: ut ignorantiā quoq; nostrā hoc modo portans cognoscere donaret solū uerum ipi⁹ patrem seq; ipm pp nos missum ut homines saluaret quo dono maius nullū esse potest. Quando igitur et ea quæ isti causantur dicta saluator enunciat uʒ. data est mihi potestas & glorificata filiū tuū dicitq; petrus data est ei potestas: eodem omnia sensu intelligamus qꝫ humane pp corpus hęc omnia dicit q̄uis. n. n̄ iodigeat: ipe tn̄ quasi accepisse dicitur: quę accepit humane Et rursus ut donuʒ stabile permaneat: quasi dn̄s accepit: & datū in ipo requiescat: Namsi homo solū accipet auferri posset Qd demonstratū est in adam qui cum accepisset amisit: ut uero firmū sit donū & stabile seruet hominib⁹ icciro datū sibi uēdicat et dicit ut homo potestatem accepisse quā semp hēt ut pote deus & glorifica me qui alios glorificat ut ostendat se carnē habere: quæ his indiget. Quapp cū illa acceperit quia ipa quę accepit in eo est & qui eā assumpsit homo factus est. ipse quodā modo accepisse dicitur Quod si ut sæpe dixi uerbū hō factū non est. uerbi sit sane ut uultis accipere gloriā: & huius indigere & ignorare: quid dātem quasi accipientem putamus: & largientē aliis ipsū indigere suspicamur & uerbū a patre diuidimus quasi iperfectū & indignū: humanitatē uero dono priuamus: Nā si uerbū ipm p ut uerbū est: pp se ipm accipit: et illud glorificatū secūdū diuitatē

sanctificatũ est ac resurrexit nã q̃ spes hominibus est. Manẽt & enim sicut erãt:
nudi & miseri & mortales qui comune nihil habent cum his quę filio data sunt
Quid autem uerbum uenit & caro factum est. si ue hęc acciperet quę accepisse di
cit. ꝙ bis antea uacuus esset ipsum potius corpori debere fateatur necesse est . qr
cum in eo fuit ea tunc accepit a patre quę non habebat priusq̃ in carnem uenisset
Ex hoc enim corpus de ipso potius q̃ ipsum de corpore bene meritum uidetur :
Si uero ut genus humanum redimeret uerbum uenit: & uerbum caro factum est
ut sanctificaret homines ac deificaret cuius etiam gratia factum est cui iam clarũ
non est quia quę accepisse dicit cum caro factum est: hęc non per se sed propter
carnem dicit: in qua enim erat ipse cum diceret huius erãt & dona quę per ipsũ
tribuebantur a patre At uero quę preter: quęq; omnino accepisse diceret uidea
mus ut hinc & illi cognoscere possint: Gloriam petebat dicebatq; omnia mihi tra
dita sunt: & post resurrectionem: potestatem omnem accepisse dicit sed anteq̃ di
ceret omnia mihi tradita sunt : omnium dominus erat: Omnia namque
per ipsum facta sunt: & unus dominus erat per quem omnia & gloriam habebat
Vnus dominus erat & est sicut & paulus ait: si enim cognouissent nunquam do
minum glorię crucifixissent: habebat enim quam petebat qui dicit gloria quam
habui antequã mundus esset apud te: Et potestatem quam post resurrectionem
accepisse dicebat: Hanc antequã acciperet & ante resurrectionem habebat. Nam
per se ipse increpabat dicens. Vade retro satana: Et per se discipulis potestatem
dabat: quando & ipsis accedentibus dicebat uidebam satanan tanq̃ fulgur de cę
lo cadentem Sed iterum ꝙ accepisse dicebat hoc priusq̃ acciperet habuisse osten
ditur Nam & dęmonas fugabat: & quę satanas ligauerat ea ipse soluebat sicut si
abrahę filia fecit: & peccata dimittebat cum diceret paralytico & mulieri quę pe
des ipsius unxerat dimittuntur tibi peccata tua: & mortuos suscitabat. Cęci nati
uitatem supplebat cum usum ipsi gratificaret. Et hec faciebat non qui expecta
bat donec acciperet: sed qui potestatem habeat: ut ex his planum sit quodq; ha
beat cum uerbum sit: hęc & factus homo & post resurrectionem humane dicitur
accepisse ut propter ipsum homines & in terra tanquam diuine nature participes
facti de hinc potestatem contra dęmones habeant: & in cęlis uel lud a corruptiõe
liberati perpetuo regnent hoc enim sumatim nos scire oportet: quia nihil horum
quę accepisse dicit quasi non habens accepit: habebat enim uerbum cum semꝑ
deus fuerit nunc uero accepisse dicitur humane: quia ideo accepit ipse ut cum in
ipso acciperet caro: ex carne deinceps in nobis stabiliter permanerent. Nam qđ
a petro dicitur quia accepit a deo honorem & gloriam ãgelis ipsi subiectis huius
modi sensum habet: Sicut enim cum humanę interrogaret diuinę lazarum susci
tauit: Ita hic accepit humane dictom est: Angelorum autem subiectio uerbi diui
nitatem ostendit Desinite igitur inuisi deo nec de primite uerbum nec diuinitatẽ
ipsius quę patris est eleuate quasi indigeat uel ignoret. ne in dominom: quę ue
stra ipsorum sunt iniciatis sicut iudęi faciebant qui tunc eum lapidabant: Non e
nim sunt ista uerbi pro ut uerbum est: sed hominum propria: & quemadmodũ
cum spuit ipse cum manum extendit: Cum lazarum uocat Opera hęc timet si ꝑ
corpus fierent. non hominis esse diceremus: sed dei irasi humana in euangelio a
saluatore dicuntur naturam spectãtes eorum quę dicuntur: & ꝙ adeo sunt alie
na: hęc non diuinitati ascriberemus uerbi sed humanitati eius: Nã & si uerbum
caro factum est Passiones tamen proprię sunt carnis: Et caro si adeo portatur ĩ
uerbo: uerbi tamen donum est: & uirtus: patris igitur opera per carnem faciebat
& carnis item passiones in ipso nihilo secius apparebãt: ut uidelicet rogabat & la
zarum suscitauit: Et matrem increpabat dicens nundum uenit hora mea: & statĩ
uinum fecit: Verus enim deus. in carne & uera caro in uerbo erat. Propterea ex

operibus se notum faciebat. filium dei patremq̧ suum: ex passionibus carnis ue
rum se ferre corpus. & hoc suũ ipsius esse ostendebat: hęc cũ ita sint age pscrute
mur: & illud de hora nemo nouit neq̧ ãgeli neq̧ filius. hoc.n. i primis ualde igno
rãtes. & i eo tenebris ob uoluti magnã heresis suę putãt occasionem habere. Ego
uero & in hoc ipsos uideo sicut antiquitus gigantes dum causantur dũ hereticos
instruũt bellare cum deo Dominus.n. cęli ac terrę per quem omnia facta sunt de
die et hora apud ipsos iudicatur: Et uerbũ q̧ omnia nouit ab ipsis diem & horam
ignorare accusatur: Quid istis dementius quispiã dixerit? Quã ipsis insaniã adæ
quauerit? per uerbũ facta sunt omnia & ãni & tẽpora & nox & dies. & omnis crea
tura: & opifex opificiũ ignorare dicitur: Et ipa quidem lectionis series dei filium
diem & horã scire demonstrat. & ariani ignorantia pcipitãtur: Nã cum dixisset
neq̧ filius narrabat discipulis quę ante diem futura sũt dicens hęc erunt & hęc:
Deinde finem qui uero dicit q̃ ante diẽ futura sunt: nouit profecto & diẽ quę post
pdicta illucescet: Nã nisi horã nosset nũq̃ ea significaret quę ãte horã futura sũt:
qui nesciret quãdo erit hora Ac ueluti siquis cũ domũ uel urbe nescientib' signi
ficare uellet: quę ante domũ sunt: et uerbũ percurreret: postq̃ non omnia signifi
casset diceret: statim urbs erit et domus cognosceret certe qui signa diceret ubi
domus esset et urbs. Nãsi nesciret non ea significaret: quę antea sunt: ne forte pp
ignorãtiã uel audientes procul auerteret uel ipse qui dicit falleretur. & id quod si
gnificat puerteret) pari ratione dñus cum dicit: quę ante diem erunt. & horam
et accurate nouit et non ignorat quando erit hora: Quid igitur sciens discipulis
tunc apte non dixit Nullius est curiosius inuestigare quę ipse reticuit: Quis.n. co
gnouit mentẽ domini? Aut quis consiliarius eius fuit: Quid aũt ꝯ sciret dicebat
nec filius nouit: Nemiem fideliũ ignorare arbitror: quia pp carnem et hoc nihilo
minus ut homo dicebat: Nã neq̧ hoc detrimentũ est uerbi: sed humanę naturæ
propriũ est ignorare: Et hoc item probe cognosceres si conscia tecta tempus ex
quireres quando hęc quibusq̧ dicebat non tunc quidem cũ p ipm factũ ẽ cęlũ
nec cũ apud eũ erat con cta cõponens: nã nec ãteq̃ homo fieret ista dicebat. sed ꝯ
uerbũ caro factum est quapp et omnia quæcunq̧ dicit postq̃ factus est homo: ea
humanitati' equũ est ascribere: Nam uerbi propriũ est scire creata et horũ princi
pium ac finẽ non ignorare: ipsius enim sũt opera et nouit quanta et quatenus eo
rum constitutionem fecerit: Nã qui principiũ cuiuslibet rei nouit. is certe nouit:
et generalem comunẽq̧ rerum oĩum finẽ. ut exempli gratia cũ in euãgelio de suo
ipsius humano fine dicat. Pater uenit hora glorifica filium tuum profecto cuiusli
bet finis horã: ut uerbũ sciebat. ut homo ignorabat. hominis.n. propriũ est igno
rare talia pręsertim sed hoc ẽt non erubescebat pp carnẽ quę ignorabat dicere ñ
noui ut ostenderet: quia cũ nosset ut deus ignorabat ut caro: non dixit igitur nec
filius dei ut nati ex homine filii ignorantia esset: Propterea cum ab angelis ad su
periora ueniret nõ dixit nec spũs sanctus: sed tacuit ut ostenderet: quia si spũs no
uit multo magis uerbũ pro ut uerbũ est. nouit a quo spiritus accipit et de spũ ta
cens clarum fecit quia de humano ipsius ministerio dicebat neq̧ filius: Et hoc si
gnũ est quia cum humane dixisset nec filius nouit: se tamen ostendit diuinit' om
nia nosse: Nã filiũ quẽ aiũt nescire diem: hunc dicit cognoscere patrem Nemo.n.
inquit patrem cognoscit. nisi filius: Nemo ãt pręter arianos nõ fateretur quia qui
patrẽ cognoscit multo magis totũ creature nouit et in toto finẽ eius et si hora sta
tuta est. et dies a patre planũ est quia per filiũ statuta est. et nouit ipse qđ p ipm
statutũ est. Nihil.n. est. qđ non per filiũ factũ statutũq̧ nescit: Ergo ipse qui opi
fex est uniuersi nouit quale quantũq̧ et quousq̧ per ipm pater fieri uoluerit: sed
in quanto est. ẽt quatenus eoꝶ imitatio est. Preterea si omnia patris filii sunt: hoc
enim ipse dixit Patris autẽ est oĩa scire planũ est quia et filius nouit: cũ et hoc hẽat

ex patre proprium: Ad hęc si filius in patre & pater in filio nouit autē pater diē
& horam: Clarum est quia filius qui in patre est. & scit quę in patre sunt nouit &
ipse diem & horam. Quod si & imago uera est patris filius nouit autem pater diē
& horā: Non dubium est quin hoc quoq; sciam patris similitudine filius habeat
haud mirum est. si per quem oīa facta sunt. atq; consistunt uniuersa nouit ipse
quę facta sunt. & quādo particularis eorū cuiusq; finis futurus sit: Sed quādo hęc
est petulantia: quę arianorū in satię conuenit in patiē nos responsionē uenire co
git Nā cum illi sempiternū uerbum dei filiū his quę facta sunt connumerent sen
sum & ipsū patrem creatura minorem dicere meditantur Si enim qui patrē cognō
sit non nouit horā & diē uereor ne ut illi malesani dicerent plus sit creaturā imo
uero minima creaturę patiē cognoscere q̄ patrē: Verū illi hoc mō in spiritū san
ctum blasphemantes. expectent id quod dominus ait se nunq̄ impietatis huius re
missionē habituros: Nos uero qui christū amamus ac gerimus uerbū ꝓ ut uer
bū est. non ignorans dicere scimus non noui Nouit. n. sed hūanitatem ostendit:
quia ꝓprium est hominū ignorare. & carnē ignorātem induit in qua cū esset hu
mane dicebat non noui: Cū igitur tunc dixisset neq; filius nouit & hominū qui
per noe tempora fuerunt ignorantiā addidisset. statim subiunxit. Vigilate igitur
quia neq; uos scitis qua hora dominus uester ueniet: & item qua non putatis ho
ra filius hominis ueniet: Propter uos enim & ego ut uos factus dixi neq; filius. O
portebat enim si pro ut est deus ignorabat dicere uigilate igitur quia nescio &
qua non puto hora: Nunc uero hoc nō dixit sed cū dixisset nec uos scitis & qua
non putatis: ostendit quia hominem est. ignorare propter quos habens & similē
eorū carnem & factus homo dicebat neq; filius nouit: Neq;. n. carne nouit tam&si
ut uerbū nouerit: Exemplum quoq; temporū noe inpudentiā rursus arguit im
pugnatorum christi. Nā & illic non dixit non noui: sed non nouerant donec dilu
uium uenit homines enim nesciebāt qui uero diluuiū super induxit erat autē ip
se saluator sciebat diē & horā qua chatarractas aperuit ac rupit abyssos: Et noe
dixit ingredere tu & filii tui i arcā: Nam si ignorasset haud quaq̄ predixisset noe
Ad huc. n. dies septem: Ecce super induco pluuiā super terrā. Quod si per simili
tudinē temporum noe significat se diem nouisse diluuii Nouerat ergo suę quoq;
pręsentię diem: At in similitudine quā de uirginibus dixit clarius item ostendit
qui nam sint nescientes diem & horam cum dicit: Vigilate igitur quia nescitis diē
& horam: Sic igitur cum discipuli de fine interrogarent tunc rectę dixit: nec filius
uidelicet iuxta corpus ut ostenderet quia ut homo non nouerat: Hominum. n.
proprium est ignorare Verum tamen pro ut uerbum est: ipse est qui uenit ipse iu
dex ipse sponsus nouit quando: & qualis hora uenit: & quādo dicturus est exp
giscere dormiens & resurge ex mortuis & apparebit tibi christus Quemadmo
dū. n. cum factus sit homo cum hoībus famescit & sitit & patitur ita cum hoībus
uelud hō nouit: sed diuinę cū in patre sit ut pote uerbū & sapīa nouit: Et nihil est
qd' nesciat: Sic & de lazaro rursus interrogat: ut homo cū uenisset: ut ipm susci
taret & nosset unde lazari reuocaret aīam. Plus aūt erat scire ubi aīa esset q̄ ubi
corpus iaceret: Sed hūane interrogat ut diuine suscitet. Sic & dicipulos iterrogat
cū in partes cęsarie uenisset q̄q̄ sciret & priusq̄ petrus responderet. Nā si pater ea
petro reuellauit de qb⁹ dn̄us interrogabat: mai estū ē ꝑ filiū factā ē reuelanōēz
Nemo. n. nouit filiū nisi pr̄ & pr̄m nisi filius: & cuicūq; uoluerit filius reuellare
Qud' si ꝑ filiū & pr̄is & filii cognitio reuellat̄ nō dubiū ē qui ipe q̄ iterrogat dn̄s
cū pri⁹ q̄ a pr̄e sūt: petro reuellasset: hūae postea iterrogabat: ut & hoc ostēderet
q̄ hūae iterrogās diuine sciebat q̄ petr⁹ dictur⁹ ēēt Sciebat ergo fil⁹ q̄ pr̄m suū
cognoscit: qua cognitiōe nec maius aliquid nec ꝑfect⁹ esse posset: Et hęc q̄dē ad
ꝯfutationē eorū sufficere poterāt Placet aūt ipos iterogarē ut hoc ēt mō inimici ūi

tatis & impugnatores christi magis appareāt. Apostolus in secunda ad corīthios epistola scribens scio inquit hominē in christo ante annos. xiiii. siue in corpore siue extra corpus nescio deus scit. Quid igitur dicitis: Sciebat ne apostolus quod inuisione passus esset ēt si diceret. nescio? an nesciebat? Si nesciebat: uidete ne qui cadere soletis in phrigum ēt iniquitatem cadatis: Qui dicūt nescire prophetas & alios qui uerbū ministrant, nec quę faciant. nec de quib⁹ ānuncient: Sin autē scit cū dicat nescio (hēbat enim in se christū qui omnia ipi reuellabat) quomodo non uere peruersum est et in discretū cor eorum christi impugnatorū qui aposto lū dicenetē nescio scire dicūt: Si enim quia christus in ipo erat paulus sciebat: qui dicit nescio: Quomō nō magis christus ipe nouerat: ēt si dicat non noui: Apostolus igitur reuellante filio sciebat quid passus esset: iccirco enim dicit. Scio hominē in christo Sed quid hominē sciebat Sciebat quomō raptus esset homo: Elise⁹ igitur cum spectaret eliam sciebat ēt quomō assumptus esset: sed q̄uis nosceret tn̄ cū filii pphetarum putarent in uno montiū a spiritu proiectum esse ipe qui sciebat quod uiderat primo quidē hominib⁹ suadebat. Sed cū illi cogerent obticuit & eum abiisse concessit: Nunquid igitur: quia tacuit nesciebat? Sciebat quidem: Sed tanq̄ nesciens acquieuit ut & illi psuasi posthac nihil de elię assumptione cōtenderent: multo igitur magis paulus ipse qui raptus erat nouerat etiam quomō raptus erat. Nā ēt elias nouerat quomō assumptus esset: & dixisset siquis eum interrogaret: Dic tamen paulus nescio duorum gratia ut arbitror: unius quidem ut ipe dixit: nequis ipm pp magnitudinem reuellationū aliud esse putet. supra q̄ uidet: Alterius uero quia cum saluator dixerit non noui decebat. & ipsum dicere nescio ne maior uideretur seruus domino discipulus pręceptore suo: Ergo qui paulo dederat ut sciret multo magis ipe sciebat: Nam cum & ea dicit: quę āte diē erunt nouit: ut antedixi quando dies erit & hora: Et tamen cum sciat dicit nec filius nouit: Quid igitur tūc dixit n̄ noui? Ipe quidem ut pote dominus nouerat. Sꝫ id quod perquirentibus conciendum est. nostra: ut ego quidem arbitror utilitatis causa fecit: Et ipe ueritatis sensū adiectione prębet: utrobiq; uero saluator obseruat quod utile nobis est. Nam & quę ānte, finem occurent apuit ne cum ea fient. ut ipe dixit pturbemur: Sed ex his eorum quę potinus erunt finem expectemus: De die uero & hora noluit diuinē dicere noui Sed humane ut ante dixi ppr ignorantem carnem dixit non noui ne posthac ipsum interrogarent. & ita siue non diceret discipulos tunc tristes redderet siue diceret rem ipsis et nobis omnib⁹ in utilē faceret hoc omnino pro nobis ē esse quia pro nobis et uerbum caro factū est. pro nobis igitur dixit et illud: nec filius nouit. Et hoc cum diceret mentitus non est. Nam humane dicebat ut homo non noui & illorum interrogationem repressit: Itaq; in actibus apostolorum scriptum est: cum supsedit angelis ascēdēs ut homo carnem in coelum referens quam gestabat discipuli hoc spectantes dēuo interrogabant. quando finis erit? et quando redibis? Et clarius dixit eis: Non est uestrū nosce tēpora et momēta quę pater posuit i potestare sua: Et tūc nō dixit neq; fili⁹ sicut āntea ut hō. sꝫ uestrū n̄ ē noscere. iā. n. caro resurrexerat et mortalitate deposita deificata erat. Nec ipꝫ postea cōueniebat. ut hōīnē respōder̄ cū rediret i cęlū: sꝫ ut deū docere n̄ ē uestrū scire tp̄ra et momēta quę pr̄ possuit i pōtate sua sed quę nā ē pr̄is potestas? an n̄ christ⁹? christ⁹. n. dei uirtus ē et sapia: Nouerat ergo fili⁹ q uerbū ē: hoc. n. cū diceret significabat ego noui Sed n̄ ē uestrū scire pp uos. n. cū i mēte sederē uṙe atq; oium utilitatis gr̄a hūc dixi neq; fili⁹ nouit: Vobis. n. cōducit de angelis deq; filio sit audir̄ ppter errores q postea futuri sūt ut si dęmōes æquę ēt atq; āgeli trāsformati fuerit: et de cōsumatiōe dicere tēptauerint uos ipis ut pote nescientib⁹ minime credaris: Q d̄ si antichristus simulās dixerit ego sum christus: & de consumatione tentauerit & ipse dicere ut audien

tes decipiat:nec illi quidem credatis qui a me uocem habetis neq; filius nouit: At
hec illud & hominibus confert nescire quãdo finis erit uel dies finis ne si noster
tẽporis intermedii contemptores fierent expectantes proximos consumationi di
es:Nam occasionem caperent:ut sui curam tunc solum habere inciperẽt propter
ea & mortis cuiusq; finem tacuit ne hac occasione inflati homines maiorem tem
poris partem se ipsos negligere incipiant:Vtrunq; igitur finem procul a nobis
uerbum reposuit & uniuersalem & particularem:Siquidem i uniuersali particu
laris continetur & in particulari uniuersalis aggregatur ut cum ille incertus sit
& semper & pectetur proficiamus in anteriora extenti:que retro sũt obliti Quis
enim si finis diem sciret non intermedium.tempus negligeret:Sed cum nesciat
quotidie paratus est:Iccirco enim saluator subintulit dicens uigilate igitur qui
a nescitis qua die dominus uester uenturus sit & qua non putatis hora filius ho
minis ueniet hoc igitur propter utilitatem dixit que ex ignorantia proficiscitur
Nam cum hec dicat uult nos semper paratos esse nos enim inquit nescims. Ego
uero dominus scio quãdo ueniam tametsi ariani me non expectent qui sum uer
bum patris.Dominus igitur qui uirilytatem nostram melius sit q̃ ipsi nos. Caue
bat hoc modo discipulis:& ipsi cum didicissent.thesalonicenses correxerunt q
in hoc erant erracum sed impugnatores christi quoniam nec ita quidem refugiũt
tametsi eos habere scientia cor durius pharaone:tamen hoc item interrogare uer
bum:In paradiso deus adam interrogat dicens adam ubi es percunctatur etiam
caim:Vbi abel frater tuus?Quod igitur & de hoc dicitis:Si enim ipsum ignorare
putatis & ideo interrogare:manicheis iam adhereatis:hec enim ipsorum est au
dacia:Sin autem manichei manifeste dici uertentes uos ipsos dicere cogitis.quia
sciens interrogat quid absurdum:uel quid inusitatum uidentes ita cecidistis : si
filius inquo tunc deus interrogabat nũc idem filius carne uestitus ex discipulis
interrogat ut homo nisi forte manichei facti interrogationem que tunc ad adam
facta est criminari uoluentis ut & uos tantum in prauis opinionibus audaces si
tis Etenim in omnibus confutati fremitis:rursus ex eo quod dictum est.a luca q̃
quidem recte dictum est.Vos autem male intelligitis.Sed quid est illud? nam ap
ponere necesse est ut & hoc modo mens eorum corrupta ostendatur:Dicit ergo
lucas:& iesus proficiebat sapientia: & etate & gratia apud deum & homines: Et
dictum quidem eiusmodi est.Quoniam uero & in hoc offendunt necesse est rur
sus eos tanq̃ sadduceos & phariseos interrogare de quo lucas ait:Estne ita iesus
christus homo ut alii omnes:an deus carnem gestans?Si enim comunis est.& ip
se homo sicut omnes alii sit etiam ut homo proficiens:qui tamen samoteni sensus
est.cum quo re quidem & uos sentitis sed propter homines nomine solum diffẽ
titis:Sin autem deus est carnem gestans:sicuti uere est & uerbum caro factum
est: & cum deus sit interram descendit quem profectum habet qui equali est deo
& ubi augeri potest filius qui in patre semper est.Si enim cum semper sit in patrẽ
proficit:quid ergo ẽ ultra patrem?ut preter ipsum proficiat.Deinde nõ inutile
est eadẽ dicere:q̃ sup accipere & glorificari diximꝰ: si hõ factus ꝓficiebat clarũ
est qr anteq̃ hõ fieret imperfectus erat.& caro ipm potius ꝓficit q̃ ipe carnẽ: Et
rursꝰ si ꝓficit cũ uerbũ sit qd põt maiꝰ euaderẽ uerbo & sapia & filio & deo & uir
tute:hec.n: uerbũ ẽ. Cuius si qs uelut radii pticeps quodã mõ ẽe põt:hic oĩo p
fectus ẽ inter hoĩes & ãgelis equalis effi.cit̃:ãgeli & archãgeli & dñationes & uir
tutes oẽs & troni uerbi pricipes prĩs eꝰ faciẽ sẽp aspiciũt quomo igit̃ q alis pfec
tionẽ pbet ipe illis iferior ꝓficit? Angeli .n. hũae ẽt ipiꝰ generationi ministrarũt
Et q̃ a luca dicit̃ post ãgelorꝫ ministeriũ dictũ ẽ Qui põt igit̃ hoc in hoĩs etiã
cognitionem uenire quo pacto uel sapientia in sapientia uel qui aliis dat gratiam
in gratia ipse proficiat?paulus enim cum sciret.gratiam per ipsum dari ubiq;

in epistola dicit gratia domini nostri iesu christi cum omnibus uobis Aut enim
mentiri dicant apostolum uel nec sapientiam esse filium dicere audeant: aut si sa
pientia est ut solomon dicit & paulus scribit: christus dei uirtus & dei sapia : pro
fectum non admittit: homines enim qui creaturæ sunt: uirtute intendi quodamo
do ac proficere possunt. Enoch igitur hoc mō translatus est. & moyses crescēdo
ꝓficiebatur isaac quoq; ꝓficiendo factus est magnus: Et apostolus quotidie se in
anteriora extentū esse dicebat. habebat enim quisq; ubi proficeret cū gradum an
teriorem prospiceret. Dei uero filius qui solus est: quonam extendi poterat? Nā
omnia in ipsum spectantia proficiunt: ip̄e uero qui solus est in solo patre est: nec
ab eo protenditur: sed in ipso semper manet hominū igitur est. proficere: Sed fili
us dei quia proficere non potest: cum sit in patre ꝓfectus se ip̄m pro nobis humi
liauit: ut in ipsius humilitate nos magis crescere possimus: incrementum uero no
strum nihil aliud est q̄ a sensibilibus deficere et in ip̄o uerbo esse quando & ipsius
humilitas nihil aliud est q̄ carnem nostram accipe: Non igitur uerbum ꝓ ut uer
bum est proficiebat qui profectus est. ex perfecto patre qui nullius indiget: sed a
lios ad ꝓficiendum inducit: humane uero dictum est. & hoc loco proficere quia
profectus hoīum est. Nam & euangelista hoc mō accurata cum obseruatione lo
quens ꝓfectui coniunxit ętatem: uerbū aūt & deus non mesuratur ętate. Sed cor
porum sunt ętates : Corporis ergo ꝓfectus est ip̄o enim crescente crescebat in eo
specimen diuinitatis apud eos qui uidebant et quanto magis diuinitas reuellabi
tur. tanto magis grā crescebat hominis apud omnes homines: infans enim gesta
stabatur puer factus in templo remansit et sacerdotes de lege interrogauit: & cor
pore sensum adolescente cum uerbū in eo clarescceret. confitetur primo petrus d̄
inde omnes quia uere dei filius est iste tametsi iudęi & ueteres & iuuenes oculos
claudunt: ut uideant: quia in sapientia ꝓficere non est sapientiā ꝓficere: s3 huma
nitatem potius in ea proficere: & iesus proficiebat. in sapientia et gratia: Et si ue
rum ꝑsuasibiliter dicere oportet. ipse in se ꝓficiebat: Sapientia enim domū sibi æ
dificauerat. & in se domum proficere faciebat: At quis profectus dicitur. deifica
tio & gratia: quæ ante dixi sapīa impartitur hominibus peccato in ip̄is & corrup
tione deleta ꝑ similitudinem et cognationem carnis uerbi: Cum enim hoc modo
corpus ętate adolesceret coalescebat in eo diuinitatis specimen et constabat apud
omnes templum dei esse & deum in corpore: tametsi contendant quia iesus uoca
tus est. caro factus et ad ipsum referant. profitiebat: Audiant ne hoc quidem sp̄ū
ali derogare luci (hęc enim est filius) sed rursus ostendere quia uerbū homo fac
tum est. et ueram carnem gestauit: Et quemadmodum dicimus carne passum ēe
et carne deinceps reliqua sic etiam non absurde diceretur carne proficere: Nam
neq; profectus qualem diximus absq; uerbo fiebat in ipso enim caro erat quę ꝓ
ficiebat: et ipsius caro dicitur. Et hoc rursus erat ut hominū profectus coniūcto
uerbo stabilis permaneret nec uerbi igitur profectus erat nec caro sapia sed sapiē
tię corpus caro facta est. Quapp ut antediximus nō sapienna pro ut ē sapientia
ip̄a per se proficiebat quę naturam humanā sensim transcendebat. ac deificaba
tur et instrumētū ad opera diuinitatis efficiebātur: et splendorem omnibus: apie
bat. Et propterea non dixit uerbū proficiebat: sed iesus: quo nomine natus domi
nus uocatus est. ut hoc modo humanę naturę profectus sit sicut in superiorib9
dictum ut igitur proficiente carne dicitur ip̄e proficere pro ea quę cum corpore
est proprietate: Ita etiā quę sub mortis tempus dicūt perturbatum esse fleuisse eo
dem sensu accipienda sunt: huc enim et illuc circumeuntes et ex his heresin qua
si de uo ꝯstituētes dicūt ecce fleuit et dixit nūc aīa mea turbata ē. et orauit ut calix
trāsiret. Quomō igiť si hęc dixit d9 ē et uerbū pris? ita scriptū est. qa fleuit īpugna
tores dei et dixit turbatus sum: Et in cruce dixit eloi lunas abacthani. quod ē d9

meus deus meus ut quid me dereliquisti?& orauit fáe ut calix trãsiret hęc enim scripta sunt: Sed uos item respondere uelim hoc enim insingulis quę a uobis ꝓ ponuntur ex aduerso audiatis necesse est:Si quidem purus est homo qui loquit fleat timeat mortem ut homo:Sin autem ut uerbum est in carne:Non enim dubi tandum eadem semper dicere quem deus timere poterat?uel quid morté timebat cum ipse sit uita & alios morte liberetur.uel quomodo qui dicat nolite eos time re qui corpus occidunt ipse timebat?uel quomodo qui dicit abrağ noli timere tecum enim sum & qui moisem contra pharaonem adhortatur & naui filio dicit fortis esto & uirilis herodem ipse timebat:& pontium?Preterea qui alijs ne time rent adiutor erat Dominus enim mihi adiutor inquit & non timebo quit mihi fa ciat homo hic duces timebat mortales homines?& qui uenerat aduersus morté ipse formidabat quomodo non absurdum est & impium:hunc metuisse inferos quem iamcores inferum uidentes teriti sunt:Et si uerbum ut uos uultis pauebat Quid qui de iudeorum insidijs pauloante dixerat non fugiebat? sed quęsitus di cebat ego sum:Poterat enim non mori qui dicebat potestatem habeo ponere ani mam meam:& potestatem habeo iterum accipere ipsam: & nemo aufert eam a me:Verum hęc uerbi propria natura non erat pro ut uerbum erat:Sed in carne quę talia patiebatur uerbum erat o christi impugnatores iograti quę iudęi:Siq dem hęc ante carnem dicta non sunt:sed cum uerbum caro factum est & homo tunc humane hęc dicta sunt & scripta ut exempli gratia hic de quo talia scripta sunt lazarum suscitauit amortuis aquam uinum fecit:Cęco a natiuitate uisum donauit:dixit ego & pater unum sumus: Quod si ex humanis humilia de filio dei cogitare causantur immo uero hominem ipsum ex terra totũ & non de cęlo arbitrantur:Quid non ex diuinis item operibus uerbum in patre cognoscunt & impietatem suam penitus abnegant:ipsis enim uidere licet quomodo idest qui o pera facit:idem qui mortale corpus ostendit dum flere ipsum ac famescere:& in ipso quę propria corporis sunt uideri sinit:ex his enim notum faciebat se cum d us immortalis sit carnem cepisse mortalem ex operibus aũt ostendebat se dei uer bum esse & hominem postea factum:cum diceret &si mihi non creditis quętn hu mano corpore circundatum uidetis at operibus credite:ut cognoscatis quia ego in patre & pater in me:Omniuo mihi impudentes blasphemiq; uidentur impu gnatores christi qui cum audiant.ego & pater unum sumus sensum dePrauare conantur & unitatem patris ac filij diuidere cum uero audiant fleuisse sudasse passum fuisse:hęc in corpore non uident.Sed ex his ipsum creaturę connumerát per quem creatura facta est:Quid igitur iam nunc isti a iudeis differunt: Nam ut illi opera dei blasphemantes belzebu attribuebant:ita & isti dominum q̃ hęc operabatur creaturis connumerantes:eam cum illis damnationem sustinebunt irreuocabilem:Oportebat enim eos cum audirent ego & pater unum sumus u nam ex substantię patris proprietate diuinitatem inspicere cum uero audirent fleuisse & cetera eiusmodi hęc corporis propria dicere cum presertim utrobiq; occasionem habeant probabilem:Nam & illa tãq̃ de deo scripta sunt:& hęc pro pter humanum ipsius corpus dicuntur Nam quę corporis sunt:in corporeo nō fierent nisi corpus corruptibile ac mortale cepisset:Mortalis enim erat matta ex qua erat & corpus Quapropter necesse erat cum ipse in corpore esset quod flet quod laborat ea etiam cum corpore dici quę propria sunt carnis: Quod si fle uit & turbatus est:non erat uerbum pro ut uerbum est quod fleret quod pertur baretur sed carnis id proprium erat.& si orauit ut calix transiret:non erat diui nitas quę paueret sed huãnitatis hęc quoq; perturbatio fuit:& cum dicit ut qd me dereliquisti:qu annuis mihi patiebatur ( Nam uerbum pati non potest hęc rũ euãgelista ut in superioribus dictũ est.tanq̃ ipius esse dixerunt:quoniá & hō

factus est et hęc uelut ab homine sunt atq; dicuntur ut & has carnis passiões ipe
leuaret:quibus eam liberam pręparauit. Quare nec potest quidem a patre dere
liqui dominus qui in eo semper erat et priusq̄ uocem ista diceit & cum eam emit
teret:Nec uero fas est rursus dicere timuisse dominum quo territi ianitores infeꝝ
inferos deserunt & monumenta aperta sunt corpora sanctorum r̄surrxeũt & ho
minibus apparuerunt: Refrenetur ergo hęreticus omnis et dicere uereatur ti
muisse dominum quem mors fugit ut draco:quem dęmones tremunt : & mare
formidat:per quem cęli finduntur et uirtus omnis cōmouetur:Ecce enim ipo di
cente ut quid me dereliquisti ostendit pater quia semper et tunc erat in eo:Terra
enim dominum q aloquebatur agnoscens statim tremuit & uelum scissum ē sol
obscuratus & petrę scissę.sunt monumenta ut dixi aperta sunt.et qui in eis erant
mortui surrexerunt & quod admiratione dignum est.qui tunc aderant ipm q;
negabant:postea cum hęc uiderent confitentur uere hunc dei filium esse.Quod
aũt dicit si possibile est.transeat calix discant quomodo cum hęc dixisset petrum
increpauit dicens.non intelligis quę dei sunt:Nam quod recusauerat uolebat et
eius causa uenerat:sed ipsius erat pauere icciico dicebat ut homo eiusmodi uocē
& utraq; rursus ab eodē dicebantur ut ostenderet quia deus erat ipe qui uolebat
sed homo factus pauentem carnem habebat cuius gratia uoluntatem suam cum
humana infirmitate confudit ut hac itē euacuata hominem contra mortē intrepi
dum pręparatet:Ecce.n.rem uere in opinam quem quasi ex pauore loqui putãt
impugnatores christi hic eo ipo qui pauor putatur intrepidos homines compat:
Beati igitur apostoli post eum huiusmodi uocibus mortem adeo contemnebant
ut nihil eos curr arent qui se interrogabant.sed diceret obedire oportet magis d̄o
q̄ hominibus:alii uero sancti martyres usq; adeo confidebant:ut se ad uitam po
tius transire q̄ mortem sustinere putarent: Quomodo non igitur absurdũ mini
rum uerbi fortitudinem admirari : ipm uero uerbũ ꝑ quo illi mortem contēpse
runt pauore affectum dicere?Nam ex constantissimo sanctoꝝ martyꝝ proposito
ac fortitudine ostenditur quia diuinitas non pauebat:sed pauorem nostrum sal
uator auferebat:Sicut.n.mortem morte et humane humana omnia destruebat :
sic et eo ipo qui pauor putabatur pauorem nostrũ auferebat:& effecit ne posthac
homines mortem metuerēt hęc igitur dicebat simul et faciebat: humanũ.n. erat
dicere transeat calyx:& ut quid me dereliquisti ? diuinum aũt facere ut sol defi
ceret: mortui resurgerēt Rursus cum humane diceret nũc aĩa mea turbata est di
uine aiebat.potestatem hẽo ponere aiam meã & potestatem habeo recipe ipam :
Nam turbari carnis erat propriũ potestatem habere ponendi aiam ac recipiendi
cum uellet.hoc iam non hominum est:sed uirtutis uerbi proprium . homo enim
non potestate propria:sed necessitate naturę ēt si nolit moritur:Dominus autem
qui immortalis erat:sed mortalem carnem hēat poterat ut deus a corpore sepa
ari et hoc item recipere cum uellet : De hac dauia ēt canit non derelinques aiam
meam in inferno nec dabis sanctum tuum uidere corruptionem Decebat.n. car
nem quę corruptibilis erat:non iam pro sua ipsius natura manere mortalem sed
pro uerbo quod eam induerat . imortalem persistere : Nam sicut ipse cum in
corpore nostro esset nostra mutabatur : ita nos cum ipsum accepęrimus diuini
tatis eius participes sumus . Frustra igitur similantes scandelizantur ac hu
milia de uerbo sentiunt ariani quia scriptum est ſ perturbatus est & fleuit :
Videntur enim nec humanum quidem sensum habere qui hominum natu
ram ignorent:et quę ipsorum propria sunt : Quapropter mirandum potius
erat ꝙ uerbum cum in eiusmodi carne esset: quę pateretur:nec prohibuit insidi
antes nec ultus est interficientes cum tamen posset : qui alios mori prohibebat .
& mortuos suscitabat : sed corpꝰ suum pati permisit.Icc irco enim uenerat sicut

antedixi ut pateretur carne & caro deinceps pati nõ posset. sed immortalis eua
deret: Et quemadmodum iam sepe diximus cum in eum contum & quę debeban
tur omnia pręuenissent: hęc postea homines minime tangerent: sed ab eo peni
tus abolerentur & ipsi in reliquum: uelut dei templum per secula incorruptibi
les permanerent: hęc si christi impugnatores ita sensissent & ecclesię metam qua
si ancoram fidei cognouissent passi non essent in fide naufragium: nec usq; adeo
insolescerent ut his repugnarent qui se prolapsos suscipere uolunt immo uero
inimicos eos ducerent qui se ad pietatem hortantur: Sed hereticus ut uidetur fs
est uere mala qui cor undiq; ad impietatem uitiatum gerit: Ecce enim cũ in om
nibus confutentur: & omni cognitione priuati esse ostendantur: non erubescũt
sed uelut lydra bellua in fabulis apud gentiles celebrata prioribus cesis serpenti
bus alios fundebat quorum instauratione cum interfectere certabat. Pari ratio
ne & hi deo inuisi cum in his quę pręparant tanq̃ lydre spiritualiter occidant: q̃
stiones alias sibi ipsis iudaicas & fatuas inueniunt: & quasi inimicam ueritatem
habeant noua excogitant: dum modo se per omnia christi impugnatores osten
dant: Nam post reprehensiones tantas quibus etiam diabolus istorum pater re
tro confusus abiret ipsi a peruerso corde cogitantes murmurant: Et his quidẽ in
susurant alii ueluti culices circumstrepuor dicentes: Esto sic interpretamini. Et
uincitis ratiocinationibus & argumentis: sed dicendum est prepositio & uolun
tate filium a patre genitum. Nam & in hoc multos decipiunt quia dei propositũ
uoluntatemq; proponunt: hoc uero si quis ex his qui recte credunt simpliciter
diceret: nihil cuiq̃ suspicari liceret: quando simplicem uerbum prolationem rec
te fidei sensus uinceret: Sed quoniam hereticorum uox est suspecta sunt autem e
reticorum uerba & ut scriptum est gubernant autem impii dolos. & sermones e
orum dolosi sunt: etiam si solum nuerint uiciatum enim cor gerunt age & hoc
quod ab eis dicitur exquiramus: ne forte in omnibus coniuncti continuo uellut ly
dre dictiunculam nouam excogitarint ut sermone hoc spetioso persuasibiliq; su
reptione suam ipsorum impietatem alio item modo disseminent Idem enim de
nuo significat qui dicitur filius uoluntate genitus est: & creatura est: Sed quia
hoc dicere erubescunt conantur miseri hoc rursus aliter significare uoluntatẽ
premittentes sic atramentum sepię ut in hoc simplicibus tenebras obducant: &
ipsi heresis sue non obliuiscantur: Vnde enim illud proposito uel uoluntate qua
ue scriptura denuo talia proferunt: dicant isti uerbis suspecti & impietatis inuen
tores: Pater enim de cęlo uerbum suum reuellans ostendit. hic est filius meus di
lectus & per dauid eructauit inquit cor meum uerbum bonum: Ioanni uero mã
dauit ut diceret. In principio erat uerbum Et dauit canens apud te inquit fons ui
tę in lumine tuo uidebimus lumen. Et apostolus scribit qui cum sit splendor gl
orię & iterum quę cum in forma dei esset: & qui est imago dei inuisibilis Vbiq; e
sentiam ubi omnes & nusq̃ & uoluntate ipsum neq; omnino factum esse dicunt
ipsi uero ubi nam propositum inuenerunt uel uoluntatem pręcedere uerbi dei
nisi forte scripturis omissis ualentini quoq; prauam opinionem effingiunt Pto
lomeus enĩ ualentini duas lances habere dixit ingenitũ cogitationem & uolunta
tem & primo cogitauit deinde uoluit & quę cogitauit exhibere non potuit nisi
cum uoluntatis potestas fuit hinc ariani didicerunt. ut propositum & uoluntatẽ
uerbum precedere uelint illi ergo q̃ ualentini sunt omulentur nos uero diuinis
congredientes eloquiis de filio inuenim⁹ erat. & ipsũ ĩ patre solũ: & patris imagi
nẽ esse audim⁹: De his aũt solis q̃ facta sunt ꝓpositũ & uoluntatẽ ꝓcedeꝛ legimus
hoc enim aliquando naturaliter non erant nisi cum facta sunt. uidelicet canente
dauid psalmo centesimo tertio decimo: hic deus noster in cęlo & in terra omnia
quęcunq; uoluit fecit: & centesimo decimo Magna opera dñi exquisita in oẽs

uoluntates eius et rursus . centesimo trigesimo quarto: omnia quęcunq; uoluit
dñus fecit in coelo in terra in mari et omni abysso: Si ergo opus est & factura et u
nus ex omnibus dicatur et ipse uoluntate factus: Sic.n.facturas fieri scriptura de
monstrat: Et asterius hæresis patronus cum isto consentiens ita scribit: Siue.n.ĩ
dignum est opifice.ut uolens faciat in omnibus pariter tollatur uelle ut dignitas
ei pura seruetur: Siue deo conuenit uelle: sit qđ melius est in prima etiã generati
one: Neq;.n.uni et eidem deo cũ in rebus quę fiunt conuenire possit uelle conue
nire oportet ẽt non uelle: Maximã quamq; impietatem in uerbis suis sophista cõ
posuit ut factura & generatio idem sit: & unus ex omnibus generationibus deus
Tantundem.n.conclusit quia facturas proposito et uoluntate dicere conuenit.

Itaq; si alius est ab omnibus ut supra demonstratum est & p ipm potius facta sunt
opera: non dicatur uoluntate: ne et ipse eodẽ modo generetur quo et ea consistũt
quę per ipsum facta sunt: Et.n.paulus cũ prius nõ esset p dei uoluntatẽ factus est
apostolus: & uocatio nostra cũ antea non esset nũc ãt sit pręcedentẽ uoluntatem
habet: & ut ipe iterum paulus dicit secũdũ bñplacitum uoluntate eius factũ est:
Et quod per moysem dicitur fiat lux & educat terra: & faciamus hominẽ: hoc ut
insuperioribus dictũ est: uoluntatis eius qui faciebat significatiuũ esse arbitror .
Nam quæ aliquando non erat sed ex trinsecus facta sunt: deus facere uoluit: pro
priũ aũt uerbũ ex se ipso naturaliter generans non ante uoluit: in ipo enim pater
omnia quecũq; uult facit: et in hoc fabricat: quemadmodũ et iacobus apostolus
docens dicebat.cũ uoluit generauit nos uerbo ueritatis: De omnibus igitur quę
q; regenerãtur quęq; simul fiunt dei uoluntas in uerbo est: in quo ea quę decre
uerit facit ac regenerat: & hoc item significat.apostolus ad thessalonicen scribẽs
hęc enim uoluntas dei in christo iesu aduos: si uero in quo facit in ipo etiã uolun
tas est: & in christo uoluntas patris: quomõ potest et ipse in uoluntate et proposi
to fieri: Si.n.& ipe uoluntate factus est ut dicitis necesse est de ipo uoluntatem in
alio quodam uerbo consistere per quem & ipse genitus sit: Demonstratũ est eniʒ
uolũtatẽ di ñ ĩ his ẽe q̃ fiũt ſʒ ĩ eo ꝑpter quẽ et ĩ quo factuř oẽs fiũt Deiđ ꝯ idẽ sit
diceř uolũtate. Et fuit aliquãdo ꝯ ñ erat: satis hoc habeãt. diceř fuit aliquãdo ꝯ
nõ erat: ut dum erubescũt: ꝗ tempore significatur cognoscant quia dũ uolũtate
dicunt tempora ante filium fuisse significant: his enim quę aliquando non erat
uoluntas pręcedit sicut in omnibus creaturis Q đ si uerbum creaturarum est o
pifex ipse uero consubstantialis est patri quomõ uoluntas ei qui sempiternus ẽ
quasi non fuerit pręcedere potest: Si enim uoluntas precedit quomodo per ipsũ
omnia: sed potius unus est ex omnibꝰ uoluntate et ipe generatus filiꝰ sicut et nos
uerbo ueritatis generati sumus filii et iõ necesse nobis uerbum aliud ut dictum ẽ
quærere per quod factum sic hoc et generatum cum omnibus quę deus uoluit:
Si ergo alterum est dei uerbum sit et hoc uerbo genitum Sin autem non est aliud
sicut certe non est: sed omnia per ipsum facta sunt quę pater uoluit: quomõ non
phibetur istoꝝ multiceps astuciaꝰ quia cum dicere uereantur facturam et creatu
ram et non erat priusq̃ genitum esset dei uerbũ: alio item mõ ipsum dicunt: crea
turã ẽe premittentes uoluntatem et dñt si nõ est uoluntate genitus necessario igi
tur et inuitus filium deus habuit perniciosissimi quiq; ad hęresim suam omnia
trahunt: Nam quod uoluntati opponitur uident quod maius et pręponitur nõ
uideret: Sicut enim uoluntati opponitur id qđ est pręter sententiam: ita uolunta
ti proponitur ac pręcedit quod est secundum naturam: Domum igitur aliquis ę
dificat uolontate filium uero generat natura: et quod uolutate ędificatur fieri
cępit et extra eum est: qui facit filius autem substantiæ patris propria est genera
tio neq; extra ipsum propterea nec de illo consulit: nec de se ipso consulere uidea
tur . Quantum igitur creaturæ filius tantum id quod secundum naturam

est uoluntati preponitur:& oportebat eos cum non audirent uoluntate cogitare secundum naturam:hi uero obliti se audire de deo humanas audent oppositiones dicere in deo uidelicet necessario & preter sententiam:ut uerum dei filium esse negent:Et enim dicant ipsi uobis bonum esse misericordemq; deum hoccine adest.ei uoluntate an non:Si enim uoluntate:considerare oportet quia bonus esse cepit:& fieri potest ut bonus non sit:Nam uoluntas & propositum ad utrunq; mouetur:& hęc est rationalis naturę passio:Si uero quia id absurdum est non uoluntate misericors & bonus est audiant quę ipsi dixerunt:ergo necessario & inuitus bonus est:& quis ipsi necessitatem imponit Quod si irrationabile est dicere in deo necessitatem:quia natura bonus est:multo magis & uerius filii pater natura & non uoluntate fuerit:Dicant uero & hoc item nobis uolo enim eis pro ipsorum impudenciã interogatioẽm adducere audacem sane:sed quę tamen ad pietatem spectat propicius esto domine pater ipse cum prius consuluisset deinde uoluisset siccine fuit?an & anteq̃ consuduisse?Oportet enim qui de uerbo talia presumunt talia & ipsos audire:ut suam eiusmodi petulantiam ad ipsum quoq; patrem preuenire cognoscant:Quando igitur semel de uoluntate cõsultarũt si & ipsum esse dixerint uoluntate quid erat anteq̃ uellet? aut quid plus habuit postquam uoluit:ut uos dicitis:Quod si absurda est eiusmodi interrogationeq; consistere potest:neq; omnino fas est talia dicere:Sufficit enim cum audimus de deo scire nos & intelligere ipsum esse qui est: Quomodo igitur non absurdum fuerit de uerbo quoq; dei talia cogitare? & propositum & uoluntatem premitteř Sufficit enim etiam cum audimus de uerbo scire uos & intelligere deum qui uoluntate non est:non uoluntate suum uerbum habere sed natura Quomodo non omnem insaniam exuperat tantummodo etiam cogitare ut consulat ut consideret ut elligat deus ut sibi ipsi uelle persuadeat/ne non irrationaliis & insipiens sit sed rationem sapientiamq; contineat:Nam de se ipso considerare uidetur qui de proprietate sue ipsius substantię cõsulit.Cum igitur magna sit in eiusmodi sẽsu blasphemia:prę dicẽtur.ea que facta sunt beneplacito:& uoluntate facta esse filium uero non esse opificium uoluntatis accessarium sicut creatura sed naturaliter propriam substãtię generationem.Et enim cũ proprium sit patris uerbũ non sinit uoluntatem aliquam pre se considerari qui uiuens patris est ipse consilium & uirtus & opifex eorum quę patri placuerint:Et hęc ipse de se dicit in prouerbis meum consilium & securitas mea prudentia & mea fortitudo : Sic enim ipse cum sit prudentia inqua cęlos fecit & fortitudo & motus chritus enim dei uirtus est.& dei sapientia nunc prosequens dixit mea prudentia & mea fortitudo cum dicat.meum consilium sicut a propheta didicimus quia ipse magni consili angelus est.& uoluntas patris ipse uocatus est:Sic enim redarguendi sũt qui humana de deo cogitant:Ergo si facture uoluntate ac bene placito subsistunt & omnis creatura uoluntate facta est:exceptus hic est abeis quę facta sunt:& ipse potius est uiuens patris consilium in quo hęc omnia facta sunt.in quo & sanctus dauid gratias agens dicebat psalmo septuagesimo secundo tenuisti manum dexsrã meam:& in consilio tuo duxisti me:Quomodo igitur uerbum cum sit patris cõsilium & uoluntas põt ipsum proposito & uoluntate gigni.Preterq̃ si ut attedixi malesani denuo dicant ipsum per se ipsum uel per alterum aliquod genitum esse : quid igitur per quod genitum est: Fingant alterum uerbum & ualentinum imitati christum alterum nominent Non enim scriptum est sed si etiam cõmenti fuerint illud deniq; per quod genitum est & ita deinceps recogitãtibus nobis ac discutientibus ueritatem multiceps sacrilegorum hęresis in deoq; multiplicitatẽ infinitũq; furrorẽ labi reperitur ubi cũ filiũ creaturã ex nihilo esse uelint eadem alio mõ significant ppositũ & uoluntatẽ premittentes q̃ rationabiliter

in his prorsus consistunt quę facta sunt. & creata quomodo igitur non impium fuerit ea quę sunt operum transferre in opificem?uel quomõ nos blasphemat. qui uoluntatem in patre priusq̃ uerbũ fuisse dicit:Nam si pręcedit in patre uolũtas haud uere filius dicit ego in patre aut si etiam ipe in patre est.secundus tamen putabitur:ut ipsum dicere non dicere non decrat ego in patre cum uoluntas priusq̃ ipe sit inqua facta sunt omnia inqua & ipe subsistit ut uultis:Nam etiam si gloria differt nihilominus ex his est,quę uolũtate facta sunt:Quod si ita est quomõ ut in superioribus dixi hic dominatur illa seruiunt?& quonam mõ hic dominus erit ꝙ sit cum dominatione patris unitus?et creatura omnino serua ꝙ sit apatris unitate separata?quę cum aliquando non esset postea facta fuerit:Sed eos decebat cum filium uoluntate dicerent prudentia quoq; factum dicere:Ego enim prudẽtiam et uoluntatem idem esse:arbitror: Nam quod quisq; uult.hoc prouidet & quod prouidet hoc et uult:Ipe igitur saluator hęc ueluti germana simul cõnexuit dicens:Meum consilium & securitas idem est Vna enim utriulq; uis est.sic idẽ est dicere prudentiam et uoluntatem quę dñs est impii uero nolunt filiũ uerbũ esse consilium q; uiuens:Sed in deo prudentiam et uoluntatem & sapientiã quasi accidentem contingentemq; hitum esse.non aliter q̃ in homine fabulantur & omnia mouent:Et ualentini opinionem uoluntatem q; pręmittunt modo filiũ a pr̃e disiungant nec ipsum fateantur proprium patris uerbum:sed creatutam esse: Audiant igitur illi quod simon magus audiuit impietas ualentini nobis cum sit inproditionem:Et omnes salamoni potius credant.qui uerbum ipsum sapientiã & prudentiam esse dicit Deus enim inquit sapientia fundauit terram:prepauit ãt cęlos in prudentia:Eodem modo in psalmis uerbo domini cęli fi mati sunt: Sic omnia quęcunq; uoluit.fecit:Et apostolus thessalonicensibus scribit uolũtas dĩ in christo iesu est:Filius ergo dei uerbum ipe est & sapientia ipe prudentia consiliumq; uiuens.et in ipo patris est uoluntas ipe ueritas & lumen et uirtus patris ẽ Q d' si uoluntas dei sapientia est atq; prudentia Filius autem est sapientia unde ne qui filium uoluntate dicit.simile dicat sapientiam in sapientia genitam esse. & filium in filio factum.et per uerbum uerbum creatum. Hoc & deo repugnat et scripturis eius aduersatur:Nam et apostolus filium non uoluntatis:sed ipsius paterne substantiæ splendorem proprium & characterem predicat dicens qui cum sit splendor & character substantię ipius.Si uero ut ante dixi non uoluntate est. sed paterna substantia & hipostasis nec paterne uidelicet substãtie proprietas uoluntate fuerit:Qualis cunq; enim et quocunq; mõ fuerit beata illa hypostasis talem et eodem modo eẽe oportet propriam ex ipsa generationem:Et ipse igitur pater non dixit hic est uoluntati mea genitus filius nec quem habui quia mihi complacuit filium:sed simpliciter filius meus.& ĩ quo potius mihi bone complacui: his uerbis ostendens hunc natura filium esse:in iplo enim eorum uoluntas.quę mihi placent:reposita est.Numquid igitur quia natura est.et non uoluntate filiꝰ uolentis inuiti q; patris filius est?Minime quidem sed uolentis Et ut ipse dicit pater filium dilligit:& omnia ostendit ei Vt enim bonus esse.uoluntate non cępit: nec tamen inuitæ et pręter sententia bonus est.Quod .n.ẽ hoc & uoluntariũ ipsi est ita & filium esse etiam si uoluntate non cępit hoc tamen ipsi nec in uita ẽ nec prӕter sententiam:Sicut enim substantiæ suæ uoluntarius ẽ ita & filius proprius qui substantiæ ipsius est ipi non inuito ẽ.Velit igitur & diligat filium pater & qs q;quod deus uelit non quod nolit pie consideret.Nam filius est uoluntate:Vult enim ipsum pater hac et ipse amat diligit et obseruat patrem Et una ex patre uolũtas ẽ.i filio ut ex hoc spectari possit filius in patre et pater in filio:Nemo tamen secundum ualentinum.pręcedentem uoluntatẽ supinducat:Nec quisq̃ occasiõe uoluntatis medium se trudat.inter solum patrem solumq; uerbum insaniret eni

ſiquis uoluntatem & conſiderationem inter patrem & filium ſtatueret. Aliud eſt enim dicere. uoluntate genitus eſt & aliud amat & uult enim qui ſuus ipſius eſt natura filius Nam dicere genitus eſt uoluntate primo quidem hunc aliquando non fuiſſe ſignificat: Deinde in utrãq; partem ut dictum eſt inclinationem habet ut intelligi poſſit quod pater potuit ẽt nolle filium De filio aũt dicere ꝙ potuit non eſſe nefaria eſt audacia & quę in patris ſubſtantiã pręueniat Siquidem proprium ipſius diceretur potuiſſe patrem non eſſe bonum tuus eſt. Illud aũt pater uult filium & uerbũ uult patrem non uoluntatẽ precedentem ſed ꝙ ſuum eſt naturę demonſtrat & ſubſtantię propietarem ſimilitudinẽq; ſignificat: Ac uelun ď ſplendore diceretur: & luce quia ſplendor precedentem non habet in luce uolũtatem eſt aut naturaliter lucis generatio quem ipſa uult tamenſi eum non inconſideratione uoluntatis ſed naturaliter & ꝓprie generet: Ita de patre & filio rectę quis dixerit quia pater filium amat & uult. & filius amat. & uult patrem filius ergo non uoluntatis dicatur opiſicium nec ualentini ſuperinducatur eccleſię: ſʒ conſilium uiuens & uere naturalis generatio dicatur uelut ſplendor lucis: Sic. n. & pater dixit eructauit cor meũ uerbum bonum & filius conſequenter ego in patre & pater in me: Si uerbũ eſt in corde . ubi conſiliũ: & ſi filius in patre ubi uoluntas. Et ſi ipſe conſilium eſt quomõ in conſilio conſilium: Abſurdum eſt. n. ue ut ſępe dictum eſt. & in uerbo uerbum & in filio filius & in ſapĩa ſapĩa ſit. Nam filius eſt oĩa patris & nihil in patre priuſq̃ uerbum. Sed in uerbo eſt ẽt uoluntas & per ipſum quę uoluntatis in opus rediguntur: quemadmodum diuinę ſcripture docuerunt. Vellem igitur ut impii qui a deo in temeritate ꝑcipitarunt quiq; de uoluntate conſiderant: Nunc non mulieres ſuas puerperas. ſicut antea interogabant habebas ne filiũ priuſq̃ gigneres. ſed patres interrogarent: utrum uolentes efficimini patres: ſecundum uoluntatis noſtrę naturm. an naturę ſubſtantieq; ueſtre ſimiles ſunt filii ut uel a parentibus confunderentur a quibus uoluntatẽ generationis repoſcerent: & cogninonem habere ſperat unt: Siquidẽ ipſis reſponderent: quos generamus non uoluntatis: ſed noſtri ſimiles ſunt nec conſulrantes efficimur parentes: ſed naturę propriũ eſt generare Nam & nos filioꝝ ſimilitudines ſumus: Aut igitur ſe ipſos condemnent: & mulieres de filio dei intereogare deſinant: aut ab ipſis quoq; diſcãt. non uoluntate generari filiũ: ſed natura & ꝓprietate: Argumentũ de hominibus ſumptum conueniens iſtis & congruũ quando quidem humana de diuinitate male ſani diſputant: Quod igitur adhuc inſãiut impugnatores chriſti Nam & hoc ipſorũ ꝓblema demõſtratum eſt cuiuſmodi & alia & probatum eſt nihil niſi ſomniũ eſſe atq; cõmentum Quocirca intuentes aliquando ſero licet quantũ inſanię precipitium in currerint moniti a nobis de laqueo diaboli exire ac refugere deberent: Benigna. n. ueritas q̃ ubiq; clamat Etſi mihi non creditis qr corpore ueſtitus ſum operibus credite ut cognoſcatis quia ego in patre & pater in me & ego & pater unum ſumus & q uidet me uidet & patrem: Sed dominus ut conſueuit homines diligit: Et quemadmodũ laus dicit dauid omnes erigi qui alliſi ſunt: impiis uero cũ domini uocẽ audire nolint: nec chriſtum uidere ſuſtineant quẽ omnes deum & dei filiũ confitentur: Circueunt miſeri ueluti ſcabrones cũ patre ſuo diabolo: quętentes impietatis occaſiones: Quas igitur poſthac denuo uel unde reperrire poterunt. niſi a iudęis & a caĩpha mutuauerint blaſphemias & a gentilibꝰ impietatẽ ſumpſerint Nam iſtis occluſę ſunt diuinę ſcripturę ex quibus inſani undiq; redarguuntur et impugnatores chriſti.

Vt maligne. diuinas scripturas intelligere uolunt humana de filii dei humilitate uerba: ut blasphemiam suam confirment adducere student. Omnis autem christianismi sedulitas in humilibus & uerbis & rebus inuenit. Quod si beatum paulum audire potuissent, q ad corinthos scribit cognoscite gratia domini nostri iesu christi qa propter nos factus est pauper cum diues esset ut nos illius paupertate diuites effi ceremur paupertatis eius modum cognouissent: unde & alibi paulus idem ut ualeatis inquit comprehendere cū omnibus sanctis quę latitudo & longitudo & ꝓfūditas et altitudo & cognoscere super eminentem caritatem cognitionis dei ut ipleamini in omnem plenitudinē dei iccirco in ipsius humilitate ac passionibus id q̄ scriptis mandauit liberius loquitur: Mihi aūt absit gloriari nisi in cruce domini nostri iesu christi per quem mihi mundus crucifixus est & ego mundo: Et nihil iudicaui scire in uobis nisi iesum christū & hunc crucifixū. Et si cognouissēt nunq̄ dominū gloriæ. crucifixissent. Et hi nūc si diuinas scripturas cognouissent creatorem uniuersorū creaturā uel opificiū dicere ausi non essent. Allegant enim nobis dicētes quomō similis esse potest uel ex substātia patris: cū scriptū sit: sicut pater hēt uitā in se ipso ita dedit. et filio uitā habere ī se ipso: Excellentia inquit dātis est p̄ accipiēte: Et quid me iquit bonū dicis? nullus bonus nisi unus de⁹: et iterum deus meus deus meus ut quid me dereliquisti et rursus de die nouissimo nemo nouit nec fili⁹ nisi pr̄ & denuo quē pater sanctificauit: & misit ī mūdū: & item quē pater suscitauit amortuis. Quomō igitur inquit qui suscitat̄ a mortuis similis est et qui suscitat ipm? hęc āt ꝓtulim⁹ pauca de multis ut his liberati reliqua facilius intelligant: Debemus igitur ea quā ui habeāt pro uiribus exponere: Cū igitur beatus paulus dicat pr̄ suscitauit filiū suū amortuis ioānes nobis declarat quia dicebat iesus soluite tēplū hoc & inn iduo re ædificabo illud dicebat autem inquid de templo corporis sui: Planū ē igitur aduertētibus quia dum suscitatur corpus: filius a paulo dicitur suscitari a mortuis: Nā quę sūt corporis eius d corpore eius dn̄atur sic ergo cū dicitur uitā pr̄ filio dedit carni datā esse intelligēdū est. Si. n. ipe uita ē quomō uita uitā accipit? Nā & ipe ꝓfiteţ dicēs. Oues mę⁹ uocem meā audiūt et ego agnosco eas & sequūtur me. & ego uitam æternā do eis & nō pibūt in æternū: Et si ipe est sapientia dei si ipe omnē fecit ętatē quomō dicit̄ proficiebat iesus sapīa & ætate? Et si pater per ꝓpriū uerbū & filiū oia fecit: pro fecto suscitationem quoq; carnis eius per ipsum fecit per ipm ergo suscitauit eum et per ipsum similiter uitam prębet : Suscitatur quidem iuxta carnem ut homo: & uitā accipit ut homo hitu inuentus ut hō & ipe est qui tēplū suū reędificat ut deus & uitā suā carni dat rursus igitur cum dicat quez pater sāctificauit: & misit in mundum alibi ait pro ipis ego sanctifico me ipm ut sint & ipi in ueritate sanctificati. Et cū dicat deus meus deus meus ut quid me dereliquisti ex persona nr̄a dicit pp quod formā dei accipiēs & in similitudine hominū fact⁹ & hitu inuentus ut homo humiliauit se ipsū factus obediēs usq; ad mortē mortē āt crucis et reliqua & ut hesaias dicit ipse langores nostros sustinet & pro nobis affligitur Pari modo non est de relictus adeo sed pp nos derelictos uenit in mūdū Et cū dicit propter quod & deus. exaltauit eū & donauit ei nomē quod sup omne nomē et reliqua de templo dicit quod est corpus eius neq; enim exaltatur altissimus: sed altissimi caro exaltatur: & nomen qđ est super omne nomen carni donauit altissimi nec uerbū gratis accepit ut uocaretur deus. Sed caro eius cū ipso uerbificata est neq; enim dixit uerbum deus factum est: sed deus erat uerbum: semper inquit deus uerbum et hic ipse deus caro factus ē ut caro ipsius fieret d⁹ uerbum: Quemadmodum & thomas ipsius tacta carne succlauit. dominus me⁹ et deus meus de deo conuincti utrunq; asserens: Similiter et ioānes de uerbo uitę

scripsit:q̄ erat in principio q̄ audiuimus quod uidimus:& manus nostrę palpa runt:Clarū est igitur quia filius & uerbū dei in carne palpatus est:& utrunq; cō iunctim scriptura diuina uerbū uitę palpatū tradidit:& cū dicit nundū spiritus sanctus missus erat qr iesus nundum glorificatus erat carnem eius dicit nundum glorificatam esse:Non enim dominus glorię glorificatur:sed caro domini glorię ipsa gloriam accipit:quę una cum eo in cęlum ascendit:hinc & spiritus adopti onis non dum erat.inter homines quia humana caro ab initio sumpta nundum in cęlum redierat:Quęcunq; igitur scriptura dicit eiusmodi filius accepit.& glo rificatus est filius propter humanitatem eius non propter diuinitatem dicit & cū dicit pater qui me misit:maior me est.postq̄ homo factus est maiorem se dicit es se patrem:Sed cum sit uerbum.Sed cum sit uerbum patris ipsi ęquale est. ego e nim īquit & pater unum sumus & qui me uidet uidet & patrem & non pro rapi na habet se esse ęqualem patri:sed per naturam ęqualis est.& similis patri quia de paterna substantia genitus est:& cum dicit apostolus in christo habitare om nem diuinitatis plenitudinem corporaliter intelligendum est.in carne eius & cū dicit qui nec proprio filio pepercit sed pro nobis omnibus tradidit ipsum:Alibi dicit sicut & christus dilexit ecclesiam & se ipsum pro ea tradidit:neq; enim ue nit:ut se ipsum saluaret immortalis filius sed eos qui mortui erant:Nec pro se ipso passus est sed pro nobis:per hęc igitur paupertatem inopiamq; nostram ac cepit ut nobis diuitias suas omnes donaret Nā ipsius passio nostra est incorrupti o:Ipsi⁹ mors nostra est immortalitas ipsius lacrima nostra leticia ipsius sepultu ra nostra resurrectio ipsius baptisma nostra sanctificatio Pro ipsis enim inquit ego sanctifico me ipsum ut & ipsi sanctificati sint inueritate:ipsius liuor nostra sanitas nam liuore eius sanati sumus ipsius correptio nostra pax correptio enim pacis nostre in ipso:hoc est causa pacis nostrę ipse corripitur ipsius ignominia nostra est gloria:hinc gloriam pro nobis petebat dicens glorifica me pater apud te gloria quam habui anteq̄ mundus esset apud te.nos enim sumus.q in ipso glo rificamur ipsius decensio nostra est ascensio & consuscitauit:& considere fecit ī cęlestibus in christo iesu ut ostendat in succedentibus sęculis supereminentes di uitias gratię suę in bonitate erga nos in christo iesu & dum dicit in cruce pater in manus tuas comendo spiritum meum.Omnes homines per se ipsū patre cō mendat:qui in ipso uiuificantur Membra enim ei⁹ sunt:& membra multa corp⁹ unum sunt:quod est ecclesia quemadmodum beatus paulus galatis scribit:Om nes enim uos unum estis in christo iesu:Omnes igitur in se cōmendat:Sic ergo etiam cum dicit dominus creauit me initio uiarum suarum de ecclesia loquitur quę in ipso creatur:Non enim factor omnium creatura est atq; factura:sed factu ra in factore renouatur pro ut a paulo dicitur ipsius factura sumus creati in chri sto iesu ut cognoscatur nunc principatibus & potestatibus in cęlestibus per ec clesiam multiplex sapientia dei secundum prefinitionem seculorum quā fecit in christo iesu domino nostro in quo habemus fiduciam & acessum in confidentia p grām:& rursus dicit sicut elegit nos in ipso ante costitutionem mundi ut sim⁹ sācti & immaculati in ɔspectu ei⁹ in caritate:cū elegisset & nos ī adoptationē per iesū christū in ipso & itez dicit de duobus populis ut duos crearet ī se ipo nouū hoīem faciens pacē & reconciliet utrūq; in uno corpore deo per crucem interfi ciens inimicitias in ipso:Et cū dicit quid me dicis bonū?Nullus bonus nisi unus deus hoc deus secundū carnē dixit cū se hoībus cōnumeraret ꝓ intelligentia ei⁹ q ipsū adierat:ille.n. hoīem cū tantūmodo esse putabat:& non deū:& hunc sen sū hēt responsio Nā si me inquit hoīem esse putas & non deū ne me dixeris bonū Non.n. ad hūanam sed ad dei naturā bonū pertinet & subiūgitur mandata nosti Cū uero ille dixisset q̄:nō moechaberis īquit nō occides & r̄liqua At ille respōdit

hęc omnia seruaui a iuuentute mea. Quid pręterea mihi deest. Si uis inquit pfec
tus esse uade & uende omnia quę habes. & da paupibus et hẽbis thesaurꝝ in cęlis
et accipiens crucem tuá sequere me ex his igitur bonũ ostendit ad se pertinere.
Nã qui bonũ nõ sequitur quomõ aternę uitæ sortiri potest hereditatem: & cũ di
cat de ultimo die nullus nouit neq; filius nisi pater humane dicit Nã si pati ẽ co
gnoscit ultimũ diẽ quomõ ignorat: Nemo. n. inquit patrem nouit nisi fili⁹: et cui
uoluerit filius reuellare. Et si spũsanctus nouit omnia: quę dei sũt quomodo fili
us diẽ quem creauit ignorat? Et si secula per ipsũ facta sunt & tẽpora: clarũ ẽ no
uissimũ diẽ in seculis ac temporibus iueniri nec eũ posse ab ipo nesciri: Quęcũ
q; igitur humilia uerba adomino dicta sunt ad eius pauptaté attinẽt: ut nos i ipsis
diuites efficiamur nõ ut filio dei detrabamus: fili⁹ hominis factus est. sed ut filii
hominis uidelicet adam filii dei efficiant. Nã quod supius genitũ est ex patre uer
bũ ineffabiliter inexplicabiliter incõphensibiliter sempiterne: inferius tẽpore na
scitur ex uirgine maria: ut qui antea inferius nati erant postea superius renasce
rentur uidelicet ex deo. Ipse igitur matrem tantũ mõ habet in teris: nos patrẽ tan
tũmodo habem⁹ in cęlis et propterea se ipm hominis filiũ uocat ut deũ homines
patrem in coelis uocent. Pater noster inquit qui in cęlis es: quemadmodũ igitur
nos serui dei filii dei facti sumus: ita seruotũ dominus serui fili⁹ hoc est adá mor
talis factus est: ut cũ adam filii mortales sint filii dei fiant: sicut dicitur dedit eis
potestatem filios dei fieri quare gustat et mortem pp carnalẽ eius patrẽ: ut filii ei
us participes dei sint ꝓpter spirtualẽ eoꝝ patrem deũ. Ipse igitur per naturá filius
est dei nos uero p graniá & in dispositionem & gr̃am nostrá filius factus est adam.
Itaq; uado inquit ad patrem meũ et patrẽ uestrũ & deum meũ & deũ uestrũ: pa
ter. n. est ipsius ut dixi p naturá noster uero per gratiá: & deus factus est ipsius per
dispositionẽ quia hõ ẽ noster uero p naturá dominus ẽ et deus: Et propterea uer
bum patris unitũ carni factuũ ẽ. caro ut spũi homines uniti unus spũs fiant. Ipse
igitur deus ẽ carniger nos uero homines spũ itigeri: Cũ. n. ex hominũ substantia
primicias accepisset hoc ẽ ex semine abraæ quę serui forma ẽ. & in similitudinem
hominis factus esset: nobis ex substantia patris dedit spũs sancti primitias: ut om
nes in similitudine filii dei unus dei filius efficiamur. Ipse igit̃ uerus dei filius om
nes nos gestat: ut oẽs nos gestemus deũ ipiũ ẽ igitur dicere creatum uel factũ esse
spiritum dei: quando quidẽ scriptura omnis uetus et noua ipm cum patre & filio
cõnumerat & glorificat nã eiusdem diuinitatis ẽ atq; substantię sicut dñs ipe dic
qui credit in me fluuii de uentre eius fluent aquę uiuentis hoc aũt inquit de spũ
dixit quem accepturi erant credentes in eũ quẽadmodũ in ioel ex persona patris
dicit: Effundam a spũ meo in omnem carnẽ: & ꝓphetabũt filii uestri: & filię uestr̃
Et iõ insufflat eũ in os apostoloꝝ dicens accipite spm sanctũ: ut discamus spiritũ
qui datur apostolis ex plenitudine diuinitatis existere. In christo. n. habitat iquit
hoc ẽ in carne eius corporaliter omnis plenitudo diuinitatis sicut & ioannes euá
gelista dicit nos de plenitudine eius accepimus Nã spũs sanctus corporali forma
hoc ẽ quasi columba descendere uisus est ac super ipm manere: In nobis. n. pri
mitię & arrabo diuinitatis habitat: in christo aũt omnis plenitudo diuinitatis:
Nec quisq̃ ipsũ cũ non haberet accepisse putet. Ipse. n. eũ desup misit ut pote deus
& inferius accepit ut hõ Ex ipo igitur in ipm descendit: ex ipius diuinitate in ipi⁹
humanitatẽ Et esaias qđ ex psona patris clamat dicens sic dicit dominus de⁹ tu
us qui fecit te & plasmauit te de uentre noli timere filii mi iacob & dilecte israel
quem elegi quia ego dabo aquam in siti ambulantibus i arido: Super poná spiri
tũ meũ super semen tuũ et benedictiones meas super filios tuos Et in euangelio
iesus dare ꝓmittit aquam ambulantibus in siti samaritanę de spũ sancto loquẽs
Si scires donũ dei & qs est qui dicit tibi da mihi biber̃ tu petisses ab eo et dedisset

sibi aquam uiuentem. Et paulo post dicit ei oīs q bibit ex hac aqua siiet iterum
quicunq; autem biberit ex aqua quā ego dabo ei non sitiet in ęternum: Sed aqua
quam ego dabo. ei fiet in eo fons aquę salientis in uitam ęternam & propterea da
uid deo canens dicit quia apud te fons uitę in lumine tuo uidebimus lumen No
uerat enim apud deum patrem filium esse fontem spiritus sancti sicut per hiere
miam filius dicit duo mala fecit populus meus me dereliquerunt fontem aquę
uiuentis & foderunt sibi citernas perforatas: quę non poterunt aquam contine
re: Et cum cherubim gloriam tertio deo canunt dicentes sanctus sanctus sanctus
dominus deus sabaoth patri & filio & spiritu sancto canunt. & ideo sicut in no
mine patris & filii baptizamur ita & in nomine sps sācti & filii dei non deorum effi
cimur Pater .n. & filius & sps sanctus sabaoth dominus est Una .n. diuinitas. & u
nus deus propterea quę deus in hesaiā dicit: hęc ioannes filium paulus in acti
bus spiritum sanctum dixisse ait: Sic enim hesaias uidi inquit dominum sabaoth
sedentem super solium excelsum & eleuatū & plena dominus glorię eius: & sera
phim steterant circa eum sex alę uni & sex alę uni: & duabus quidem alis tegeb
ant facies duabus autem pedes & duabus uolabant & clamabant alter ad alterū
& dicebant sanctus sanctus sanctus dominus sabaoth plena oīs terra gloria eius
& paulopost idem audiui uocē domini dicentis quem mittā. & quis ibit adhunc
populū & dixi ecce ego mitte me & dixit mihi uade ad populū & dixi ei auditu a
udietis & non intelligetis & uidentes uidebitis & cognoscetis. In crassatū est .n.
cor populi huius & auribus grauiter audierunt & oculos suos clauserunt ne q̄n
uideant oculis suis & auribus audiant & corde intelligant & conuertantur & sa
nentur. At ioannes euangelista propter hoc inquit non poterant iudęi credere i
iesum quia dixit hesaias Occęcauit eorum oculos & indurauit cor eorum ne
quando uideant oculis & corde intelligant & conuertantur & sanentur. Hęc ue
ro dixit hesaias cum ipsius gloriam uidit hoc est filii Itaq; dominus sabaot filius
est dominus sabaoth dominus uirtutū interpretatur: Dominus aūt uirtutum ut
ait dauid ipse est rex glorie sed iuxta paulū dominus uirtutū est christus crucifi
xus & ut ait dauid dominus regit me & nihil mihi deerit & alibi qui regis israel i
tende qui de ducis uelut ouem ioseph qui sedes super cherubim illuminare &
in euangelio uerendo iesus dicit ego sum pastor bonus hic ergo est qui sedet sup
cherubim qui regit israel. Sanctus uero paulus in actibus ait spiritū sanctū hęc
per hesaiam dixisse: quę hesaias dixit dominus sabaoth mihi dixit Pater igitur &
filius & spiritus sanctus sabaoth dominus est. Et cum scriptura de patre dicit ꝙ
oia creauit uisibilia & inuisibilia: alia nos scriptura docet ꝙ per filium creata sūt
Non hęc seorsum pater creauit illa filius Sed quę pater fecit per propriā uirtutē
fecit: uirtus quę filius est: Oia namq; per ipsum facta sūt: Sic igitur etiam cum
filius dicit: soluite templum hoc & in tribus diebus sucitabo illud dicebat inqt
de proprio corpore alia scriptura dicit quia pater sucitauit filiū a mortuis: rec
te dicit sucitauit .n. per propriū uerbum filii sui carnem nec corpus sed filii cor
pus dei filiū esse dicimus. Cū igitur sucitat corpus filius sucitari intelligitur e
mortuis propterea secundū carnē & mortuum & sepultū & a mortuis suscitatū
esse diximus sed secundū spm & in cęlo & in terra ēe & ubiq; Quoniā igitur cū
pri⁹ diues ēēt hic ē deus. postea pauper factus est hic est hō & nobis per oia p̄ter
peccatū assimilatus est & io uitā accepit q uitā habet ipse .n. uita est. accipit aūt
pp nos: & ut hō ꝓficit sapia & ętate sēpiterna dei uirtus & sapia & ut hō sanctifi
catur q sanctus est & sanctificatione non īdiget: pro ipsis .n. iqt sanctifico me ip
sum ut sint ipsi sanctificati i uirtute & hō ut exaltatur nomē accipiens ꝙ ē sup
omne nomē ꝙ per naturā semper hēt: Deus .n. iquit erat uerbū: quęcunq; scrip
tura dicit accepisse filiū: pp corpus dicit quod corpus est ecclesię caput. Caput

enim inquit christus cũ igitur caput nomẽ accipiat quod ẽ ſup omne nomẽ: ma
ſaq; uirtute cõſurrexit & cõſedit ſicut dicitur & conſurgere & conſidere fecit et
ppea gr̃am homines acceperũt ut dii et filii dei uocarentur Primũ igitur ꝓpriũ
corpus dominus ſuſcitauit amortuis & exaltauit poſtea ſuſcitabit & membra cor
poris ſui: ut queq̃cũq; ipſe accepit ut homo oia eis donec ut deus. itaq; ſibi ipſe uitã
donat et ſe ipm exaltat. Cũ igitur dicit ꝙ pater ſanctificauit eũ et donauit ei nomẽ
qđ ẽ ſup omne nomẽ et dedit ei uitã. ꝓpter ipm uidelicet hec pater facit: Per ipm
igitur eũ ſuſcitat ſanctificat exaltat. et per ipm ei uitã donat: Et cũ ſpiritũ ſuũ in
manus patris cõmendat. ipſe quoq; deo cõmendat ut hõ: Ipſe. n. patris manus. Et
cũ dicit ante omnes genuit me ex perſona eccleſiæ dicit: que prius creata poſtea
generatur ex deo iccirco in prouerbiis primũ ponitur creauit me dominus dein
de genuit. Et cũ ſcriptura de patre dicit non ne deus unus creauit nos? Similiter
de filio dicit quia per ipm creata ſunt omnia Eadẽ et de ſpũ ſancto dicũtur: Aufe
res inquit ſpiritu ab eis & deficient & in puluerẽ ſuũ cõuertentur: Emittes ſpiritũ
tuũ & creabũtur & renouabis faciẽ terræ. Et cũ filius petro de patre dicit: beatus
es quia caro & ſanguis nõ reuellabit tibi ſed pater meus qui in cęlis ẽ. Eadem et
de ſe ipſo dicit nemo cognoſcit patrem niſi filius. et cui uoluerit filius reuellare:
Similiter et de ſpũ paulus dicit: Nobis aũt reuellauit deus per ſpiritum ſuum: Spi
ritus. n. omnia ſcrutatur et profũda dei Quis enim hominũ nouit: que ſũt homi
nis niſi ſpũs hominis qui in ipo eſt: Sic etiã que dei ſunt nemo nouit niſi ſpũs dei:
Quemadmodũ igitur ſpũs hominis ab eius humanitate ac ſubſtãtia nullatenus
diuiditur ita & ſpũs dei ab eius diuinitate ac ſubſtantia non eſt alienũ Et cũ domi
nus dicat in heſaias filios genui & exaltaui in euangelio dicit qđ natũ eſt ex car
ne caro eſt qđ natũ ẽ ex ſpiritu ſpiritus ẽ. et alibi ſpiritus ubi uult ſpirat: & uocẽ
eius audis: & neſcis unde uenit uel quo uadit: Sic ẽ omnis qui ex ſpiritu natus ẽ.
In principio euangelii ioannes dicit quotquot aũt eũ receperũt dedit eis poteſtatẽ
filios dei fieri his qui credũt in noĩe ei⁹: qui non ex ſanguinibus neq; ex uoluota
te carnis neq; ex uolũtate uiri ſʒ ex đo nati ſũt quotquot igitur ex ſpũ ſãcto nati
ſũt hi ex đo nati ſũt et quotquot i xp̃o batizati ſũt: i. ſpũ ſãcto baptizati ſũt et itẽ
ꝯ petr⁹ dicat ãame. Anania qđ tẽtauit ſatãas cor tuũ te mẽtiri ſpũi ſancto & frau
dare de prætio agri: nõ mẽtitus eſt hominibus ſed ex deo: Itaq; qui mẽtitus ẽ ſpi
ritui ſancto mentitus ẽ deo: qui per ſpũm ſuũ hominibus in habitat. Vbi. n. ẽ dei
ſpũs ibi deus eſt. in hoc eni inquit cognoſcimus quia deus in nobis manet quia
ex ſpũ ſuo dedit nobis Et cũ ſcriptura dicat ꝙ ſpũs ſanctus loquebat̃ in ꝓpheis
alibi beatus paulus dicit ꝙ pater loquebat̃ in nouiſſimo dierũ hoꝝ locutus eſt.
nobis in filio & alibi dicit quia filius loquitur: An expimentũ ꝓbationẽ inquit q̃
ritis chriſti qui in me loquit̃ filius uero ſpũm dixit in apoſtolis loqui cũ igit̃ tradi
derũt uos nolite cogitare quomõ aut quid loquamini nõ. n. uos eſtis qui loqmi
ni ſed ſpũs patris ueſtri qui hitat in uobis. Et apoſtolus corpora fideliũ nũ quidẽ
ſpũs ſancti templũ nũc ipſius mẽbra chriſti nunc ipos templũ ſpiritus eſſe dicit.
Vos. n. inquit tẽplũ eſtis dei uiuẽtis: quemadmodũ de⁹ dixit hab itabo in ipis & i
ambulabo & ero ipſoꝝ deus & ipſi erunt mihi populus. Et ſi quis corrũpit tẽplũ
dei corrumpet hunc deus & iterũ neſcitis quia templũ dei eſtis et ſpũs dei in uo
bis. ſi qs. n. tẽplũ ẽ ſpũs. hic filii tẽplũ ẽ et p̃ris: Vbi. n. ſpũs đi hitat. ibi đ⁹ hitat Et
queadmodũ p̃r ſuſcitat mõtuos atq; uiuificat: ita et fili⁹ quos uult uiuificat: Nec
min⁹ de ſpũ dicit: Spiritus iqt ẽ q uiuificat. caro nihil prodeſt. Paulus uero ad
corinthios ſcribit ſpiritus uiuificat. Et ſcriptura dic que patris ſunt opa hæc &
filii eadẽ et ſancti ſpiritus eſſe ſic ipſe apoſtolus docuit dicẽs. Diuiſiones gratiaꝝ
ſunt idẽ aũt ſpiritus. et diuiſiones miniſterioꝝ ſunt: idẽ aũt dñs et diuiſiones ope
rationum ſunt: et idẽ dñs q opat̃ oĩa i oib⁹ diuidẽs ſua unicuiq; ut uult: Et cum

beatus paulus. de spiritu sancto dicat. q hereditatis nostre arrabo est. spiritus sa
ctus. dauid dominum dixit hereditatē esse: dominus enim īquit portio heredita
tis mee & calycis mei & alibi dixit clamaui ad te dn̄e dixi tu es spes mea portio
mea es in terra uiuentiū hieremias dixit qui plasmauit oīa ipse hereditas iacob:
dn̄s nomen ei Cū igitur prophete dicant dn̄m hereditatem sanctorum esse paulus
dicit spiritum sāctum: inquo inquit credentes obsignemini spiritu promissionis
sācto q est arrabo hereditas uestre sicut & moyses faciē obsignatus est spiritu sā
cto cū legem accepit a deo & nullus cū intueri poterat filiorum israel: Signata. n. e
rat in eo lux a facie dn̄i sicut in euāgelio scriptum est. tunc iusti fulgebunt ut sol
in regō patris sui Deus. n. lux est similiter & filius lux est quia de substātia est ue
re lucis sicut & hesaias dicit & erit lux israel tanq̄ ignis & sāctificabit ipsum in flā
ma ardenti In euangelio aūt ioannes baptista de dn̄o dicit ipse uos baptizabit in
spū sancto & igne Alibi dn̄m scriptura sāctificare dicit: Ego dn̄s q sanctifico eos
& cū deū uocet ignē ut ibi deus noster ignis assumens. itidem de sācto ipsius spū
dicit: Vise sunt apostolis dispertite lingue tanq̄ ignis steteritque super uno quoque e
orum & impleti sunt omnes spiritu sācto & ceperunt loqui uariis linguis sicut
sp̄s dabat eis loqui Quot quot. n. spiritū dei ferunt lucem ferunt & q lucē ferūt
xp̄m induti sunt: & qui induti sunt xp̄m sp̄m induti sunt: Oportet. n. corruptibi
le hoc induere incorruptionē & mortale hoc induere imortalitatem. Nā q sp̄m
dei ferunt incorruptionē ferunt incorruptio aūt deus est & cum dauid ait: Multi
dicunt qs ostendet nobis bona de spū sancto dicit & alibi dixit non auferet bona
his q ambulāt in simplicitate & Mattheus de ipso ita dicit. Si uos igitur q ma
li estis nostis dare bona filii uestris q̄to magis pater uester q in celis est dat bo
na petentibus cū. Lucas uero similiter narrans interp̄tatur quid est dare bona: Si
uos igit̄ īquit cū mali sitis nostis bōa dare filiis uestris: quātomagis pater uester
de celo dat sp̄m sāctū credentibus ei: Nam si sp̄s sanctus non esset ex eius substan
tia qui solus bonus est nō uocaretur bonus cū dn̄s recuset uocari bonus. p ut
homo factus est dicens quid me dicis bonū nemo bonus nisi unus deus sed sp̄m
sanctum bonū uocare scriptura non renuit secundū dauid q dicit spiritus tuus
bonus deducet me in terrā rectā & cū dominus de se ipso dicat. ego sū panis uiuus
q de celo descendi alibi sp̄m sātum uocat. celestē panē panē nostrū ἐπιούσιον
da nobis hodie. Nos. n. in orōne docuit quotidianum panē in hoc seculo petere
hoc est futurorum panē: cuius in hac uita primitias hēmus p carnē dn̄i participes fac
ti sicut. & ipse dixit & panis quē ego dabo caro mea est. p mundi uita. Spiritus
. n. uiuificans est caro domini qr de spū uiuificante cōcepta est Nā quod de spiri
tu natum ē sp̄s est Et cum de deo hieremias dixerit qr ipse deduxit israel in pser
tum: & nō dixistis inquit ubi dn̄s qui eduxit nos de terra egipti q deduxit nos in
desertum hesaias sp̄m sanctum dixit deduxisse israel in desertum illum igitur au
dire licet dicentē duxit eum p abyssum tanq̄ equum p desertum & fatigati non
sunt & tanq̄ iumēta p campum & descēdit spiritus a dōo & deduxit eos: Ad cor
inthios autem scribit apostolus christum fuisse q deduxit: bibebant enim ex spi
ritualibus sequente petra: petra autem erat christus: Et cum se paulus a deo
uocatum esse dicat: Deus inquit qui me segregauit ex uentre matris mee & uo
cauit per gratiā suam & reuellaret filiū suū mihi Idē romanis cū ad eos scriberet
se a christo uocatū dixit in quibus estis & uos uocati a iesu xp̄o: sed sp̄s sanctus
īquit paulum & barabam uocauit ut christum gentibus euangelizaret & hoc
utique mirū cū iesus paulo dicat in templo uade quia in gentem logiunquam mit
to te & paulus galatis scribat paulus apostolus nō ab hoībus neque p hoīes sed p iesum
xp̄m & prem q suscitauit eū a mortuis. & paulo post dicat. Notū aūt facio uobis

fr̃es euangeliũ hoc ꝙ nõ ẽ ſecũdũ hoĩem: Nã nec ego ab hoĩe accepi nec didici ſꝫ
per reuelationẽ ieſu chriſti attamen ſpũs ſanctus paulũ & barabam miſiſſe uidea
tur ut pđicarent gẽtibus chriſtũ et nũc quidẽ ex perſona patris prophetę loquũ
tur ut cum in pſalmis deus dicit ſemel iuraui in ſancto meo ſi dauid mentiar ſe
men eius ĩ ſæculũ manꝫ. & thronus eius tanq̃ ſol in conſpectu meo & idẽ de fruc
tu uentris tui ponã ſup ſedẽ tuã & ſicut petrus ait Propheta igitur cũ eſſe dauid
& ſciret q̃a iuſiurãdo iurauit ipi deꝰ ex fructu lumbi eius ſedere facet et chriſtum
ſup thronũ eius nunc uero ex pſona filii ut cũ heſaias ait hęc dicit dñs ppr nos
ubiqꝫ blaſphemat̃ nomẽ meũ ĩ gentibꝰ ꝑpterea cognoſcet populus in die illa no
mẽ meũ quia ipe ego ſum qui loquor adſũ Nũc ex perſona ſpũs ſanctus ut cum
propheta agabus ait hęc dicit ſpũs ſãctus uirũ cuius zõa hęc et paulus ad timo
theũ ſcribit ſpũs manifeſte dicit in nouiſſimis tẽporibus deficient aliqui a fidẽ di
xit ãt ſpũs philipo accede & adiunge te currui æthyopis eunuchi & propheta ie
zechiel antiquũ populũ criminãs dicebat & cõtriſtarũt me in oĩbꝰ his dic domi
nus Paulus ãt nouo populo ſcribit & nolite contriſtare ſpũm ſãctum dei in quo
obſignati eſtis & dauid de iudęis ait irritauerunt deũ in deſerto: heſaias uero de
ipis. ipi uero contumaces fuerunt & irritauerũt ſpm ſanctũ & conuerſus eſt eis ĩ
odium. & ſtephanus ĩ actibus dic: duræ ceruicis & incircũciſi corde & auribus
uos ſẽp ſpũ ſancto reſiſtitis ſicut patres ueſtri et paulus cũ dicat deus ẽ q uiuifi
cat quis eſt qui condemnet? eadẽ et de ſpũ ſãcto ſimiliter dicit. ſꝫ loti et ſãctificati
eſtis ĩ noĩe domini noſtri ieſu chriſti et ĩ ſpũ dei noſtri: Dominus uero ſatane de
ſe ipo dic nõ tẽptabis dominũ deum tuũ petrus ad ſaphirã qd quod ꝯueniſtis in
quit ut tẽptaretis ſpm ſãctum Et deus quidẽ ẽ qui cõtinet et ĩplet omnia ſicut p
ꝓphetã ait Cęlum et terrã ego impleo dic dominus ſimiliter et d filio paulus ſcri
bit ipe ẽ qui deſcẽdit et aſcendit ſuper cęlos ut ĩpleat oĩa Eadẽ et de ſpũ ſãcto da
uid quo abibo a ſpũ tuo: nobis oſtendit ſãctum quoqꝫ ſpm eſſe qui oĩa cõplet: et
a facie tua quo fugiã: ſi aſcẽdero in cęlum tu illic es ſi deſcẽdero ĩ ĩfernum ades
Quis ãt ad ĩfernum uſqꝫ adiit? niſi filius qui reſurrexit a mortuis. Et ꝯ ſtephanus
dicat ĩ actibus deus glorię uiſus eſt patri noſtro abraæ. Eadẽ paulus ẽt de filio di
cit: ſi. n. cognouiſſent nunq̃ dominum glorie crucifixiſſent: Similiter et dauid
dominus uirtutum ipſe eſt rex glorie una. n. gloria pr̃is et filii et ſpiritus ſancti
gloriam meam inquit alteri non dabo Nõ. n. ſecundus ẽ deus filius ſed unius ſoli
uſqꝫ dei uerbum quod diuinitꝰ dicit ĩ pr̃e ſic et pr̃ in filio quẽadmodum heſaias
ait diuinitus dicẽs cum pr̃e filium et adorabũt te et ĩte uota faciẽt quia tu deus.
et pręter te nõ ẽ Tu. n. deus et neſciuimus deus iſrael ſaluator et ubeſcẽt et reuere
bunt oẽs qui aduerſant̃ ei: aduerſãt̃ ãt ei qui nõ ꝯfitẽtur eum et ſpm eius eiuſdẽ ꝯ
pr̃e ſubſtãtię et preter ipm neminẽ eſſe deum quiqꝫ paſſionẽ eius et paupertatẽ e
rubeſcunt nullus. n. deum cognoſcere põt: niſi ꝯ apoſtolo thoma crucifixum et
a mortuis ſuſcitatum confiteatur dominum deum qui diſcipulis ſuis dicit: Si
enim cognouiſſetis amodo autem cognouiſtis eum et uidiſtis eum Dicit ei phi
lippus domine oſtende nobis patrem et ſufficit nobis dicit ei ieſus tanto tempore
uobiſcum ſum et non cognouiſtis me? philippe qui me uidet uidet et patrem: et
quomõ tu dicis oſtende nobiſ patrem non credis quia ego in patre et pater in me
eſt uerba quę ego loquor a me ipſo non loquor pater qui in me manet ipſe facit
opera: Credite mihi quia ego in patre et pater in me alioquin propter opera ipſa
credite mihi Opus autem dei patris erat eiicẽre dęmonia et in ſpiritu ſancto dę
monas eiicere dixit: Si ego inquit in ſpiritu dei eiicio dęmonia de quo lucas ait.
Si ego in digito dei eiicio dęmõia: Cum. n. ſcriptura brachium nominat pr̃is ſpi
ritum ſãctum dei ĩſufflationẽ dicit. Et rurſus ꝯ dicat apoſtolꝰ quãdo tradiderit r̃

gnum deo & patri quando euacuauerit oēm principatum & potestatē & uirtutē
oportet.n. ipsum regnare donec posuerit inimicos subpedibus eius nouissima
inimicitia destruetur mors: oīa enim subiecit subpedibus eius: cum dicat inq̄ oīa
ei subiecta esse is uidelicet non est. ille qui omnia subiecit ipsi. ut si deus oīa in
omnibus de subiectione mundi loquitur quę in carne eius subiecta Nā de diuino
eius regno daniel effatus est: & regni eius inquit non erit finis sicut & lucas ait ā
gelum gabrielem ad uirginem de domino dixisse & regnabit inquit in sęculum
& regni eius non erit finis: Apostolus aūt regnū eius finem habere dicit oportet
enim inquit regnare donec posuerit inimicos subpedibus eius: Sic etiā dauid di
xit inquit dn̄s dn̄o meo sede adextris meis donec ponā inimicos tuos finē ondit
Cū aūt oīa ei subiecta fuerint. tunc & ipse filius subiicietur ei qui oīa subiecit ipsi
ut sit deus oīa in omnibus hoc uero est eiusmodi. Cū omnes inquit fuerimus fili
o subiecti & membra eius inuenti & erimus q3 in filios ei: Vos.n. inquit unus e
stis in xp̄o iesu tunc & ipse nobiscum subiicietur patri q̄i caput ꝓ membris su
is Nā cum membra eius oīa nunq̄ subiecta fuerint. ipse qui caput cum membra
sua expectet patri nuudū subiectus est: Quod si unus ex his esset qui subicum̄
iam inde ab initio subiceretur patri neq3 id in fine faceret Nos.n. sumus qui cum
ipso patri subicimur: nos qui in ipso regnamus donec inimici nostri sub pedib⁹
nostris positi fuerint Dominus celi in similitudine nostri factus est & accepit hu
manam sedem dauid sui iuxta carnē patris ut eam reędificet ac restituat & cum
restituerit oēs regnemus: Cū regnum humanū patri recuperatū tradiderit ut sit
deus oīa in omnibus per ipsum regnans tanq̄ per dei uerbū: post ipsius regnum
tanq̄ per saluatorē hoiem: Et cum petrus dicit firmiter cognoscite omnis dom⁹
israel quia & dominū & christum ipsum fecit de ipsius hūanitate dicit: quę est oīs
ecclesia quę in ipso dominatur & regnat postq̄ ipse crucifixus est: queq3 ī regnū
cęlorꝫ unguitur ut cum eo regnet qui se ipsum pp eam exinaniuit quam per ser
uilem formā reparauit Verbum.n: & filius dei semper fuit dn̄i & deus & postq̄
crucifixus est dn̄s & christus factus est. Sed diuinitas eius ut dixi fecit ut domin⁹
& christus esset humanitas: Et cum dicit pater si possibile est transeat calix iste
uerum tamē non mea uoluntas fiat sed tua spiritus promptus est caro aūt firma
duas hic uoluntates ostendit humanā & diuinā humana quę carnis est passionē
pp ipsius infirmitatē recusat. diuina uero ipsius est promptitudo: Sed quemad
modū petrus cū de passione accepisset extimuit & ait propicius tibi dn̄e dn̄s aūt
illū increpans abi a me inquit retro satana. Scandalū meum es. quia non sentis:
quę dei sunt sed hominū ita & hoc loco intelligitur factus.n. in similitudine ho
minū passionē ut hō recusat: Sed cum deus esset & prout diuina substātia est pa
ti non posset: passionē ꝓpter suscipiebat & mortē quia uinci non poterat a mor
te Quippe qui cum in similitudine hoīum esset sponte moriebatur. & per propri
am potestatē ut deus sucitabatur: Quemadmodū & dauid ait: Exurgat domin⁹
& dissipentur inimici eius & iterꝫ: Exurge dn̄e deus meus in precepto quod mā
daui & ꝯgregatio populorum circuibit te & super hac in altū reuertere Dn̄s iu
dicabit populos: Alibi uero paulus passus est. inquit ex infirmitate Viuit autem
ex uirtute dei. Virtus aūt dei est filius q ex in firmitate passus est. hoc ē excōne
xione carnis: & passionē recusat ut hō. uiuit aūt ꝑ suam ipsius uirtutē. Et cū dn̄s
ī euāgelio secūdū ioānē dicat Hęc est uita ęterna ut cognoscāt te solū uerū deū
& quem misisti iesū xp̄m idem ioannes alibi dic filiū uerū deū Scimus.n. inquit
quia filius dei uenit & sumus in uero filio eius iesu christo. hic est uerus deus &
uita eterna. Itaq3 uerus dn̄s est filius & anteq̄ fieret homo & postq̄ mediator fac
tus est. dei & hominum homo iesus christus unitus patri per spiritum nobis per
carnem. Et ita nō hō solū sed deus ēt dei mediator & hominū. Sicut ēt hieremias

ait hic deus noster non considerabitur alter ad ipm inuenit omnem uiā sciē & dedit eā iacob filio ipius & israel dilecto eius suo Post hec in terra uisus est.& cum hominibus cōuersatus est At qn̄ cū hominib⁹ cōuersatus est ? nisi quādo cū ipis natus est ex muliere.quando infans fuit quādo adoleuit quādo comedit & alibi dicit ꝓfundū cor prē omnibus et homo est et quis cognoscet.eū : Sic & hesaias ait puer natus est.nobis et filius datus est nobis:cuius impiū sup humerū eius & uocatur nomē eius magni consilii angelus admirabilis cōsiliarius deus fortis potens priceps patis pater futuri sæculi & alibi dicit. Ecce uirgo concipiet et pariet filiū & uocabit nomē eius emanuel quod est interpretatū nobiscū deus deus igitur est qui ex uirgine natus & homo factus est et alibi rursus dicit et uidimus eū & non habebat nec spēm nec decorē Nā ipm antea uiderat i diuina et gloriosa eius forma sup throno sedentē celso atq; sublimi . Cū.n.cherubim celebrarent dicentes sanctus sanctus sanctus dn̄s deus sabaoth:& postea uidet ipm formā serui accepisse & in hominū similitudine factū:iccirco dicit uidim⁹ eū & nō hēbat spē; nec decorem:Sed spēs eius idecora & deficiens p̄ omnibus filiis hominū hō qui i plaga erat et nouerat portare langorē quia a uersa est facies eius ab eo spretus ē et æstimatus non est hic peccata nostra portat et pro nobis affligitur: Et nos putauimus eū esse in dolere et plaga et afflictiōe ipe āt ꝑcussus ē ꝑꝑ peccata nostra: et alibi de ipo dicit ecce deus noster iudiciū retribuit et retribuet.ipe ueniet et saluabit nos:tūc apientur oculi cæcoꝝ et aures surdoꝝ audiēt: Tunc exultabit . ut ceruus claudus et diserta erit lingua multorū.Dicit item et alibi non angelus nō legatus sed ipse dn̄s sal uauit nos . Dauid et mater inquit sion dicet homo :et hō natus est io ea et ipe fūdauit eā altissimus sic in alio psalmo dicit et cognoscant quia nomē tibi dn̄s tu solus altissimus super omnē terrā:hæc carptim scripsi ne posthac ut apostolus ait simus puuli fluctuantes et iactati omni uento doctrinæ i nequitia hominū in astutia ad fraudem erroris. Finis

Rouidentia dei carissimis cū fratribus meis ꝑfectus iter ad seruos dei mihi amātissimos hēbam.Cū uero ꝑpter corporis imbecillitatē remissius cū his quos dixi fratribus incederē uir quidā itineris socius me de sermone dn̄i interrogauit dicēris : qui misit me pater maior me est.et ego ad interrogationē quā ꝓposuerat dulcissime inq̄ frater nunc quidē quęstione hac supsedeas: Vbi uero in domesticis deo fauente diuerterimus exqsitionē huius sentētię.firmissimā faciemus: Et cū hoc dixissem repente cor meū religionis cogitatio quedā incessit.loquebar āt mecū ita haud temere beatus paulus timotheo scribēs discipulo suo dicebat te ipsum extra te ad religionē:Vere.n. diuinus thesaurus ē religio dei ineffabilibus et inꝑparabilibus bonis plena loquebar in animo mecū Magnifica ē & gloriosa religio et quę saluare pōt quicūq; pulchritudini eius appropinquauerit. Succurebat āt mihi et dn̄i mei iesu christi de beata religiōe parabola ꝙ maxima ē illa et ꝑpetuis plena diuitiis.et raro inter homines inuenitur nisi certe ex multis pauci sincera mēte pulchritudinē eius uix cōsecuti fuerit et hi qdē nō ꝓpria uirtute amabilē eius spēm adepti sūt s; amore i deum prēditi assiduis precibus usi hāc adeo dono acceperūt.et sempiternā gratiā pectore cōcipiāt q speciosā huius dignitatē speculātur.Dn̄s inquit simile ē regnū cęlorū thesauro abscondito i agro quē qui inuenit homo prē gaudio uadit et uendit omnia quę habet et emit agrum illum:Deinde tanq̄ ipe cordi meo isisteret:blande mibi loquebatur et o hō inquit tametsi multa sint peccata tua religionem dei obnixius retine.Per hanc enim reis

ſto peccatoꝝ adeo tribuitur & mors uicta ſubigitur & in regnum celorũ homo
introduci optime poteſt. Ad hęc aũt illud etiam mente concepi. Nouit deus pios
eripere:iniquos autem ad diem iudicii ſeruare qui crucianeus eterno igne. Et.n.
iniquus iſte impius etiam exiſtit Ex impietate uero peccatum naſcitur:Mater er
go maloꝝ omnium impietas nutrix autem improborum omnium ignorãtia be
atus igitur religionis filius quoniam iſte filius chriſti uocabitur. iamq; locũ teti
geramus quo nobis impetus fuit. & amicos nacti libenter omnes cõmorabamus
Nos quod digni hab iti eſſemus ſanctos aſpicere illi q̃ ſibi fratres uidere contin
geret & cum de his quę ad uenerandã religionem pertinent multo inter nos or
dine atq; modeſtia colloqueremur. Repente in nos de radice arii chriſtum impu
gnantis fera ſub humana forma proſiluit. Et cum religionis uerba non diu acci
peret. impatiens in hęc uerba prorupit: Aut me inquit opinionem ueſtram doce
te aut ego uos meã docebo ſententiam: Cui ego non omnes inquã prouocaueris
magni enim uiri ſunt in domo dei. Quod ſi me unum uis minimum coram tecũ
exquirere hoc ego tibi libentiſſime dederim. De quo cõquiratur propone prior
queſtionem. Sincere modo exquiſitionem faciamus:nec ad uerba quę ab altero
diuinitus infuſa proferontur contentioſiꝰ diſponamur: Ar. mihi uidetur ĩquit
ante omnia diffiniendum utriq; mihi & tibi de quibus queratur. & ſub compen
dio uterq; noſtrum exponat. quę de deo ſẽtit & chriſto & ſpiritu ſancto ut ad ſi
gnum uerba mittamus. nec in caſſũ uerborum certamen intendamus ſed manife
ſta ſit opinio uictrix pariter & uicta. Nã de fide tecũ querere uolo precipuę cum
uos non recte de dei fide ac religione colloqui audiuerim. Ath. diuinis omnia ti
bi comparata ſunt Ego autem quid ſentiã ſub compendio dicã. Credo in unũ de
um patrem omnipotentem deum patrem q̃ ſemper eſt & in deũ uerbũ unigenitũ
dei filium. quoniã patri ſuo conſubſtantialis eſt. & ex ſubſtantia dei patris filius
exiſtit: & ęq̃lis pr̃i filiꝰ ẽ. & par honor deo filiꝰ. & ubiq; diuinitati cũpr̃e ipiꝰ ad
ẽ. & oĩa cõphẽdit ſubſtãtia ſua et anullo cõphẽdit dei filiꝰ. quẽadmodũ deꝰ pr̃ ipiꝰ
& in ſpiritum ſãtũ quoniã ſubſtantię patri eſt & coęternus eſt patri & filio ſpiri
tus ſãctus. Verbum dico in carne natũ eſſe. Ar. credo inquit & ego in unũ deum
ęternum & in filiũ eius quem ante ſecula genuit ut deus, & filiũ fecit & oĩa quę
cunq; habẽt filius cũ non haberet accepit a patre quoniã neq; equalis eſt filiꝰ nec
par honore patri ſed ueluti factura minor eſt gloria dei minor eſt uirtute dei & in
ſpiritũ ſãctũ a filio factum. En & ego hęc ſentio. Ath. ergo tota ſcientia queſtiõez
incipe: uideo enim in gentibus te malis detineri tametſi tu maxime delinquẽs nos
inculpa poſueris q̃ĩ non recte nos de patre & filio & ſp̃s ſãcto ſentiamus. Ar. quo
mõ deum dicis ſemper patrẽ qui cũ ſolus deus eſſet propria uoluntate genuit fi
lium eius? Sicuti ſcriptũ eſt: Ath. ubi ſcriptũ eſt ſolum fuiſſe patrem? .A. apud
paulum inquit apoſtolum: ait enim nobis autem unus deus. ex quo oĩa. Ath. le
ge quę ſequuntur apoſtoli dicta dicit.n. & unus dominus ieſus chriſtus per quẽ
oĩa. Ar. uides q̃r miniſter ẽ filius & nõ auctor ipſe niſi quid patrẽ facere uiderit?
Quemadmodum de ſe ipſe dixit: quęcunq; enim pater fecerat hęc & filius facit:
Attende quomo miniſter eſt & non opifex filius. ath. uide ne contra ueritatem
pugnes. Quod enim pauli de deo patre dictum affirmar̃ uideris hoc & de filio in
uenies ab eodem apoſtolo dici. Ait enim & ipſe poſuit in eccleſia primum a
poſtolos deinde prophetas alios euangeliſtas alios paſtores adꝰ preparationem
populorum ad opus miniſterii ad ſtructuram corporis chriſti: quouſq; deſcen
damus omnes ad unitatẽ fidei & cognitionis filii dei in uirũ perfectũ in mẽſurã ę
tatis plenitudinis xp̃i ut nõ ẽt ſimus infãtes fluctuãtes. & agitati oĩ uẽto doctrinę
ĩ nequitia hoĩum & malicia ad ĩſidias erroris. cõfirmati uero ĩ caritate augeamꝰ
ĩpſm oĩa euiꝰ caput eſt chriſtus ex quo totũ corpꝰ q̃ cõſtruit & cõnectit iũctura

ꝯtributiōis et reliqua uides ꝗa hęc uox ūus cōuiter ꝗ̄ patre et filio pręedicat̄ et
tu simpliciter de patre capiebas: Ar. Recte de hoc mōuilti uniuersum apostoli ꝓ
cessū: Sed ego prędictū ame domini eloquiū fide dignus arbitror: ꝗ̄ apostoli dic
tum: dicit enim dominus non posse a se ipō facere qcꝗ̄ nisi patrem facere uideꝛit
ath. Quid fecit in principio deus. Ar. cęlum et terrā et mare. & omnia quę in eis
sunt quemadmodum scriptū est. Ath. nūquid igitur potest a te demōstrari quos
primū cęlos. terrā mare: et que in eis sunt deus fecerit. Quos deinde conspicatus
filius patri similiter effinxerit. Ar. nefas esse arbitror dicere primū adeo fabrica
tum esse mundū alterum a filio cum secūdus ostendi nō possit. Constat. n. apud
omnes unū esse mundū qui uidetur. ath. ergo filius a se ipō fabricat uniuersum.
Ar. dic obsecro mihi quomodo a se ipō? non est qui hoc dixerit. Ath. Sapiens con
silium suū ubi inuenit. Ar in sapiēna sua. Ath. christus aūt iuxta beatū paulū. est
nec ne dī uirtꝰ et sapia? Ar. nimiꝝ christꝰ dei uirtꝰ & sapia. ath. spia igit̄ nūquid a
liunde sapit? Ar. Minime. ath ergo a se ipsa omnia facit sapiēna. Ar. Ita est inquit.
ergo pater nihil fabricauit. Ath. audi nec temere profer: quę nec dicere. nec audi
re fas est. quasi nemo hęc conuertere possit: Verū tū mihi de quo interrogo res
ponde. quisꝗ̄ potis est quomodo id operatur qđ potest? Ar. in uirtute sua facit
quodcunqꝫ facit. arh. Conuenit aūt christū dei uirtutem esse. Ar. conuenit. Ath.
ergo cū christus dei uirtus sit quæcunqꝫ uirtus idest christus fabricat ea pater fa
bricat. Ar. Quomodo quęcūqꝫ fabricat christus ea fabricat deus? Arh. uirtus nū
qd ab eo seperatur qui potis est? Ar. minime quis. n. unꝗ̄ in palęstra uidit athle
tā seorsum certare ipm. seorsū uirturē eius? Nā si hoc esset ad utrūqꝫ uidelicet pal
ma referretur: atqꝫ corona. Ath. recte dicis si hoc igitur in homie existimas neqꝫ
uirtutem sepatim facere quicꝗ̄ nec itē corpus seorsū operari aliquid ergo chri
stus qui paterna uirtus est. inseparabiliter quæcunqꝫ pater facit ea ipse facit. Ar.
Sit ita sane inseparabiliter omnia filiū fabricare cū patre nō ideo tamē potest ęꝗ̄
lis esse đo quemadmodū & tu saluatorē audisti dicētem qui me misit pater maior
est me. Ath. interrogabo. te tu uero mihi responde. Saluator nūꝗd ꝯtraria sibi ip
se locutus est. ar. nequaꝗ̄ ubiqꝫ. n. sibi ipe constat dei filius. Ath. quomodo igit̄
alio loco dōinus dicit Ego et pater unū sumus. Ar. tu sabellius es. ath. cur sabel
lius sum? Ar. quia dixisti pater & filius unū ē. Ath. aduersū me falsa ne dixeris nō
enim ita duo pater & filius unū ē. sed dominus inquit ego et pater unū sumus.
Ar. hęc sabellii hęresis ē. Ath. ergo dominus qui dixit ego et pater unū sumꝰ sa
bellius fuit. Nō ne iesū christiani oēs dei filiū nouimus? Tu uero sabellium eundē
et magistrum dicis. Ar. absit ut hoc sentiam nam de concordia saluator dicebat
ego et pater unum sumus. Ath. Cur talia dixit domius? quid pręe se ferr̄ uolebat?
concordiam ne pro sententia tua? an diuinitate pro recta ratione. Nam si concor
diam ut sentis. ergo ne testes aduersus patrem astruebat? ne forte emanciperetur
a patre (si quidem id ita est) tanꝗ̄ ingratus nec stans fęderi paternę concordiæ?
Si uero et hoc ita est filius ut tu quidem uis patrē accusat. Cognosce igitur quo
nam tua re sententia deducat. Ar. Quid tandem nos dicere uis? An ꝙ pater et fili
us unum est? Ath. dominus iesus non dixit ego et pater unum sum: sed sumus et
dualitatem plenam ostendit quia dixit unum sumus: sed unum dicens significa
uit id quod est substantię: Tu uero parum aduertens absurditatem incurristi.
Ar. Non ne dominus dixit qi me misit pater maior me est? Ath. nō ne saluator di
xit ego et pater unum sumus? et rursus qui me uidet uidet et patrem: sed tamen
et apostolus æqualitatem filii quam cum suo ipse patre habet plane ostendit di
cens qui cum in forma dei esset. non rapinam arbitratus est esse ęqualem deo: sed
se ipsum exinaniuit: Vides ꝙ ęqualis ē patri suo filius et non minor. Ar. multa
mihi quidem ut nunc ē uidet̄ discordia scripturaꝝ. arh. Absit ut homo scripturis

diuinis & diuinitus infusis contradicat: quasi non hęc omnia concorditer enuntient: Sicut enim castigatum examen ita scripture omnes secum ipse consentiũt Ar. Quomodo consentiunt? saluator dicit qui me misit pater maior me est. rursus idem dicit ego & pater unum sumus & aliter qui me uidet: uidet & patrem per quod impermutabilem significat ideam suam quã habet cum patre suo quémadmodum & paulus dixit ęqualem patri suo filium esse: Ath. Audi homo & intellige ut sententia illa quę dicit qui me misit pater maior me est. nihil ab aliis sẽtentiis dissidet. Ar. Si hoc demonstraueris quod locum non habet fortasse & me facies opinioni tuę adherere. Ath. dei filius est ne deus an non? Ar deus creatus a deo: Mihi ut uis de quo interrogo responde: Dei filius omnia fecit nec ne? Ar. demonstratum est ante omnia fecisse ut qui uirtus est. & sapientia dei. Ath. non igitur dei filius quę ab eo facta sunt omnia uisibilia silicet ac iuisibilia cõphẽdit Ar. ita est inquit. Ath ergo ubiq; adest substãtia magnitudinis sue. Si ubiq; ad ẽe negaueris opera igitur opifice maiora essere dices Ar. adest ubiq; ath. si ergo ꝑsens ubiq; adest uerbum dei quomodo illud dicis qui me misit pater maior me est redde mihi rationem? Ar de hoc quidem dubito: sed dic obsecro qua ratione saluator dixit patrem se ipso maiorem? Ath nisi prius dixeris quod interrogo tibi non dicam quod iubes. Ar. dic quid uelis ath. angeli ne ad homines incorporei sunt? ar. homines incorpore sunt. angeli autem cum sit spiritus sine corpore existunt. ath. utri ergo fatigantur homines ne an angeli. ar. angeli incorporei sũt ne dum ministrant. lassitudinem experiantur: hominis autem proprium est fatigari propter grauem corporis mollem ath. dominus igitur quomodo fatigatus est? Scriptum est enim iesus fatigatus ex itinere sedebat. ar. deduxisti me quo uolebas angelorum & hominum exemplo: Non ut deus uerbum fatigatus ẽ sed ut eam ostenderet quam prius uerbum & deus non habebat assumpsisse carnem propterea carni quod suum est. pati concessit ut se carnem esse ostendere. ath. meminneris hoc iam inter nos conuenire ꝙ ubiq; uerbum & deus adest. ar. conuenit ath. ergo si ubiq; est cur dixit qui me misit pater maior me est: ar. obsecro ne te pigeat quod littera uellatum est reuellare ꝗ primum uallde enim solicitor. ath quis est qui fatigatus est homo ne? an deus uerbum. ar. homo. ath. tuum est igitẽ reliquum percipere. ar. mentem tuam hoc sermone percepi deum uerbum cum ubiq; sit hoc dixisse qui me misit pater maior me est. propter carnem uidelicet. quę itineris labore fatigatur & de loco in locum migrat inmirum hoc recte habet ath. dictum igitur illud cogita mihi quod dixisti. Deus uerbum creatus est. undẽ principium sumemus. Non audeo sic intrepide loqui de ipsius filii diuinitate sẽpiterna. ar. ego quidem a scripturis dico illud Tu uero unde sempiternum dicis filium? ath. scripturis diuinitus infusis didici ꝙ sempiternus est filius dei. ar. ubi scripture sunt qę sempiternum dei filium dicunt. ath. uenies celebratus paulus ueritati testimonium dabit. Inuisibilia enim ipsius inquit a creatura mundi per ea quę facta sunt intellecta conspiciuntur & sempiterna ipsius uirtus & diuinitus ue inexcusabilis sint quia cum deum cognoscerent non tanꝗ deum glorificarũt uel gratias egerunt. ar. de patre hoc dicit scriptura. ath: non ne igitẽ beatus paulus accusat eos qui cum deum dei filium cognouisset qui corpore apparuerat sẽpiterne diuinitati eius gubernatis omnia gratias non egerunt. Nã opifici ex magnitudine pulcritudinis ędifitioꝝ ꝓportionabiliter cognito grã debebatẽ. Maifestum est autem omnia quę facta sunt per uerbum facta esse & sine ipso factum esse nihil & te igitur oportebat ex elementoꝝ mira compositione opificem rationabiliter considerare & tui ipsius arbitrum esse ꝙ mundus dei sempiterni opus est: noo naturę create quę ad res tantas satis esse non potest. ar. Estote sempiternus filius sed & sempiternę creatus sempiternitatem habet: ath. si sempiternus

est filius creatura non fuit. si creatura est sempiternus non fuit: ar. non enim hęc ego ex auctoritate propria dico: filius dixit. quod ipm deus primũ oium creauit. Ath. tibi ne soli reuellatũ est. an & aliis hoc de dei filio misteriũ. Ar. nõ omniũ fides est uerũ tñ non mihi soli cognita: sed et aliis multis. ath. unde uobis reuellata ẽ: ex deo an ex hominibus? Ar. ex deo: Ath. audistin tute ipe an alii de hoc tibi narrarunt? Ar non mihi narrarũt sed sancti i spũ di loquentes multi dixerũt creatum esse filiũ. Ath. qui nã isti sũt: non ne et nos cognoscere possum⁹. Ar. nosti et ipe q̄ et prophete et apostoli multis in locis filiũ creaturã esse loquuntur. Ath. audiui te modo asserentem quod filius dixisset: nũc ad apostolos et ꝓpheras transisti uerũ tñ declara quisnã propheta de hoc talia dixerit: Ar. et nunc assero deum per sanctos prophetas et apostolos dicere sicut. et per salomonẽ ait dñus creauit me in initio uiarum suarũ ad opera eius. Vides quod ante omnia creauit eum dñs propter opera quę ipsius gratia fut ura erant. Ath. Ergo creaturarũ occasio pro sententia tua creandi filii causa fuit? Ar. ita est inquit. Ath. nomquid igitur deo preciosiora sunt quę creãtur ab eo: quomodo fieri potest? Nã si ille ut tu sentis pp hęc factus est: et non pp hunc illa: in mirum hęc preciosiora sunt illo. Sed absit ut hęc sentiamus nos nã pp filiũ oia sicuti scriptũ est Dicebat. n. apostolus inquit pp quem et p quem oia multos filios in gloriã ducẽtem principẽ salutis eorum p passiones perficer̃. Ar. mihi ignosce qui dixeri ꝓpter oia cratũ esse filium. ante oia tñ creatus est: Ath. quis ante oia opera creatus ẽ? Ar. filius ꝓpterea et primo genitus scriptus. Ath. siquis satanam adoraret benefaceret nec ne? Ar. at impius et sacrilegus est iste nec humanę quidẽ mentis compos quem fas est ñ hominem dicere: sed extra hominẽ. Ath. deus iob respondens sic de satana loquitur: hoc est principium figmenti domini factum ut illudatur ab angelis meis: tu igitur primã facturã: adorans satanã adorans quemadmodũ ratio monstrauit: Q d' si cauillari uolueris ut satanas factura sit filii prima antiquiorẽ igitur illum spiritu sancto dicis: Sic. n. difinisti filiũ quidẽ adeo creatũ spũm uero a filio genitum cõfirmasti. Ar. ueritas me non tu circũscribis sed tñ quãdo tu me huc deduxisti et ego te multis circũcludã testimoniis quę filiũ asserũt creaturã esse. Ath. ꝑme de thesauro quę reposita sunt a patre tuo. Ar. Pater meus est quem adoro deus attamen de hoc mihi respõde dñs creauit me: Vbi dominus fatetur se ipm a patre suo creatũ esse. Ath. dictũ hoc aliã spirtualẽ reconditã hẽt & thesaurũ inclusum possidet. Ar. non in uerbis solũ statuo salomonis uocẽ neq̧. n. nescius sum sed scio spiritualem sensũ a doctis contemplari: Quare & ego doctrinæ ñ exps ita dico dominus creauit me hoc quidẽ secundũ uerba esse. habere aũt interius uim maiorem quam ego uideo: tu non intelligens ignorãtia uictus tergiuersaris. Mali est autem hominis inuidere melioribus: Quæ igitur sentis dic et mihi absq̧ inuidia. Sic enim tibi pulchr⁹ uideri ostendis. Nam dominus creauit me pro me genuit a ꝑncipio. Ath. Si ergo genitus est filius profecto non creatus si uero creatus ñ genitus. Ar. tu uim istã non intelligis. ath. Ne te pigeat obsecro sustinere me donec intellexero. Ar. ne corporalis affectus cogitaretur creauit. me dominus dixit in deo igitur creare idem est ac generare. Ath. ergo si creare in deo idem est ac generare: omnia a deo creata generata sunt. Si uero hęc ita sunt ergo secundum te omnium frater est dominus quę propter ipsum facta sunt. ubi ergo genitus dei? Ar. unigenitus pro electo quodam & excellenti & maximo ponitur. Ath. Non ne uidetur tibi cęlum maximum esse? Ar. et ualde quidem. Ath. ergo filius est ut ipe uis terra & aqua filiæ. Ar. nequaq̃ unum enim deus fecit solum filium. Ath. Videntur ne tibi omnia eodem fine generationis unigenita esse an non? ar. est ita sane. ath. ergo si filius ut reliqua opera factus est. quomodo dei filius est. ar. obsecro te tu quomodo intelligis dominus creauit me. ath. tibi non responderem

ne dubita: sed propter eos qui audiunt dicam solomon iustus cũ esset & sapiẽtia
plenus habitus est dignus cui prefiguraret edificium templi hoc est corporis do
mini iesu: quemadmodum ipse dominus iudeis dixit: Soluite templũ hoc & tri
duo excitabo illud hoc autem dicebat de templo corporis sui ut ait ioannes: Sed
tamen & solomon de his ipsis rebus planius dixit ita distinguens: Sapientia edi
ficauit sibi domum & sustentauit septem columnis Immolauit uictimas suas &
temperauit in cratere suo uinũ & preparauit mensã suam Misit seruos suos cõ
uocans alta uoce ad craterẽ dicens qui demens est. declinet ad me & mente ca p
tis dixit. Venite comedite panem meũ & bibite uinũ quod temperaui uobis reli
quite dementiã ut uiuatis Conuenienter sapientia deus uerbũ est qui cum diues
esset propter ineffabilem suam & patris humanitatem factus est pauper ut nos pa
upertate sua diuites efficeremur qui cũ in forma dei esset informa serui factus: &
cum equalis esset patri suo tanq̃ seruus est conseruus nobiscum uersatus: perfe
ctus in diuinitate perfectus in humanitate: hic ergo uerbum & deus sapientia &
uirtus paterna incorpore sicuti deus & pater eius propter nostrã salutem corpꝰ
creauit in uentre marie matris dei sine uiri cõmixtione & homo ut dixi factus est
& se ipsum totius uirtutis fecit exemplar ut qui sequi uolunt quasi perfectã di
uinitatis speculũ habeãt ad quod ipsi se formantes diuine nature participes fiãt
sicut uas electionis ait Imitatores mei estote sicut & ego christi Post passionem
igitur suam & resurrectionem: sapia uirtus uerbũ & deus apostolos ad amentes
omnes misit gentiles uidelicet imprudentes: qui deum non nouerat mensam pro
pones hoc est altare sanctum & in eo panem celestem & incorruptibilẽ sacrum
& uenerabile corpus suum donãs omnibus uitã qui pticipes eius fiunt: & uinũ
quod cor letificat & sobrietatem cuiusq; anime ingenerat: qui ex eo liberauit: sic
ad craterem mixto sãguine suo uocatos & electos inuitauit per apostolos suos :
Et qui uocem ipsius audiunt amentiam omnẽ deserentes eos regni celorũ ciues
declarat. Ar. quoniam dictũ hic dominus creauit me ad corpus pulcre deduxi
sti: & ego tecum per testimoniũ scriptum paciscor. Et tu igitur ad ueritatem per
ge: Neq; aliter feceris. ath. quid uis faciã Paciscor & ego quod ueritati amicũ est
. Ar: Testimonium peribebo tibi quod aliter interpretari non poteris: Planũ ẽ. n.
qđ de uerbi substantia loquitur q uoniã a patre factum est: Ath. Si mihi a diuinis
scripturis testimonium exhibueris de his confirmare non dissimulo id mõ caueas
ne uos pro uestra uoluntate nuper scripseritis & ego dicta uestra non patiar. Ar.
ne aduersum nos dixeris q̃ i qui deũ non uereamur apostoli uox est quã me obi
cere dixi: ath. loquere ex ea. Ar. Illustrissimus apostolorum petrus cum testimoniũ
de eo ferret qui prepositus erat israel sic ait. Firmiter ergo cognoscat. omnis do
mus israel q ipsum & dominum & christum deus fecit. Nũquid hanc nos uocem
simulauimus? Ath. non simulastis uos. sed dissimulastis Ar. te ipsũ uidisti circũ
scriptum & ad contumeliam uersus es quin age siquid ad hec potes uel te ipsum
ueritati dede ath. lege sententiam totã Ar. Firmiter ergo cognoscat omnis domꝰ
israel q ipsum & dominum & christum deus fecit. Ath. ne precideris uerba scri
pte Nam & corpus si quemadmodũ ab initio formatum est manserit formosum
est. Si uero absq; membro fuerit manu uidelicet uel pede uel digitis de forme ostẽ
ditur. Dic ergo scripturarum ea etiã que sequuntur. ar. hoc est iesũ quẽ uos cruci
fixistis. ath. Quis crucifixus est: deus uerbum an corpus: quod deus uerbum ex
maria uirgine sumpsit? Ar. Tu ne uerbum non fateris crucifixũ esse: ath. Ego
deum uerbum fateor hominem factum crucifixum esse carne. Ar. Quid est car
ne: non ne filius dei passus est. Ath. tu qđ sentis primum dicito. Ar. etiã si tu non
dixeris ego dicam deus uerbum una cum carne crucifixus est passus est. Ath. p
similitudinem representare oportet demonstrationem an uerbum & deus passus

fuerit: Ar. Dic quid uelis. ath. cruci ne unq̄ affixū quępiā uidisti. Ar. Quid ni. Ath. nūqd igit̄ dōec ī cruce corpus detineť clauis detinetur & aīa: ut quę a corpore nō possit secedere Ar. secedit quoniā spūs est anima. Ath. Secedit. u3. quia nō detinetur in cruce: hoc ē ligno et clauis & ita res habet. Nam dum corpus detineť anima quę libera est atq3 soluta relicto corpore in locū suū pficiscitur. Ar. Et hoc quidē ita est. Ath. Si in homine noxio cōcedis nō pati aīam in corporis pāti supplicio: Quomodo uerbū et deū dicis una cum corpore passū. Ar. concedať deus uerbum simul cū corpore passum non esse. Ath. ergo apostolus uerbum affirmaut quia neminē p ignorantia perire uolebat Nā cū filii israel eū qui secundū nos christus est hominē esse putarent testimonio significauit quia electus est iste dei et ait tametsi uos eum tanq̄ hominem iustum crucifixeritis hūc ne ignoraretis q eum christū & dominū deus fecit: En ergo christus & dominus a deo factus est: ath. Deus uerbū dei filius ante passionē dominus erat. an nō? Ar. ita ē: dōinus erat ath. petrus ait quē iudi crucifixerūt. hūc factum esse dominū. Ar. Quid hoc est crucifixerunt christū dominū factum. Scire uellem quid dicas. ath. Deus uerbū dominus est omniū qui semp dominus est: Postq̄ āt subacta peccato carne carnē assumpsit ut scriptū est: Et uerbum caro factū est. Carnē aūt dico hominem pfectum quales et nos sumus id solum qđ homies sumus Nam ipse absq3 peccato factus est homo hunc igitur christū & dominum deus fecit hominē de semie dauid subiciones ei principatus & potestates & dominatiōes & homines & angelos: & ut summatim dicā oium. quę subiecta sunt ei christus et dominus factus est christus propter effusionem spiritus sācti quę in eum cęlitus instar olei facta ē. dn̄s quia regē omniū potestatē accepit. Ar. Seorsum igitur filius & dominus ē. uerbū et deus et seorsum homo. ath. nequaq̄. Ar. age igitur quomodo deum uerbū: dominum dicis et tēplum ipsius hoc ē hominē dominum: ego uero duos dominos esse existimo. ath. duo nō sunt absit: hoc unus ē enim dei filius qui pro nobis hō fact9 ē. Dic age nūqd rex terrestris seorsū hō r̄gnat seorsū purpura ei9. Ar. q fieri pōt. ut et hō per se regnet et purpura eius priuatim imperet. at tamen uideo quid afferre uellis exemplo. Ath. Si ergo absurdum ē. duos dicere reges de rege uno & homine dico et purpura quomodo procedit aliud uerbi ac dei regnum diceř aliud sanctę et uerecundę carnis quasi purpureę uestis imperium proficeri? Quae regis uerbi dei uestis facta ē: uerum tamen & apostolus paulus potestatis unitatem quam humanitas simul cum corpore habet. plane significat. cum dicit quoq3 patres et ex quibus christus secundū carnē qui est sup omnia deus in sęcula amē Ar. uides ne quia & deum super omnia deum dicit hominem. Ath. paulus non timuit neq3 ego timeo quoniam dei dispositionem ex parte uideo. Ar. quam ne dispositionē? Ath. ut homo fiat qui super omnia est d̄us Ar. ut homo fiat uerbū confiteor et ego: ut autem deus super omnia sit qui crucifixus est dicere uereor. ath. audi & admirare uehementius quia et deum super omnia confiteor. nec deum q est semper considerari posse alterum ab eo qui factus est homo et pro nobis crucifixus. Ar. ubi nam hoc scriptum est longe magis admirandum. Ath. apud hieremiam prophetam ait enim hic deus noster non considerabitur alter ab ipso inuenit omnem uiam scientiæ et dedit ipsam iacob filio suo & israel dilecto suo. Post hęc in terra uisus est & cum hominibus uersatus est ergo qui uisus est deus fuit et hic est a quo non aliter considerabitur deus an non ita est? Ar. pro uerbis prophetæ ipse est deus. Nefas. n. ē de patre dicere quia uisus fuerit uel quia hō factus cum hominibus habitauerit cū res manifesta sit deum uerbum factum esse hominem. Ath Non ne igitur filius unus qui est ante omnia sęcula cū patre suo cū deus esset inuisibilis homo factus est uisibilis. Ar. Quod unus sit deus filius cōuenit non est tñ cum patre infinitus. Ath. ac non cū patre & spiritu sācto sapia est

& uirtus? ar. ita quidē. Ath. unus igitur filius dei qui est inuisibilis & uisus in cor
poreus & corpore unitus. Immortalis & mortem carnis expertus impalpabilis
& palpatus. Ar. consentio quę dixisti. Ath. hic ergo pp uerbi & carnis connexio
nem dominus & deus est: neq; diuisim. Et proprietates quidē dicuntur sed filius
dei iesus christus uerbum & deus unus est. Ar. quod de incarnatione dicis recte
mihi quidē ostendi uidetur: Attamen uerus deus non est filius sicuti pater. Ath.
unde hoc sumptum ad nos detulisti? Ar. Nunq̄ ne legisti euangelium quomodo ad
patrem suū dn̄s dicit hęc est uita eterna ut cognoscāt te solum uerum deum &
quem misisti iesum christum. Vides qr patrem solū uerum deum dixit q̄i qui ue
rus deus non sit ipse: Ath hęc est uerborū coniunctio predictorum atq; sequentiū
quę disiunctionem non facit & constanter apud oēs per bene sentiunt id ēt cōiū
ctum esse conuenit qd' a domino dicitur: Verum tamen patienter audi quod di
co Si quis amicum admoneat, de constantino loquens in hunc modum si: mitter
tene solum augustum terrę marisq; principem imperatorem cōstantinum & cō
stantium filium eius: Nunquid non complexus est, cum patre filium. Ar. non me
diocre periculū est dicere non cū patre suo constantino regnare constantium ex
quo hic illi subiunctus est. Ath. de constantino quidem & constantio uides peri
culū ingens: ad de christo iesu & patre eius non uereris talia loqui hanc te opor
tet in dominum habere pietatem quam & in constantinum habes nec a filio ei'
constantino remoues non ipsum uidelicet augustum non oīa quę de patre eius
pauloante dicta sunt. dignitatis unitaté non aliunde q̄ ab ipso dignoscés. Ar. de
clinasti ad syllogismos. da mihi demonstrationé scriptam si deus uerus est filius
sicut & ego tibi euangelicam uocé adduxi. Ath. audi scriptam quoq; de hoc de
monstrationé: nec deceptus fueris Ioānes apostolus sic ait: Et scimus quia filius
dei uenit & dedit nobis intelligentiam ut cognoscamus uerum deū & simus in ue
ro filio eius iesu christo hic est uerus deus & uita ęterna: Vides quia de filio uo
ces ęadem ac de patre feruntur ęqualem patri filium docentes? sicut .n. de patre
dixit hęc est uita ęterna ut cognoscant te solum uerum deum ita & hic de filio
dicit hic est uerus deus & uita ęterna hoc ē igitur & quem misisti iesum christū
ut cognoscant filium tuum uerum deum quemadmodum & te patrem. Item &
alibi hoc dixit dominus ego sum ueritas: Veritas autem nunq̄ mendacium fiet:
Ar. Consentio & ego quia uerus est deus dei filius: Nunquid ēt dicere potes simul
deus simul filius. Ath. Quod aīas simul deus simul filius? an qa filius simul filius
dei est? Deus .n. uerbum deus est qui patris est filius. Ar. Non ita dico sed qa di
cere non potes simul deus pater simul cum patre filius. Ath. quamobrem hoc dice
re non possum? Ar. quia deus pater ingenitus est filius āt genitus. ath. hęc uox in
genitus de deo solum dicitur an & de aliis quibusdam? ar. absit ut aliud quippiā
ingenitum dicam Nam quod ingenitum est: hoc & principio caret: ath. hęc uox
non genitus substantia ne est. an substantię significatiua? ar. substantia est. ath.
Falleris non est substantia sed substantię significatiua. Ar. Nam quid significare
uult. Ath. quia nec facta est. nec genita dei substantia unde substantiam dei com
mode ingenitam dicimus. interea dic mihi adam genitus est an non. Ar. non ge
nitus est sed formatus: Ath. genitus non creatus ne esset interrogaui: Ar non ge
nitus ē. Ar. ergo secundū te principio carebit sed & eua non genita est. uerū crea
ta: sed quid ais de eo qui nec dum genitus est genitum ne an non genitum? Ar re
cte non genitus nuncupatur Quocirca pater quidem non genitus erit filius ue
ro genitus. Ath. quid igitur ex hoc inducere uis? Ar. filius genitus ne est an non
ath. genitus est. ar. Vides quia priusq̄ gigneretur non erat? Quod si erat ut tu
uis ingenitus erit: Si uero hoc ita est filius genitus negabitur. ath. deus est ne pa
ter simul an non? ar. perennis quidem semper est pater actu uero non semper.

Ath. nunquid potentia apud deū mundus ab æterno fuit an nō? Ar. ita est. Ath.
ergo sicuti mundū uoluntate fabricauit deus ita et filiū pro sententia tua genuit
Ar. non sicuti mūdū: meministi. n. eorū quę ante concessa sunt: Sed ante sęcula
dico uoluntate habuisse filiū breue āt generationis filii concedo interuallū ut ge
nitus sit. Ath. Deo pulchrū ne ē. ut pater sit an turpe? Ar absit ut turpitudo ānoc
tatur deo: se omnino pulchrum ē ipm esse patrē. Ath. ergo deus pro uerbis tuis a
deterioribus ad meliora ꝓcessit Nā si ꝯ pater nō esset postea factus ē pater ergo a
minoribus ad maiora conuertitur. Sin aūt dixeris ipm anteq̄ pater esset meliorē
fuisse ergo a melioribus ad peiora pręuenit. Q̄d' si ita est quomō īmutabilē di
cemus diuinitatē perse pfectā nec ad meliora ꝓgredi nec rursū a melioribus ī pe
iora desinere: Corruptibiliū. n. ꝓpriū ē nūc a melioribꝰ ad deteriora nūc ab īferio
ribus ad pstantiora mutari: Ar. ictū oculi dare nō ius quo filius priusq̄ gigneretē
nō fuerit. Ath. nō do quod non est. Ar. quamobrē? Ath. quia scriptū est non erit
inte deus recens: breue aūt si dedero tpus in quo aliquando non fuerit recēs erit
qui a me concedetur: Quod absit ut ita sentiat. christianus hō ea cōcedēs quę di
uinis scripturis contraria sūt. Ar. Quę nam contrarietas si dixerimus ictū oculi
priusq̄ gigneretur fuisse: non ne genitū intelligamus. Ath. ualde mihi quidē hoc
uidetur aduersari diuinarū rerū cultui: quę ubiq̄ testantur filiū dei semp fuisse:
nec unq̄ tempus ullū ubi non fuerit: An non tibi uidetur si hoc dixerimus cotra
ria sentire scripturis diuinitus infusis? Ar. da mihi testimonia. Ath. audi ioannē
qui dicit imprincipio erat uerbū & uerbū erat apud deū. & deus erat uerbū. hoc
erat imprincipio apud deum. Quis sanctorū prophetarum & apostolorum talia
tecum dixit? Dic mihi an & mente concipi potest tempus aliquando fuisse īquo
uerbū non fuerit? Quod si ita cogitaretur tempus quandoq; fuisset ꝯ deus pater
uerbo caruisset. Ar. filiū igitur dicis ꝓnunciabile uerbū: ath. nequaq̄: uerbū. n.
substantiale dico et non uerbū quod dissoluitur: nec. uꝫ. quod ex patre ꝓcessetit
& in patre denuo resolutū fuerit iuxta sabelliū: sed ineffabiliter genitū dico filiū
cum patre consistere. Nam uti animā sine uerbo cogitare nō licet: ita nec deū pa
trem sine filio credere. Sic. n. pater principio caret ita & filius uerbū: & deus dei
filius. Ar. quomodo principio caret filius? qui se ignorare dicit consumatiōis di
em? Ath. Dic homo mihi quod interrogo architectus sumpto calamo mēsuras po
nit. Cęnacula deinde supiora et inferiora describit gemina dico & tergemina tec
ta: Si primū transegerit tectū cognoscit quia in sermo occupari debet: Ubi uero
secundum tectum condiderit ædificii consumationē haud ꝓcul esse intelligit: sꝫ
cum in eo erit ut terniū tectum attollat ꝓ ut habitacula duo uel tria fuerint ꝓcul
dubio finem operis adesse cognoscit: Hęccine ita sunt an non? Ar. Consentio ita
esse. ath. Ergo filius dei qui omnia ex nihilo fecit: qui hoc aptauit elementum q
mundum ꝓuidet et ędificat usq; ad perfectionem sicut et ipe dn̄s ait pater meus
usq; ad perfectionem operatur & ego operor: hic non cognoscit quando finitur
opus quod ipe fabricat? Quin ēt fac inquam piculum. Age de perfectione mēsis
interroga ex imperito homine qui mensem triginta dierum ignorat nunqd tibi d
quo quęsieris respondebit ꝙ si pito quęstionē proposueris ꝯtinuo tibi dicet mē
sis illius si quintus decimus agetur dies dimidium esse: si uigesimus octauus finē
instare. pari ratione de luna nec non & de anno si doctū uirū interroges scia quā
tenet expertus quia undecimo pfecto mēse duodecimus incepit annū dicet non ꝓ
culesse quin pficiatur. Ar. Est ita ut dicis. Ath. Si ergo architectus scit quando p
ficitur ędificium & uir doctus ex numero quando finitur mensis & ex peritia or
bicularis cursus quando luna completur tum ēt quando decrescens finitur quo
deinde tempore plenus conficitur annus quonam mō nos dominum iseum qui
mundum fecit: et eum consumaturus est: diem ignorare dixerimus? Si. n. ignorare

quomodo interrogatus de consumatione sęculi huius & secundo ipsius aduētu
ueritatem respondendo dicere potuisset? Eorum enim qui rerum sciam quę sunt
queq; geruntur non obscure tenent proprium est ueritatem exponere. Quo cir
ca saluator cum & ipse cognosceret ueritatem interrogatus significauit. Nam cū
discipuli interrogarent quod nam signum aduentus domini iesu & consumatio
nis sęculi huius respondens ita dixit: Videte nequis uos seducat multi enim i no
mine meo uenient dicentes ego sum christus & multos seducent: Audituri autē
estis bella & opiniones bellorum Videte ne turbemini Oportet enim hęc fieri:
sed nondū finis surget .n. gens contra gentem regnum contra regnum & erunt
fames pestilentię & teremotus per loca hęc autem omnia initium dolorum. Tūc
uos tradent in tribulationes & interficient uos & eritis odio omnibus gentibus
propter nomen meum & tunc scandelizabuntur multi & inuicem tradent & odi
o habebunt ad inuicem & multi pseudo prophete consurgent. & seducent mul
tos & quia multiplicabitur peccatum refrigescet caritas multorum qui autem p
seuerauerit usq; in finem hic saluus erit. & predicabitur euangelium regni in to
to mondo Et paulopost dicit. Erit tribulatio magna qualis non fuit a principio
mundi usq; nunc: nec quidem erit: & nisi a breuiati essent dies illi non saluaretē
omnis caro. Tunc si quis uobis dixerit Ecce hic christus ecce illic ne crēdideritis
& reliqua deinde Nam sicuti fulgur exit ab oriente & apparet usq; ad occasum
sic erit aduentus filii hominis: Vbicunq; autem fuerit corpus ibi congregabun
tur & aquilę Statim: post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur: & lu
na non dabit lumen suum & stellę cęli cadent & uirtutes celorum commouebū
tur & tunc apparebit signum filii hominis in cęlo & paulo post dicit amen dico
uobis nō preteribit generatio hęc donec hec omnia fiāt. Cęlum & tera transibūt
uerba autem mea non preteribunt De die autem & hora nemo nouit ne q; angeli
cęlorum nisi pater solus: Ergo eorum omnino est qui bene sentiunt ex his quę a
saluatote presignata sunt de die & hora precipere quia p robe nouit quando uē
turus est: ut omnia pro inseperabili patris sui uoluntate constituat sicuti presini
tum est: Nam euangelium manibus summę & de quo est quęstio lege mathei p
gressū & omnia tibi dilucida erunt quia de die non ignorat dominus Quod si i
gnoraret quomo signa & pericula diem precurrentia quę nec dum sunt. neq; fu
erunt predicere potuisset? Nam usq; ad consumationem & aduentum suū signa
& qualitates eorum premonstrauit ut studiosi homines & industrii tempus ex is
quę a domino premonita sunt cognoscete possunt. Ar. Si uere diem nouit. Cur
dixit ipse nec filius nouit die illum? Ath. non dixit dominus nec ego noui diem il
lum: consequens enim erat ut ita diceret dominus si quidem se ipsum ostendere
uellet quasi qui rei noticiam non haberet Et in mathęo quidem non dicitur quia
nec filius nouit diem illum. Reliqui aūt euangelistę huius rei narrationem pter
mittunt: Solus autem Marcus ait neq; filius nouit diem illum Et Marci narratio
nem animaduerte quia non ignorat dominus diem illum Dicit enim dominus ie
sus de die autem & hora illa nemo nouit neq; angeli cęlorum neq; filius nisi pa
ter: Cum enim se ipsum nihil a patre secundum substantiam distare. sed patri su
o diuinitate unitum esse cognosceret pręsciam suam in patris prescia consistere
significauit sicut ipse dominus ait Ego & pater unum sumus: & rursus omnia q̂
cunq; pater habet mea sunt non creatarum rerum causa hoc saluator dixit om
nia quecunq; pater habet mea sunt: sed quęcunq; diuinitati patris conuenerunt
hęc sua esse dominus dixit quale est immortale incorruptibile inuictum immuta
bile imcomprehensibile potens présciens & quęcunq; patris sunt hęc & filii p
pria sunt Ignorare autem ait ut modo dictum est angelos & filium. Ar. nunqd
alius est filius? Ath. unus quidem uerus est dei filius uerbum & deus. Est autem

alius quasi filius adoptatus per templũ corporis ipsius domini nostri iesu christi sicut ait diuinus apostolus. Non.n.accepimus spiritũ seruitutis iterũ in timorẽ sꝫ accepimus spũm adoptionis inquo clamamus abba pater. Plane ad apostolos dixit filioli mei adhuc modicũ uobiscũ sum & uado ad eũ qui me misit Ad iudeos autem in parabolis ita dixit hõ quidam cũ duos filios haberet accedens seniori dixit. uade operare in uineam meã hic respondens ait ego domine & nõ abiit. Deinde accedẽs alteri dixit. Vade operare in uineã meam hic ait non uolo postea uero penitentia ductus abiit Interrogat aũt dominus quis fecit uoluntatem patris eius Respondentes iudęi dixerunt ultimus filius. Conuenienter uero pater uniuersorum deus est uinea semitę iustitię inquibus senior ẽ filiũ operari iubebat hic paruo interuallo p̃cẽptũ posthabuit & p̃ceptorẽ contempsit. Est aut iudæorũ populus qui propter incredulitatẽ contemptor factus est adoptionis: Filius ãt iunior patris populus est ex gentibus: qui p̃ mina uocationis incredulitate rebellis idolatria detentus deĩde pęnitentia ductus & fidelis paterni pręcepti obseruator apparuit. Ex obedientia uero carus & hęres tanq̃ filius patris declaratus est. homini honore et gratia dignus a patre habitus. Pręterq̃ q̃ diei illius & horę consumationis dico: signa tantũmõ cœpit ne si ignorare prope finẽ adesse dies illa repẽte impatum offenderet. Ar. consentio recte hoc dictũ esse de die. Illud aũt filium patri unitum esse substantia non recte habere dico. Ath. Quoniam studiũ ẽ tibi nõ puum recta uituperandi quęq; inter pios recte conueniũt: Redde igitr rationẽ: quid ẽ substantia: Ar. omne quicq̃d ẽ. in subiecto id substãtia ẽ. Ath. recte dixisti: sed quando in presentiarũ de deo sermonẽ habemus: dic mihi quid ẽ. substãna dei ne forte a uulgo putemur de pecuniis uerba facere. Ar. quicq̃d deus ẽ. id substantia dei ẽ. Ath. recte dixisti: audi ergo. Ar. dic quid uelis. Ath. nosci quia deus sub specie infirmitatis nostre submissus per scripturas diuinitus infusas nos sæpe alloquitur humanius ac cęlestia & diuina mysteria ex his quæ pro habitu & essentia nostra dicta fuerint humana natura intelligere possit: Ar. ita ẽ quidem: Ath. Nõ ne igitur deus cũ ad filium suum per prophetã dicit ex utero ante luciferum genuite filii de paterna substãtia generationem significat? Vterũ ergo pater habet. ath. pręueniens dicebam tibi scripturas sanctas multotiens pp imbecillitatem nostrã sub humana specie diuinitatẽ enunciare non quia deus talis sit: sed ut nos corporeis exemplis res diuinas pie intelligamus. Nulla igitur ob aliã rem uterum nominat. Quod si ita non ẽ dic tu quonam mõ dictum hoc intelligi debeat. Ar. scriptura dicit ex p̃sona patris: Eructauit cor meum uerbũ bonũ. Eructauit ergo uerbũ filiũ dixit. Ath. bñ hoc ut alia oĩa scriptura dixit: tu uero dictũ accipiens male puertisti: Ar. dic tu nobis dictũ quando ego ut ipse uis male puerti. Ath. Deus ẽ ne spiritus qui pati nõ põt an nõ? Ar. ita quidẽ. Ath. cum igitur scriptura dicit ex utero genitum ẽe filiũ ĩgenuitatẽ filii ex diuina substãtia existere significat: nec uero genus humanũ qđ ẽ imbecile christi generationẽ arbitretur humanã dixit cor meũ eructauit uerbũ bonũ. Si quis item conatus auderet p̃nunciabile uerbum dicere filium reminiscetur ex utero & a praua statim cogitatione desistet circũscripsit ergo scriptura sensũ omnem humanum ne insania hęretica teneretur aduersus sempiternam. & ĩcomp̃hensibilẽ filii dei generationẽ. Si.n. ex utero ẽ quomodo ex corde p̃cessit? si uero a corde ẽ quomodo ex utero p̃diit? Ar. Quid igitr dicere ac intelligere debemus? Ath. Nihil aliud his his documentis p̃cipimus q̃ filium ex substantia dei & patris genitũ esse: Ar. Si consubstantialis erat patri filius quid non hoc discipulis suis presẽs asseruit? Ath. q̃s locus ubi nõ constet patri filiũ consubstantialẽ esse: ar. Si hoc ostendere potes unũ ex his. quę obscura sũt. ath. non ex obscuris eruerẽ conamur sed ex dilucidis rebus ueritatem ostendere uolumus: memĩsti dixisse quicq̃d deus ẽ hoc substantia ẽ: Nunquid hoc filius ẽ

an non? Ar. Nullatenus. Ath. quomõ igitur dñs ait ego & pater unũ sumus: Fa sum ne dixit an uerum? absit illud. nunq. n. ueritas mendacium fuit: Sed hoc et qui me uidet uidet & patrem: nihil aliud ostendit q̃ sanctã diuinitatem. Nã si sub stantia diuersus est a patre filius quomodo pater in filio contemplari potest? Nũ quid. n. effigies hominis ex ligno fabricata cognosci potest: in lapide q eius sub stantię non est? Quod si locum non habet lignũ in lapide cognosci & lapidem in ligno secundum substantię rationem: relinquitur ut deus omnipotens in cõsub stantiali eius filio cognoscatur. Visibilia. n. eiusdem speciei quoq; una substantia est in uisibilium cognitionem representant. Ar. quomõ igitur dñs dic ego sũ ui tis uera & pater meus est agricola. Nunquid pōt uitis & agricola consubstantia les esse? Ath. ne pcideris dominicã uocem sed ut posita est lege Ego sũ iquid dñs inquit uitis uera uos palmites pater meus agricola est. Dic ergo mihi si filius pa tri consubstantialis non est ex similitudine uitis & agricole: ipsũ ne hoībus ↄsub stantialem dicis: Ar. absit hoc quidem: Ath. audi placide & mihi ad hęc responde Vites ne ac palmites consubstantiales sunt an non? Constanter hęc ita sunt. quę so igitur succincte huius quoq; sententię declarationi sub compendio finẽ impo nere uelis ut & me talem facias qualis & ipse es. Ath. nisi prius de quo quero re sponderis non consequere quod petis. Ar. dic quod uelis & ego quicquid locũ habet ut fieri possit respondebo. Ath. quamobrẽ scriptum est de deo manus & brachium: Ar. hęc & eiusmodi ꝓ his intelligimus quę adiciuntur queq; sequnt̃ ut si quis hoc dixerit manus tuę fecerunt me & plasmauerunt me hic deum opi ficem cognoscimus: cũ autem dixerit brachium dñi reuelatum est alicui: mani festum est quia de filio dicit preterea & illud dextera domini fecit uirtutẽ cõueni enter de filio significat per quẽ oīa facta sunt. Ath. brachium cuius ẽ brachium consubstantiale est an non? Ar. ita sane. Ath. & dextra cuius est. dextera. consub stantialis est. Ar. & hoc ita est. sed quid ais. Mene diuinitatem. compositã fateri uis? Nunq̃ ne audisti clementẽ qui petrum apostolum secutus est. quo pacto eius modi opinionẽ destruit? Ath. Memento quę dicta sunt o hõ & non captaberis Ego. n. simplicem in compositã incircumscriptam diuinitatem colo: sicut ex san ctis diuinisq; scripturis didici & ab his qui per successionem episcopatum accep unt Nullam igitur aliã obrem brachium & dextram scriptura uocat filium nisi ut pie intelligamus patri filium consubstantialem esse. quia fieri non potest ut a liquis existimet brachium in homine uel dextrã uel digitum sicut inter se dissimi lia sunt. Ita et differre substantia. Ar. consentio patri filium consubstantia lem es se. Responde igitur de uitę. Ath. duo genera uitis diuina scriptura memorare ↄ sueuit unam quidem utilem atq; fructiferam dominum nostrum iesum christum quę letificat cor hominis & exilarat: alteram uero diabolum quę rabiem & uene num spargit ut scriptum est Vitis. n. eorum ex sodoma & palmes eorum ex go morra uua eorum uua fellis botris amararitudinis uinum eorum Ira aspidum ĩ sanabilis: sed & populus uitis noĩatus est & iusti multis i locis uocati sunt uineę & hoc quidem cõmuniter & late illud uero p̃cipue. Ego sum uitis uera Itaq; sal uator ne ex cognõie predictis uitibus annumeret non dico diabolo: sed tanq̃ uitis quę translata est ex egypto & plantata ut uuę fructum faceret. fecit autem spinas iccirco cum additione dixit ego sum uitis uera cuius fructus uita gaudium pax caritas iusticia fides purissima cognitio pietas castimoĩa maiestas humanitas mã suetudo Modestia & quę his similia sunt & quoniam uere uitis palmites eadem generositate fructum uitis similem cuius palmites sunt producere debent: Ideo palmites appellauit apostolos cum simul prepararet eos ut in fide pmanerent: nec a uera uite sicuti iudas auersi steriles psisterent Nã q dilapsi fuerĩt a caritate

dei & fide ueluti palmites abscisi a rebus diuinis eiciuntur: itaq; discipulos hor
tatur ut sobrii sint & impigri cum dicit pater meus agricula est. quasi diceret sci
re uos uelim si quem pater meus excoluerit hic fructum meum reddet: cum fruc
tum alienum in ueris palmitibus uitis pullulare non sinat: Si quidem ob'ambu
lans in uinea hoc est in penetrabilibus animæ quicqd corruptum est & inanu;
amputat ne lasciuiens qualem non cupit agricola fructum producat. Hic nobis
ad id quod quęritur incipiendum est. huius quoq; rei narrationē exponere. Cū
uitis ante bimē robusto germine ac palmite relicta hiemis impetus fortiter exce
perit: hiems uero gielidissimo ictu sui frigoris inuecta frondes eius aliquas extin
guere cęperit quę sensim labefactæ cacumina linquunt desuper interram fluen
tes uitis deinde ualido palmite manet hiemis ꝓcellæ resistens quę nudi frigoris
pertinacia nonnullos palmites lędit: Vitis tamen reliquis palminibus integris hie
mem repugnando exigit donec hibernum laborem effugerit: Sed ubi uer nacta
qui nouus annus est requiescere uidetur: repente agricola instans adhibita falce
primo quidem palmites omnes accurate speculatus incipit quenq; frigorē lesum
excidere sed & integros subinde a tertio quarto ue oculo ꝑcidere. Vitis igit̄ po
pulata ferro subbinis stetit in cœlum suspiciens nec non in lacrimas triduum re
resoluta Cum uero diuina prouidentia uoti compos lacrimare desierit repēte nu
merosam palmitum turbam effundens eadem qualis et ante fuerat imo uero glo
riosior apparet: his pręmonstratis erunt iā tibi planissima quę de uera uite dicūt̄
Dominus igitur ramosæ & opacę uitis instar pp discipulorum & stipantis turbæ
multitudinem quę ad eum auxili gr̄a confluebat: Erat. n. multitudo īcompabi
lis quę in cū credebat cui ꝑdesiderio īsatiabiliter inherebā ꝯ eo tanq̄ palmites cō
iuncti quidā spiritualis cōmodi gr̄a quia nihil aliud cū eo esse uolebāt nisi ut eū
conseq̄rentur: Non nulli remedia ualitudinis assequi sperabant Alii qđ christū
uenire audiuerant conuenientes nouum spectaculum uidere cupiebant deū icor
pore cum hominibus uersantem Et erant passim omnia gaudio plena domino ꝑ
sente qui quacunq; iret tanq̄ uitis abnudans (turba. n. illū in munera proseque
batur: cū se uni omnes insinuarent) desiderio conspiciebatur. Cum uero in cō
sensum turbæ ꝓsequentis eum flatus hiberni de montibus spirare cępissent. a in
uida stanti uite cui iam inherebant languescentes uelut frondes cecidere nō pau
ci alii metu pontificum ne absq; synagoga fierent christum uitam suam negabāt
quēadmodū & nunc eadem hęc fieri uidmus. Vt. n. illi ita et nostri hypocritę ho
mines eorum malunt qui ecclesiam persequuntur q̄ dei opinionem eligere Nō
nulli cum diuina et spiritualia domini uerba male sentirent retrouersi crimen &
uitium benefactori ascripserunt dicentes quis illum audire potest? quod etiam ę
tare nostra non nulli dicunt qui cum ueritate ambulare nolunt. Tribulationes e
nim & tentationes fidem sequuntur: quis enim inquit ꝑceptorum domini ac fidi
traditionem obseruare potest? Qui etiam iudæ incredulitatem hiemis uehemētia
redarguit: quemadmodum & nunc mundi amicicia detenti cum aliquando disci
puli essent & amici & comites christi cętus aduersus christum nefarios concitant
& hi quidem quibus thesauri custodia commissa est non ꝙ eorum molliciem do
minus ignoraret sed ut eos dum res domini administrant promptiores redderet
pro domino fortiter facere q̄ amiciciæ mundi occasione contra regem suum mi
litare: hi de generes & steriles. quasi palmites ab agricola excisi eterni ignis esca
efficiuntur: Sed cum uis hiemis uerę uiti plurimum instaret dico āt iesu christo
hunc scribę et pharisęi nūc quidem lapidare nolebāt: sed uenti ne a turbis occiđ
renī: q dominū amabāt a ꝓposito desisterūt. Nūc uero ꝯphenderē conabant̄ cum
se iesus teneri ꝓhiberēt quo ad tēpus uēiret ac dies ab ipo dn̄o āte secula ꝑstitut⁹

in quo ipm pati oportebat: Fuere etiam qui illum non nunq̃ precipitare tempta
rent. & ipe per medium eoꝝ tranquillus incessit: Et innumera sup uenere picu
la que cum ingruerent ꝓhibita in cassum cecidere. Iãq; aderat ãni noui princi
pium quo tẽpore pasca immolari oportebat sicut oracula de dño prenunciabãt
cum ad eos diuinum preceptum ꝓdiret ut in iusticie uinculũ omne dissoluerẽt
elemosinis expiati seipsos deo ꝯciliarent inimicicias cũ ꝓximo non agerent. Sq
dem eos mala nulli hominũ ꝓ cõmunione generis struere iubet sed pace purissi
mos diuini cultus obsequiũ exibere: dñs igit q̃ in tẽpore pacis ac celebritatis cũ
discipulis suis in hierusolima uenit non q̃ ignoraret q̃ sibi euentura erãt sed uald
ẽ cognosceret: Quippe qui discipulis suis futura ꝑdixit: Ecce ascendim⁹ in hie
rosolyma & filius hois tradetur in manus senioꝝ & scribaꝝ & tradent eũ gentib⁹
& condemnabunt eũ morte: Vt ergo iniquitas iniuste cõgregationis iudeoꝝ ap
pareret: pax ingressa est hierosolima inimici uero pacis cũ eã uidissent perturba
ti sunt. pax .n. seditiosis & homicidiis inimica est: q solent malis potius q̃ bonis
opibus & pacis ubertate gaudere. Cũ igitur obseruassent repente strictis gladiis
instantes loco ubi iesus cũ discipulis erat inter primos ꝯspicati scelestas manus
suas ipsi iniecerunt. cũ adhuc discipulis suis stipatus esset. hic uero truculẽtis mã
suete loquit. Si me queritis sinite hos abire Discipuli cũ grauia picula uidissent
qbus sps sãcti uirtus nundũ inerat: relicto ipso ꝑceptore & dño in fugã cõuersi
sunt. Sed domestici satane cum iesũ cõprehendissẽt in caluarie locũ duxerũt ut
bi eũ crucifigerent. consumatis oibus q̃ de illo iã pridem scripta fuerant & ipm
cruci tanq̃ uitẽ uallo tollentes fixerũt q relictus in cruce solus cũ duob⁹ q̃ pal
mitibus uel certe iribus: Siquidẽ in obliquũ manus in orientẽ caput. & pectus
& cũ his pedes quoq; tetenderat .n. umbra reliquoꝝ palmitũ sublata clauis sau
cius & hasta in riui modũ sacri sanguinis lacrimans fundebat. repente uero die
tertio resurrexit nihilo deterior factus q̃ antea fuerat: quin ẽt gloriosior apparu
it. & ea fide discipuloꝝ corda repleuit: ut eũ crederent uitã suã esse & gremen edi
dit discipuloꝝ turbã post resurrectionẽ latius q̃ antea: nõ ẽt in iudea solũ sed pal
mites suos ad mare usq; porrexit: ũbra eius montes texit & arbusta eius cedros
dei Hec uere uitis materia pie ꝓ uirib⁹ tracta est: Ar. rectissime inquit oia restat
subinde mihi de sãcto spiritu querere Nã de filio & ego ipsũ p oia equalẽ patri ꝑ
terq̃ omnipotentẽ esse confiteor. Ath. nihil eorũ fateris que religioni ꝯueniunt:
Ar. quãobrem? Ath. Constanter equalis est patri suo filius & oium dñs est. quo
rum pater eius. Ar. ego de omnipotẽtia dixi non de dominatione quin oibus do
minetur filius qbus & pater. Ath. quid est omnipotentia. Ar. oia posse. Ath. fili
us ergo ut ipse uis oia non potest. Ar. & hoc recte cũ reliquis: oia. n. potest filius
& omnipotens est sicut & pater: Nã cũ una sit patris & filii substantia una ẽt eo
rum est: diuinitatis omnipotentia Ergo de spiritu sancto queramus cum tu ꝑser
tĩ ab initio diffinieris ipsum patri & filio consubstantialem esse. Ego uero contra
dico qui demonstrationem ex sanctis scripturis accipiam ipsum uidelicet creatũ
esse & huius rei affirmationem paucis absoluam: Vbi ioannes affirmat oia p fili
um facta esse non ẽt spm sanctum in ea oratione comprehendit; Quin ẽt a patre ce
litus mittit ad auxiliũ apostoloꝝ: q eqd aũt de loco migrat. in locũ substantie p
mutabilis est. ex quo planũ est create illũ ẽe nature. & nõ increate. nec beate illi⁹
substãtie pris dico filiiq; solũ q̃ oia cõprehendit & ubiq; substãtialiter adest quẽ
admodũ abste dictũ est antea & a me ꝯcessũ nõ tibi sed ueritati. Cum ẽt deus p ꝓ
phetã dicat ego firmans tonitrum & creans spm quibus ut arbitror contradicere
non potes: Ath. Scriptum est sancti estote quoniam ego sanctus sanctificans uos
& rursus saluator ad patrem suum ꝓ sanctificatione discipulorum sic ait pater
sanctifica eos in ueritate tua et rursus saluator de seipso. ego inquit sum ueritas:

Hec cū ita sint patris et filii diuinitas sancta est atq; sanctifica rationabilia cuncta
sanctificās que ex liberi arbitrii cognitione ac studio digna habentur:ut ī comu
nioné sanctificationis sanctā beatamq; substāntiam suscipiant. Si ergo ex patris &
filii substántia spūs sanctus non est cur eum in signo sanctificationis ullus dicō
numerauit: ait eum dominus ad discipulos euntes docete oēs gentes baptizantes
eos in nomine patris & filii et spūs sancti: Quod si gentes oēs que credūt & sancti
ficantur beatissima trinitatis nuncupatione sanctificantur: Icirco planū est ex
pris & filii diuinitate spūm sanctū esse: quia substantialiter sanctus est ipse: & sanc
tos facit omnes qui cōmunioni eius adherēt quemadmodū apostolus ipsos allo
quitur quibus ait abluimini & sanctificamini in nomine domini nostri iesu christi
& in spū sancto eius. Si uero substantiæ nō ē dei patris & filii quero iterū quomō
patri & filio cōnumeratus est? An quasi non possit ad sanctificationé sufficere fi
delibus patris & filii diuinitas spūs sanctū qui nō sit substātiæ sue ad plenitudiné
sanctificationis assumpsit? Quod si ita esse putaretur quomō diuinitaté diceim⁹
nullius egenté pse pfectā nullatenus ab alio desiderare qcq̄ ut benefacere possit?
Ar. Si spūs sanctus sépiterne diuinitatis cōsubstantialis esset prorsus ubiq; sub
stantialiter adesset nec missus de loco migraret in locū: Ath. sancti angeli spūs sāc
tum hūt an non. Ar. & ualde quidé. Ath. semp ne cū ipsis ē? an ad tempus sanctis
uirtutibus spūs sanctus inesset? nunquid angelos mō sanctos esse dixeris mō nō
sanctos. Nā spūssancti presentia sancti sunt: Eius aūt absentia non sanctos esse
manifestū est. Iuxta illud quod a deo dictū est non pmanebit spūs meus cū omi
nibus generationis huius quia caro sunt. et paulus apostolus ait: Si quis aūt spi
ritū christi non habet hic non est eius. Mala igitur opera ii causa sunt ut cū pec
catoribus non sit spūs sanctus aliquos christi non esse ostenditur: eo qđ ī his nec
sit spūs sanctus nec inhabitet. Ergo ne ministri peccati essent angeli sancti si non
semp spūm sanctū hérent. Quomodo igit apparent iugiter gloriæ dei si non sem
per sancti sūt et spūs sancti participes? Ar. Sancte uirtutes spūm sanctū semper
habent. Ath. Et sancti patres qui ab eterno probati sūt deo secū habuerūt & nūc
quoq; habent spūm sanctū an nō? Ar. & habuerunt & habent insepabiliter sanc
ti homines spūm sanctū. Ath. cum apostolis dū in carne uiuerent erat ne spūs sāc
tus an non? Ar. Nefas est dicere cū apostolus non fuisse spūm sanctū. Ath. pfecti
ne sunt simul omnes ut regnū celoꝝ predicarent an in partes mundi duodecim
sparsi? Ar. corpore diuisi sūt ab iuicē ut gétes oēs docerēt ī christo fidé. Ath. er
go si cū angelis est spūs sanctus. cū sanctis aīab⁹ patrū spūs sanctus cū apostolis
qui longis erāt inter se disiūcti interuallis ut regnū celoꝝ predicarent spūs sanct⁹
relinquitur ut oīa cōpleat ubiq; substātialiter pñs sicut & deus pater & unigeni
tus fili⁹ eius. Ar. Cōcedat spūm sanctum ubiq; substātialiter ē e cur igit pphēta
ex dei persōa dixit Ego dñs deus uester firmās tonitrū et creās spūm Si nō ē cēa
ta uirtus? Ath. semper ne creatur spūs sanct⁹ uel semel ut tu uis creat⁹ ē? Ar. Que
stiones oblique nō īduxeris āte oīa secula spūm creatū ée dico. Ath. pphēta cre
ans dixit q̄i sép de⁹ creet uox prophete demōstrat. Nō ergo de spū sācto creās dic
sed de flamīe uētoꝝ ad recreationé reꝝ. Erit āt tibi hui⁹ māifesta cognitio ex his
que sequūt cū ea sūpto pfecta nact⁹ fueris. Nāsi spūs sāct⁹ ut ipse dedisti āte oīa
secula creat⁹ ē dixisset ego de⁹ q tonitrū firmo et spūm creaui nūc āt nō ita dixit
Ar. obseruatū igit hoc recte dixisti. Illud āt oīa p ipm facta sūt oīa cōplectit ut
& spūs sāct⁹ cū ī oīum numero cōputet uirtus q̄uis maxīa ī opificio substiterit.
Ath. ergo p snia tua uniuersoꝝ dñs pr dñi nri iesu christi a creata nā pcipit. ar.
ab sit ut hoc ūq̄ dixeri. Et .n. audim⁹ a saluator dictū. Nēo filiū cognoscit nisi pr
nec prm qs nouit nisi fili⁹. ath. ē ne hō q a suo ipe spū cognoscit an n̄? at. aposto
li uox que dic alterū nescit que alteri⁹ homīs sūt nisi tātū a suo quéq; spū cogno

sci quod ita non esse qui dici potest. Ath. altitudines igitur dei quis nouit? creata
natura an increata substantia? Dices ne icreatā substantiā a creatura pcipi? Quod
si ab increat dixeris: relinquitur ut consubstantialē patri & filio confitearis spm
sanctum. Iuxta beatū paulū qui dicit nullus hominum nouit: quę hominis sūt
nisi sps hois qui in ipso est. eodem mō & quę dei sunt nemo nouit nisi sps di. Ar.
oia dei quęcunq; ipsi uissa fuerint ea sps nouit Consilia uidelicet quęcunq; illi de
us apperuerit. Ath. ergo nihil spui supra genus hominū concesseris: Si quidem
rem deus faciet et si non reuellauerit seruis suis pphetis. Ar. an non tibi quęcun
q; dei sunt ipsius uidentur esse ɔsilia. Ath. Dei oia dicuntur & operationes: & q
ab eo facta sunt uisibilia & inuisibilia. dicunt aūt ipsius & consilia: & multa sūt
quę dei noiantur nunc igitur dic tu mihi: Suas ne res hō spiritui reuellat an sps
hominis qui in eo est oia a se ipso nouit quęcunq; ab hoie aguntur cum ab ipso
uz. spu ad oia moueatur homo quę facit. ar. a se ipso sps hominis scit quę in eo
sunt. ath. spui hominis dedisti a se ipso oia scire spui uero dei. nec ita quidē sciam
habere concedes? ad hęc autē dic mihi altitudines dei quid intelligis. ar. oportet
qui quidē ueritati sit amicus primū fateri oia quęcunq; dei sunt spm a se ipso co
gnoscere deīn altitudines dei dicere infinitū & iminensum id esse & ita esse deū
quę ego pfiteor: ath. Si hęc igitur profiteris infinitū & iminensū & id esse & ita
esse deū huncine dices a creata natura percipi? Quod si ita habet p tua iam sentē
tia non est imperceptibilis a quacunq; enim creata natura deus percipiatur
imperceptibilis dici non potest. ar. da mihi sacris scripturis testimonium
sicuti de filio dedisti spiritū sanctū deo consubstantialem esse. ath. Scriptū est in
lege dei: non sumes n omen dei tui in uanū & de spu scriptum inuenimus a salua
tore. Dicit. n. ad filios belzebul qui contra eū isolescere nolebant. Omne regnū
in se ipsū diuisum desolabitur: & omnis ciuitas uel domus diuisa in se ipsā cadit:
Et si satanas satanā eicit & in se ipsum insurrexit & diuisus est quomō stabit re
gnū eius? uel quomō potest aliquis spolia fortis diripere: nisi prius domum ingrē
sus fortē ligauerit & tunc domū eius diripit. Et si ego in belzebul eicio dęmonia
filii uestri in quo eiciuntur: Si aūt ego in spu dei eicio dęmonia & paulopost pp
terea dico uobis qa omne peccatū & blasphemia remittetur hoibus sps aūt blas
phemia non remittetur & quicunq; dixerit uerbū in filium hominis remittetur ei
qui aūt dixerit in spm sanctū non remittetur ei nec in hoc seculo nec in futuro:
Vides quia deo pare honore spiritū & hic & in futuro cognoscimus Vt. n. q blas
phemat in patrem non purgabitur quin sit eterni reus supplicii ita qui & in spm
sanctū blasphemauerit sempiterno peccato reddetur obnoxius cū peccati labes
non remittitur. Nā si seruus esset sps non qui in eū delinquit perinde sempiterno
supplicio puniretur atq; ille qui blasphemat. in dei magnitudinem increatā: sed
quē hic spintū dei filius dei dixit. hunc ex dicipulis christi quidā cum d christo
ageret digitū dei nominauit. Reminisci uelis eadē uia filiū inuestigatū esse & iue
nies sempiternam sps sancti uirtutē ideo patri consubstantialē quia digitus dicit
Ob hoc. uz. magi inexpugnabilē sps sancti uirtutē in ęgipto contemplati clama
bāt dicentes hic digitus dei est. nihil aliud p digiti dei uocē q̄ sps sācti uirtutē fa
tebātur quā hēt deo pri ɔsubstātialē q̄ ex aduerso fas ē. ītueri neminē. Et nequis
cauilari uellet nō recte a magis dictū esse: apostoli imo uero in ipis dnis q ad se dic
ta erāt tanq̄ recte dicta ɔfirmauit Nā & ipse ait Si ego in digito dei eicio demonia
ar. sps ubi nā scribit deus. ath. ubiq; diuinę scripturę testatur qa deus ē sps san
ctus nec separatus a dei & pris & filii ei⁹ unigeniti gloria Dic. n. petrus ī actib⁹ ad a
naniā: Nō ne manēs tibi manebat & uēditū ī tua potestate erat qd̄ q posuisti ī cor
de tuo rē istā: Mentiri te spui sācto: nō mentitus es hoib⁹ sed deo. uides ut ī supiori
b⁹ quē spm sāctū. dixerat ī posteriorib⁹ deū dixit Qui ēt beat⁹ paul⁹ ī secūda ad

thesalonicēses epistola sic ait: dominus āt dirigat corda nostra ī caritatē dei & ia
pacietiā christi quid: uis ī epistola intelligere? quē dominū appellari? omniū ne do
minū deū patrē? an spm sāctum? Nam christū subiunxit: Spūs.n.si patrē presbru
eris deus ē si spiritum ipm pfatus fueris dominus ē : Q d' si dominus ergo et
deus scriptū est.n. ego sum dominus deus tuus: Sed quaere et inuenies ubiq; scri
ptum aequalis esse opationis spum sanctū nec a patris et filii gloria seiunctū. Ar.
Quid igit nusq̄ scriptura dicit spūm cū patre et filio uenerari? Ath. sacrę scriptu
rę oia apte diserunt: qd' āe nūcagimus: Sanctę uirtutes oēs quę in cęlis sunt spm
sanctum ut hęsaias ait cū patre et filio sine fine uenerātur. Ar. cum patre et filio
spm sanctū uenerari scriptū est nusq̄: Ath. falleris cū domini gloriā & sanctarum
uirtutū exercitus hęsaias uidit. Quid eas ait in diuinis canticis dicere clamantes:
non ne sanctus sanctus sanctus. Q d' q̄ hunc numerum nec supra repetendo cele
brant nec infra p̄terea nō minuunt laudem quia prorsus nominē fas est pręter
trinitatem hoc honore dignari & himnū nefas ē quemq̄ minuere ppter sanctam
& beatā trinitatis diuinitatē: quę per se est ī unitate sufficiēs: Quid deide moyses
populū docuit ter uerticē & genua flectentē adorare nō ne pp trinitatis adoratio
nem: quę ī una diuinitate cōsistit: Sed elias etiā deo plenus īflatione tertia inducę
filiū excitauit nihil aliud ostendens nisi posse neminē aeterna uita dignari q non
prius p uenerandā fidē aīo cōcepit uiuificā parem honore eandemq; substātia tri
nitatem. quę uelut ignis peccata peuntia pdentiaq; aīam cuncta cōsumit: & aiam
ipsius cōporē aeterna uita uiuificat. Iā uero & paulū christo plenū nō potuisse ali
ter ad tertiū usq; cęlū ascendere nisi indelebilē & consubstātialē trinitatis fidē pec
toribus suis possideret. hoc deus effecit ostēder uolēs neminē posse cęlorū regnū
īgredi qui nō ea fide sit quę ī paulo penitus habitabat Quid āt & la. acrū quod
peccatorū remissionē pręber & uiuificū & sanftificū? sine quo regnū cęlorum ne
mo uidebit? Non ne ī beata nominatione fidelibus datur? Sed ad hęc omnia ioan
nes ēt dicit & tres unū sunt. Ar. Vere beati sūt oēs qui hanc fidē habēt. & eā usq;
ad mortem cūstentur et uitā proinde exigūt atq; ea dignū est. Nunc.n.ego reui
xi resurgens a mortuis: Mortuus.n. error mortē affert posessori suo: & aīam idu
cit comitē suā ut flagitiis inuoluat. hinc ad ea resurrexi quę in oculis sūt aeternę
uitae signa ab homie nō demonstrata Dereliqui mortē & filiū eius errorē uēdica
ui me ipm uiuificae fidei: hō.n.cū unus sit unā haberedebet trinitatis aeternę con
substantialis q; fidē. Qua.n.ex pfida me deus eripuit? Vbi nō suna fides sed tres
cōprobant patris unius ęterni filiū alterius creati & sancti spiritus facti Iam uero
manifestū ē fidē illic ex multis nec unā quidē esse: Quę cū ita sint gratias ago tri
nitati sancte adoro prm filiū & spūm sanctū. ergo dilecte cōgratulemur Ego eni
idumēta erroris oia p misericordē deū exutus abieci: Ath. adhuc ēt uestē gestas
erroris. cognitā abiries & ipam cū reliquis p̄uaricationis opibus: & ūa poterim'
cōgratulari: Ar. Si mihi apte nō dixeris conscius mihi ipe nō sū habere quicq̄ fu
riosę illius hęreseos. Ath. dignitas quę cleri appellatur tibi ab hęrese demandata
non ne fraudis mēbrū esse uidetur: quę extrinsecus spēm pietatis ostendit: intrin
secus aūt plena est impietatis ut hō instrumentū sit spūs gigantęi contra deū sa
crilegio pugnare paratus: Ar. iam iam tibi consentio: Non coalescit uita mea nisi &
hanc certe si consulis ex aīa pepulero manus glorię tyramnidē. Ath. ergo si par
tes erroris cōponūtur uirtuti. uituris ēt ueritatis partes partibus erroris multomi
nus congruūt: Nā et ueritati mēdatiū et mēdatio ueritas opponitur: horū āt unū
quodq; ex fructu cognoscitur quēadmodū ueritas dixit. Finis.

Athanasii opus contra gentiles feliciter finit. Impressum Vicentiae a leonardo ba
silensi cupidissime & studiosissime. M.cccclxxxii. cal. februarias.